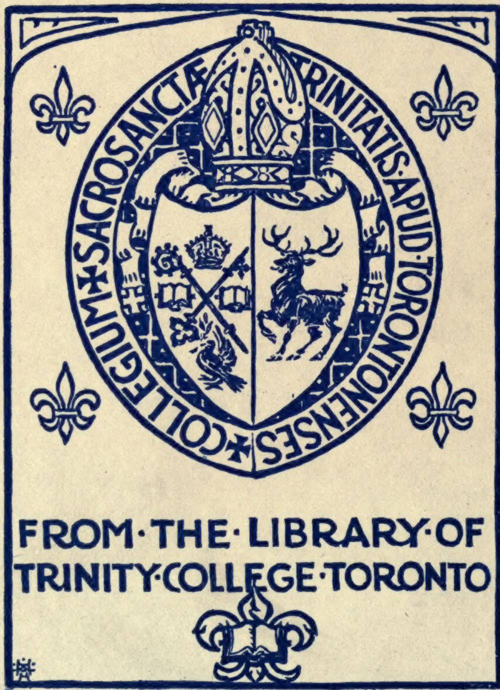

COLLEGIUM · SACROSANCTÆ · TRINITATIS · APUD · TORONTONENSES
FROM · THE · LIBRARY · OF
TRINITY · COLLEGE · TORONTO

พระ

สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย

ขุททกปาฐ สุตตนิปาต

ธัมมปท อุทาน อิติวุตตก

[illegible] วัดมหาธาต

ชำระแล้ว

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศล

[illegible] ได้ ๒๕ ปี บริบูรณ

รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

จิรํ รัฏเฐ ปติฏฐาตุ.

พระ

สุต์ตัน์ตปิฎก ขุท์ทกนิกาย

Tripataka [Tipitaka]

ขุท์ทกปาฐ สุต์ตนิปาต

Khuddakanikaya
Khuddaka-patha

ธัม์มปท อุทาน อิติวุต์ตก

พระอุทยัต์เถร ที่พระเทพโมลี วัดมหาธาตุ

ชำระแล้ว

พิมพ์เปนส่วนพระราชกุศล

ในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปี บริบูรณ

รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

จิรํ รัช์เช ปติฏ์ฐาตุ.

LIBRARY
FEB 18 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

อารัมภกถา.

ศุภมัสดุพระพุทธสาสนกาลเปนอดีตภาคล่วงแล้ว ๒๔๓๑ พรรษา ปัตยุบันกาล มุสิกสังวัจฉรมาฆมาศ กาฬปักษ์ปาฏิบทโสรวาร บริเฉทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตยราชนิกโรดม จาตุรันต บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริห์ว่า พระพุทธสาสโนวาททั้งปวงซึ่งกุลบุตรได้ศึกษาแลปฏิบัติสืบมาจนบัดนี้ ย่อมเนื่องอยู่ในพระปริยัติไตรปิฎกทั้งสิ้น แต่กาลก่อนมา พระเจ้าแผ่นดินที่นับถือพระพุทธสาสนา ย่อมทรงพระราชศรัทธาเปนสาสนูปถัมภก ให้กำลังแก่พระสงฆ์พุทธสาวกให้ทำสังคีติชำระ

อารัมภกถา.

พระไตรปิฎกปริยัติธรรม หลายครั้งหลายคราว เปนราชประเพณีสืบมา แลจารึกเปนอักษรลงในใบลานเปนฉบับคัดลอกต่อกันไป จึ่งเปนฉบับแพร่หลายไปในประเทศที่นับถือพระพุทธสาสนาทั้งปวง แต่ก่อนมาประเทศที่นับถือพระพุทธสาสนา ยังมีอำนาจปกครองบ้านเมืองโดยลำพังตัว พระเจ้าแผ่นดินเปนผู้นับถือพระพุทธสาสนา ได้ทำนุบำรุงอุดหนุนการสาสนาอยู่หลายประเทศด้วยกัน คือ กรุงสยาม เมืองลังกา เมืองพม่า เมืองลาว เมืองเขมร เมื่อเกิดวิบัติอันตราย พระไตรปิฎกขาดสูญบกพร่องไปในเมืองใดก็ได้อาไศรยหยิบยืมกันมาลอกคัดคงฉบับบริบูรณ ถ่ายกันไปถ่ายกันมาได้ แต่ในกาลทุกวันนี้ ประเทศลังกาแลพม่า ตกอยู่ในอำนาจอังกฤษผู้ปกครองรักษาบ้านเมือง ไม่ได้นับถือพระพุทธสาสนา ก็ทำนุบำรุงแต่อาณาประชาราษฎรไพร่บ้านพลเมือง หาได้อุดหนุนการพระพุทธสาสนา เหมือนอย่างพระเจ้าแผ่นดินซึ่งนับถือพระพุทธสาสนาแต่ก่อนไม่ พระสงฆ์ซึ่งปฏิบัติตามพระพุทธสาสนา ก็ต่างคนต่างประพฤติตามลำพังตน คนที่ชั่วมากกว่าดีอยู่เปนธรรมดา ก็ชักพาให้พระปริยัติธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปริตผิดเพี้ยนไปตามอัธยาไศรย์ ส่วนเมืองเขมรนั้นเล่า ก็ตกอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศษ ไม่มีกำลังที่จะอุดหนุนพระพุทธสาสนาให้เปนการมั้นคงถาวรไปได้ ส่วนเมืองลาวที่อยู่ในพระราชอาณาเขตรสยาม เจ้านายแลไพร่บ้านพลเมืองก็นับถือพระพุทธสาสนาวิปริตแปรปรวนไปด้วยเจือปนผีสางเทวดา จะเอาเปนหลักฐานมั้นคงก็ไม่ได้ ถ้าพระไตรปิฎกวิปริตเคลื่อนคลาดไปในเวลานี้ จะหาที่สอบสวนลอกคัดเหมือนอย่างแต่ก่อนนั้นไม่มีแล้ว การพระพุทธสาสนา

ยังเจริญมั่นคงถาวรอยู่แต่ในประเทศสยามนี้ประเทศเดียว จึ่งเปน เวลาสมควรที่จะสอบสวนพระไตรปิฎก ให้ถูกต้องบริบูรณแล้วสร้างขึ้นไว้ ให้มากฉบับแพร่หลาย จะได้เปนหลักฐานเชื้อสายของสาสนธรรม คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบไปภายน่า ก็ธรรมอันใดที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสสั่งสอน ย่อมเปนธรรมอันวิเศษอุดมยิ่ง ซึ่งจะ นำให้สัตว์พ้นจากทุกข์ภัยได้โดยจริงเปนธรรมวิเศษเที่ยงแท้ ย่อมจะ เปนที่ปราถนาของผู้ซึ่งมีปัญญา ได้เล่าเรียนตริตรองแล้วปฏิบัติตาม ได้รับผลมากน้อยตามประสงค์ ก็คงจะยังมีผู้ซึ่งจะอยากเรียนรู้เพื่อ ปฏิบัติตามสืบไปภายน่าเปนแท้ จึ่งเปนธรรมที่ควรจะสงวนไว้ให้เปน ประโยชน์แก่ชนภายน่า ก็การสร้างพระไตรปิฎกในประเทศสยาม ที่มีมา แต่โบราณนั้น จารึกเปนอักษรขอมลงในใบลานเพื่อเปนของถาวรมั่นคง แต่กาลที่ทำเปนการลำบาก กว่าจะสำเร็จแต่ละคัมภีร์ก็เปนการเนิ่นช้ามาก ยากที่จะให้ฉบับพระปริยัติธรรมแพร่หลายไปได้ อนึ่งในสยามรัฐมณฑลนี้ แต่เดิมได้เคยใช้อักษรขอมเปนแบบฉบับมา จึ่งทำให้ชนเปนอันมาก เข้าใจเสียว่าอักษรขอมเปนของรองรับเนื้อความในพระพุทธสาสนา เมื่อ จะกล่าวโดยที่จริงแท้แล้ว ตัวอักษรไม่เปนประมาณ อักษรใดใดก็ควรใช้ได้ ทั้งสิ้น ประเทศอื่นที่นับถือพระพุทธสาสนา คือ ลังกา พม่า ลาว เขมร เปนต้น ก็สร้างพระไตรปิฎกด้วยอักษรตามประเทศของตน ๆ ทุกประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริห์เหนการเช่นกล่าวมา แล้วข้างต้นนี้ จึ่งมีพระราชประสงค์ที่จะให้ได้ตรวจสอบพระไตรปิฎกให้ถูก ถ้วนแล้วแลตีพิมพ์ด้วยอักษรสยาม เปนคัมภีร์ละเล่มหนึ่งบ้างสองเล่มบ้าง

เพราะทรงพระราชดำริห์เห็นว่า จะเปนประโยชน์ดีกว่าจารึกลงในใบลาน เรียงพิมพ์ครั้งหนึ่งดีได้หลายร้อยฉบับ จะหยิบยกไปมาก็ไม่เปนการลำบาก ท่านผู้ที่จะดูสอบสวนก็ง่าย เพราะหนังสือคัมภีร์หนึ่งก็รวบรวมอยู่ในเล่มเดียวกันไม่กระจัดกระจายขาดตกบกพร่อง ถึงแม้ว่ากระดาดจะไม่เปนของมั่นคงถาวรเสมอด้วยใบลานก็จริงอยู่ แต่ตีพิมพ์ครั้งหนึ่งมากกว่าจารึกในใบลานหลายสิบเท่า แลถ้าเก็บรักษาไว้ดี ๆ แล้ว ก็อยู่ทนนานได้นับด้วยร้อยปี เมื่อฉบับใดเปนประโยชน์ที่ต้องการมาก ก็ตีพิมพ์เพิ่มขึ้นได้อีกมากกว่าแลเร็วกว่าที่จะจารลงในใบลาน พระคัมภีร์พระปริยัติธรรมก็จะแพร่หลายสมบูรณในสยามรัฐมณฑลสืบไปภายน่า ทรงพระราชดำริห์เห็นเปนประโยชน์ดังนี้ จึ่งมีพระราชประสงค์ที่จะตีพิมพ์พระปริยัติธรรมขึ้นให้แพร่หลาย เปนการเกื้อกูลแก่ความตั้งมั่นของคำสอนแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบไปภายน่า

อิกประการหนึ่ง การซึ่งมีพระราชประสงค์จะตีพิมพ์พระปริยัติธรรมครั้งนี้ ได้มีพระราชหฤไทย์มุ่งหมายจะใคร่ให้ได้สำเร็จลง ทันกำหนดซึ่งทรงตั้งพระราชหฤไทย์ไว้ว่า ถ้าเสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติได้ถึง ๒๕ ปี จะโปรดให้มีการมหกรรมฉลองพระไตรปิฎกนี้ ให้เปนการพระราชกุศลในมงคลสมัย ก็การซึ่งจะเสด็จดำรงอยู่ได้หรือมิได้ จนถึงกำหนดที่ว่านั้น ก็เอาเปนประมาณแน่ไม่ได้โดยธรรมดา แต่ทรงพระราชดำริห์ว่า การซึ่งทรงพระปรารภตรวจสอบพระไตรปิฎกแลสร้างขึ้นให้แพร่หลายนี้ จะเปนการมีคุณแก่ชนทั้งปวงทั่วไป นับว่าเปนการพระราชกุศลอันใหญ่ เปนไปในทางที่ชอบธรรม คงจะเปนเครื่องอุปถัมภ์ให้ได้สำเร็จดังพระบรมราชประสงค์

จึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ดำรัสสั่ง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ

อารัมภกถา.

เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงษ์ กรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช เปนแม่กองจัดการที่จะตีพิมพ์พระไตรปิฎก แลโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานอาราธนาพระบรมวงษานุวงษ์ซึ่งทรงผนวช แลพระราชาคณะถานานุกรมเปรียญผู้รู้พระปริยัติธรรม มาประชุมฟังพระราชดำริห์พระราชประสงค์แล้ว ได้แบ่งปันกันตรวจตราแก้ไขต้นฉบับส่งลงพิมพ์ แล้วสำเร็จบริบูรณตามพระบรมราชประสงค์

ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลในการซึ่งได้ทรงสร้างพระปริยัติธรรมครั้งนี้ แก่มหาชนนิกรทั่วไป ขอให้พระปริยัติธรรมอันตีพิมพ์ขึ้นไว้นี้ดำรงอยู่สืบไปสิ้นกาลนานเทอญ ฯะ

Transliteration of the Siamese alphabet and signs as used in the Pali text of this book.

Vowels.

Initial.	อ or	อั	อา	อิ	อี	อุ	อู	เอ	โอ.
	a		á	i	í	u	ú	e	o.
Medial & final.		ั	า	ิ	ี	ุ	ู	เ	โ
Place.		over	after	over		under		before	consonants.

Consonants.

ก์	ข์	ค์	ฆ์	ง	จ์	ฉ์	ช์	ฌ์	ญ์			
k	kh	g	gh	ṅ	c	ch	j	jh	n̄			
ฏ์	ฐ์	ฑ์	ฒ์	ณ์	ต์	ถ์	ท์	ธ์	น			
ṭ	ṭh	ḍ	ḍh	ṇ	t	th	d	dh	n			
ป์	ผ์	พ์	ภ์	ม์	ย๎	ร๎	ล๎	ว๎	ส๎	ห๎	ฬ๎	ํ
p	ph	b	bh	m	y	r	l	v	s	h	ḷ	ṃ.

Example.

อถ	อัต์ตา	อาสา	อิท์ธิ	อีที	อุชุ	อูรู	เอเก	โอโฆ.
atha	attá	ásá	iddhi	ídí	uju	úru	eke	ogho.

Reading stanzas.

พุท์โธ สุสุท์โธ กรุณามหัณ์ณโว,

Buddho susuddho karuṇámahaṇṇavo,

โยจ์จัน์ตสุท์ธัพ์พรญาณโลจโน,

Yoccantasuddhabbarañáṇalocano,

โลกัส์ส ปาปูปกิเลสฆาตโก;

Lokassa pápúpakilesaghátako;

วัน์ทามิ พุท์ธํ อหมาทเรน ตํ.

Vandámi Buddhaṃ ahamádarena taṃ.

ธัม์โม ปทีโป วิย ตัส์ส สัต์ถุโน,

Dhammo padípo viya tassa satthuno,

โย มัค์คปากามตเภทภิน์นโก,

yo maggapákámatabhedabhinnako,

โลกุต์ตโร โย จ ตทัต์ถทีปโน

Lokuttaro yo ca tadatthadípano;

วัน์ทามิ ธัม์มํ อหมาทเรน ตํ.

Vandámi Dhammaṃ ahamádarena taṃ.

สังโฆ สุเขต์ตาภ์ยติเขต์ตสัญ์ญิโต,

Saṇgho sukhettábhyatikhettasaññito,

โย ทิฏ์ฐสัน์โต สุคตานุโพธโก,

Yo diṭṭhasanto sugatánubodhako,

โลลัปปหีโน อริโย สุเมธโส;

Lolappahíno ariyo sumedhaso;

วันทามิ สังฆํ อหมาทเรน ตํ.

Vandámi Saṅghaṃ ahamádarena taṃ.

อิจ์เจวเมกันตภิปูชเนย์ยกํ,

Iccevamekantabhipújaneyyakaṃ,

วัต์ถุต์ตยํ วันทยตาภิสังขตํ,

Vatthuttayaṃ vandayatábhisaṅkhataṃ,

ปุญ์ญํ มยา ยํ, มม สัพ์พุปัท์ทวา,

Puññaṃ mayá yaṃ, mama sabbupaddavá,

มา โหน์ตุ เว ตัส์ส ปภาวสิท์ธิยา.

Má hontu ve tassa pabhávasiddhiyá.

กิต์ตนบั๎ต์ต.

ขุท์ทกปาจ

ธัม์มปท

กิต์ตนบัต์ต.

กิตฺตนบัตฺต.

อิติวุตฺตก

เอกนิปาต

ทุกฺกนิปาต

ติกฺกนิปาต

จตุกฺกนิปาต

สุตฺตนิปาต

อุรควัคฺค ที่ ๑

กิต์ตนบัต์ต.

กิตตนบัตต.

กิต์ตนบัต์ต.

โสธนบั๊ต์ต.

อสุท์ธปาจ	สุท์ธปาจ	น่า	บันทัด
เกลวกั๊บ๊ปี่	เกวลกั๊บ๊ปี่	๓	๒๓
ตถาตต์	ตถาคต์	๗	๔
ทิก์ขิณา	ทัก์ขิณา	๙	๘
กุสเลสุ	กุเลสุ	๑๒	๕
วัน์ดสาวัล์ส	วัน์ตกสาวัล์ส	๑๔	๑๓
กามรตินัถ์ชวํ	กามรติสัน์ถวํ	๑๖	๘
มัต์เตย์ยตา	เมต์เตย์ยตา	๕๐	๘
ภาเวนาย	ภาวนาย	๑๔๖	๖
สุวิบั๊ก์บิตา	สุวิกั๊ป์ปิตา	๑๕๗	๔
ปวิล์สติ	ปวิล์สติ	๑๗๑	๑๗
ตกในช่องที่ ๘	อานัน์ท	,,	๑๙
จคุต์คุณํ	จตุค์คุณํ	๑๗๓	๕
มัช์ฌิมา	มัช์ฌิมานํ	๑๗๗	๘
ทุยัม์ปิ	ทุติยัม์ปิ	๑๘๐	๕
โทสลัณ์หิตํ	โทสลัณ์ฌิตํ	๒๐๑	๙
ตาทภินัน์ทิตุํ	ตทภินัน์ทิตุํ	๒๐	๒๓
ภควัน์ตํ	ภวัน์ตํ	๒๗๙	๓
ตกในช่องที่ ๒	โคตมํ	๓๑๔	๓
สสลํ	สสี่ลํ	๓๓๕	๒๑

โสธนบัต์ต.

อสุท์ธปาจ	สุท์ธปาจ	น่า	บันทัด
ธัม์มิกสุต์ตํ	มาฆสุต์ตํ	๓๔๒	๒
ขณาสวา	ขีณาสวา	๓๔๔	๒
ติหี	ตีหิ	๓๕๘	๕
อุพ์ภุค์คโต	อัพ์ภุค์คโต	,,	๑๙
สัต์ตรตนสมัน์นาตโต	สัต์ตรตนสมัน์นาคโต	๓๕๙	๕
สมเฌน	สมเณน	,,	๑๘
พ์รห์มริจยํ	พ์รห์มจริยํ	๓๖๓	๒๐
ตกในช่องที่ ๒	สัก์ยปุต์โต	๓๖๖	๒๑
ปริเยน	ปริยาเยน	๓๙๑	๒๔
อัณ์ณ่ วิโมก์ข่	อัณ์ณาวิโมก์ข่	๔๔๗	๑๙

สุตฺตนฺตปิฏเก ขุทฺทกนิกาโย.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ขุทฺทกปาโฐ

สรณคมนํ.

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ. ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ. ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

สรณคมนํ[๑] นิฏฺฐิตํ.

ขุทฺทกปาเฐ ทสสิกฺขาปทํ.

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. อพฺรหฺมจริยา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. วิกาลโภชนา เวรมณี

๑ สี. สรณตฺตยํ.

สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ. ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

ทสสิกฺขาปทํ. นิฏฺฐิตํ.

ขุทฺทกปาเฐ ทฺวตฺตึสาการํ.

อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ. มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ. วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ. ปปฺผาสํ อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ. ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท. เมโท อสฺสุ วสา เขโล สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตํ มตฺถเก มตฺถลุงฺคนฺติ.

ทฺวตฺตึสาการํ นิฏฺฐิตํ.

ขุทฺทกปาเฐ สามเณรปญฺหา.

เอกนฺนาม กึ ? สพฺเพ สตฺตา อาหารฏฺฐิติกา. เทฺว นาม กึ ? นามญฺจ, รูปญฺจ. ตีณิ นาม กึ ? ติสฺโส เวทนา. จตฺตาริ นาม กึ ? จตฺตาริ อริยสจฺจานิ. ปญฺจ นาม กึ ? ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา. ฉ นาม กึ ? ฉ อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ. สตฺต นาม กึ ? สตฺต โพชฺฌงฺคา. อฏฺฐ นาม กึ ? อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. นว นาม กึ ? นว สตฺตาวาสา. ทส นาม กึ ? ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคโต อรหาติ วุจฺจติ.

สามเณรปญฺหา นิฏฺฐิตา.

ขุท์ทกปาเฐ มังคลสุต์ตํ.

เอวัม์เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. อถ โข อัญ์ญตรา เทวตา อภิก์กัน์ตาย รัต์ติยา, อภิก์กัน์ตวัณ์ณา เกลวกัป์ปํ เชตวนํ โอภาเสต์วา เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ อัฏ์ฐาสิ. เอกมัน์ตํ ฐิตา โข สา เทวตา ภควัน์ตํ คาถาย อัช์ฌภาสิ

พหู เทวา มนุส์สา จ　　มังคลานิ อจิน์ตยุํ,
อากังขมานา โสต์ถานํ　　พ์รูหิ มังคลมุต์ตมํ.
อเสวนา จ พาลานํ　　ปัณ์ฑิตานัญ์จ เสวนา,
ปูชา จ ปูชนียานํ　　เอตัม์มังคลมุต์ตมํ.
ปฏิรูปเทสวาโส จ　　ปุพ์เพ จ กตปุญ์ญตา,
อัต์ตสัม์มาปณิธิ จ　　เอตัม์มังคลมุต์ตมํ.
พาหุสัจ์จัญ์จ สิป์ปัญ์จ　　วินโย จ สุสิก์ขิโต,
สุภาสิตา จ ยา วาจา　　เอตัม์มังคลมุต์ตมํ.
มาตาปิตุอุปัฏ์ฐานํ　　ปุต์ตทารัส์ส สังคโห,
อนากุลา จ กัม์มัน์ตา　　เอตัม์มังคลมุต์ตมํ.
ทานัญ์จ ธัม์มจริยา จ　　ญาตกานัญ์จ สังคโห,
อนวัช์ชานิ กัม์มานิ　　เอตัม์มังคลมุต์ตมํ.
อารตี วิรตี ปาปา　　มัช์ชปานา จ สัญ์ญโม,
อัป์ปมาโท จ ธัม์เมสุ　　เอตัม์มังคลมุต์ตมํ.
คารโว จ นิวาโต จ　　สัน์ตุฏ์ฐี จ กตัญ์ญุตา,
กาเลน ธัม์มัส์สวนํ　　เอตัม์มังคลมุต์ตมํ.
ขัน์ตี จ โสวจัส์สตา　　สมณานัญ์จ ทัส์สนํ,

กาเลน ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ตโป จ พฺรหฺมจริยญฺจ อริยสจฺจานทสฺสนํ,
นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ,
อโสกํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
เอตาทิสานิ กตฺวาน สพฺพตฺถมปราชิตา,
สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมนฺติ.

มงฺคลสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ขุทฺทกปาเฐ รตนสุตฺตํ.

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ,
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข.
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนฺตุ,
อโถปิ สกฺกจฺจ สุณนฺตุ ภาสิตํ,
ตสฺมา หิ ภูตานิสาเมถ สพฺเพ
เมตฺตํ กโรถ มานุสิยา ปชาย.
ทิวา จ รตฺโต จ หรนฺติ เย พลึ,
ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.
ยํ กิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน,
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ

ยทั์ช์ฌคา สั์กยมุนี สมาหิโต,
น เตน ธั์มเมน สมั์ตถิ กิญ์จิ,
อิทั์มั์ปิ ธั์มเม รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สั์จ์เจน สุวั์ต์ถิ โหตุ.
ยั์มพุท์ธเสฏ์โฐ ปริวั์ณ์ณยี สุจึ,
สมาธิมานั์น์ตริกั์ญ์ญมาหุ,
สมาธินา เตน สโม น วิช์ชติ,
อิทั์มั์ปิ ธั์มเม รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สั์จ์เจน สุวั์ต์ถิ โหตุ.
เย ปุค์คลา อั์ฏ์ฐสตํ ปสั์ฏ์ฐา
จั์ต์ตาริ เอตานิ ยุคานิ โหน์ติ,
เต ทั์ก์ขิเณย์ยา สุคตั์ส์ส สาวกา,
เอเตสุ ทิน์นานิ มหั์ป์ผลานิ,
อิทั์มั์ปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สั์จ์เจน สุวั์ต์ถิ โหตุ.
เย สุป์ปยุต์ตา มนสา ทั์ฬ์เหน
นิก์กามิโน โคตมสาสนั์ม์หิ,
เต ปั์ต์ติปั์ต์ตา อมตํ วิคั์ย์ห
ลั์ท์ธา มุธา นิพ์พุตึ ภุญ์ชมานา,
อิทั์มั์ปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สั์จ์เจน สุวั์ต์ถิ โหตุ.
ยถิน์ทขีโล ปฐวึ สิโต สิยา
จตุพ์ภิ วาเตภิ อสั์ม์ปกั์ม์ปิโย,
ตถูปมํ สั์ป์ปุริสํ วทามิ โย

อริยสจฺจานิ อเวจฺจปสฺสติ,
อิทมฺปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เยริยสจฺจานิ วิภาวยนฺติ
คมฺภีรปญฺเญน สุเทสิตานิ
กิญฺจาปิ เต โหนฺติ ภุสปฺปมตฺตา,
น เต ภวํ อฏฺฐมมาทิยนฺติ,
อิทมฺปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
สหาวสฺส ทสฺสนสมฺปทาย
ตยสฺสุ ธมฺมา ชหิตา ภวนฺติ
สกฺกายทิฏฺฐิ วิจิกิจฺฉิตญฺจ
สีลพฺพตํ วาปิ ยทตฺถิ กิญฺจิ,
จตูหปาเยหิ จ วิปฺปมุตฺโต
ฉ จาภิฐานานิ อภพฺโพ กาตุํ
อิทมฺปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
กิญฺจาปิ โส กมฺมํ กโรติ ปาปกํ
กาเยน วาจายุท เจตสา วา
อภพฺโพ โส ตสฺส ปฏิจฺฉทาย
อภพฺพตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา
อิทมฺปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
วนปฺปคุมฺเภ ยถา ผุสฺสิตคฺเค

คิม์หานมาเส ปธมัส์มึ คิเม์ห,
ตถูปมํ ธัม์มวรํ อเทสยิ
นิพ์พานคามึ ปรมํ หิตาย,
อิทัม์ปิ พุท์เธ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สัจ์เจน สุวัต์ถิ โหตุ.
วโร วรัญ์ญู วรโท วราหโร
อนุต์ตโร ธัม์มวรํ อเทสยิ,
อิทัม์ปิ พุท์เธ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สัจ์เจน สุวัต์ถิ โหตุ.
ขีณํ ปุราณํ นวํ นัต์ถิ สัม์ภวํ
วิรัต์ตจิต์ตายติเก ภวัส์มึ
เต ขีณพีชา อวิรุฬ์หิฉัน์ทา
นิพ์พัน์ติ ธีรา ยถายัม์ปทีโป
อิทัม์ปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สัจ์เจน สุวัต์ถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ,
ภุม์มานิ วา ยานิว อัน์ตลิก์เข.
ตถาคตํ เทวมนุส์สปูชิตํ
พุท์ธํ น มัส์สาม, สุวัต์ถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ,
ภุม์มานิ วา ยานิว อัน์ตลิก์เข.
ตถาตตํ เทวมนุส์สปูชิตํ
ธัม์มํ นมัส์สาม. สุวัต์ถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ,

ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข.
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ
สํฆํ นมสฺสาม, สุวตฺถิ โหตุ.
รตนสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ขุทฺทกปาเจ ติโรกุฑฺฑกณฺฑํ.

มตฺตาสุขปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปุลํ สุขํ,
จเช มตฺตาสุขํ ธีโร สมฺปสฺสํ วิปุลํ สุขํ.
ติโรกุฑฺเฑสุ ติฏฺฐนฺติ สนฺธิสิงฺฆาฏเกสุ จ,
ทฺวารพาหาสุ ติฏฺฐนฺติ อาคนฺตฺวาน สกํ ฆรํ.
ปหุเต อนฺนปานมฺหิ ขชฺชโภชฺเช อุปฏฺฐิเต,
น เตสํ โกจิ สรติ สตฺตานํ กมฺมปจฺจยา.
เอวํ ททนฺติ ญาตีนํ เย โหนฺติ อนุกมฺปกา,
สุจึ ปณีตํ กาเลน กปฺปิยํ ปานโภชนํ,
อิทํ โว ญาตีนํ โหตุ สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย,
เต จ ตตฺถ สมาคนฺตฺวา ญาติเปตา สมาคตา.
ปหุเต อนฺนปานมฺหิ, สกฺกจฺจํ อนุโมทเร.
จิรํ ชีวนฺตุ โน ญาตี, เยสํ เหตุ ลภามฺหเส,
อมฺหากญฺจ กตา ปูชา, ทายกา จ อนิปฺผลา.
น หิ ตตฺถ กสิ อตฺถิ โครกฺเขตฺถ น วิชฺชติ,
วณิชฺชา ตาทิสี นตฺถิ หิรญฺเญน กยากยํ
อิโต ทินฺเนน ยาเปนฺติ เปตา กาลกตา ตหึ.
อุนฺนเต อุทกํ วุฏฺฐํ ยถา นินฺนํ ปวตฺตติ;
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ.

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ;
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ.
อทาสิ เม อกาสิ เม ญาติมิตฺตา สขา จ เม
เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพกตมนุสฺสรํ,
น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยาวญฺญา ปริเทวนา,
น ตํ เปตานมตฺถาย เอวํ ติฏฺฐนฺติ ญาตโย.
อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา สํฆมฺหิ สุปติฏฺฐิตา
ทีฆรตฺตํ หิตายสฺส ฐานโส อุปกปฺปติ.

โส ญาติธมฺโม จ อยํ นิทสฺสิโต,
เปตานปูชา จ กตา อุฬารา,
พลญฺจ ภิกฺขูนมนุปฺปทินฺนํ,
ตุมฺเหหิ ปุญฺญํ ปสุตํ อนปฺปกนฺติ.

ติโรกุฑฺฑกณฺฑํ นิฏฺฐิตํ.

ขุท์ทกปาเฐ นิธิกัณ์ฑํ

นิธึ นิเธติ ปุริโส คัม์ภีเร อุทกัน์ติเก,
อัต์เถ กิจ์เจ สมุป์ปัน์เน อัต์ถาย เม ภวิส์สติ,
ราชโต วา ทุรุต์ตัส์ส โจรโต ปีฬิตัส์ส วา,
อิณัส์ส วา ปโมก์ขาย ทุพ์ภิก์เข อาปทาสุ วา,
เอตทัต์ถาย โลกัส์มึ นิธิ นาม นิธิย์ยติ,
ตาวัส์สุนิหิโต สัน์โต คัม์ภีเร อุทกัน์ติเก,
น สัพ์โพ สัพ์พทาเยว ตัส์ส ตํ อุปกัป์ปติ:
นิธิ วา ฐานา จวติ, สัญ์ญาวาส์ส วิมุย์หติ,
นาคา วา อปนาเมน์ติ, ยัก์ขา วาปิ หรัน์ติ นํ,
อัป์ปิยา วาปิ ทายาทา อุท์ธรัน์ติ อปัส์สโต,
ยทา ปุญ์ญัก์ขโย โหติ, สัพ์พเมตํ วินัส์สติ.
ยัส์ส ทาเนน สีเลน สัญ์ญเมน ทเมน จ
นิธิ สุนิหิโต โหติ อิต์ถิยา ปุริสัส์ส วา,
เจติยัม์หิ จ สํเฆ วา ปุค์คเล อติถีสุ วา
มาตริ ปิตริ วาปิ อโถ เชฏ์ฐัม์หิ ภาตริ,
เอโส นิธิ สุนิหิโต อเชย์โย อนุคามิโก,
ปหาย คมนีเยสุ เอตํ อาทาย คัจ์ฉติ.
อสาธารณมัญ์เญสํ อโจรหรโณ นิธิ.
กยิราถ ธีโร ปุญ์ญานิ, โย นิธิ อนุคามิโก.
เอส เทวมนุส์สานํ สัพ์พกามทโท นิธิ
ยํ ยํ เทวาภิปัต์เถน์ติ, สัพ์พเมเตน ลัพ์ภติ.
สุวัณ์ณตา สุสรตา สุสัณ์ฐานํ สุรูปตา

อาธิปัจ๎จํ ปริวาโร สัพ๎พเมเตน ลัพ๎ภติ.
ปเทสรัช๎ชํ อิส๎สริยํ จัก๎กวัต๎ติสุขํ ปิยํ,
เทวรัช๎ชัม๎ปิ ทิพ๎เพสุ สัพ๎พเมเตน ลัพ๎ภติ.
มานุส๎สิกา จ สัม๎ปัต๎ติ เทวโลเก จ ยา รติ,
ยา จ นิพ๎พานสัม๎ปัต๎ติ สัพ๎พเมเตน ลัพ๎ภติ.
มิต๎ตสัม๎ปทมาคัม๎ม โยนิโส เจ ปยุญ๎ชโต
วิช๎ชาวิมุต๎ติวสีภาโว สัพ๎พเมเตน ลัพ๎ภติ.
ปฏิสัม๎ภิทา วิโมก๎ขา จ ยา จ สาวกปารมี,
ปัจ๎เจกโพธิ พุท๎ธภูมิ สัพ๎พเมเตน ลัพ๎ภติ.
เอวํ มหัต๎ถิกา เอสา ยทิทํ ปุญ๎ญสัม๎ปทา,
ตัส๎มา ธีรา ปสํสัน๎ติ ปัณ๎ฑิตา กตปุญ๎ญตัน๎ติ.

นิธิกัณ๎ฑํ นิฏ๎ฐิตํ.

ขุทฺทกปาเจ กรณียเมตฺตสุตฺตํ.

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ,
สกฺโก อุชู จ สุหุชู จ สุวโจ จสฺส มุทุ อนติมานี.
สนฺตุสฺสโก จ สุภโร จ อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหุกวุตฺติ,
สนฺตินฺทฺริโย จ นิปโก จ อปฺปคพฺโภ กุลเลสุ อนนุคิทฺโธ.
น จ ขุทฺทํ สมาจเร กิญฺจิ, เยน วิญฺญู ปเร อุปวเทยฺยุํ.
สุขิโน วา เขมิโน โหนฺตุ, สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา,
เยเกจิ ปาณภูตตฺถิ ตสา วา ถาวรา วา อนวเสสา.
ทีฆา วา เย มหนฺตา วา มชฺฌิมา รสฺสกา อณุกถูลา
ทิฏฺฐา วา เย จ อทิฏฺฐา เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร
ภูตา วา สมฺภเวสี วา สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา,
น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ
พฺยาโรสนา ปฏิฆสญฺญา นาญฺญมญฺญสฺส ทุกฺขมิจฺเฉยฺย.
มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข,
เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ,
เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ,
อุทฺธํ อโธ จ ติริยญฺจ อสมฺพาธํ อเวรํ อสปตฺตํ
ติฏฺฐญฺจรํ นิสินฺโน วา สยาโน วา ยาว ตสฺส วิคตมิทฺโธ.
เอตํ สตึ อธิฏฺฐเยยฺย, พฺรหฺมเมตํ วิหารํ อิธมาหุ.
ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน,
กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุนเรตีติ.

เมตฺตสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ขุทฺทกปาโฐ สมตฺโต.

สุตฺตนฺตปิฏเก ขุทฺทกนิกาโย.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ธมฺมปทคาถา.

ยมกวคฺโค.

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา, มโนเสฏฺฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุฏฺเฐน ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกฺขมนฺเวติ, จกฺกํว วหโต ปทํ.
มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา, มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺเนน ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ สุขมนฺเวติ, ฉายาว อนุปายินี.
อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ อชินิ มํ อหาสิ เม
เย จ ตํ อุปนยฺหนฺติ, เวรํ เตสํ น สมฺมติ.
อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ อชินิ มํ อหาสิ เม
เย จ ตํ นูปนยฺหนฺติ, เวรํ เตสูปสมฺมติ.
น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ,

อเวเรน จ สัม์มัน์ติ, เอส ธัม์โม สนัน์ตโน.
ปเร จ น วิชานัน์ติ มยเมต์ถ ยมาม์หเส
เย จ ตต์ถ วิชานัน์ติ, ตโต สัม์มัน์ติ เมธคา.
สุภานุปัส์สึ วิหรัน์ตํ อิน์ท์ริเยสุ อสํวุตํ
โภชนัม์หิ อมัต์ตัญ์ญุํ กุสีตํ หีนวีริยํ
ตํ เว ปสหติ มาโร, วาโต รุก์ขํว ทุพ์พลํ.
อสุภานุปัส์สึ วิหรัน์ตํ อิน์ท์ริเยสุ สุสํวุตํ
โภชนัม์หิ จ มัต์ตัญ์ญุํ สัท์ธํ อารัท์ธวีริยํ
ตํ เว นัป์ปสหติ มาโร, วาโต เสลํว ปัพ์พตํ.
อนิก์กสาโว กาสาวํ โย วัต์ถํ ปริทเหส์สติ
อเปโต ทมสัจ์เจน, น โส กาสาวมรหติ.
โย จ วัน์ตสาวัส์ส สีเลสุ สุสมาหิโต
อุเปโต ทมสัจ์เจน, ส เว กาสาวมรหติ.
อสาเร สารมติโน สาเร จาสารทัส์สิโน
เต สารํ นาธิคัจ์ฉัน์ติ มิจ์ฉาสํกัป์ปโคจรา.
สารัญ์จ สารโต ญัต์วา อสารัญ์จ อสารโต
เต สารํ อธิคัจ์ฉัน์ติ สัม์มาสํกัป์ปโคจรา.
ยถา อคารํ ทุจ์ฉัน์นํ วุฎ์ฐี สมติวิช์ฌติ;
เอวํ อภาวิตํ จิต์ตํ ราโค สมติวิช์ฌติ.
ยถา อคารํ สุจ์ฉัน์นํ วุฎ์ฐี น สมติวิช์ฌติ;
เอวํ สุภาวิตํ จิต์ตํ ราโค น สมติวิช์ฌติ.
อิธ โสจติ เปจ์จ โสจติ, ปาปการี อุภยัต์ถ โสจติ,
โส โสจติ โส วิหัญ์ญติ ทิส์วา กัม์มกิลิฎ์ฐมัต์ตโน.
อิธ โมทติ เปจ์จ โมทติ, กตปุญ์โญ อุภยัต์ถ โมทติ,

โส โมทติ โส ปโมทติ ทิส์วา กัม์มวิสุท์ธิมัต์ตโน.
อิธ ตัป์ปติ เปจ์จ ตัป์ปติ, ปาปการี อุภยัต์ถ ตัป์ปติ,
ปาปํ เม กตัน์ติ ตัป์ปติ, ภิย์โย ตัป์ปติ ทุค์คตึ คโต.
อิธ นัน์ทติ เปจ์จ นัน์ทติ, กตปุญ์โญ อุภยัต์ถ นัน์ทติ,
ปุญ์ญํ เม กตัน์ติ นัน์ทติ, ภิย์โย นัน์ทติ สุคตึ คโต.

พหุม์ปิ เจ สหิตํ ภาสมาโน
น ตัก์กโร โหติ นโร ปมัต์โต
โคโปว คาโว คณยํ ปเรสํ
น ภาควา สามัญ์ญัส์ส โหติ.
อัป์ปัม์ปิ เจ สหิตํ ภาสมาโน
ธัม์มัส์ส โหติ อนุธัม์มจารี,
ราคัญ์จ โทสัญ์จ ปหาย โมหํ
สัม์มัป์ปชาโน สุวิมุต์ตจิต์โต
อนุปาทิยาโน อิธ วา หุรํ วา
ส ภาควา สามัญ์ญัส์ส โหติ.

ยมกวัค์โค ปฐโม.

อัป์ปมาทวัค์โค.

อัป์ปมาโท อมตํ ปทํ, ปมาโท มัจ์จุโน ปทํ,
อัป์ปมัต์ตา น มียัน์ติ, เย ปมัต์ตา ยถา มตา,
เอตํ วิเสสโต ญัต์วา อัป์ปมาทัม์หิ ปัณ์ฑิตา
อัป์ปมาเท ปโมทัน์ติ อริยานํ โคจเร รตา,
เต ฌายิโน สาตติกา นิจ์จํ ทัฬ์หปรัก์กมา
ผุสัน์ติ ธีรา นิพ์พานํ โยคัก์เขมํ อนุต์ตรํ.

อุฏฺฐานวโต สติมโต สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโส ภิวฑฺฒติ.
อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทน สญฺญเมน ทเมน จ
ทีปํ กยิราถ เมธาวี ยํ โอโฆ นาภิกีรติ.
ปมาทมนุยุญฺชนฺติ พาลา ทุมฺเมธิโน ชนา,
อปฺปมาทญฺจ เมธาวี ธนํ เสฏฺฐํว รกฺขติ.
มา ปมาทมนุยุญฺเชถ, มา กามรติสนฺถวํ,
อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต ปปฺโปติ วิปุลํ สุขํ.
ปมาทํ อปฺปมาเทน ยทา นุทติ ปณฺฑิโต,
ปญฺญาปาสาทมารุยฺห อโสโก โสกิณึ ปชํ,
ปพฺพตฏฺโฐว ภุมฺมฏฺเฐ ธีโร พาเล อเวกฺขติ.
อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ สุตฺเตสุ พหุชาคโร
อพลสฺสํว สีฆสฺโส หิตฺวา ยาติ สุเมธโส.
อปฺปมาเทน มฆวา เทวานํ เสฏฺฐตํ คโต,
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ, ปมาโท ครหิโต สทา.
อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ ปมาเท ภยทสฺสิ วา
สญฺโญชนํ อณุํถูลํ ฑหํ อคฺคีว คจฺฉติ.
อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ ปมาเท ภยทสฺสิ วา
อภพฺโพ ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเก.

อปฺปมาทวคฺโค ทุติโย.

จิตฺตวคฺโค.

ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ ทุรกฺขํ ทุนฺนิวารยํ
อุชุํ กโรติ เมธาวี, อุสุกาโรว เตชนํ.

วาริโชว ถเล ขิตฺโต โอกโมกตอุพฺภโต,
ปริผนฺทติทํ จิตฺตํ มารเธยฺยํ ปหาตเว.
ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโน ยตฺถ กามนิปาติโน
จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ, จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ.
สุทุทฺทสํ สุนิปุณํ ยตฺถ กามนิปาตินํ
จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํ.
ทูรงฺคมํ เอกจรํ อสรีรํ คุหาสยํ
เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ, โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา.
อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺส สทฺธมฺมํ อวิชานโต
ปริปฺลวปสาทสฺส ปญฺญา น ปริปูรติ.
อนวสฺสุตจิตฺตสฺส อนนฺวาหตเจตโส
ปุญฺญปาปปหีนสฺส นตฺถิ ชาครโต ภยํ.

กุมฺภูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา
นครูปมํ จิตฺตมิทํ ฐเปตฺวา
โยเธถ[๑] มารํ ปญฺญาวุเธน
ชิตญฺจ รกฺเข อนิเวสโน สิยา.

อจิรํ วตยํ กาโย ปฐวึ อธิเสสฺสติ
ฉุทฺโธ อเปตวิญฺญาโณ, นิรตฺถํว กลิงฺครํ.
ทิโส ทิสํ ยนฺตํ กยิรา เวรี วาปน เวรินํ
มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเร.
น ตํ มาตา ปิตา กยิรา, อญฺเญ วาปิจ ญาตกา
สมฺมา ปณิหิตํ จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร.

---

[๑] สี. โยเชถ.

จิตฺตวคฺโค ตติโย.

ปุปฺผวคฺโค.

๑

โก อิมํ ปฐวึ วิเจสฺสติ ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ,
โก ธมฺมปทํ สุเทสิตํ กุสโล ปุปฺผมิว ปเจสฺสติ.
เสโข ปฐวึ วิเจสฺสติ ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ,
เสโข ธมฺมปทํ สุเทสิตํ กุสโล ปุปฺผมิว ปเจสฺสติ.
เผณูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา
มรีจิธมฺมํ อภิสมฺพุธาโน
เฉตฺวาน มารสฺส จ ปุปฺผกานิ
อทสฺสนํ มจฺจุราชสฺส คจฺเฉ.
ปุปฺผานิเหว ปจินนฺตํ พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
สุตฺตํ คามํ มโหโฆว มจฺจุ อาทาย คจฺฉติ.
ปุปฺผานิเหว ปจินนฺตํ พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
อติตฺตํ เยว กาเมสุ อนฺตโก กุรุเต วสํ.
ยถาปิ ภมโร ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ อคนฺธกํ
ปเลติ รสมาทาย; เอวํ คาเม มุนี จเร.
น ปเรสํ วิโลมานิ น ปเรสํ กตากตํ
อตฺตโนว อเวกฺเขยฺย กตานิ อกตานิ จ.
ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ อคนฺธกํ;
เอวํ สุภาสิตา วาจา อผลา โหติ อกุพฺพโต.
ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ สคนฺธกํ;
เอวํ สุภาสิตา วาจา สผลา โหติ สุกุพฺพโต.
ยถาปิ ปุปฺผราสิมฺหา กยิรา มาลาคุเณ พหู;

เอวํ ชาเตน มัจเจน กัตตัพพํ กุสลํ พหุํ.

น ปุปผคันโธ ปฏิวาตเมติ
น จันทนํ ตครมัลลิกา วา
สตัญจ คันโธ ปฏิวาตเมติ
สัพพา ทิสา สัปปุริโส ปวายติ.

จันทนํ ตครํ วาปิ อุปปลํ อถ วัสสิกี
เอเตสํ คันธชาตานํ สีลคันโธ อนุตตโร.
อัปปมัตโต อยํ คันโธ ยวายํ ตครจันทนี,
โย จ สีลวตํ คันโธ วาติ เทเวสุ อุตตโม.
เตสํ สัมปันนสีลานํ อัปปมาทวิหารินํ
สัมมทัญญา วิมุตตานํ มาโร มัคคํ น วินทติ.
ยถา สังการธานัสมึ อุชฌิตัสมึ มหาปเถ
ปทุมํ ตัตถ ชาเยถ สุจิคันธํ มโนรมํ,
เอวํ สังการภูเตสุ อันธภูเต ปุถุชชเน
อติโรจติ ปัญญาย สัมมาสัมพุทธสาวโก.

ปุปผวัคโค จตุตโถ.

พาลวัคโค.

ทีฆา ชาครโต รัตติ, ทีฆํ สันตัสส โยชนํ,
ทีโฆ พาลานํ สํสาโร สัทธัมมํ อวิชานตํ.
จรัญเจ นาธิคัจเฉยย เสยยํ สทิสมัตตโน,
เอกจริยํ ทัฬหํ กยิรา, นัตถิ พาเล สหายตา.
ปุตตามัตถิ ธนมัตถิ อิติ พาโล วิหัญญติ,
อัตตา หิ อัตตโน นัตถิ กุโต ปุตตา กุโต ธนํ.

โย พาโล มัญ์ญตี พาล๎ยํ | ปัณ์ฑิโต วาปิ เตน โส,
พาโล จ ปัณ์ฑิตมานี | สเว พาโลติ วุจ์จติ.
ยาวชีวัมปิ เจ พาโล | ปัณ์ฑิตํ ปยิรุปาสติ,
น โส ธัม์มํ วิชานาติ | ทัพ์พี สูปรสํ ยถา.
มุหุต์ตัม์ปิ เจ วิญ์ญู | ปัณ์ฑิตํ ปยิรุปาสติ,
ขิป์ปํ ธัม์มํ วิชานาติ | ชิว๎หา สูปรสํ ยถา.
จรัน์ติ พาลา ทุม์เมธา | อมิต์เตเนว อัต์ตนา
กโรน์ตา ปาปกํ กัม์มํ | ยํ โหติ กฏุกัป์ผลํ.
น ตํ กัม์มํ กตํ สาธุ, | ยํ กัต๎วา อนุตัป์ปติ,
ยัส์ส อัส์สุมุโข โรทํ | วิปากํ ปฏิเสวติ.
ตัญ์จ กัม์มํ กตํ สาธุ | ยํ กัต๎วา นานุตัป์ปติ,
ยัส์ส ปตีโต สุมโน | วิปากํ ปฏิเสวติ.
มธุวา มัญ์ญตี พาโล | ยาว ปาปํ น ปัจ์จติ,
ยทา จ ปัจ์จติ ปาปํ | อถ (พาโล) ทุก์ขํ นิคัจ์ฉติ.
มาเส มาเส กุสัค์เคน | พาโล ภุญ์เชถ โภชนํ,
น โส สังขาตธัม์มานํ | กลํ อัค์ฆติ โสฬสึ.
น หิ ปาปํ กตํ กัม์มํ | สัช์ชุขีรํว มุจ์จติ,
ฑหัน์ตํ พาลมันเ๎วติ | ภัส๎มาจ์ฉัน์โนว ปาวโก.
ยาวเทว อนัต์ถาย | ญัต์ตํ พาลัส์ส ชายติ,
หัน์ติ พาลัส์ส สุก์กํสํ | มุท์ธํ อัส์ส วิปาตยํ.
อสัน์ตํ ภาวมิจ์เฉย์ย | ปุเรก์ขารัญ์จ ภิก์ขุสุ
อาวาเสสุ จ อิส์สริยํ | ปูชา ปรกุเลสุ จ
มเมว กต มัญ์ญัน์ตุ | คิหี ปัพ์พชิตา อุโภ
มเมว อติวสา อัส์สุ | กิจ์จากิจ์เจสุ กิส๎มิจิ,

อิติ พาลัสส สังกัปโป อิจฉา มาโน จ วัฑฒติ
"อัญญา หิ ลาภูปนิสา อัญญา นิพพานคามินี"
เอวเมตํ อภิญญาย ภิกขุ พุทธัสส สาวโก
สักการํ นาภินันเทยย วิเวกมนุพรูหเย.

พาลวัคโค ปัญจโม.

ปัณฑิตวัคโค.

นิธีนํว ปวัตตารํ ยํ ปัสเส วัชชทัสสินํ
นิคคัยหวาทึ เมธาวึ, ตาทิสํ ปัณฑิตํ ภเช,
ตาทิสํ ภชมานัสส เสยโย โหติ น ปาปิโย.
โอวเทยยานุสาเสยย อสัพภา จ นิวารเย,
สตํ หิ โส ปิโย โหติ, อสตํ โหติ อัปปิโย
น ภเช ปาปเก มิตเต, น ภเช ปุริสาธเม.
ภเชถ มิตเต กัลยาเณ ภเชถ ปุริสุตตเม.
ธัมมปีติสุขํ เสติ วิปปสันเนน เจตสา,
อริยัปปเวทิเต ธัมเม สทา รมติ ปัณฑิโต

อุทกัญหิ นยันติ เนตติกา,
อุสุการา นมยันติ เตชนํ,
ทารุํ นมยันติ ตัจฉกา,
อัตตานํ ทมยันติ ปัณฑิตา.

เสโล ยถา เอกฆโน วาเตน น สมีรติ,
เอวํ นินทาปสังสาสุ น สัมมิญชันติ ปัณฑิตา.
ยถาปิ รหโท คัมภีโร วิปปสันโน อนาวิโล,
เอวํ ธัมมานิ สุตวาน วิปปสีทันติ ปัณฑิตา.

สุตฺตนฺตปิฎเก ขุทฺทกนิกาโย.

สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ,
น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต,
สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺติ.
น อตฺตเหตุ น ปรสฺส เหตุ
น ปุตฺตมิจฺเฉ น ธนํ น รฏฺฐํ
น อิจฺเฉยฺย อธมฺเมน สมิทฺธิมตฺตโน,
ส สีลวา ปญฺญวา ธมฺมิโก สิยา.

อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ, เย ชนา ปารคามิโน;
อถายํ อิตรา ปชา ตีรเมวานุธาวติ.
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน,
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํ.
กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺฑิโต,
โอกา อโนกมาคมฺม วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ,
ตตฺราภิรติมิจฺเฉยฺย หิตฺวา กาเม อกิญฺจโน,
ปริโยทเปยฺย อตฺตานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิโต
เยสํ สมฺโพธิองฺเคสุ สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ,
อาทานปฏินิสฺสคฺเค อนุปาทาย เย รตา,
ขีณาสวา ชุติมนฺโต เต โลเก ปรินิพฺพุตา.

ปณฺฑิตวคฺโค ฉฏฺโฐ.

อรหันตวคฺโค.

คตทฺธิโน วิโสกสฺส วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ
สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส ปริฬาโห น วิชฺชติ.
อุยฺยุญฺชนฺติ สตีมนฺโต, น นิเกเต รมนฺติ เต,
หํสาว ปลฺลลํ หิตฺวา โอกโมกํ ชหนฺติ เต.
เยสํ สนฺนิจฺจโย นตฺถิ, เย ปริญฺญาตโภชนา,
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ วิโมกฺโข เยสํ โคจโร.
อากาเสว สกุนฺตานํ คติ เตสํ ทุรนฺนยา.
ยสฺสาสวา ปริกฺขีณา, อาหาเร จ อนิสฺสิโต,
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ วิโมกฺโข ยสฺส โคจโร
อากาเสว สกุนฺตานํ ปทนฺตสฺส ทุรนฺนยํ.

ยสฺสินฺทฺริยานิ สมถงฺคตานิ
อสฺสา ยถา สารถินา สุทนฺตา
ปหีนมานสฺส อนาสวสฺส
เทวาปิ ตสฺส ปิหยนฺติ ตาทิโน.
ปฐวีสโม โน วิรุชฺฌติ
อินฺทขีลูปโม ตาทิ สุพฺพโต
รหโทว อเปตกทฺทโม
สํสารา น ภวนฺติ ตาทิโน.

สนฺตํ ตสฺส มนํ โหติ, สนฺตา วาจา จ กมฺม จ,
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตสฺส อุปสนฺตสฺส ตาทิโน.
อสฺสทฺโธ อกตญฺญู จ สนฺธิจฺเฉโท จ โย นโร
หตาวกาโส วนฺตาโส สเว อุตฺตมโปริโส.

คาเม วา ยทิวารญฺเญ นินฺเน วา ยทิวา ถเล
ยตฺถ อรหนฺโต วิหรนฺติ, ตํ ภูมิรามเณยฺยกํ.
รมณียานิ อรญฺญานิ, ยตฺถ น รมตี ชโน,
วีตราคา รเมสฺสนฺติ, น เต กามคเวสิโน.

อรหนฺตวคฺโค สตฺตโม.

สหสฺสวคฺโค.

สหสฺสมปิ เจ วาจา อนตฺถปทสญฺหิตา,
เอกํ อตฺถปทํ เสยฺโย, ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ.
สหสฺสมปิ เจ คาถา อนตฺถปทสญฺหิตา,
เอกํ คาถาปทํ เสยฺโย, ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ.
โย จ คาถาสตํ ภาเส อนตฺถปทสญฺหิตา,
เอกํ ธมฺมปทํ เสยฺโย, ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ.
โย สหสฺสํ สหสฺเสน สงฺคาเม มานุเส ชิเน,
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ สเว สงฺคามชุตฺตโม.
อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย, ยา จายํ อิตรา ปชา,
อตฺตทนฺตสฺส โปสสฺส นิจฺจํ สญฺญตจาริโน,
เนว เทโว น คนฺธพฺโพ น มาโร สห พฺรหฺมุนา
ชิตํ อปชิตํ กยิรา ตถารูปสฺส ชนฺตุโน.
มาเส มาเส สหสฺเสน โย ยเชถ สตํ สมํ
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ มุหุตฺตมปิ ปูชเย,
สาเยว ปูชนา เสยฺโย ยญฺเจ วสฺสสตํ หุตํ.
โย จ วสฺสสตํ ชนฺตุ อคฺคึ ปริจเร วเน,
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ มุหุตฺตมปิ ปูชเย.

สาเยว ปูชนา เสย์โย, ยัญ์เจ วัส์สสตํ หุตํ.

ยังกิญ์จิ ยิฏ์ฐํว หุตํว โลเก
สํวัจ์ฉรํ ยเชถ ปุญ์ญเปโข
สัพ์พํปิ ตํ น จตุภาคเมติ
อภิวาทนา อุชุคเตสุ เสย์โย.

อภิวาทนสีลิส์ส นิจ์จํ วุฑ์ฒาปจายิโน
จัต์ตาโร ธัม์มา วัฑ์ฒัน์ติ อายุ วัณ์โณ สุขํ พลํ.
โย จ วัส์สสตํ ชีเว ทุส์สีโล อสมาหิโต,
เอกาหํ ชีวิตํ เสย์โย สีลวัน์ตัส์ส ฌายิโน.
โย จ วัส์สสตํ ชีเว ทุป์ปัญ์โญ อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสย์โย ปัญ์ญวัน์ตัส์ส ฌายิโน.
โย จ วัส์สสตํ ชีเว กุสีโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสย์โย, วิริยํ อารภโต ทัฬ์หํ.
โย จ วัส์สสตํ ชีเว อปัส์สํ อุทยัพ์พยํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสย์โย ปัส์สโต อุทยัพ์พยํ.
โย จ วัส์สสตํ ชีเว อปัส์สํ อมตํ ปทํ,
เอกาหํ ชีวิตํ เสย์โย ปัส์สโต อมตํ ปทํ.
โย จ วัส์สสตํ ชีเว อปัส์สํ ธัม์มมุต์ตมํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสย์โย ปัส์สโต ธัม์มมุต์ตมํ.

สหัส์สวัค์โค อัฏ์ฐโม.

ปาปวัค์โค.

อภิต์ถเรถ กัล๎ยาเณ, ปาปา จิต์ตํ นิวารเย,
ทัน์ธํ หิ กรโต ปุญ์ญํ ปาปัส๎มึ รมตี มโน.
ปาปัญ์เจ ปุริโส กยิรา, น นํ กยิรา ปุนัป์ปุนํ,
น ตัม๎หิ ฉัน์ทํ กยิราถ, ทุก์โข ปาปัส์ส อุจ์จโย.
ปุญ์ญัญ์เจ ปุริโส กยิรา, กยิราเถนํ ปุนัป์ปุนํ,
ตัม๎หิ ฉัน์ทํ กยิราถ, สุโข ปุญ์ญัส์ส อุจ์จโย.
ปาโปปิ ปัส์สติ ภัท๎รํ, ยาว ปาปํ น ปัจ์จติ;
ยทา จ ปัจ์จติ ปาปํ, อถ (ปาโป) ปาปานิ ปัส์สติ.
ภัท๎โรปิ ปัส์สติ ปาปํ, ยาว ภัท๎รํ น ปัจ์จติ;
ยทา จ ปัจ์จติ ภัท๎รํ, อถ (ภัท๎โร) ภัท๎รานิ ปัส์สติ.
มาวมัญ์เญถ ปาปัส์ส "น มัต์ตํ อาคมิส์สติ,
อุทพิน์ทุนิปาเตน อุทกุม์โภปิ ปูรติ,
อาปูรติ พาโล ปาปัส์ส โถกํ โถกํปิ อาจินํ.
มาวมัญ์เญถ ปุญ์ญัส์ส "น มัต์ตํ อาคมิส์สติ
อุทพิน์ทุนิปาเตน อุทกุม์โภปิ ปูรติ,
อาปูรติ ธีโร ปุญ์ญัส์ส โถกํ โถกํปิ อาจินํ.
วาณิโชว ภยํ มัค์คํ อัป์ปสัต์โถ มหัท์ธโน,
วิสํ ชีวิตุกาโมว, ปาปานิ ปริวัช์ชเย.
ปาณิม๎หิ เจ วโณ นาส์ส, หเรย์ย ปาณินา วิสํ,
นาพ์พณํ วิสมัน์เวติ, นัต์ถิ ปาปํ อกุพ์พโต.
โย อัป์ปทุฏ์ฐัส์ส นรัส์ส ทุส์สติ
สุท์ธัส์ส โปสัส์ส อนังคณัส์ส

ตเมว พาลํ ปัจเจติ ปาปี
สุขุโม รโช ปติวาตํว ขิตโต.

คัพภเมเก อุปปัชชันติ, นิรยํ ปาปกัมมิโน,
สัคคํ สุคติโน ยันติ, ปรินิพพันติ อนาสวา.

น อันตลิกเข, น สมุททมัชเฌ,
น ปัพพตานํ วิวรํ ปวิสํ
น วิชชตี โส ชัคคติปปเทโส,
ยัตรัฏฐิโต มุญเจยย ปาปกัมมา.
น อันตลิกเข, น สมุททมัชเฌ,
น ปัพพตานํ วิวรํ ปวิสํ,
น วิชชตี โส ชัคคติปปเทโส,
ยัตรัฏฐิตํ นัปปสเหยย มัจจุ.

ปาปวัคโค นวโม.

ทัณฑวัคโค.

สัพเพ ตสันติ ทัณฑัสส, สัพเพ ภายันติ มัจจุโน
อัตตานํ อุปมํ กัตวา น หเนยย น ฆาตเย.
สัพเพ ตสันติ ทัณฑัสส, สัพเพสํ ชีวิตํ ปิยํ,
อัตตานํ อุปมํ กัตวา น หเนยย น ฆาตเย.
สุขกามานิ ภูตานิ โย ทัณฑเฑน วิหึสติ
อัตตโน สุขเมสาโน, เปจจ โส น ลภเต สุขํ
สุขกามานิ ภูตานิ โย ทัณฑเฑน น หึสติ
อัตตโน สุขเมสาโน, เปจจ โส ลภเต สุขํ.
มา โว จ ผรุสํ กัญจิ, วุตตา ปฏิวเทยยุ ตํ,

ทุกฺขา หิ สารมฺภกถา, ปฏิทณฺฑา ผุเสยฺยุ ตํ.
สเจ เนเรสิ อตฺตานํ, กํโส อุปหโต ยถา;
เอโส ปตฺโตสิ นิพฺพานํ, สารมฺโภ เต น วิชฺชติ.
ยถา ทณฺเฑน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจรํ,
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุํ ปาเชนฺติ ปาณินํ.
อถ ปาปานิ กมฺมานิ กรํ พาโล น พุชฺฌติ,
เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ อคฺคิทฑฺโฒว ตปฺปติ
โย ทณฺเฑน อทณฺเฑสุ อปฺปทุฏฺเฐสุ ทุสฺสติ,
ทสนฺนมญฺญตรํ ฐานํ ขิปฺปเมว นิคจฺฉติ:
เวทนํ ผรุสํ ชานึ สรีรสฺส ปเภทนํ
ครุกํ วาปิ อาพาธํ จิตฺตกฺเขปํว ปาปุเณ,
ราชโต วา อุปสคฺคํ อพฺภกฺขานญฺจ ทารุณํ
ปริกฺขยํว ญาตีนํ โภคานํว ปภงฺคุณํ,
อถวาสฺส อคารานิ อคฺคิ ฑหติ ปาวโก,
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชติ.

น นคฺคจริยา น ชฏา น ปงฺกา
นานาสกา ถณฺฑิลสายิกา วา
รโชชลฺลํ อุกฺกุฏิกปฺปธานํ
โสเธนฺติ มจฺจํ อวิติณฺณกงฺขํ.
อลงฺกโต เจปิ สมํ จเรยฺย
สนฺโต ทนฺโต นิยโต พฺรหฺมจารี
สพฺเพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ,
โส พฺราหฺมโณ โส สมโณ โส ภิกฺขุ.

หิรินิเสโธ ปุริโส โกจิ โลกสฺมิ วิชฺชติ,

โย นิทํ อัปปโพเธติ อัสโส ภัโทร กสามิว,
อัสโส ยถา ภัโทร กสา นิวิฏโฐ
อาตาปีโน สํเวคิโน ภวถ
สัทธาย สีเลน จ วิริเยน จ
สมาธินา ธัมมวินิจฉเยน จ
สัมปันนวิชชาจรณา ปติสสตา
ปหัสสถ ทุกขมิทํ อนัปปกํ
อุทกํ หิ นยันติ เนตติกา,
อุสุกรา นมยันติ เตชนํ,
ทารุํ นมยันติ ตัจฉกา,
อัตตานํ ทมยันติ สุพพตา
ทัณฑวัคโค ทสโม.

ชราวัคโค.

โก นุ หาโส กิมานันโท, นิจจํ ปัชชลิเต สติ,
อันธกาเรน โอนัทธา ปทีปํ น คเวสสถ.
ปัสส จิตตกตํ พิมพํ อรุกายํ สมุสสิตํ
อาตุรํ พหุสังกัปปํ, ยัสส นัตถิ ธุวัณฐิติ.
ปริชิณณมิทํ รูปํ โรคนิฑฑํ ปภังคุณํ,
ภิชชติ ปูติ สันเทโห, มรณันตํ หิ ชีวิตํ.
ยานิมานิ อปัตถานิ อลาปูเนว สารเท,
กาโปตกานิ อัฏฐีนิ ตานิ ทิสวาน กา รติ.
อัฏฐีนํ นครํ กตํ มํสโลหิตเลปนํ,
ยัตถ ชรา จ มัจจุ จ มาโน มักโข จ โอหิโต.

ชีรัน์ติ เว ราชรถา สุจิต์ตา.
อโถ สรีรํ ปิ ชรํ อุเปติ,
สตัญ์จ ธัม์โม น ชรํ อุเปติ,
สัน์โต หเว สัพ์ภิ ปเวทยัน์ติ.

อัป์ปัส์สุตายํ ปุริโส พลิวัท์โทว ชีรติ,
มํสานิ ตัส์ส วัฑ์ฒัน์ติ ปัญ์ญา ตัส์ส น วัฑ์ฒติ.
อเนกชาติสํสารํ สัน์ธาวิส์สํ อนิพ์พิสํ,
คหการกํ คเวสัน์โต ทุก์ขา ชาติ ปุนัป์ปุนํ.
คหการก ทิฏ์โฐสิ ปุน เคหํ น กาหสิ,
สัพ์พา เต ผาสุกา ภัค์คา คหกูฏํ วิสํขิตํ,
วิสํขารคตํ จิต์ตํ ตัณ์หานํ ขยมัช์ฌคา.
อจริต์วา พ์รห์มจริยํ อลัท์ธา โยพ์พเน ธนํ,
ชิณ์ณโกญ์จาว ฌายัน์ติ ขีณมัจ์เฉว ปัล์ลเล.
อจริต์วา พ์รห์มจริยํ อลัท์ธา โยพ์พเน ธนํ,
เสน์ติ จาปาติขีณาว ปุราณานิ อนุต์ถุนํ.

ชราวัค์โค เอกาทสโม.

อัต์ตวัค์โค.

อัต์ตานัญ์เจ ปิยํ ชัญ์ญา, รัก์เขย์ย นํ สุรัก์ขิตํ,
ติณ์ณํ อัญ์ญตรํ ยามํ ปฏิชัค์เคย์ย ปัณ์ฑิโต.
อัต์ตานเมว ปฐมํ ปติรูเป นิเวสเย,
อถัญ์ญมนุสาเสย์ย น กิลิส์เสย์ย ปัณ์ฑิโต.
อัต์ตานัญ์เจ ตถา กยิรา, ยถัญ์ญมนุสาสติ,
สุทัน์โต วต ทเมถ อัต์ตา หิ กิร ทุท์ทโม.

อัตตา หิ อัตตโน นาโถ, โก หิ นาโถ ปโร สิยา,
อัตตนา หิ สุทันเตน นาถํ ลภติ ทุลลภํ.
อัตตนาว กตํ ปาปํ อัตตชํ อัตตสัมภวํ,
อภิมัตถติ ทุมเมธํ วชิรัวัมหมยํ มณึ.
ยัสส อัจจันตทุสสีลยํ มาลุวา สาลมิโวตตํ,
กโรติ โส ตถัตตานํ ยถา นํ อิจฉติ ทิโส.
สุกรานิ อสาธูนิ อัตตโน อหิตานิ จ,
ยํ เว หิตัญจ สาธุญจ ตํ เว ปรมทุกกรํ.
โย สาสนํ อรหตํ อริยานํ ธัมมชีวินํ
ปฏิกโกสติ ทุมเมโธ ทิฏฐึ นิสสาย ปาปิกํ,
ผลานิ กัฏฐกัสเสว อัตตฆัญญาย ผัลลติ.
อัตตนาว กตํ ปาปํ อัตตนา สํกิลิสสติ,
อัตตนา อกตํ ปาปํ อัตตนาว วิสุชฌติ,
สุทธิ อสุทธิ ปัจจัตตํ นาญโญ อัญญํ วิโสธเย.
อัตตทัตถํ ปรัตเถน พหุนาปิ น หาปเย,
อัตตทัตถมภิญญาย สทัตถปสุโต สิยา.

อัตตวัคโค ทวาทสโม.

โลกวัคโค.

หีนํ ธัมมํ น เสเวยย ปมาเทน น สํวเส,
มิจฉาทิฏฐึ น เสเวยย น สิยา โลกวัฑฒโน.
อุตติฏเฐ นัปปมัชเชยย ธัมมํ สุจริตํ จเร,
ธัมมจารี สุขํ เสติ อัสมึ โลเก ปรัมหิ จ.
ธัมมํ จเร สุจริตํ น นํ ทุจจริตํ จเร,

ธมฺมจารี สุขํ เสติ อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ.
ยถา ปุพฺพุฬกํ ปสฺเส, ยถา ปสฺเส มรีจิกํ
เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ มจฺจุราชา น ปสฺสติ.
เอถ ปสฺสถิมํ โลกํ จิตฺตํ ราชรถูปมํ,
ยตฺถ พาลา วิสีทนฺติ นตฺถิ สงฺโค วิชานตํ.
โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ,
โส อิมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา.
ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถียติ,
โส อิมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา.
อนฺธภูโต อยํ โลโก ตนุเกตฺถ วิปสฺสติ,
สกุนฺโต ชาลมุตฺโตว อปฺโป สคฺคาย คจฺฉติ.
หํสา อาทิจฺจปเถ ยนฺติ อากาเส ยนฺติ อิทฺธิยา,
นียนฺติ ธีรา โลกมฺหา เชตฺวา มารํ สวาหนํ.
เอกํ ธมฺมํ อตีตสฺส มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน
วิติณฺณปรโลกสฺส นตฺถิ ปาปํ อการิยํ.

น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺติ,
พาลา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ,
ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน
เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺถ.

ปถวฺยา เอกรชฺเชน สคฺคสฺส คมเนน วา
สพฺพโลกาธิปจฺเจน โสตาปตฺติผลํ วรํ.

โลกวคฺโค เตรสโม.

พุทฺธวคฺโค.

ยสฺส ชิตํ นาวชียติ,
ชิตมสฺส โน ยาติ โกจิ โลเก,
ตํ พุทฺธํ อนนฺตโคจรํ
อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถ.
ยสฺส ชาลินี วิสตฺติกา
ตณฺหา นตฺถิ กุหิญฺจิ เนตเว,
ตํ พุทฺธํ อนนฺตโคจรํ
อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถ.

เย ฌานปสุตา ธีรา เนกฺขมฺมูปสเม รตา,
เทวาปิ เตสํ ปิหยนฺติ สมฺพุทฺธานํ สตีมตํ.
กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ, กิจฺฉํ มจฺจาน ชีวิตํ,
กิจฺฉํ สทฺธมฺมสวนํ, กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปโท.
สพฺพปาปสฺส อกรณํ, กุสลสฺสูปสมฺปทา,
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา,
นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี
สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโต.

อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺตญฺจ สยนาสนํ,
อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

น กหาปณวสฺเสน ติตฺติ กาเมสุ วิชฺชติ,
"อปฺปสฺสาทา ทุกฺขา กามา อิติ วิญฺญาย ปณฺฑิโต.
อปิ ทิพฺเพสุ กาเมสุ รตึ โส นาธิคจฺฉติ,
ตณฺหกฺขยรโต โหติ สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโก.
พหุํ เว สรณํ ยนฺติ ปพฺพตานิ วนานิ จ
อารามรุกฺขเจตฺยานิ มนุสฺสา ภยตชฺชิตา.
เนตํ โข สรณํ เขมํ, เนตํ สรณมุตฺตมํ,
เนตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ.
โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สํฆญฺจ สรณํ คโต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ.
ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ
อริยญฺจฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ทุกฺขูปสมคามินํ.
เอตํ โข สรณํ เขมํ, เอตํ สรณมุตฺตมํ,
เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ.
ทุลฺลโภ ปุริสาชญฺโญ น โส สพฺพตฺถ ชายติ,
ยตฺถ โส ชายตี ธีโร ตํ กุลํ สุขเมธติ.
สุโข พุทฺธานํ อุปฺปาโท, สุขา สทฺธมฺมเทสนา,
สุขา สํฆสฺส สามคฺคี, สมคฺคานํ ตโป สุโข.
ปูชารเห ปูชยโต พุทฺเธ ยทิว สาวเก
ปปญฺจสมติกฺกนฺเต ติณฺณโสกปริทฺทเว
เต ตาทิเส ปูชยโต นิพฺพุเต อกุโตภเย
น สกฺกา ปุญฺญํ สํขาตุํ อิเมตฺตมปิ เกนจิ.

พุทฺธวคฺโค จุทฺทสโม.

ปฐมกภาณวารํ.

สุขวัค์โค.

๑

สุสุขํ วต ชีวาม เวริเนสุ อเวริโน,
เวริเนสุ มนุส์เสสุ วิหราม อเวริโน.
สุสุขํ วต ชีวาม อาตุเรสุ อนาตุรา,
อาตุเรสุ มนุส์เสสุ วิหราม อนาตุรา.
สุสุขํ วต ชีวาม อุส์สุเกสุ อนุส์สุกา,
อุส์สุเกสุ มนุส์เสสุ วิหราม อนุส์สุกา.
สุสุขํ วต ชีวาม, เยสัน์โน นัต์ถิ กิญ์จนํ,
ปีติภัก์ขา ภวิส์สาม เทวา อาภัส์สรา ยถา.
ชยํ เวรํ ปสวติ, ทุก์ขํ เสติ ปราชิโต,
อุปสัน์โต สุขํ เสติ หิต์วา ชยปราชยํ.
นัต์ถิ ราคสโม อัค์คิ, นัต์ถิ โทสสโม กลิ,
นัต์ถิ ขัน์ธา ทิสา ทุก์ขา, นัต์ถิ สัน์ติ ปรํ สุขํ.
ชิฆัจ์ฉา ปรมา โรคา, สํขารา ปรมา ทุขา,
เอตํ ญัต์วา ยถาภูตํ นิพ์พานํ ปรมํ สุขํ.
อาโรค์ยปรมา ลาภา, สัน์ตุฏ์ฐีปรมํ ธนํ,
วิส์สาสปรมา ญาติ นิพ์พานํ ปรมํ สุขํ.
ปวิเวกรสํ ปิต์วา รสํ อุปสเมส์ส จ
นิท์ทโร โหติ นิป์ปาโป ธัม์มปีติรสํ ปิวํ.
สาธุ ทัส์สนมริยานํ, สัน์นิวาโส สทา สุโข,
อทัส์สเนน พาลานํ นิจ์จเมว สุขี สิยา.
พาลสํคตจารี หิ ทีฆมัท์ธาน โสจติ,
ทุก์โข พาเลหิ สํวาโส, อมิต์เตเนว สัพ์พทา

ธีโร จ สุขสํวาโส ญาตีนํว สมาคโม.
ตสฺมา หิ:

ธีรญฺจ ปญฺญญฺจ พหุสฺสุตญฺจ
โธรยฺหสีลํ วตวนฺตมาริยํ
ตํ ตาทิสํ สปฺปุริสํ สุเมธํ
ภเชถ นกฺขตฺตปถํว จนฺทิมา.

สุขวคฺโค ปณฺณรสโม.

ปิยวคฺโค.

อโยเค ยุญฺชมตฺตานํ โยคสฺมิญฺจ อโยชยํ,
อตฺถํ หิตฺวา ปิยคฺคาหี ปิเหตตฺตานุโยคินํ.
มา ปิเยหิ สมาคญฺฉิ อปฺปิเยหิ กุทาจนํ,
ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกฺขํ, อปฺปิยานญฺจ ทสฺสนํ.
ตสฺมา ปิยํ น กยิราถ ปิยาปาโย หิ ปาปโก,
คนฺถา เตสํ น วิชฺชนฺติ เยสํ นตฺถิ ปิยาปฺปิยํ.
ปิยโต ชายตี โสโก, ปิยโต ชายตี ภยํ,
ปิยโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.
เปมโต ชายตี โสโก, เปมโต ชายตี ภยํ,
เปมโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.
รติยา ชายตี โสโก, รติยา ชายตี ภยํ,
รติยา วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.
กามโต ชายตี โสโก, กามโต ชายตี ภยํ,
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.
ตณฺหาย ชายตี โสโก, ตณฺหาย ชายตี ภยํ,

ตัณหาย วิปปมุตตัสส นัตถิ โสโก กุโต ภยํ.
สีลทัสสนสัมปันนํ ธัมมัฏฐํ สัจจวาทินํ
อัตตโน กัมมกุพพานํ ตัญชโน กุรุเต ปิยํ.
ฉันทชาโต อนักขาเต มนสา จ ผุโฐ สิยา,
กาเม จ อัปปฏิพัทธจิตโต "อุทธํโสโตติ วุจจติ.
จิรัปปวาสึ ปุริสํ ทูรโต โสตถิมาคตํ
ญาติมิตตา สุหัชชา จ อภินันทันติ อาคตํ.
ตเถว กตปุญญัมปิ อัสมา โลกา ปรํ คตํ
ปุญญานิ ปติคัณหันติ ปิยํ ญาตีว อาคตํ.

ปิยวัคโค โสฬสโม.

โกธวัคโค.

โกธํ ชเห วิปปชเหยย มานํ,
สัญโญชนํ สัพพมติกกเมยย,
ตันนามรูปัสมึ อสัชชมานํ
อกิญจนํ นานุปตันติ ทุกขา.

โย เว อุปปติตํ โกธํ รถํ ภันตํว ธารเย,
ตมหํ สารถึ พรูมิ รัสมิคคาโห อิตโร ชโน.
อักโกเธน ชิเน โกธํ อสาธุํ สาธุนา ชิเน,
ชิเน กทริยํ ทาเนน สัจเจน อลิกวาทินํ.
สัจจํ ภเณ น กุชเฌยย, ทัชชา อัปปัสมิ ยาจิโต
เอเตหิ ตีหิ ฐาเนหิ คัจเฉ เทวาน สันติเก.
อหึสกา เย มุนโย นิจจํ กาเยน สํวุตา,
เต ยันติ อัจจุตํ ฐานํ, ยัตถ คันตวา น โสจเร.

สทา ชาครมานานํ อโหรตฺตานุสิกฺขินํ
นิพฺพานํ อธิมุตฺตานํ อตฺถํ คจฺฉนฺติ อาสวา.
โปราณเมตํ อตุล เนตํ อชฺชตนามิว,
นินฺทนฺติ ตุณฺหิมาสีนํ นินฺทนฺติ พหุภาณินํ
มิตภาณิมฺปิ นินฺทนฺติ, นตฺถิ โลเก อนินฺทิโต.
น จาหุ น จ ภวิสฺสติ น เจตรหิ วิชฺชติ
เอกนฺตํ นินฺทิโต โปโส เอกนฺตํ วา ปสํสิโต.
ยญฺเจ วิญฺญู ปสํสนฺติ อนุวิจฺจ สุเว สุเว
อจฺฉิทฺทวุตฺตึ เมธาวึ ปญฺญาสีลสมาหิตํ
เนกฺขํ ชมฺโพนทสฺเสว โก ตํ นินฺทิตุมรหติ,
เทวาปิ นํ ปสํสนฺติ พฺรหฺมุนาปิ ปสํสิโต.
กายปฺปโกปํ รกฺเขยฺย กาเยน สํวุโต สิยา,
กายทุจฺจริตํ หิตฺวา กาเยน สุจริตํ จเร.
วจีปโกปํ รกฺเขยฺย วาจาย สํวุโต สิยา,
วจีทุจฺจริตํ หิตฺวา วาจาย สุจริตํ จเร.
มโนปโกปํ รกฺเขยฺย มนสา สํวุโต สิยา,
มโนทุจฺจริตํ หิตฺวา มนสา สุจริตํ จเร.
กาเยน สํวุตา ธีรา อโถ วาจาย สํวุตา
มนสา สํวุตา ธีรา เต เว สุปริสํวุตา.

โกธวคฺโค สตฺตรสโม.

มลวัคโค.

บัณฑุปลาโสว ทานิสิ
ยมปุริสาปี จ ตํ อุปัฏฐิตา
อุยโยคมุเข จ ติฏฐสิ,
ปาเถยยมปี จ เต น วิชชติ.
โส กโรหิ ทีปมัตตโน,
ขิปปํ วายม บัณฑิโต ภว
นิทธันตมโล อนังคโณ
ทิพพํ อริยภูมิเมหิสิ.
อุปนีตวโยว ทานิสิ
สัมปยาโตสิ ยมัสส สันติเก
วาโส ปี จ เต นัตถิ อันตรา
ปาเถยยัมปี จ เต น วิชชติ.
โส กโรหิ ทีปมัตตโน,
ขิปปํ วายม บัณฑิโต ภว,
นิทธันตมโล อนังคโณ
น ปุน ชาติชารํ อุเปหิสิ.

อนุปุพเพน เมธาวี โถกํ โถกํ ขเณ ขเณ,
กัมมาโร รชตัสเสว นิทธเม มลมัตตโน.

อยสาว มลํ สมุฏฐิตํ
ตทุฏฐาย ตเมว ขาทติ
เอวํ อติโธนจารินํ
สานิ กัมมานิ นยันติ ทุคคตึ.

อสชฺฌายมลา มนฺตา, อนุฏฺฐานมลา ฆรา,
มลํ วณฺณสฺส โกสชฺชํ ปมาโท รกฺขโต มลํ.
มลิตฺถิยา ทุจฺจริตํ, มจฺเฉรํ ททโต มลํ,
มลา เว ปาปกา ธมฺมา อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ.
ตโต มลา มลตรํ อวิชฺชา ปรมํ มลํ
เอตํ มลํ ปหตฺวาน นิมฺมลา โหถ ภิกฺขโว.
สุชีวํ อหิริเกน กากสูเรน ธํสินา
ปกฺขนฺทินา ปคพฺเภน สํกิลิฏฺเฐน ชีวิตํ.
หิรีมตา จ ทุชฺชีวํ นิจฺจํ สุจิคเวสินา
อลีเนนปฺปคพฺเภน สุทฺธาชีเวน ปสฺสตา.
โย ปาณมติมาเปติ มุสาวาทญฺจ ภาสติ,
โลเก อทินฺนํ อาทิยติ ปรทารญฺจ คจฺฉติ.
สุราเมรยปานญฺจ โย นโร อนุยุญฺชติ.
อิเธว เมโส โลกสฺมึ มูลํ ขณติ อตฺตโน.
เอวํ โภ ปุริส ชานาหิ ปาปธมฺมา อสญฺญตา
มา ตํ โลโภ อธมฺโม จ จิรํ ทุกฺขาย รนฺธยุํ.
ททนฺติ เว ยถาสทฺธํ ยถาปสาทนํ ชโน
ตตฺถ โย มํกุ โหติ ปเรสํ ปานโภชเน
น โส ทิวา วา รตฺตึ วา สมาธึ อธิคจฺฉติ.
ยสฺสเจตํ สมุจฺฉินฺนํ มูลฆจฺจํ สมูหตํ,
ส เว ทิวา วา รตฺตึ วา สมาธึ อธิคจฺฉติ.
นตฺถิ ราคสโม อคฺคิ, นตฺถิ โทสสโม คโห,
นตฺถิ โมหสมํ ชาลํ, นตฺถิ ตณฺหาสมา นที.
สุทสฺสํ วชฺชมญฺเญสํ อตฺตโน ปน ทุทฺทสํ,

ปเรสํ หิ โส วชฺชานิ โอปุนาติ ยถาภุสํ
อตฺตโน ปน ฉาเทติ กลึว กิตวา สโฐ.
ปรวชฺชานุปสฺสิสฺส นิจฺจํ อุชฺฌานสญฺญิโน
อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺติ, อารา โส อาสวกฺขยา.
อากาเส ปทํ นตฺถิ, สมโณ นตฺถิ พาหิโร,
ปปญฺจาภิรตา ปชา นิปฺปปญฺจา ตถาคตา.
อากาเส ปทํ นตฺถิ สมโณ นตฺถิ พาหิโร,
สํขารา สสฺสตา นตฺถิ นตฺถิ พุทฺธานํ อิญฺชิตํ.

มลวคฺโค อฏฺฐารสโม.

ธมฺมฏฺฐวคฺโค.

น เตน โหติ ธมฺมฏฺโฐ เยนตฺถํ สหสา นเย,
โย จตฺถํ อนตฺถญฺจ อุโภ นิจฺเฉยฺย ปณฺฑิโต.
อสาหเสน ธมฺเมน สเมน นยตี ปเร,
ธมฺมสฺส คุตฺโต เมธาวี "ธมฺมฏฺโฐติ ปวุจฺจติ.
น เตน ปณฺฑิโต โหติ ยาวตา พหุ ภาสติ,
เขมี อเวรี อภโย "ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจติ.
น ตาวตา ธมฺมธโร ยาวตา พหุ ภาสติ,
โย จ อปฺปมฺปิ สุตฺวาน ธมฺมํ กาเยน ปสฺสติ,
ส เว ธมฺมธโร โหติ โย ธมฺมํ นปฺปมชฺชติ.
น เตน เถโร โหติ เยนสฺส ผลิตํ สิโร
ปริปกฺโก วโย ตสฺส "โมฆชิณฺโณติ วุจฺจติ.
ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺโม จ อหึสา สญฺญโม ทโม,

ส เว วนฺตมโล ธีโร
น วากฺกรณมตฺเตน
สาธุรูโป นโร โหติ
ยสฺส เจตํ สมุจฺฉินฺนํ
ส วนฺตโทโส เมธาวี
น มุณฺฑเกน สมโณ
อิจฺฉาโลภสมาปนฺโน
โย จ สเมติ ปาปานิ
สมิตตฺตา หิ ปาปานํ
น เตน ภิกฺขุ โหติ
วิสฺสํ ธมฺมํ สมาทาย
โยธ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ
สํขาย โลเก จรติ
น โมเนน มุนี โหติ
โย จ ตุลํว ปคฺคยฺห
ปาปานิ ปริวชฺเชติ
โย มุนาติ อุโภ โลเก
น เตน อริโย โหติ
อหึสา สพฺพปาณานํ
น สีลพฺพตมตฺเตน
อถวา สมาธิลาเภน
ผุสามิ เนกฺขมฺมสุขํ
ภิกฺขุ วิสฺสาสมาปาทิ

"เถโรติ ปวุจฺจติ.
วณฺณโปกฺขรตาย วา
อิสฺสุกี มจฺฉรี สโฐ.
มูลฆจฺจํ สมูหตํ
"สาธุรูโปติ วุจฺจติ.
อพฺพโต อลิกํ ภณํ
สมโณ กึ ภวิสฺสติ.
อณุํถูลานิ สพฺพโส,
"สมโณติ ปวุจฺจติ.
ยาวตา ภิกฺขเต ปเร,
ภิกฺขุ โหติ น ตาวตา.
พาเหตฺวา พฺรหฺมจริยวา
ส เว "ภิกฺขูติ วุจฺจติ.
มูฬฺหรูโป อวิทฺทสุ,
วรมาทาย ปณฺฑิโต.
ส มุนี เตน โส มุนิ,
มุนี เตน ปวุจฺจติ.
เยน ปาณานิ หึสติ,
"อริโยติ ปวุจฺจติ.
พาหุสจฺเจน วา ปุน
วิวิจฺจ สยเนน วา.
อปุถุชฺชนเสวิตํ
อปฺปตฺโต อาสวกฺขยํ.

ธมฺมฏฺฐวคฺโค เอกูนวีสติโม.

มัค์ควัค์โค.

มัค์คานัฏ์ฐํค์โก เสฏ์โฐ, สัจ์จานํ จตุโร ปทา,
วิราโค เสฏ์โฐ ธัม์มานํ, ทิปทานัญ์จ จัก์ขุมา.
เอเสว มัค์โค นัต์ถัญ์โญ ทัส์สนัส์ส วิสุท์ธิยา,
เอตัม์หิ ตุเม์ห ปฏิปัช์ชถ มารัส์เสตํ ปโมหนํ.
เอตัม์หิ ตุเม์ห ปฏิปัน์นา ทุก์ขัส์สัน์ตํ กริส์สถ,
อัก์ขาโต เว มยา มัค์โค อัญ์ญาย สัล์ลสัต์ถนํ.
ตุเม์หหิ กิจ์จํ อาตัป์ปํ อัก์ขาตาโร ตถาคตา,
ปฏิปัน์นา ปโมก์ขัน์ติ ฌายิโน มารพัน์ธนา.
"สัพ์เพ สํขารา อนิจ์จาติ ยทา ปัญ์ญาย ปัส์สติ,
อถ นิพ์พิน์ทติ ทุก์เข, เอส มัค์โค วิสุท์ธิยา.
"สัพ์เพ สํขารา ทุก์ขาติ ยทา ปัญ์ญาย ปัส์สติ,
อถ นิพ์พิน์ทติ ทุก์เข, เอส มัค์โค วิสุท์ธิยา.
"สัพ์เพ ธัม์มา อนัต์ตาติ ยทา ปัญ์ญาย ปัส์สติ,
อถ นิพ์พิน์ทติ ทุก์เข, เอส มัค์โค วิสุท์ธิยา.

อุฏ์ฐานกาลัม์หิ อนุฏ์ฐหาโน
ยุวา พลี อาลสิยํ อุเปโต
สํสัน์นสํกัป์ปมโน กุสีโต
ปัญ์ญาย มัค์คํ อลโส น วิน์ทติ.
วาจานุรัก์ขี มนสา สุสํวุโต
กาเยน จ อกุสลํ น กยิรา,
เอเต ตโย กัม์มปเถ วิโสธเย,
อาราธเย มัค์คํ อิสิป์ปเวทิตํ.

โยคา เว ชายตี ภูริ, อโยคา ภูริสํขโย,
เอตํ เทฺวธาปถํ ญตฺวา ภวาย วิภวาย จ
อถตฺตานํ นิเวเสยฺย, ยถา ภูรี ปวฑฺฒติ.
วนํ ฉินฺทถ มา รุกฺขํ วนโต ชายตี ภยํ,
เฉตฺวา วนญฺจ วนถญฺจ นิพฺพนา โหถ ภิกฺขโว.

ยาวํ หิ วนโถ น ฉิชฺชติ
อณุมตฺโต ปิ นรสฺส นาริสุ,
ปฏิพทฺธมโนว ตาว โส,
วจฺโฉ ขีรปโกว มาตริ.
อุจฺฉินฺท สิเนหมตฺตโน,
กุมุทํ สารทิกํว ปาณินา
สนฺติมคฺคเมว พฺรูหย,
นิพฺพานํ สุคเตน เทสิตํ.

"อิธ วสฺสํ วสิสฺสามิ อิธ เหมนฺตคิมฺหิสุ
อิติ พาโล วิจินฺเตติ อนฺตรายํ น พุชฺฌติ.
ตํ ปุตฺตปสุสมฺมตฺตํ พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
สุตฺตํ คามํ มโหโฆว มจฺจุ อาทาย คจฺฉติ.
น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย น ปิตา น ปิ พนฺธวา
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตา.
เอตมตฺถวสํ ญตฺวา ปณฺฑิโต สีลสํวุโต
นิพฺพานคมนํ มคฺคํ ขิปฺปเมว วิโสธเย.

มคฺควคฺโค วีสติโม.

ปกิณ์ณกวัค์โค.

มัต์ตาสุขปริจ์จาคา ปัส์เส เจ วิปุลํ สุขํ,
จเช มัต์ตาสุขํ ธีโร สัม์ปัส์สํ วิปุลํ สุขํ.
ปรทุก์ขูปธาเนน โย อัต์ตโน สุขมิจ์ฉติ,
เวรสํสัค์คสํสัฏ์โฐ เวรา โส น ปริมุจ์จติ.
ยัม์หิ กิจ์จํ ตทปวิท์ธํ อกิจ์จํ ปน กยิรติ,
อุน์นฬานํ ปมัต์ตานํ เตสํ วัฑ์ฒัน์ติ อาสวา.
เยสัญ์จ สุสมารัท์ธา นิจ์จํ กายคตา สติ,
อกิจ์จัน์เต น เสวัน์ติ กิจ์เจ สาตัจ์จการิโน,
สตานํ สัม์ปชานานํ อัต์ถํ คัจ์ฉัน์ติ อาสวา.
มาตรํ ปิตรํ หัน์ต์วา ราชาโน เท์ว จ ขัต์ติเย
รัฏ์ฐํ สานุจรํ หัน์ต์วา อนีโฆ ยาติ พ์ราห์มโณ.
มาตรํ ปิตรํ หัน์ต์วา ราชาโน เท์ว จ โสต์ถิเย
เวย์ยัค์ฆปัญ์จมํ หัน์ต์วา อนีโฆ ยาติ พ์ราห์มโณ.
สุป์ปพุท์ธํ ปพุช์ฌัน์ติ สทา โคตมสาวกา,
เยสํ ทิวา จ รัต์โต จ นิจ์จํ พุท์ธคตา สติ.
สุป์ปพุท์ธํ ปพุช์ฌัน์ติ สทา โคตมสาวกา,
เยสํ ทิวา จ รัต์โต จ นิจ์จํ ธัม์มคตา สติ.
สุป์ปพุท์ธํ ปพุช์ฌัน์ติ สทา โคตมสาวกา,
เยสํ ทิวา จ รัต์โต จ นิจ์จํ สํฆคตา สติ.
สุป์ปพุท์ธํ ปพุช์ฌัน์ติ สทา โคตมสาวกา,
เยสํ ทิวา จ รัต์โต จ นิจ์จํ กายคตา สติ.
สุป์ปพุท์ธํ ปพุช์ฌัน์ติ สทา โคตมสาวกา,

เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ อหึสาย รโต มโน.
สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ สทา โคตมสาวกา,
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ ภาวนาย รโต มโน.
ทุปฺปพฺพชฺชํ ทุรภิรมํ, ทุราวาสา ฆรา ทุขา,
ทุกฺโข สมานสํวาโส, ทุกฺขานุปติตทฺธคู,
ตสฺมา น จทฺธคู สิยา น จ ทุกฺขานุปติโต สิยา.
สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน ยโสโภคสมปฺปิโต.
ยํ ยํ ปเทสํ ภชติ ตตฺถ ตตฺเถว ปูชิโต.
ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ หิมวนฺโตว ปพฺพโต,
อสนฺเตตฺถ น ทิสฺสนฺติ รตฺติขิตฺตา ยถา สรา.
เอกาสนํ เอกเสยฺยํ เอโก จรมตนฺทิโต,
เอโก ทมยมตฺตานํ วนนฺเต รมิโต สิยา.

ปกิณฺณกวคฺโค เอกวีสติโม.

นิรยวัคโค.

อภูตวาที นิรยํ อุเปติ,
โย วาปิ กัตวา น กโรมีติ จาห,
อุโภปิ เต เปจจ สมา ภวันติ,
นิหีนกัมมา มนุชา ปรัตถ.

กาสาวกัณฐา พหโว ปาปธัมมา อสัญญตา
ปาปา ปาเปหิ กัมเมหิ นิรยันเต อุปปัชชเร.
เสยโย อโยคุโฬ ภุตโต ตัตโต อัคคิสิขูปโม,
ยัญเจ ภุญเชยย ทุสสีโล รัฏฐปิณฑํ อสัญญโต.

จัตตาริ ฐานานิ นโร ปมัตโต
อาปัชชตี ปรทารูปเสวี,
อปุญญลาภํ นนิกามเสยยํ
นินทํ ตตียํ นิรยํ จตุตถํ.
อปุญญลาโภ จ คตี จ ปาปิกา
ภีตัสส ภีตาย รตี จ โถกิกา
ราชา จ ทัณฑํ ครุกํ ปเณติ
ตัสมา นโร ปรทารํ น เสเว.

กุโส ยถา ทุคคหีโต หัตถเมวานุกันตติ,
สามัญญํ ทุปปรามัฏฐํ นิรยายุปกัฑฒติ.
ยํ กิญจิ สถิลํ กัมมํ สงกิลิฏฐัญจ ยํ วตํ,
สงกัสสรํ พรหมจริยํ น ตํ โหติ มหัปผลํ.
กยิรัญเจ กยิรเถนํ ทัฬหเมนํ ปรักกเม,
สถิโล หิ ปริพพาโช ภิยโย อากิรเต รชํ.

อกตํ ทุกฺกตํ เสยฺโย ปจฺฉา ตปติ ทุกฺกตํ,
กตญฺจ สุกตํ เสยฺโย ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ.
นครํ ยถา ปจฺจนฺตํ คุตฺตํ สนฺตรพาหิรํ,
เอวํ โคเปถ อตฺตานํ ขโณ เว มา อุปจฺจคา,
ขณาตีตา หิ โสจนฺติ นิรยมฺหิ สมปฺปิตา.
อลชฺชิตา เย ลชฺชนฺติ ลชฺชิตา เย น ลชฺชเร,
มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทานา สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ.
อภเย ภยทสฺสิโน ภเย จ อภยทสฺสิโน
มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทานา สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ.
อวชฺเช วชฺชมติโน วชฺเช จ อวชฺชทสฺสิโน
มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทานา สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ.
วชฺชญฺจ วชฺชโต ญตฺวา อวชฺชญฺจ อวชฺชโต
สมฺมาทิฏฺฐิสมาทานา สตฺตา คจฺฉนฺติ สุคฺคตึ.

นิรยวคฺโค ทฺวาวีสติโม.

นาควคฺโค.

อหํ นาโคว สงฺคาเม จาปาโต ปติตํ สรํ,
อติวากฺยนฺติติกฺขิสฺสํ ทุสฺสีโล หิ พหุชฺชโน.
ทนฺตํ นยนฺติ สมิตึ, ทนฺตํ ราชาภิรูหติ,
ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ โยติวากฺยนฺติติกฺขติ.
วรมสฺสตรา ทนฺตา อาชานียาว สินฺธวา
กุญฺชราว มหานาคา อตฺตทนฺโต ตโต วรํ.
น หิ เอเตหิ ยาเนหิ คจฺเฉยฺย อคตํ ทิสํ,
ยถาตฺตนา สุทนฺเตน ทนฺโต ทนฺเตน คจฺฉติ.

ธนปาลโก นาม กุญฺชโร
กฏุกปฺปเภทโน ทุนฺนิวารโย
พทฺโธ กพลํ น ภุญฺชติ,
สุมรติ นาควนสฺส กุญฺชโร.
มิทฺธี ยทา โหติ มหคฺฆโส จ
นิทฺทายิตา สมฺปริวตฺตสายี
มหาวราโหว นิวาปปุฏฺโฐ
ปุนปฺปุนํ คพฺภมุเปติ มนฺโท.
อิทํ ปุเร จิตฺตมจาริ จาริกํ
เยนิจฺฉกํ ยตฺถกามํ ยถาสุขํ
ตทชฺชหํ นิคฺคเหสฺสามิ โยนิโส
หตฺถิปฺปภินฺนํ วิย องฺกุสคฺคโห.
อปฺปมาทรตา โหถ สจิตฺตมนุรกฺขถ,
ทุคฺคา อุทฺธรถตฺตานํ ปงฺเก สนฺโนว กุญฺชโร.
สเจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
สทฺธึจรํ สาธุวิหาริธีรํ
อภิภุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ
จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมา.
โน เจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
สทฺธึจรํ สาธุวิหาริธีรํ
ราชาว รฏฺฐํ วิชิตํ ปหาย
เอโก จเร มาตงฺครญฺเญว นาโค.
เอกสฺส จริตํ เสยฺโย นตฺถิ พาเล สหายตา,

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา,
อปฺโปสฺสุกฺโก มาตงฺครญฺเญว นาโค.
อตฺถมฺหิ ชาตมฺหิ สุขา สหายา,
ตุฏฺฐี สุขา ยา อิตรีตเรน
ปุญฺญํ สุขํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ,
สพฺพสฺส ทุกฺขสฺส สุขํ ปหานํ.

สุขา มตฺเตยฺยตา โลเก อโถ เปตฺเตยฺยตา สุขา.
สุขา สามญฺญตา โลเก อโถ พฺรหฺมญฺญตา สุขา.
สุขํ ยาว ชรา สีลํ สุขา สทฺธา ปติฏฺฐิตา
สุโข ปญฺญาย ปฏิลาโภ ปาปานํ อกรณํ สุขํ.

นาควคฺโค เตวีสติโม.

ตณฺหาวคฺโค.

มนุชสฺส ปมตฺตจาริโน
ตณฺหา วฑฺฒติ มาลุวา วิย
โส ปลวตี หุราหุรํ
ผลมิจฺฉํว วนสฺมึ วานโร.

ยํ เอสา สหตี ชมฺมี ตณฺหา โลเก วิสตฺติกา,
โสกา ตสฺส ปวฑฺฒนฺติ อภิวฑฺฒํว พีรณํ.
โย เว ตํ สหตี ชมฺมึ ตณฺหํ โลเก ทุรจฺจยํ,
โสกา ตมฺหา ปปตนฺติ อุทพินฺทุว โปกฺขรา.
ตํ โว วทามิ ภทฺทํ โว ยาวนฺเตตฺถ สมาคตา,
ตณฺหาย มูลํ ขณถ อุสีรตฺโถว พีรณํ.
มา โว นลํว โสโตว มาโร ภญฺชิ ปุนปฺปุนํ.

ยถาปิ มูเล อนุปัททเว ทัฬ์เห
ฉิน์โนปิ รุก์โข ปุนเรว รูหติ,
เอวัม์ปิ ตัณ์หานุสเย อนูหเต
นิพ์พัต์ตติ ทุก์ขมิทํ ปุนัป์ปุนํ.

ยัส์ส ฉัต์ตึส์ตีโสตา มนาปัส์สวนา ภุสา
วาหา วหัน์ติ ทุท์ทิฏ์ฐึ สํกัป์ปา ราคนิส์สิตา.
สวัน์ติ สัพ์พธิ โสตา ลตา อุพ์ภิช์ช ติฏ์ฐติ,
ตัญ์จ ทิส์วา ลตํ ชาตํ มูลํ ปัญ์ญาย ฉิน์ทถ.

สริตานิ สิเนหิตานิ จ
โสมนัส์สานิ ภวัน์ติ ชัน์ตุโน
เต สาตสิตา สุเขสิโน
เต เว ชาติชรูปคา นรา.
ตสิณาย ปุรัก์ขตา ปชา
ปริสัป์ปัน์ติ สโสว พาธิโต,
สัญ์โญชนสํคสัต์ตา
ทุก์ขมุเปน์ติ ปุนัป์ปุนํ จิราย.
ตสิณาย ปุรัก์ขตา ปชา
ปริสัป์ปัน์ติ สโสว พาธิโต,
ตัส์มา ตสิณํ วิโนทเย
ภิก์ขุ อากํข วิราคมัต์ตโน.
โย นิพ์พนโถ วนาธิมุต์โต
วนมุต์โต วนเมว ธาวติ,
ตํ ปุค์คลเมว ปัส์สถ
มุต์โต พัน์ธนเมว ธาวติ.

น ตํ ทฬฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา
ยทายสํ ทารุชํ ปพฺพชญฺจ
สารตฺตรตฺตา มณิกุณฺฑเลสุ
ปุตฺเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปขา.
เอตํ ทฬฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา
โอหารินํ สิถิลํ ทุปฺปมุญฺจํ
เอตมฺปิ เฉตฺวาน ปริพฺพชนฺติ.
อนเปกฺขิโน กามสุขํ ปหาย.
เย ราครตฺตานุปตนฺติ โสตํ
สยํกตํ มกฺกฏโกว ชาลํ
เอตมฺปิ เฉตฺวาน วชนฺติ ธีรา
อนเปกฺขิโน สพฺพทุกฺขํ ปหาย.
มุญฺจ ปุเร มุญฺจ ปจฺฉโต
มชฺเฌ มุญฺจ ภวสฺส ปารคู
สพฺพตฺถ วิมุตฺตมานโส
น ปุนํ ชาติชรํ อุเปหิสิ.
วิตกฺกปมถิตสฺส ชนฺตุโน
ติพฺพราคสฺส สุภานุปสฺสิโน
ภิยฺโย ตณฺหา ปวฑฺฒติ,
เอส โข ทฬฺหํ กโรติ พนฺธนํ.
วิตกฺกูปสเม จ โย รโต
อสุภํ ภาวยตี สทา สโต
เอส โข พฺยนฺติกาหิติ
เอสจฺเฉจฺฉติ มารพนฺธนํ.

นิฎ์ชํ คโต อสัน์ตาสี่ วี่ตตัโณ์ห อนํคโณ,
อัจ์ฉิท์ท ภวสัล์ลานิ อัน์ติโมยํ สมุส์สโย.
วี่ตตัโณ์ห อนาทาโน นิรุต์ติปทโกวิโท
อัก์ขรานํ สัน์นิปาตํ ชัญ์ญา ปุพ์พปรานิ จ
ส เว อัน์ติมสารี่โร มหาปัญ์โญ มหาปุริโสติ วุจ์จติ.

สัพ์พาภิภู สัพ์พวิทูหมัส์มิ
สัพ์เพสุ ธัม์เมสุ อนูปลิต์โต
สัพ์พัญ์ชโห ตัณ์หัก์ขเย วิมุต์โต
สยํ อภิญ์ญาย กมุท์ทิเสย์ยํ.
สัพ์พทานํ ธัม์มทานํ ชินาติ,
สัพ์พํ รสํ ธัม์มรโส ชินาติ,
สัพ์พํ รตึ ธัม์มรตี่ ชินาติ,
ตัณ์หัก์ขโย สัพ์พทุก์ขํ ชินาติ.

หนัน์ติ โภคา ทุม์เมธํ โน เจ ปารคเวสิโน,
โภคตัณ์หาย ทุม์เมโธ หัน์ติ อัญ์เญว อัต์ตนํ.
ติณโทสานิ เขต์ตานิ, ราคโทสา อยํ ปชา,
ตัส์มา หิ วี่ตราเคสุ ทิน์นํ โหติ มหัป์ผลํ.
ติณโทสานิ เขต์ตานิ, โทสโทสา อยํ ปชา,
ตัส์มา หิ วี่ตโทเสสุ ทิน์นํ โหติ มหัป์ผลํ.
ติณโทสานิ เขต์ตานิ, โมหโทสา อยํ ปชา,
ตัส์มา หิ วี่ตโมเหสุ ทิน์นํ โหติ มหัป์ผลํ.
ติณโทสานิ เขต์ตานิ, อิจ์ฉาโทสา อยํ ปชา,
ตัส์มา หิ วิคติจ์เฉสุ ทิน์นํ โหติ มหัป์ผลํ.

ตัณ์หาวัค์โค จตุวี่สติโม.

ภิก์ขุวัค์โค.

จัก์ขุนา สํวโร สาธุ, สาธุ โสเตน สํวโร,
ฆาเณน สํวโร สาธุ, สาธุ ชิว์หาย สํวโร.
กาเยน สํวโร สาธุ, สาธุ วาจาย สํวโร,
มนสา สํวโร สาธุ, สาธุ สัพ์พัต์ถ สํวโร,
สัพ์พัต์ถ สํวุโต ภิก์ขุ สัพ์พทุก์ขา ปมุจ์จติ.

หัต์ถสัญ์ญโต ปาทสัญ์ญโต
วาจาย สัญ์ญโต สัญ์ญตุต์ตโม
อัช์ฌัต์ตรโต สมาหิโต
เอโก สัน์ตุสิโต ตมาหุ ภิก์ขุํ.

โย มุขสัญ์ญโต ภิก์ขุ มัน์ตภาณี อนุท์ธโต
อัต์ถํ ธัม์มัญ์จ ทีเปติ มธุรํ ตัส์ส ภาสิตํ.
ธัม์มาราโม ธัม์มรโต ธัม์มํ อนุวิจิน์ตยํ
ธัม์มํ อนุส์สรํ ภิก์ขุ สัท์ธัม์มา น ปริหายติ.
สลาภํ นาติมัญ์เญย์ย, นาญ์เญสํ ปิหยัญ์จเร,
อัญ์เญสํ ปิหยํ ภิก์ขุ สมาธึ นาธิคัจ์ฉติ.
อัป์ปลาโภปิ เจ ภิก์ขุ สลาภํ นาติมัญ์ญติ,
ตํ เว เทวา ปสํสัน์ติ สุท์ธาชีวึ อตัน์ทิตํ.
สัพ์พโส นามรูปัส์มึ ยัส์ส นัต์ถิ มมายิตํ,
อสตา จ น โสจติ ส เว "ภิก์ขูติ วุจ์จติ.
เมต์ตาวิหารี โย ภิก์ขุ ปสัน์โน พุท์ธสาสเน
อธิคัจ์เฉ ปทํ สัน์ตํ สํขารูปสมํ สุขํ.
สิญ์จ ภิก์ขุ อิมํ นาวํ, สิต์ตา เต ลหุเมส์สติ,

เฉต์วา ราคัญ์จ โทสัญ์จ ตโต นิพ์พานเมหิสิ.
ปัญ์จ ฉินฺเท ปัญ์จ ชเห ปัญ์จ อุต์ตริ ภาวเย,
ปัญ์จสํคาติโค ภิก์ขุ "โอฆติณ์โณติ วุจ์จติ.

ฌาย ภิก์ขุ มา จ ปมาโท
มา เต กามคุเณ ภวัส์สุ จิต์ตํ
มา โลหคุฬํ คิลี ปมัต์โต
มา กัน์ที "ทุกขมิทัน์ติ ฑัย์หมาโน.

นัต์ถิ ฌานํ อปัญ์ญัส์ส ปัญ์ญา นัต์ถิ อฌายโต,
ยัม์หิ ฌานัญ์จ ปัญ์ญัญ์จ ส เว นิพ์พานสัน์ติเก.
สุญ์ญาคารํ ปวิฏ์ฐัส์ส สัน์ตจิต์ตัส์ส ภิก์ขุโน
อมานุสี รตี โหติ สัม์มา ธัม์มํ วิปัส์สโต.
ยโต ยโต สัม์มสติ ขัน์ธานํ อุทยัพ์พยํ,
ลภตี ปีติปาโมช์ชํ อมตํ ตํ วิชานตํ.
ตัต์รายมาทิ ภวติ อิธ ปัญ์ญัส์ส ภิก์ขุโน,
อิน์ท์ริยคุต์ตี สัน์ตุฏ์ฐี ปาติโมก์เข จ สํวโร,
มิต์เต ภชัส์สุ กัล์ยาเณ สุท์ธาชีเว อตัน์ทิเต.
ปฏิสัน์ถารวุต์ต์ยัส์ส อาจารกุสโล สิยา,
ตโต ปาโมช์ชพหุโล ทุก์ขัส์สัน์ตํ กริส์สติ.
วัส์สิกา วิย ปุป์ผานิ มัท์ทวานิ ปมุญ์จติ,
เอวํ ราคัญ์จ โทสัญ์จ วิป์ปมุญ์เจถ ภิก์ขโว.
สัน์ตกาโย สัน์ตวาโจ สัน์ตวา สุสมาหิโต
วัน์ตโลกามิโส ภิก์ขุ "อุปสัน์โตติ วุจ์จติ.
อัต์ตนา โจทยัต์ตานํ ปฏิมาเสต์ตมัต์ตนา
โส อัต์ตคุต์โต สติมา สุขํ ภิก์ขุ วิหาหิสิ.

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ, อตฺตา หิ อตฺตโน คติ,
ตสฺมา สญฺญมยตฺตานํ อสฺสํ ภทฺรํว วาณิโช.
ปาโมชฺชพหุโล ภิกฺขุ ปสนฺโน พุทฺธสาสเน
อธิคจฺเฉ ปทํ สนฺตํ สงฺขารูปสมํ สุขํ.
โย หเว ทหโร ภิกฺขุ ยุญฺชติ พุทฺธสาสเน,
โส อิมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา.

ภิกฺขุวคฺโค ปญฺจวีสติโม.

พฺราหฺมณวคฺโค.

ฉินฺท โสตํ ปรกฺกมฺม, กาเม ปนุท พฺราหฺมณ,
สงฺขารานํ ขยํ ญตฺวา อกตญฺญูสิ พฺราหฺมณ.
ยทา ทฺวเยสุ ธมฺเมสุ ปารคู โหติ พฺราหฺมโณ,
อถสฺส สพฺเพ สํโยคา อตฺถํ คจฺฉนฺติ ชานโต.
ยสฺส ปารํ อปารํ วา ปาราปารํ น วิชฺชติ,
วีตทฺทรํ วิสญฺญุตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
ฌายึ วิรชมาสีนํ กตกิจฺจํ อนาสวํ
อุตฺตมตฺถํ อนุปฺปตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
ทิวา ตปติ อาทิจฺโจ, รตฺติมาภาติ จนฺทิมา,
สนฺนทฺโธ ขตฺติโย ตปติ, ฌายี ตปติ พฺราหฺมโณ,
อถ สพฺพมโหรตฺตึ พุทฺโธ ตปติ เตชสา.

"พาหิตปาโปติ พฺราหฺมโณ
สมจริยา "สมโณติ วุจฺจติ
ปพฺพาชยตฺตโน มลํ
ตสฺมา "ปพฺพชิโตติ วุจฺจติ.

น พ๎ราห๎มณัส์ส ปหเรย์ย   นาส์ส มุญ์เจถ พ๎ราห๎มโณ,
ธิ พ๎ราห๎มณัส์ส หัน์ตารํ   ตโต ธิ ยัส์ส มุญ์จติ.

น พ๎ราห๎มณัส์เสตทกิญ์จิ เสย์โย
ยทา นิเสโธ มนโส ปิเยหิ
ยโต ยโต หึสมโน นิวัต์ตติ
ตโต ตโต สัม์มติเมว ทุก์ขํ.

ยัส์ส กาเยน วาจาย   มนสา นัต์ถิ ทุก์กตํ,
สํวุตํ ตีหิ ฐาเนหิ   ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
ยัม๎หา ธัม์มํ วิชาเนย์ย   สัม์มาสัม์พุท์ธเทสิตํ,
สัก์กัจ์จํ นํ นมัส์เสย์ย   อัค์คิหุต์ตํว พ๎ราห๎มโณ.
น ชฏาหิ น โคต์เตหิ   น ชัจ์จา โหติ พ๎ราห๎มโณ,
ยัม๎หิ สัจ์จัญ์จ ธัม์โม จ   โส สุจี โส จ พ๎ราห๎มโณ.
กิน์เต ชฏาหิ ทุม์เมธ,   กิน์เต อชินสาฏิยา,
อัพ์ภัน์ตรัน์เต คหนํ   พาหิรํ ปริมัช์ชสิ.
ปํสุกูลธรํ ชัน์ตุํ   กิสัน์ธมนิสัน์ถตํ
เอกํ วนัส๎มึ ฌายัน์ตํ   ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
น วาหํ พ๎ราห๎มณํ พ๎รูมิ   โยนิชํ มัต์ติสัม์ภวํ,
โภวาที นาม โส โหติ   เว โหติ สกิญ์จโน,
อกิญ์จนํ อนาทานํ   หํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
สัพ์พสํโยชนํ เฉต์วา   ย เว น ปริตัส์สติ,
สํคาติคํ วิสํยุต์ตํ   ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
เฉต์วา นัน์ทึ วรัต์ตัญ์จ   สัน์ทานํ สหนุก์กมํ
อุก์ขิต์ตปลิฆํ พุท์ธํ   ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.

อัก์โกสํ วธพัน์ธัญ์จ | อทุฏ์โฐ โย ติติก์ขติ,
ขัน์ตีพลํ พลานีกํ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
อัก์โกธนํ วตวัน์ตํ | สีลวัน์ตํ อนุส์สุตํ
ทัน์ตํ อัน์ติมสารีรํ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
วาริ โปก์ขรปัต์เตว | อารัค์เคริว สาสโป,
โย น ลิม์ปติ กาเมสุ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
โย ทุก์ขัส์ส ปชานาติ | อิเธว ขยมัต์ตโน
ปัน์นภารํ วิสัญ์ญุต์ตํ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
คัม์ภีรปัญ์ญํ เมธาวึ | มัค์คามัค์คัส์ส โกวิทํ
อุต์ตมัต์ถํ อนุป์ปัต์ตํ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
อสํสัฏ์ฐํ คหัฏ์เฐหิ | อนาคาเรหิ จูภยํ
อโนกสารึ อัป์ปิจ์ฉํ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
นิธาย ทัณ์ฑํ ภูเตสุ | ตเสสุ ถาวเรสุ จ
โย น หัน์ติ น ฆาเตติ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
อวิรุท์ธํ วิรุท์เธสุ | อัต์ตทัณ์เฑสุ นิพ์พุตํ
สาทาเนสุ อนาทานํ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
ยัส์ส ราโค จ โทโส จ | มาโน มัก์โข จ ปาติโต
สาสโปริว อารัค์คา | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
อกัก์กสํ วิญ์ญาปนึ | คิรํ สัจ์จํ อุทีรเย
ยาย นาภิสเช กิญ์จิ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
โยธ ทีฆํ ว รัส์สํ วา | อณุํถูลํ สุภาสุภํ
โลเก อทิน์นํ นาทิยติ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
อาสา ยัส์ส น วิช์ชัน์ติ | อัส์มึ โลเก ปรัม์หิ จ
นิราสยํ วิสํยุต์ตํ | ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.

ยัส์สาลยา น วิช์ชัน์ติ อัญ์ญาย อกถํกถี
อมโตคธํ อนุปํปัต์ตํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
โยธ ปุญ์ญัญ์จ ปาปัญ์จ อุโภ สํคํ อุปัจ์จคา,
อโสกํ วิรชํ สุท์ธํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
จัน์ทํว วิมลํ สุท์ธํ วิปํปสัน์นมนาวิลํ
นัน์ทีภวปริก์ขีณํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
โย อิมํ ปลิปถํ ทุค์คํ สํสารํ โมหมัจ์จคา,
ติณ์โณ ปารคโต ฌายี อเนโช อกถํกถี
อนุปาทาย นิพ์พุโต ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
โยธ กาเม ปหัต์วาน อนาคาโร ปริพ์พเช,
กามาภวปริก์ขีณํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
โยธ ตัณ๎หํ ปหัต์วาน อนาคาโร ปริพ์พเช,
ตัณ๎หาภวปริก์ขีณํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
หิต์วา มานุสกํ โยคํ ทิพ์พํ โยคํ อุปัจ์จคา,
สัพ์พโยควิสํยุต์ตํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
หิต์วา รติญ์จ อรติญ์จ สีติภูตํ นิรูปธึ
สัพ์พโลกาภิภุํ วีรํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
จุตึ โย เวทิ สัต์ตานํ อุปปัต์ติญ์จ สัพ์พโส
อสัต์ตํ สุคตํ พุท์ธํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.
ยัส์ส คตึ น ชานัน์ติ เทวา คัน์ธัพ์พมานุสา,
ขีณาสวํ อรหัน์ตํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณํ.

ยัส์ส ปุเร จ ปัจ์ฉา จ   มัช์เฌ จ นัต์ถิ กิญ์จนํ,
อกิญ์จนํ อนาทานํ   ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห์มณํ.
อุสภํ ปวรํ วีรํ   มเหสึ วิชิตาวินํ
อเนชํ นหาตกํ พุท์ธํ   ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห์มณํ.
ปุพ์เพนิวาสํ โย เวที   สัค์คาปายัญ์จ ปัส์สติ,
อโถ ชาติก์ขยํ ปัต์โต   อภิญ์ญาโวสิโต มุนิ,
สัพ์พโวสิตโวสานํ   ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห์มณํ.

พ๎ราห์มณวัค์โค ฉัพ์พีสติโม.

ยมกํ อัป์ปมทํ จิต์ตํ   ปุป์ผํ พาเลน ปัณ์ฑิตํ
อรหัน์ตํ สหัส์เสน   ปาปํ ทัณ์เฑน เตทส.
ชรา อัต์ตา จ โลโก จ   พุท์ธํ สุขํ ปิเยน จ
โกธํ มลัญ์จ ธัม์มัฏ์ฐํ   มัค์ควัค์เคน วีสติ.
ปกิณ์ณํ นิรยํ นาโค   ตัณ๎หํ ภิก์ขุ จ พ๎ราห์มโณ
เอเต ฉัพ์พีสตี วัค์คา   เทสิตาทิจ์จพัน์ธุนา.
ยมเก วีสตี คาถา,   อัป์ปมาทัม๎หิ ท๎วาทส,
เอกาทสา จิต์ตวัค์เค,   ปุป์ผวัค์คัม๎หิ โสฬส.
พาเล สัต์ตรสา คาถา,   ปัณ์ฑิตัม๎หิ จตุท์ทส,
อรหัน์เต ทสา คาถา,   สหัส์เส โหน์ติ โสฬส.
เตรสา ปาปวัค์คัม๎หิ,   ทัณ์ฑัม๎หิ ทส สัต์ต จ,
เอกาทสา ชราวัค์เค,   อัต์ตวัค์คัม๎หิ ท๎วาทส.

ท์วาทสา โลกวั์ค์คั์ม์หิ, พุท์ธวั์ค์คั์ม์หิ โสฬส,
สุเข จ ปิยวั์ค์เค จ คาถาโย โหน์ติ ท์วาทส.
จุท์ทสา โกธวั์ค์คั์ม์หิ, มลวั์ค์เคกวี่สติ,
สั์ต์ตรสา จ ธั์ม์มั์ฏ์เฐ, มั์ค์ควั์ค์คั์ม์หิ โสฬส.
ปกิณ์เณ โสฬส คาถา, นิรเย นาเค จุท์ทส,
ท์วาวี่ส ตั์ณ์หาวั์ค์คั์ม์หิ, เตวี่สา ภิก์ขุวั์ค์คกา,
จั์ต์ตาฬี่ส จ คาถาโย พ์ราห์มเณ วั์ค์คมุต์ตเม.
คาถาสตานิ จั์ต์ตาริ เตวี่สา จ ปุนาปเร
ธั์ม์มปเท นิปาตั์ม์หิ เทสิตาทิจ์จพั์น์ธุนา.

ธั์ม์มปท์ นิฏ์ฐิต์.

สุตฺตนฺตปิฏเก ขุทฺทกนิกาโย.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

อุทานํ.

โพธิวคฺโค.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นชฺชา เนรญฺชราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ. เตน โข ปน สมเยน ภควา สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺโน โหติ วิมุตฺติสุขํ ปฏิสํเวที. อถโข ภควา ตสฺส สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา รตฺติยา ปฐมํ ยามํ ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ อนุโลมํ สาธุกํ มนสากาสิ "อิติ อิมสฺมึ สติ, อิทํ โหติ; อิมสฺสุปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ: ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สํขารา, สํขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ, สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํโสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหตีติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมนฺติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นชฺชา เนรญฺชราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ. เตน โข ปน สมเยน ภควา สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺโน โหติ วิมุตฺติสุขํ ปฏิสํเวที. อถโข ภควา ตสฺส สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ ปฏิโลมํ สาธุกํ มนสากาสิ "อิติ อิมสฺมึ อสติ, อิทํ น โหติ; อิมสฺส นิโรธา อิทํ นิรุชฺฌติ: ยทิทํ อวิชฺชานิโรธา สํขารนิโรโธ, สํขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ, สฬายตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ขยํ ปจฺจยานํ อเวทีติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นชฺชา เนรญฺชราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ. เตน โข ปน

สมเยน ภควา สัตตาหํ เอกบัลลังเกน นิสินโน โหติ วิมุตติสุขํ ปฏิสํเวที. อถโข ภควา ตัสส สัตตาหัสส อัจจเยน ตัมหา สมาธิมหา วุฏฐหิตวา รัตติยา บัจฉิมํ ยามํ ปฏิจจสมุปปาทํ อนุโลมปฏิโลมํ สาธุกํ มนสากาสิ "อิติ อิมัสมึ สติ, อิทํ โหติ, อิมัสสุปปาทา อิทํ อุปปัชชติ; อิมัสมึ อสติ, อิทํ น โหติ, อิมัสส นิโรธา อิทํ นิรุชฌติ: ยทิทํ อวิชชาบัจจยา สํขารา, สํขารบัจจยา วิญญาณํ, วิญญาณบัจจยา นามรูปํ, นามรูปบัจจยา สฬายตนํ, สฬายตนบัจจยา ผัสโส, ผัสสบัจจยา เวทนา, เวทนาบัจจยา ตัณหา, ตัณหาบัจจยา อุปาทานํ, อุปาทานบัจจยา ภโว, ภวบัจจยา ชาติ, ชาติบัจจยา ชรามรณํโสกปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสา สัมภวันติ; เอวเมตัสส เกวลัสส ทุกขักขันธัสส สมุทโย โหติ. อวิชชาย เต๎วว อเสสวิราคนิโรธา สํขารนิโรโธ, สํขารนิโรธา วิญญาณนิโรโธ, วิญญาณนิ-โรธา นามรูปนิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ, สฬายตนนิโรธา ผัสสนิโรโธ, ผัสสนิโรธา เวทนานิโรโธ, เวทนานิโรธา ตัณหานิโรโธ, ตัณหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํโสกปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสา นิรุชฌันติ; เอวเมตัสส เกวลัสส ทุกขักขันธัสส นิโรโธ โหตีติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิต๎วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยทา หเว ปาตุภวันติ ธัมมา
อาตาปิโน ฌายโต พ๎ราห๎มณัสส
วิธูปยํ ติฏฐติ มารเสนํ
สุริโยว โอภาสยมันตลิกขันติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นัชชา

เนรญฺชราย ตีเร อชปาลนิโคฺรเธ ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ. เตน โข ปน สมเยน ภควา สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺโน โหติ วิมุตฺติสุขํ ปฏิสํเวที. อถโข ภควา ตสฺส สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐาสิ. อถโข อญฺญตโร หุหุกชาติโก* พฺราหฺมโณ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิตฺตาวตา นุโข โภ โคตม พฺราหฺมโณ โหติ; กตเม จ ปน พฺราหฺมณกรณา ธมฺมาติ? อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"โย พฺราหฺมโณ พาหิตปาปธมฺโม
นิหุหุโก นิกฺกสาโว ยตตฺโต
เวทนฺตคู วุสิตพฺรหฺมจริโย
ธมฺเมน โส พฺราหฺมโณ พฺรหฺมวาทํ วเทยฺย
ยสฺสุสฺสทา นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเกติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ สาริปุตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคฺคลฺลาโน อายสฺมา จ มหากสฺสโป อายสฺมา จ มหากจฺจาโน อายสฺมา จ มหาโกฏฺฐิโต อายสฺมา จ มหากปฺปิโน อายสฺมา จ มหาจุนฺโท อายสฺมา จ อนุรุทฺโธ อายสฺมา จ เรวโต อายสฺมา จ นนฺโท เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺเต ทูรโตว อาคจฺฉนฺเต; ทิสฺวาน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เอเต ภิกฺขเว พฺราหฺมณา อาคจฺฉนฺติ, เอเต ภิกฺขเว พฺราหฺมณา อาคจฺฉนฺตีติ. เอวํ วุตฺเต อญฺญตโร

* หุหุกชาติโกติปิ ปาโฐ.

พ๎ราห๎มณชาติโก ภิกฺขุ ภควันตํ เอตทโวจ "กิตฺตาวตา นุโข ภันเต พ๎ราห๎มโณ โหติ; กตเม จ ปน พ๎ราห๎มณกรณา ธัมมาติ? อถ โข ภควา เอตมัตถํ วิทิต๎วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"พาหิต๎วา ปาปเก ธัมเม เย จรันติ สทา สตา
ขีณสัญโญชนา พุทฺธา เต เว โลกัส๎มิ พ๎ราห๎มณาติ.

เอวัม เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลันทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายัส๎มา มหากัสสโป ปิปผลิคุหายํ วิหรติ อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิโต พาฬ๎หคิลาโน. อถโข อายัส๎มา มหากัสสโป อปเรน สมเยน ตัม๎หา อาพาธา วุฏฐาสิ. อถโข อายัส๎มโต มหากัสสปัสส ตัม๎หา อาพาธา วุฏฐิตัสส เอตทโหสิ "ยันนูนาหํ ราชคหํ ปิณฑาย ปาวิเสยยันติ. เตน โข ปน สมเยน ปัญจมัตตานิ เทวตาสตานิ อุสฺสุกํ อาปันนานิ โหนติ อายัส๎มโต มหากัสสปัสส ปิณฑปาตปฏิลาภาย. อถโข อายัส๎มา มหากัสสโป ตานิ ปัญจมัตตานิ เทวตาสตานิ ปฏิกฺขิปิต๎วา ปุพพัณ๎หสมยํ นิวาเสต๎วา ปัตตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฑาย ปาวิสิ; เยน ทลิทฺทวิสิขา กปณวิสิขา เปสการวิสิขา. อัททสา โข ภควา อายัส๎มันตํ มหากัสสปํ ราชคเห ปิณฑาย จรันตํ เยน ทลิทฺทวิสิขา กปณวิสิขา เปสการวิสิขา. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิต๎วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อนัญญโปสิมัญญาตํ ทันตํ สาเร ปติฏฐิตํ
ขีณาสวํ วันตโทสํ ตมหํ พ๎รูมิ พ๎ราห๎มณันติ.

เอวัม เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ปาวายํ[๑] วิหรติ อชกลาปเก เจติเย อชกลาปกัสส ยักขัสส ภวเน. เตน โข ปน สมเยน

---

[๑] ยุ. ปาฏลิยํ.

ภควา รตฺตนฺธการติมิสายํ อพฺโภกาเส นิสินฺโน โหติ, เทโว จ เอกเมกํ ผุสายติ. อถโข อชกลาปโก ยกฺโข ภควโต ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํสํ อุปฺปาเทตุกาโม เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต อวิทูเร ติกฺขตฺตุํ อกฺกุโล ปกฺกุโล อกฺกุลปกฺกุลิกํ อกาสิ "เอโส เต สมณ ปิสาโจติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"ยทา สเกสุ ธมฺเมสุ ปารคู โหติ พฺราหฺมโณ
อถ เอวํ ปิสาจญฺจ ปกฺกุลญฺจาติวตฺตตีติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สงฺคามชิ สาวตฺถึ อนุปฺปตฺโต โหติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย. อสฺโสสิ โข อายสฺมโต สงฺคามชิสฺส ปุราณทุติยิกา "อยฺโย กิร สงฺคามชิ สาวตฺถึ อนุปฺปตฺโตติ. สา ทารกํ อาทาย เชตวนํ อคฺคมาสิ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สงฺคามชิ อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ทิวาวิหาเร นิสินฺโน โหติ. อถโข อายสฺมโต สงฺคามชิสฺส ปุราณทุติยิกา เยนายสฺมา สงฺคามชิ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สงฺคามชึ เอตทโวจ "ขุทฺทปุตฺตํ หิ สมณ โปส มนฺติ. เอวํ วุตฺเต อายสฺมา สงฺคามชิ ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมโต สงฺคามชิสฺส ปุราณทุติยิกา อายสฺมนฺตํ สงฺคามชึ เอตทโวจ "ขุทฺทปุตฺตํ หิ สมณ โปส มนฺติ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา สงฺคามชิ ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมโต สงฺคามชิสฺส ปุราณทุติยิกา อายสฺมนฺตํ สงฺคามชึ เอตทโวจ "ขุทฺทปุตฺตํ หิ สมณ โปส มนฺติ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา สงฺคามชิ ตุณฺหี อโหสิ. อถโข อายสฺมโต สงฺคามชิสฺส ปุราณทุติยิกา ตํ ทารกํ

อาทาย อายัส์มโต สังคามชิส์ส ปุรโต นิก์ขิปิต์วา ปัก์กามิ "เอโส เต สมณ ปุต์โต, โปส นันติ. อถโข อายัส์มา สังคามชิ ตํ ทารกํ เนว โอโลเกสิ นาปิ อาลปิ. อถโข อายัส์มโต สังคามชิส์ส ปุราณทุติยิกา อวิทูเร คันต์วา อปโลเกน์ตี อัท์ทสายัส์มัน์ตํ สังคามชึ ตํ ทารกํ เนว โอโลเกน์ตํ นาปิ อาลปน์ตํ; ทิส์วานัส์สา เอตทโหสิ "นจายํ สมโณ ปุต์เตนปิ อัต์ถิโกติ ตโต ปฏินิวัต์ติต์วา ทารกํ อาทาย ปัก์กามิ. อัท์ทสา โข ภควา ทิพ์เพน จัก์ขุนา วิสุท์เธน อติก์กัน์ตมานุสเกน อายัส์มโต สังคามชิส์ส ปุราณทุติยิกาย เอวรูปัม์ปิ วิป์ปการํ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อายน์ตึ นาภินัน์ทติ, ปัก์กามัน์ตึ น โสจติ,
สังคา สังคามชึ มุต์ตํ ตมหํ พ์รูมิ พ์ราห์มณัน์ติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา คยายํ วิหรติ คยาสีเส. เตน โข ปน สมเยน สัม์พหุลา ชฏิลา สีตาสุ เหมัน์ติกาสุ รัต์ตีสุ อัน์ตรัฏ์ฐเก หิมปาตสมเย คยายํ อุม์มุช์ชัน์ติปิ นิม์มุช์ชัน์ติปิ, อุม์มุช์ชนิม์มุช์ชัม์ปิ กโรน์ติ, โอสิญ์จัน์ติปิ, อัค์คิปิ ชุหัน์ติ "อิมินา สุท์ธีติ. อัท์ทสา โข ภควา เต สัม์พหุเล ชฏิเล สีตาสุ เหมัน์ติกาสุ รัต์ตีสุ อัน์ตรัฏ์ฐเก หิมปาตสมเย คยายํ อุม์มุช์ชัน์เตปิ นิม์มุช์ชัน์เตปิ อุม์มุช์ชนิม์มุช์ชัม์ปิ กโรน์เต โอสิญ์จัน์เตปิ อัค์คิปิ ชุหัน์เต "อิมินา สุท์ธีติ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"น อุทเกน สุจี โหติ พห์เวต์ถ นหายตี ชโน
ยัม์หิ สัจ์จัญ์จ ธัม์โม จ โส สุจี โส จ พ์ราห์มโณติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน

อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน พาหิโย ทารุจีริโย สุปฺปารเก ปฏิวสติ สมุทฺทตีเร, สกฺกโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. อถโข พาหิยสฺส ทารุจีริยสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "เย โข เกจิ โลเก อรหนฺโต วา อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺนา, อหํ เตสํ อญฺญตโรติ. อถโข พาหิยสฺส ทารุจีริยสฺส ปุราณสาโลหิตา เทวตา อนุกมฺปิกา อตฺถกามา พาหิยสฺส ทารุจีริยสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย เยน พาหิโย ทารุจีริโย, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา พาหิยํ ทารุจีริยํ เอตทโวจ "เนว โข ตฺวํ พาหิย อรหา, นาปิ อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺโน. สาปิ เต ปฏิปทา นตฺถิ, ยาย ตฺวํ อรหา วา อสฺสสิ อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺโนติ. อถ เก จรหิ สเทวเก โลเก อรหนฺโต วา อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺนาติ. อตฺถิ พาหิย อุตฺตเรสุ ชนปเทสุ สาวตฺถี นาม นครํ, ตตฺถ โส ภควา เอตรหิ วิหรติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. โส หิ พาหิย ภควา อรหาเจว อรหตฺตาย จ ธมฺมํ เทเสตีติ. อถโข พาหิโย ทารุจีริโย ตาย เทวตาย สํเวชิโต ตาวเทว สุปฺปารกมฺหา ปกฺกามิ สพฺพตฺถ เอกรตฺติปริวาเสน๑ เยน ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม, เตนุปสงฺกมิ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู อพฺโภกาเส จงฺกมนฺติ. อถโข พาหิโย ทารุจีริโย เยน ภิกฺขู เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจ "กหํ นุโข ภนฺเต เอตรหิ ภควา วิหรติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, ทสฺสนกามมฺหา มยํ ตํ ภควนฺตํ

๑ อิโต ปรํ มรมฺมโปตฺถเก "เยน สาวตฺถี, เชตวนํ, อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราโม, เยน ภควาติ วจนํ ทิสฺสติ.

อรหัน์ตํ สัม์มาสัม์พุท์ธัน์ติ. อัน์ตรฆรํ ปวิฏ์โฐ โข พาหิย ภควา ปิณ์ฑายาติ. อถโข พาหิโย ทารุจีริโย ตรมานรูโป เชตวนา นิก์ขมิต์วา สาวัต์ถึ ปวิสิต์วา อัท์ทส ภควัน์ตํ สาวัต์ถิยํ ปิณ์ฑาย จรัน์ตํ ปาสาทิกํ ปาสาทนียํ สัน์ติน์ท์ริยํ สัน์ตมานสํ อุต์ตมทมถสมถํ อนุป์ปัต์ตํ ทัน์ตํ คุต์ตํ ยติน์ท์ริยํ นาคํ; ทิส์วาน เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควโต ปาเท สิรสา นิปติต์วา ภควัน์ตํ เอตทโวจ "เทเสตุ เม ภัน์เต ภควา ธัม์มํ, เทเสตุ สุคโต ธัม์มํ, ยํ มมัส์ส ทีฆรัต์ตํ หิตาย สุขายาติ.

เอวํ วุต์เต ภควา พาหิยํ ทารุจีริยํ เอตทโวจ "อกาโล โข ตาว พาหิย, อัน์ตรฆรํ ปวิฏ์ฐัม์หา ปิณ์ฑายาติ. ทุติยัม์ปิ โข พาหิโย ทารุจีริโย ภควัน์ตํ เอตทโวจ "ทุช์ชานํ โข ปเนตํ ภัน์เต ภควโต วา ชีวิตัน์ตรายานํ มัย์หํ วา ชีวิตัน์ตรายานํ, เทเสตุ เม ภัน์เต ภควา ธัม์มํ, เทเสตุ สุคโต ธัม์มํ, ยํ มมัส์ส หิตาย สุขายาติ. ทุติยัม์ปิ โข ภควา พาหิยํ ทารุจีริยํ เอตทโวจ "อกาโล โข ตาว พาหิย, อัน์ตรฆรํ ปวิฏ์ฐัม์หา ปิณ์ฑายาติ. ตติยัม์ปิ โข พาหิโย ทารุจีริโย ภควัน์ตํ เอตทโวจ "ทุช์ชานํ โข ปเนตํ ภัน์เต ภควโต วา ชีวิตัน์ตรายานํ มัย์หํ วา ชีวิตัน์ตรายานํ, เทเสตุ เม ภัน์เต ภควา ธัม์มํ, เทเสตุ สุคโต ธัม์มํ, ยํ มมัส์ส ทีฆรัต์ตํ หิตาย สุขายาติ. ตัส์มา ติห เต พาหิย เอวํ สิก์ขิตัพ์พํ: ทิฏ์เฐ ทิฏ์ฐมัต์ตํ ภวิส์สติ, สุเต สุตมัต์ตํ ภวิส์สติ, มุเต มุตมัต์ตํ ภวิส์สติ, วิญ์ญาเต วิญ์ญาตมัต์ตํ ภวิส์สตีติ เอวัญ์หิ เต พาหิย สิก์ขิตัพ์พํ. ยโต โข เต พาหิย ทิฏ์เฐ ทิฏ์ฐมัต์ตํ ภวิส์สติ, สุเต สุตมัต์ตํ ภวิส์สติ, มุเต มุตมัต์ตํ ภวิส์สติ, วิญ์ญาเต วิญ์ญาตมัต์ตํ ภวิส์สติ; ตโต ต์วํ พาหิย นัต์ถ, ยโต ต์วํ พาหิย เนวัต์ถ,

ตโต ตฺวํ พาหิย เนวิธ น หุรํ น อุภยมนฺตเร, เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ. อถโข พาหิยสฺส ทารุจีริยสฺส ภควโต อิมาย สงฺขิตฺตาย ธมฺมเทสนาย ตาวเทว อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจิ. อถโข ภควา พาหิยํ ทารุจีริยํ อิมินา สงฺขิตฺเตน โอวาเทน โอวทิตฺวา ปกฺกามิ. อถโข อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต พาหิยํ ทารุจีริยํ คาวี ตรุณวจฺฉา อธิปาเตตฺวา ชีวิตา โวโรเปสิ. อถโข ภควา สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ นครมฺหา นิกฺขมิตฺวา อทฺทส พาหิยํ ทารุจีริยํ กาลกตํ; ทิสฺวาน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "คณฺหาถ ภิกฺขเว พาหิยสฺส ทารุจีริยสฺส สรีรกํ, มญฺจกํ อาโรเปตฺวา นีหริตฺวา ฌาเปถ ถูปญฺจสฺส กโรถ, สพฺรหฺมจารี โว ภิกฺขเว กาลกโตติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา[๑] พาหิยสฺส ทารุจีริยสฺส สรีรกํ มญฺจกํ อาโรเปตฺวา นีหริตฺวา ฌาเปตฺวา ถูปญฺจสฺส กริตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "ทฑฺฒํ ภนฺเต พาหิยสฺส ทารุจีริยสฺส สรีรํ, ถูโปจสฺส กโต. ตสฺส กา คติ โก อภิสมฺปราโยติ. ปณฺฑิโต ภิกฺขเว ทารุจีริโย ปจฺจปาทิ ธมฺมสฺสานุธมฺมํ น จ ธมฺมาธิกรณํ วิเหเสติ, ปรินิพฺพุโต ภิกฺขเว พาหิโย ทารุจีริโยติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"ยตฺถ อาโป จ ปฐวี เตโช วาโย น คาธติ,
น ตตฺถ สุกฺกา โชตนฺติ อาทิจฺโจ นปฺปกาสติ.
น ตตฺถ จนฺทิมา ภาติ ตโม ตตฺถ น วิชฺชติ.

---

[๑] ปฏิสุณิตฺวาติปิ ปาโฐ.

ยทา จ อัตฺตนาเวทิ มุนิ โมเนน พฺราหฺมโณ.
อถ รูปา อรูปา จ สุขทุกฺขา ปมุจฺจตีติ.

โพธิวัคฺโค ปฐโม.

ตัสฺสุทฺทานํ.

ตโย จ โพธิ นิโคฺรโธ เต เถรา กัสฺสเปน จ
ปาวาย* สงฺคามชิ ชฏิลา พาหิเยน เตรสาติ.

อุทาเน มุจฺจลินฺทวัคฺโค.

เอวัมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นัชฺชา เนรัญฺชราย ตีเร มุจฺจลินฺทมูเล ปฐมาภิสัมฺพุทฺโธ. เตน โข ปน สมเยน ภควา สัตฺตาหํ เอกปลฺลังเกน นิสินฺโน โหติ วิมุตฺติสุขปฏิสํเวที. เตน โข ปน สมเยน มหาอกาลเมโฆ อุทปาทิ. สัตฺตาหวัทฺทลิกา สีตวาตา ทุทฺทินี. อถโข มุจฺจลินฺโท นาคราชา สกภวนา นิกฺขมิตฺวา ภควโต กายํ สัตฺตักฺขัตฺตุํ โภเคหิ ปริกฺขิปิตฺวา อุปริ มุทฺธนิ มหันฺตํ ผณํ วิหัจฺจ อัฏฺฐาสิ "มา ภควันฺตํ สีตํ, มา ภควันฺตํ อุณฺหํ, มา ภควันฺตํ ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสัมฺผัสฺสาติ. อถโข ภควา ตัสฺส สัตฺตาหัสฺส อัจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐาสิ. อถโข มุจฺจลินฺโท นาคราชา วิทฺธํ วิคตพลาหกํ เทวํ วิทิตฺวา ภควโต กายํ โภเคหิ นิเวเฐตฺวา สกวัณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา ภควโต ปุรโต อัฏฺฐาสิ ปัญฺชลิโก ภควันฺตํ นมัสฺสมาโน. อถโข ภควา เอตมัตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"สุโข วิเวโก ตุฏฺฐัสฺส สุตธัมฺมัสฺส ปัสฺสโต,

* ยุ. ปาฏลี.

อพฺยาปชฺชํ สุขํ โลเก ปาณภูเตสุ สํยโม.
สุขา วิราคตา โลเก กามานํ สมติกฺกโม,
อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขนฺติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลานํ ภิกฺขูนํ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ อุปฏฺฐานสาลายํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ "โก นุโข อาวุโส อิเมสํ ทฺวินฺนํ ราชูนํ มหทฺธนตโร วา มหาโภคตโร วา มหาโกสตโร วา มหาวิชิตตโร วา มหาวาหนตโร วา มหพฺพลตโร วา มหิทฺธิกตโร วา มหานุภาวตโร วา ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร, ราชา วา ปเสนทิ โกสโลติ. อยญฺจรหิ เตสํ ภิกฺขูนํ อนฺตรากถา วิปฺปกตา. อถโข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยน อุปฏฺฐานสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "กายนุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา, กา จปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตาติ. อิธ ภนฺเต อมฺหากมฺปิ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ อุปฏฺฐานสาลายํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ "โก นุโข อาวุโส อิเมสํ ทฺวินฺนํ ราชูนํ มหทฺธนตโร วา มหาโภคตโร วา มหาโกสตโร วา มหาวิชิตตโร วา มหาวาหนตโร วา มหพฺพลตโร วา มหิทฺธิกตโร วา มหานุภาวตโร วา ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร, ราชา วา ปเสนทิ โกสโลติ. อยํ โข โน ภนฺเต อนฺตรากถา วิปฺปกตา, อถ ภควา อนุปฺปตฺโตติ. นเขฺวตํ ภิกฺขเว ตุมฺหากํ ปฏิรูปํ กุลปุตฺตานํ สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตานํ, ยํ ตุเมฺห เอวรูปึ กถํ กเถยฺยาถ; สนฺนิปติตานํ โว ภิกฺขเว ทฺวยํ

กรณียํ: ธัม์มี วา กถา อริโย วา ตุณ์หีภาโวติ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"ยัญ์จ กามสุขํ โลเก ยัญ์จิทํ ทิวิยํ สุขํ,
ตัณ์หัก์ขยสุขัส์ส เต กลํ นัค์ฆัน์ติ โสฬสิน์ติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สัม์พหุลา กุมารกา อัน์ตรา จ สาวัต์ถึ อัน์ตรา จ เชตวนํ อหึ ทัณ์เฑน หนัน์ติ. อถโข ภควา ปุพ์พัณ์หสมยํ นิวาเสต์วา ปัต์ตจีวรมาทาย สาวัต์ถึ ปิณ์ฑาย ปาวิสิ. อัท์ทสา โข ภควา เต สัม์พหุเล กุมารเก อัน์ตรา จ สาวัต์ถึ อัน์ตรา จ เชตวนํ อหึ ทัณ์เฑน หนัน์เต. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"สุขกามานิ ภูตานิ โย ทัณ์เฑน วิหึสติ,
อัต์ตโน สุขเมสาโน เปจ์จ โส น ลภเต สุขํ
สุขกามานิ ภูตานิ โย ทัณ์เฑน น หึสติ,
อัต์ตโน สุขเมสาโน เปจ์จ โส ลภเต สุขัน์ติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา สัก์กโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณ์ฑปาตเสนาสนคิลานปัจ์จยเภสัช์ชปริก์ขารานํ. ภิก์ขุส์โฆปิ สัก์กโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณ์ฑปาตเสนาสนคิลานปัจ์จยเภสัช์ชปริก์ขารานํ. อัญ์ญติต์ถิยา ปน ปริพ์พาชกา อสัก์กตา โหน์ติ อครุกตา อมานิตา อปูชิตา น อปจิตา น ลาภิโน จีวรปิณ์ฑปาตเสนาสนคิลานปัจ์จยเภสัช์ชปริก์ขารานํ. อถโข อัญ์ญติต์ถิยา ปริพ์พาชกา

ภควโต สกฺการํ อสหมานา ภิกฺขุสํฆสฺส จ คาเม จ อรญฺเญ จ ภิกฺขู ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผรุสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ โรเสนฺติ วิเหสนฺติ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "เอตรหิ ภนฺเต ภควา สกฺกโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ภิกฺขุสํโฆปิ สกฺกโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. อญฺญติตฺถิยา ปน ปริพฺพาชกา อสกฺกตา โหนฺติ อครุกตา อมานิตา อปูชิตา น อปจิตา น ลาภิโน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. อถโข เต ภนฺเต อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา ภควโต สกฺการํ อสหมานา ภิกฺขุสํฆสฺส จ คาเม จ อรญฺเญ จ ภิกฺขุสํฆํ ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผรุสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ โรเสนฺติ วิเหสนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"คาเม อรญฺเญ สุขทุกฺขผุฏฺฐา
เนวตฺตโต โน ปรโต ทเหถ
ผุสนฺติ ผสฺสา อุปธึ ปฏิจฺจ
นิรูปธึ เกน ผุเสยฺยุ ผสฺสาติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร อิจฺฉานงฺคลโก อุปาสโก สาวตฺถึ อนุปฺปตฺโต โหติ เกนจิเทว กรณีเยน. อถโข โส อุปาสโก สาวตฺถิยํ ตํ กรณียํ ตีเรตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ

โข ตํ อุปาสกํ ภควา เอตทโวจ "จิรสฺสํ โข ตฺวํ อุปาสก อิมํ ปริยายมกาสิ ยทิทํ อิธาคมนายาติ. จิรปฏิกาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุกาโม, อปิจาหํ เกหิจิ กิจฺจกรณีเยหิ พฺยาวโฏ, เอวาหํ นาสกฺขึ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

สุขํ วต ตสฺส น โหติ กิญฺจิ,
สํขาตธมฺมสฺส พหุสฺสุตสฺส
สกิญฺจนํ ปสฺส วิหญฺญมานํ,
ชโน ชนมฺหิ ปฏิพนฺธรูโปติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ปริพฺพาชกสฺส ทหรา มาณวิกา ปชาปตี โหติ คพฺภินี อุปวิชญฺญา. อถโข สา ปริพฺพาชิกา ปริพฺพาชกํ เอตทโวจ "คจฺฉ ตฺวํ พฺราหฺมณ เตลํ อาหร, ยํ เม วิชาตาย ภวิสฺสตีติ. เอวํ วุตฺเต โส ปริพฺพาชโก ปริพฺพาชิกํ เอตทโวจ "กุโต ปนาหํ โภติยา เตลํ อาหรามีติ. ทุติยมฺปิ โข สา ปริพฺพาชิกา ตํ ปริพฺพาชกํ เอตทโวจ "คจฺฉ ตฺวํ พฺราหฺมณ เตลํ อาหร, ยํ เม วิชาตาย ภวิสฺสตีติ. ทุติยมฺปิ โข โส ปริพฺพาชโก ตํ ปริพฺพาชิกํ เอตทโวจ "กุโต ปนาหํ โภติยา เตลํ อาหรามีติ. ตติยมฺปิ โข สา ปริพฺพาชิกา ตํ ปริพฺพาชกํ เอตทโวจ "คจฺฉ ตฺวํ พฺราหฺมณ เตลํ อาหร, ยํ เม วิชาตาย ภวิสฺสตีติ. เตน โข ปน สมเยน รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส โกฏฺฐาคาเร สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา สปฺปิสฺส วา เตลสฺส วา ยาวทตฺถํ ปาตุํ ทียติ, โน นีหริตุํ. อถโข ตสฺส ปริพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ "รญฺโญ โข ปน ปเสนทิสฺส โกสลสฺส โกฏฺฐาคาเร สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา

สปฺปิสฺส วา เตลสฺส วา ยาวทตฺถํ ปาตุํ ทียติ, โน นีหริตุํ. ยนฺนูนาหํ รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส โกฏฺฐาคารํ คนฺตฺวา เตลสฺส ยาวทตฺถํ ปิวิตฺวา ฆรํ อาคนฺตฺวา อุคฺคิริตฺวาน ทเทยฺยํ, ยํ อิมิสฺสา วิชาตาย ภวิสฺสตีติ. อถโข โส ปริพฺพาชโก รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส โกฏฺฐาคารํ คนฺตฺวา เตลสฺส ยาวทตฺถํ ปิวิตฺวา ฆรํ อาคนฺตฺวา เนว สกฺโกติ อุทฺธํ กาตุํ, น ปน อโธ. โส ทุกฺขาหิ ติปฺปาหิ กฏุกาหิ เวทนาหิ ผุฏฺโฐ อาวฏฺฏติ ปริวฏฺฏติ จ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อทฺทสา โข ภควา ตํ ปริพฺพาชกํ ทุกฺขาหิ ติปฺปาหิ กฏุกาหิ เวทนาหิ ผุฏฺฐํ อาวฏฺฏมานํ ปริวฏฺฏมานํ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"สุขิโน วต เย อกิญฺจนา
เวทคุโน หิ ชนา อกิญฺจนา
สกิญฺจนํ ปสฺส วิหญฺญมานํ
ชโน ชนสฺมึ ปฏิพทฺธจิตฺโตติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ. เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส อุปาสกสฺส เอกปุตฺตโก ปิโย มนาโป กาลกโต โหติ. อถโข สมฺพหุลา อุปาสกา อลฺลวตฺถา อลฺลเกสา ทิวาทิวสฺส เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข เต อุปาสเก ภควา เอตทโวจ "กินฺนุ ตุเมฺห อุปาสกา อลฺลวตฺถา อลฺลเกสา อิธูปสงฺกมิตฺวา ทิวาทิวสฺสาติ. เอวํ วุตฺเต โส อุปาสโก ภควนฺตํ เอตทโวจ "มยฺหํ โข ภควา เอกปุตฺตโก ปิโย มนาโป กาลกโต, มยํ อลฺลวตฺถา อลฺลเกสา อิธูปสงฺกมนฺตา ทิวาทิวสฺสาติ. อถ

โข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

ปิยรูปัสสาทคัทธิตาเส
เทวกายา ปุถุมานุสา จ
อฆาวิโน ปริชุนนา
มัจจุราชัสส วสํ คัจฉันติ
เย เว ทิวา จ รัตโต จ
อัปปมัตตา ชหันติ ปิยรูปํ
เต เว ขณันติ อฆมูลํ
มัจจุโน อามิสํ ทุรติวัตตันติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา กุณฑิยายํ วิหรติ กุณฑิฏฐานวเน.[*] เตน โข ปน สมเยน สุปปวาสา โกลิยธีตา สัตต วัสสานิ คัพภํ ธาเรติ สัตตาหํ มูฬหคัพภา. สา ทุกขาหิ ติปปาหิ กฏุกาหิ เวทนาหิ ผุฏฐา ตีหิ วิตักเกหิ อธิวาเสติ "สัมมาสัมพุทโธ วต โส ภควา, โย อิมัสส เอวรูปัสส ทุกขัสส ปหานาย ธัมมํ เทเสติ. สุปฏิปันโน วต ตัสส ภควโต สาวกสังโฆ, โย อิมัสส เอวรูปัสส ทุกขัสส ปหานาย ปฏิปันโน. สุสุขํ วต นิพพานํ, ยัตถิทํ เอวรูปํ ทุกขํ น สํวิชชตีติ. อถโข สุปปวาสา โกลิยธีตา สามิกํ อามันเตสิ "เอหิ ตวํ อัยยปุตต, เยน ภควา เตนุปสังกม; อุปสังกมิตวา มม วจเนน ภควโต ปาเท สิรสา วันทาหิ, อัปปาพาธํ อัปปาตังกํ ลหุฏฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฉ "สุปปวาสา ภันเต โกลิยธีตา ภควโต ปาเท สิรสา วันทติ, อัปปาพาธํ อัปปาตังกํ ลหุฏฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฉตีติ; เอวัญจ วเทหิ "สุปปวาสา ภันเต โกลิยธีตา สัตต วัสสานิ คัพภํ ธาเรติ สัตตาหํ มูฬหคัพภา. สา ทุกขาหิ ติปปาหิ กฏุกาหิ

[*] พ. กุณฑิธานวเน.

เวทนาหิ ผุฏฺฐา ตีหิ วิตกฺเกหิ อธิวาเสติ "สมฺมาสมฺพุทฺโธ วต โส ภควา, โย อิมสฺส เอวรูปสฺส ทุกฺขสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ. สุปฏิปนฺโน วต ตสฺส ภควโต สาวกสํโฆ, โย อิมสฺส เอวรูปสฺส ทุกฺขสฺส ปหานาย ปฏิปนฺโน. สุสุขํ วต นิพฺพานํ, ยตฺถิทํ เอวรูปํ ทุกฺขํ น สํวิชฺชตี"ติ. ปรมนฺติ โข โส โกลิยปุตฺโต สุปฺปวาสาย โกลิยธีตาย ปฏิสฺสุตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โกลิยปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "สุปฺปวาสา ภนฺเต โกลิยธีตา ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหุฏฺฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฺฉติ, เอวญฺจ วเทติ "สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สตฺต วสฺสานิ คพฺภํ ธาเรติ สตฺตาหํ มูฬฺหคพฺภา. สา ทุกฺขาหิ ติปฺปาหิ กฏุกาหิ เวทนาหิ ผุฏฺฐา ตีหิ วิตกฺเกหิ อธิวาเสติ "สมฺมาสมฺพุทฺโธ วต โส ภควา, โย อิมสฺส เอวรูปสฺส ทุกฺขสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ. สุปฏิปนฺโน วต ตสฺส ภควโต สาวกสํโฆ, โย อิมสฺส เอวรูปสฺส ทุกฺขสฺส ปหานาย ปฏิปนฺโน. สุสุขํ วต นิพฺพานํ, ยตฺถิทํ เอวรูปํ ทุกฺขํ น สํวิชฺชตี"ติ. สุขินี โหตุ สุปฺปวาสา โกลิยธีตา, อโรคา อโรคํ ปุตฺตํ วิชายตู"ติ. สห วจนา จ ปน ภควโต สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สุขินี อโรคา อโรคํ ปุตฺตํ วิชายิ. "เอวํ ภนฺเต"ติ โข โส โกลิยปุตฺโต ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน สกํ ฆรํ, เตน ปกฺกามิ. อทฺทสา โข โส โกลิยปุตฺโต สุปฺปวาสํ โกลิยธีตรํ สุขินึ อโรคํ อโรคํ ปุตฺตํ วิชาตํ; ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ "อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ. ตถาคตสฺส มหิทฺธิกตา มหานุภาวตา ยตฺรหินามายํ สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สห วจนา จ ปน ภควโต สุขินี อโรคา อโรคํ

ปุตฺตํ วิชายิสฺสตีติ อตฺตมโน ปมุทิโต ปีติโสมนสฺสชาโต อโหสิ. อถ โข สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สามิกํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตฺวํ อยฺยปุตฺต, เยน ภควา เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน ภควโต สิรสา วนฺทาหิ “สุปฺปวาสา ภนฺเต โกลิยธีตา ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทตีติ; เอวญฺจ วเทหิ “สุปฺปวาสา ภนฺเต โกลิยธีตา สตฺต วสฺสานิ คพฺภํ ธาเรติ สตฺตาหํ มูฬฺหคพฺภา. สา เอตรหิ สุขินี อโรคา อโรคํ ปุตฺตํ วิชาตา; สา สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ภตฺเตน นิมนฺเตติ, อธิวาเสตุ กิร ภนฺเต ภควา สุปฺปวาสาย โกลิยธีตาย สตฺต ภตฺตานิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. “ปรมนฺติ โข โส โกลิยปุตฺโต สุปฺปวาสาย โกลิยธีตาย ปฏิสฺสุตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส โกลิยปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “สุปฺปวาสา ภนฺเต โกลิยธีตา ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, เอวญฺจ วเทติ “สุปฺปวาสา ภนฺเต โกลิยธีตา สตฺต วสฺสานิ คพฺภํ ธาเรสิ สตฺตาหํ มูฬฺหคพฺภา. สา เอตรหิ สุขินี อโรคา อโรคํ ปุตฺตํ วิชาตา; สา สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ภตฺเตน นิมนฺเตติ, อธิวาเสตุ กิร ภนฺเต ภควา สุปฺปวาสาย โกลิยธีตาย สตฺต ภตฺตานิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตเรน อุปาสเกน พุทฺธปฺปมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ สฺวาตนาย ภตฺเตน นิมนฺติโต โหติ. โส จ อุปาสโก อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส อุปฏฺฐาโก โหติ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตฺวํ โมคฺคลฺลาน เยน โส อุปาสโก, เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อุปาสกํ เอวํ วเทหิ “สุปฺปวาสา อาวุโส โกลิยธีตา สตฺต วสฺสานิ คพฺภํ ธาเรสิ สตฺตาหํ มูฬฺหคพฺภา. สา เอตรหิ สุขินี

อโรคา อโรคํ ปุตฺตํ วิชาตา, สา สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสํฆํ ภตฺเตน นิมนฺเตติ; กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สตฺต ภตฺตานิ, ปจฺฉา โส กริสฺสติ ตุยฺหํ โส อุปฏฺฐาโกติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เยน โส อุปาสโก เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อุปาสกํ เอตทโวจ "สุปฺปวาสา อาวุโส โกลิยธีตา สตฺต วสฺสานิ คพฺภํ ธาเรสิ สตฺตาหํ มูฬฺหคพฺภา. สา เอตรหิ สุขินี อโรคา อโรคํ ปุตฺตํ วิชาตา, สา สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสํฆํ ภตฺเตน นิมนฺเตติ; กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สตฺต ภตฺตานิ, ปจฺฉา ตฺวํ กริสฺสสีติ. สเจ เม ภนฺเต อยฺโย มหาโมคฺคลฺลาโน ติณฺณํ ธมฺมานํ ปาฏิโภโค: โภคานญฺจ ชีวิตสฺส จ สทฺธาย จ, กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สตฺต ภตฺตานิ, ปจฺฉา กริสฺสามีติ. ทฺวินฺนํ โข เต อหํ อาวุโส ธมฺมานํ ปาฏิโภโค: โภคานญฺจ ชีวิตสฺส จ; สทฺธาย ปน ตฺวํเยว ปาฏิโภโคติ. สเจ ภนฺเต อยฺโย มหาโมคฺคลฺลาโน ทฺวินฺนํ ธมฺมานํ ปาฏิโภโค: โภคานญฺจ ชีวิตสฺส จ, กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สตฺต ภตฺตานิ, ปจฺฉา กริสฺสามีติ. อถโข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ อุปาสกํ สญฺญาเปตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "สญฺญาโต ภนฺเต โส อุปาสโก, กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สตฺต ภตฺตานิ, ปจฺฉา โส กริสฺสตีติ. อถโข สุปฺปวาสา โกลิยธีตา สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสํฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ, ตญฺจ ทารกํ ภควนฺตํ วนฺทาเปสิ ภิกฺขุสํฆํ. อถโข อายสฺมา สาริปุตฺโต ตํ ทารกํ เอตทโวจ "กจฺจิ โว ทารก ขมนียํ, กจฺจิ ยาปนียํ, กจฺจิ น กิญฺจิ ทุกฺขนฺติ. กุโต เม ภนฺเต สาริปุตฺต ขมนียํ, กุโต ยาปนียํ, สตฺต เม วสฺสานิ โลหิตกุมฺภิยา วุตฺถานีติ. อถโข สุปฺปวาสา โกลิยธีตา

“ปุตฺโต เม ธมฺมเสนาปตินา สทฺธึ มนฺเตตีติ อตฺตมนา ปมุทิตา ปีติโสมนสฺสชาตา อโหสิ. อถโข ภควา สุปฺปวาสํ โกลิยธีตรํ อตฺตมนํ ปมุทิตํ ปีติโสมนสฺสชาตํ วิทิตฺวา สุปฺปวาสํ โกลิยธีตรํ เอตทโวจ “อิจฺเฉยฺยาสิ ตฺวํ สุปฺปวาเส อญฺญมฺปิ เอวรูปํ ปุตฺตนฺติ. อิจฺเฉยฺยาหํ ภนฺเต ภควา อญฺญานิปิ เอวรูปานิ สตฺต ปุตฺตานีติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“อสาตํ สาตรูเปน ปิยรูเปน อปฺปิยํ,
ทุกฺขํ สุขสฺสรูเปน ปมตฺตมติวตฺตตีติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน วิสาขาย มิคารมาตุยา โกจิเทว อตฺโถ รญฺเญ ปเสนทิมฺหิ โกสเล ปฏิพทฺโธ ๑ โหติ. ตํ ราชา ปเสนทิ โกสโล น ยถาธิปฺปายํ ตีเรติ. อถโข วิสาขา มิคารมาตา ทิวาทิวสฺเสว เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข วิสาขํ มิคารมาตรํ ภควา เอตทโวจ “หนฺท กุโต นุ ตฺวํ วิสาเข อาคจฺฉสิ ทิวาทิวสฺสาติ. อิธ เม ภนฺเต โกจิเทว อตฺโถ รญฺเญ ปเสนทิมฺหิ โกสเล ปฏิพทฺโธ โหติ. ตํ ราชา ปเสนทิ โกสโล น ยถาธิปฺปายํ ตีเรตีติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“สพฺพํ ปรวสํ ทุกฺขํ, สพฺพํ อิสฺสริยํ สุขํ,
สาธารเณ วิหญฺญนฺติ โยคา หิ ทุรติกฺกมาติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อนุปิยายํ วิหรติ อมฺพวเน. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ภทฺทิโย กาฬิโคธาย ปุตฺโต อรญฺญคโตปิ รุกฺขมูลคโตปิ สุญฺญาคารคโตปิ อภิกฺขณํ อุทานํ อุทาเนสิ

---

๑ ปฏิพนฺโธติปิ ปาโฐ.

“อโห สุขํ, อโห สุขัน์ติ. อัส์โสสุํ โข สัม์พหุลา ภิก์ขู อายัส์มโต ภัท์ทิยัส์ส กาฬิโคธาย ปุต์ตัส์ส อรัญ์ญคตัส์สปิ รุก์ขมูลคตัส์สปิ สุญ์ญาคารคตัส์สปิ อภิก์ขณํ อุทานํ อุทาเนน์ตัส์ส “อโห สุขํ, อโห สุขัน์ติ. สุต์วาน เตสํ เอตทโหสิ “นิส์สํสยํ โข อาวุโส อายัส์มา ภัท์ทิโย กาฬิโคธาย ปุต์โต อนภิรโต พ์รห์มจริยํ จรติ; ยํส ปุพ์เพ อคาริกภูตัส์ส รัช์ชสุขํ, โส ตมนุส์สรมาโน อรัญ์ญคโตปิ รุก์ขมูลคโตปิ สุญ์ญาคารคโตปิ อภิก์ขณํ อุทานํ อุทาเนสิ “อโห สุขํ, อโห สุขัน์ติ. อถโข สัม์พหุลา ภิก์ขู เยน ภควา เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ นิสีทึสุ. เอกมัน์ตํ นิสิน์นา โข เต ภิก์ขู ภควัน์ตํ เอตทโวจุํ “อายัส์มา ภัน์เต ภัท์ทิโย กาฬิโคธาย ปุต์โต อรัญ์ญคโตปิ รุก์ขมูลคโตปิ สุญ์ญาคารคโตปิ อภิก์ขณํ อุทานํ อุทาเนสิ “อโห สุขํ, อโห สุขัน์ติ. นิส์สํสยํ โข ภัท์ทิโย กาฬิโคธาย ปุต์โต อนภิรโต ฯเปฯ อโห สุขัน์ติ. อถโข ภควา อัญ์ญตรํ ภิก์ขุํ อามัน์เตสิ “เอหิ ต์วํ ภิก์ขุ, มม วจเนน ภัท์ทิยํ ภิก์ขุํ อามัน์เตหิ “สัต์ถา ตํ อาวุโส ภัท์ทิย อามัน์เตตีติ. “เอวํ ภัน์เตติ โข โส ภิก์ขุ ภควโต ปฏิส์สุต์วา เยนายัส์มา ภัท์ทิโย กาฬิโคธาย ปุต์โต, เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา อายัส์มัน์ตํ ภัท์ทิยํ กาฬิโคธาย ปุต์ตํ เอตทโวจ “สัต์ถา ตํ อาวุโส ภัท์ทิย อามัน์เตตีติ. “เอวมาวุโสติ โข อายัส์มา ภัท์ทิโย กาฬิโคธาย ปุต์โต ตัส์ส ภิก์ขุโน ปฏิส์สุต์วา เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ นิสีทิ. เอกมัน์ตํ นิสิน์นํ โข อายัส์มัน์ตํ ภัท์ทิยํ กาฬิโคธาย ปุต์ตํ ภควา เอตทโวจ “สัจ์จํ กิร ต์วํ ภัท์ทิย อรัญ์ญคโตปิ รุก์ขมูลคโตปิ สุญ์ญาคารคโตปิ อภิก์ขณํ อุทานํ

อุทาเนสิ "อโห สุขํ, อโห สุขัน์ติ. เอวํ ภัน์เตติ กํ ปน ต์วํ ภัท์ทิย อัต์ถวสํ สัม์ปัส์สมาโน อรัญ์ญคโตปิ รุก์ขมูลคโตปิ สุญ์ญาคารคโตปิ อภิก์ขณํ อุทานํ อุทาเนสิ "อโห สุขํ, อโห สุขัน์ติ. ปุพ์เพ เม ภัน์เต อคาริกภูตัส์ส รัช์ชสุขํ การเยน์ตัส์ส อัน์โตปิ อัน์เตปุเร รัก์ขา สํวิหิตา อโหสิ, พหิปิ อัน์เตปุเร รัก์ขา สํวิหิตา อโหสิ. อัน์โตปิ นคเร รัก์ขา สํวิหิตา อโหสิ, พหิปิ นคเร รัก์ขา สํวิหิตา อโหสิ. อัน์โตปิ ชนปเท รัก์ขา สํวิหิตา อโหสิ, พหิปิ ชนปเท รัก์ขา สํวิหิตา อโหสิ. โส โข อหํ ภัน์เต เอวํ รัก์ขิโต โคปิโต สัน์โต ภีโต อุพ์พิค์โค อุส์สังกี อุต์ราสี วิหาสึ, เอตรหิ โข ปนาหํ ภัน์เต อรัญ์ญคโตปิ รุก์ขมูลคโตปิ สุญ์ญาคารคโตปิ เอโก อภีโต อนุพ์พิค์โค อนุส์สังกี อนุต์ราสี อัป์โปส์สุก์โก ปัน์นโลโม ปรทวุต์โต มิคภูเตน เจตสา วิหรามิ. อิมํ โข อหํ ภัน์เต อัต์ถวสํ สัม์ปัส์สมาโน อรัญ์ญคโตปิ รุก์ขมูลคโตปิ สุญ์ญาคารคโตปิ อภิก์ขณํ อุทานํ อุทาเนสิ "อโห สุขํ, อโห สุขัน์ติ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

ยัส์สัน์ตโร น สัน์ติ โกปา,
อิติ ภวาภวตัญ์จ วีติวัต์โต
ตํ วิคตภยํ สุขึ อโสกํ
เทวา นานุภวัน์ติ ทัส์สนายาติ.

มุจ์จลินท์วัค์โค ทุติโย.

ตัส์สุท์ทานํ.

มุจ์จลินโท ราชา ทัณ์เฑน   สัก์กาโร อุปาสเกน จ
คัพ์ภินี เอกปุต์โต จ   สุป์ปวาสา วิสาขา จ
กาฬิโคธาย ภัท์ทิโยติ.

อุทาเน นนฺทวคฺโค.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปุราณกมฺมวิปากชํ ทุกฺขํ ติปฺปํ กฏุกํ เวทนํ อธิวาเสนฺโต สโต สมฺปชาโน อวิหญฺญมาโน. อทฺทสา โข ภควา ตํ ภิกฺขุํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปุราณกมฺมวิปากชํ ทุกฺขํ ติปฺปํ กฏุกํ เวทนํ อธิวาเสนฺตํ สตํ สมฺปชานํ อวิหญฺญมานํ อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

สพฺพกมฺมชหสฺส ภิกฺขุโน
ธุนมานสฺส ปุเรกตํ รชํ
อมมสฺส ฐิตสฺส ตาทิโน
อตฺโถ นตฺถิ ชนํ ลเปตเวติ.

เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา นนฺโท ภควโต ภาตา มาตุจฺฉาปุตฺโต สมฺพหุลานํ ภิกฺขูนํ เอวํ อาโรเจสิ "อนภิรโต อหํ อาวุโส พฺรหฺมจริยํ จรามิ, น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ, สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. อถโข อญฺญตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อายสฺมา ภนฺเต นนฺโท ภควโต ภาตา มาตุจฺฉาปุตฺโต สมฺพหุลานํ ภิกฺขูนํ เอวํ อาโรเจสิ "อนภิรโต อหํ อาวุโส พฺรหฺมจริยํ จรามิ, น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ, สิกฺขํ

ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. อถโข ภควา อญฺญตรํ ภิกฺขุํ อามนฺเตสิ "เอหิ ตฺวํ ภิกฺขุ, มม วจเนน นนฺทํ ภิกฺขุํ อามนฺเตหิ "สตฺถา ตํ อาวุโส นนฺท อามนฺเตตีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เยนายสฺมา นนฺโท เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ นนฺทํ เอตทโวจ "สตฺถา ตํ อาวุโส นนฺท อามนฺเตตีติ. "เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา นนฺโท ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏิสฺสุตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ นนฺทํ ภควา เอตทโวจ "สจฺจํ กิร ตฺวํ นนฺท สมฺพหุลานํ ภิกฺขูนํ เอวํ อาโรเจสิ "อนภิรโต อหํ อาวุโส ฯเปฯ หีนายาวตฺติสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ. "กิสฺส ปน ตฺวํ นนฺท อนภิรโต พฺรหฺมจริยํ จรสิ, น สกฺโกสิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ, สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสสีติ. สากิยานี มมํ ภนฺเต ชนปทกลฺยาณี ฆรา นิกฺขมนฺตสฺส[1] อุปฑฺฒุลฺลิกฺขิเตหิ เกเสหิ อปโลเกตฺวา มํ เอตทโวจ "ตุวฏํ โข อยฺยปุตฺต อาคจฺเฉยฺยาสีติ. โส โข อหํ ภนฺเต ตํ อนุสฺสรมาโน อนภิรโต พฺรหฺมจริยํ จรามิ, น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺธาเรตุํ, สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ นนฺทํ พาหาย คเหตฺวา, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมวํ เชตวเน อนฺตรหิโต เทเวสุ ตาวตึเสสุ ปาตุรโหสิ.

เตน โข ปน สมเยน ปญฺจมตฺตานิ อจฺฉราสตานิ สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส อุปฏฺฐานํ อาคตานิ โหนฺติ. กุกฺกุฏปาทานีติ[2] อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ นนฺทํ อามนฺเตสิ "ปสฺสสิ โน ตฺวํ นนฺท อิมานิ

---

[1] ฆรา นิกฺขมนฺตมนฺติปิ ปาโฐ. [2] สิ. ยุ. กุกฺกุฏปาทินี.

ปญฺจ อจฺฉราสตานิ กุกฺกุฏปาทานีติ. เอวํ ภนฺเตติ. ตํ กึ มญฺญสิ นนฺท กตมา นุโข อภิรูปตรา วา ทสฺสนียตรา วา ปาสาทิกตรา วา สากิยานี วา ชนปทกลฺยาณี อิมานิ วา ปญฺจ อจฺฉราสตานิ กุกฺกุฏปาทานีติ. เสยฺยถาปิ ภนฺเต ปลุฏฺฐมกฺกฏี กณฺณนาสจฺฉินฺนา; เอวเมว โข ภนฺเต สากิยานี ชนปทกลฺยาณี อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อจฺฉราสตานํ อุปนิธาย สงฺขฺยมฺปิ น อุเปติ, กลภาคมฺปิ น อุเปติ. อุปนิธิมฺปิ น อุเปติ.[๑] อถโข อิมานิ ปญฺจ อจฺฉราสตานิ อภิรูปตรานิเจว ทสฺสนียตรานิ จ ปาสาทิกตรานิ จาติ. อภิรม นนฺท, อภิรม นนฺท. อหนฺเต ปาฏิโภโค ปญฺจนฺนํ อจฺฉราสตานํ ปฏิลาภาย กุกฺกุฏปาทานนฺติ. สเจ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิโภโค ปญฺจนฺนํ อจฺฉราสตานํ ปฏิลาภาย กุกฺกุฏปาทานํ, อภิรมิสฺสามหํ ภนฺเต ภควา พฺรหฺมจริเยติ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ นนฺทํ พาหาย คเหตฺวา เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมวํ เทเวสุ ตาวตึเสสุ อนฺตรหิโต เชตวเน ปาตุรโหสิ. อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู "อายสฺมา กิร นนฺโท ภควโต ภาตา มาตุจฺฉาปุตฺโต อจฺฉรานํ เหตุ พฺรหฺมจริยํ จรติ, ภควา กิรสฺส ปาฏิโภโค ปญฺจนฺนํ อจฺฉราสตานํ ปฏิลาภาย กุกฺกุฏปาทานนฺติ. อถโข อายสฺมโต นนฺทสฺส สหายกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ นนฺทํ ภตกวาเทน จ อุปกฺกิตวาเทน จ สมุทาจรนฺติ "ภตโก กิรายสฺมา นนฺโท, อุปกฺกิตโก กิรายสฺมา นนฺโท อจฺฉรานํ เหตุ พฺรหฺมจริยํ จรติ, ภควา กิรสฺส ปาฏิโภโค ปญฺจนฺนํ อจฺฉราสตานํ ปฏิลาภาย กุกฺกุฏปาทานนฺติ. อถโข อายสฺมา นนฺโท สหายกานํ ภิกฺขูนํ ภตกวาเทน จ อุปกฺกิตวาเทน จ อฏฺฏิยมาโน หรายมาโน

---

๑ ยุ. ม. เอวํ สีหฬโปตฺถเก อยํ ปาโฐ นตฺถิ.

ชิคุจ์ฉิยมาโน เอโก วูปกัฏ์โฐ อัป์ปมัต์โต อาตาปี ปหิตัต์โต วิหรัน์โต น จิรัส์เสว ยัส์สัต์ถาย กุลปุต์ตา สัม์มเทว อคารัส์มา อนคาริยํ ปัพ์พชัน์ติ, ตทนุต์ตรํ พ์รห์มจริยปริโยสานํ ทิฏ์เฐว ธัม์เม สยํ อภิญ์ญา สัจ์ฉิกัต์วา อุปสัม์ปัช์ช วิหาสิ “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พ์รห์มจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิต์ถัต์ตายาติ อัพ์ภัญ์ญาสิ. อัญ์ญตโร โข ปนายัส์มา นัน์โท อรหตํ อโหสิ. อถโข อัญ์ญตรา เทวตา อภิก์กัน์ตาย รัต์ติยา อภิก์กัน์ตวัณ์ณา เกวลกัป์ปํ เชตวนํ โอภาเสต์วา เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ อัฏ์ฐาสิ. เอกมัน์ตํ ฐิตา โข สา เทวตา ภควัน์ตํ เอตทโวจ “อายัส์มา ภัน์เต นัน์โท ภควโต ภาตา มาตุจ์ฉาปุต์โต อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุต์ตึ ปัญ์ญาวิมุต์ตึ ทิฏ์เฐว ธัม์เม สยํ อภิญ์ญา สัจ์ฉิกัต์วา อุปสัม์ปัช์ช วิหรตีติ ภควโตปิ ญาณํ อุทปาทิ “นัน์โท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุต์ตึ ปัญ์ญาวิมุต์ตึ ทิฏ์เฐว ธัม์เม สยํ อภิญ์ญา สัจ์ฉิกัต์วา อุปสัม์ปัช์ช วิหรตีติ. อถโข อายัส์มา นัน์โท ตัส์สา รัต์ติยา อัจ์จเยน เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ นิสีทิ. เอกมัน์ตํ นิสิน์โน โข อายัส์มา นัน์โท ภควัน์ตํ เอตทโวจ “ยํ เม ภัน์เต ภควา ปาฏิโภโค ปัญ์จัน์นํ อัจ์ฉราสตานํ ปฏิลาภาย กกุฏปาทานํ, มุญ์จามหํ ภัน์เต ภควัน์ตํ เอตัส์มา ปฏิส์สวาติ. มยาปิ โข เต นัน์ท เจตสา เจโต ปริจ์จ วิทิโต “นัน์โท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุต์ตึ ปัญ์ญาวิมุต์ตึ ทิฏ์เฐว ธัม์เม สยํ อภิญ์ญา สัจ์ฉิกัต์วา อุปสัม์ปัช์ช วิหรตีติ. เทวตาปิ เม เอตมัต์ถํ อาโรเจสิ “อายัส์มา ภัน์เต นัน์โท ภควโต ภาตา

มาตุจฺฉาปุตฺโต อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ. ยเทว โข เต นนฺท อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตสฺมา ปฏิสฺสวาติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยสฺส ติณฺโณ กามปงฺโก มทฺทิโต กามกณฺฏโก
โมหกฺขยํ อนุปฺปตฺโต สุขทุกฺเขสุ น เวธตี ส ภิกฺขูติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ยโสชปฺปมุขานิ ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสตานิ สาวตฺถึ อนุปฺปตฺตานิ โหนฺติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย. เต จ อาคนฺตุกา ภิกฺขู เนวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปฏิสมฺโมทมานา เสนาสนานิ ปญฺญาปยมานา ปตฺตจีวรานิ ปฏิสามยมานา อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา อเหสุํ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "เก ปเนเต อานนฺท อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา เกวฏฺฏา มญฺเญ มจฺฉวิโลเปติ. เอตานิ ภนฺเต ยโสชปฺปมุขานิ ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสตานิ สาวตฺถึ อนุปฺปตฺตานิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย. เต จ อาคนฺตุกา ภิกฺขู เนวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปฏิสมฺโมทมานา เสนาสนานิ ปญฺญาปยมานา ปตฺตจีวรานิ ปฏิสามยมานา อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทาติ. เตนหานนฺท มม วจเนน เต ภิกฺขู อามนฺเตหิ "สตฺถา อายสฺมนฺเต อามนฺเตตีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เยน เต ภิกฺขู เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจ "สตฺถา อายสฺมนฺเต อามนฺเตตีติ. "เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปฏิสฺสุตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ.

เอกมันต์ นิสินเน โข เต ภิกขู ภควา เอตทโวจ "กินนุ ตุมเห ภิกขเว อุจจาสัททา มหาสัททา เกวัฏฏา มัญเญ มัจฉวิโลเปติ.

เอวํ วุตเต อายัสมา ยโสโช ภควันต์ เอตทโวจ "อิมานิ ภันเต ปัญจมัตตานิ ภิกขุสตานิ สาวัตถึ อนุปปัตตานิ ภควันต์ ทัสสนาย. เตเม อาคันตุกา ภิกขู เนวาสิเกหิ ภิกขูหิ สัทธึ ปฏิสัมโมทมานา เสนาสนานิ ปัญญาปยมานา ปัตตจีวรานิ ปฏิสามยมานา อุจจาสัททา มหาสัททาติ. คัจฉถ ภิกขเว, โว ปณาเมมิ, น โว มม สันติเก วัตถัพพันติ. "เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขู ภควโต ปฏิสสุตวา อุฏฐายาสนา ภควันต์ อภิวาเทตวา ปทักขิณํ กัตวา เสนาสนํ ปฏิสาเมตวา ปัตตจีวรมาทาย เยน วัชชี เตน จาริกํ ปักกมิสุ; วัชชีสุ อนุปุพเพน จาริกัญจรมานา เยน วัคคุมุทานที เตนุปสังกมิสุ; อุปสังกมิตวา วัคคุมุทานทีตีเร ปัณณกุฏิโย กริตวา วัสสํ อุปคัจฉิสุ. อถโข อายัสมา ยโสโช วัสสูปคโต ภิกขู อามันเตสิ "ภควตา มยํ อาวุโส ปณามิตา อัตถกาเมน หิเตสินา อนุกัมปเกน อนุกัมปํ อุปาทาย. หันท มยํ อาวุโส ตถา วิหารํ กัปเปม. ยถา โน วิหรตํ ภควา อัตตมโน อัสสาติ. "เอวมาวุโสติ โข เต ภิกขู อายัสมโต ยโสชัสส ปัจจัสโสสุํ. อถโข เต ภิกขู วูปกัฏฐา อัปปมัตตา อาตาปิโน ปหิตัตตา วิหรันตา เตเนวันตรวัสเสน สัพเพเยว ติสโส วิชชา สัจฉากํสุ.

อถโข ภควา สาวัตถิยํ ยถาภิรันต์ วิหริตวา เยน เวสาลี เตน จาริกํ ปักกามิ; อนุปุพเพน จาริกัญจรมาโน เยน เวสาลี ตทวสริ. ตัตร สุทํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถโข ภควา วัคคุมุทาตีริยานํ ภิกขูนํ เจตสา เจโต ปริจจ มนสิกริตวา อายัสมันต์ อานันทํ อามันเตสิ "อาโลกชาตา วิย เม อานันท เอสา

ทิสา, โอภาสชาตา วิย เม อานัน์ท เอสา ทิสา; ยัส์สํ ทิสายํ วัค์คุมุทาตีริยา ภิก์ขู วิหรัน์ติ. คัน์ตุํ อัป์ปฏิก์กูลา เม มนสิกาตุํ, ปหิเณย์ยาสิ ต๎วํ อานัน์ท วัค์คุมุทาตีริยานํ ภิก์ขูนํ สัน์ติเก ทูตํ "สัต์ถา อายัส๎มัน์เต อามัน์เตติ, สัต์ถา อายัส๎มัน์ตานํ ทัส์สนกาโมติ. "เอวํ ภัน์เตติ โข อายัส๎มา อานัน์โท ภควโต ปฏิส์สุต๎วา เยน อัญ์ญตโร ภิก์ขุ เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต๎วา ตํ ภิก์ขุํ เอตทโวจ "เอหิ ต๎วํ อาวุโส, เยน วัค์คุมุทาตีริยา ภิก์ขู เตนุปสังกม; อุปสังกมิต๎วา วัค์คุมุทาตีริเย ภิก์ขู เอวํ วเทหิ "สัต์ถา อายัส๎มัน์เต อามัน์เตติ, สัต์ถา อายัส๎มัน์ตานํ ทัส์สนกาโมติ. "เอวมาวุโสติ โข โส ภิก์ขุ อายัส๎มโต อานัน์ทัส์ส ปฏิส์สุต๎วา เสย์ยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สัม์มิญ์ชิตํ วา พาหํ ปสาเรย์ย, ปสาริตํ วา พาหํ สัม์มิญ์เชย์ย; เอวเมวํ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ อัน์ตรหิโต วัค์คุมุทาย นทิยา ตีเร เตสํ ภิก์ขูนํ ปุรโต ปาตุรโหสิ. อถโข โส ภิก์ขุ วัค์คุมุทาตีริเย ภิก์ขู เอตทโวจ "สัต์ถา อายัส๎มัน์เต อามัน์เตติ, สัต์ถา อายัส๎มัน์ตานํ ทัส์สนกาโมติ. "เอวมาวุโสติ โข เต ภิก์ขู ตัส์ส ภิก์ขุโน ปฏิส์สุต๎วา เสนาสนํ ปฏิสาเมต๎วา ปัต์ตจีวรมาทาย เสย์ยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สัม์มิญ์ชิตํ วา พาหํ ปสาเรย์ย, ปสาริตํ วา พาหํ สัม์มิญ์เชย์ย; เอวเมวํ วัค์คุมุทาย นทิยา ตีเร อัน์ตรหิตา มหาวเน กูฏาคารสาลายํ ภควโต สัม์มุเข ปาตุรหํสุ.

เตน โข ปน สมเยน ภควา อาเนญ์ชเชน สมาธินา นิสิน์โน โหติ. อถโข เตสํ ภิก์ขูนํ เอตทโหสิ "กตเมน นุ โข ภควา วิหาเรน เอตรหิ วิหรตีติ. อถโข เตสํ ภิก์ขูนํ เอตทโหสิ "อาเนญ์ชเชน โข ภควา วิหาเรน เอตรหิ วิหรตีติ สัพ์เพว อาเนญ์ชเชน สมาธินา นิสีทึสุ. อถโข อายัส๎มา อานัน์โท อภิก์กัน์ตาย รัต์ติยา นิก์ขัน์เต

ปฐเม ยาเม อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต ปฐโม ยาโม, จิรนิสินฺนา อาคนฺตุกา ภิกฺขู. ปฏิสมฺโมทตุ ภนฺเต ภควา อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหีติ. เอวํ วุตฺเต ภควา ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต มชฺฌิเม ยาเม อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต มชฺฌิโม ยาโม, จิรนิสินฺนา อาคนฺตุกา ภิกฺขู, ปฏิสมฺโมทตุ ภนฺเต ภควา อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหีติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต ปจฺฉิเม ยาเม อุทฺธเสฺต อรุเณ นนฺทิมุขิยา รตฺติยา อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณา-เมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต ปจฺฉิโม ยาโม, อุทฺธโสฺต อรุโณ, นนฺทิมุขี รตฺติ, จิรนิสินฺนา อาคนฺตุกา ภิกฺขู, ปฏิสมฺโมทตุ ภนฺเต ภควา อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหีติ. อถโข ภควา ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "สเจ โข ตฺวํ อานนฺท ชาเนยฺยาสิ, เอตฺตกมฺปิ เต น ปฏิภาเสยฺย: อหญฺจานนฺท อิมานิ จ ปญฺจภิกฺขุสตานิ สพฺเพว อาเนญฺชสมาธินา นิสินฺนาติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยสฺส ชิโต กามกณฺฏโก,
อกฺโกโส จ วโธ จ พนฺธนญฺจ,
ปพฺพโต วิย โส ฐิโต อเนโช,
สุขทุกฺเขสุ น เวธตี ส ภิกฺขูติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สาริปุตฺโต ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยถาปิ ปพฺพโต เสโล อจโล สุปติฏฺฐิโต,
เอวํ โมหกฺขยา ภิกฺขุ ปพฺพโตว น เวธติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย กายคตาย สติยา อชฺฌตฺตํ สุปติฏฺฐิตาย. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย กายคตาย สติยา อชฺฌตฺตํ สุปติฏฺฐิตาย. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"สติ กายคตา อุปฏฺฐิตา,
ฉสุ ผสฺสายตเนสุ สํวุโต,
สตตํ ภิกฺขุ สมาหิโต,
ชญฺญา นิพฺพานมตฺตโนติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ปิลินฺทวจฺโฉ ภิกฺขู วสลวาเทน สมุทาจรติ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู เยน ภควา,

เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิต์วา ภควันต์ อภิวาเทต์วา เอกมันต์ นิสีทึสุ. เอกมันต์ นิสินนา โข เต ภิก์ขู ภควันต์ เอตทโวจุ "อายัส์มา ภัน์เต ปิลินท์วัจ์โฉ ภิก์ขู วสลวาเทน สมุทาจรตีติ. อถโข ภควา อัญ์ญตรํ ภิก์ขุํ อามันเตสิ "เอหิ ต์วํ ภิก์ขุ มม วจเนน ปิลินท์วัจ์ฉํ ภิก์ขุํ อามันเตหิ "สัต์ถา ตํ อาวุโส วัจ์ฉ อามันเตตีติ. "เอวํ ภัน์เตติ โข โส ภิก์ขุ ภควโต ปฏิส์สุต์วา เยนายัส์มา ปิลินท์วัจ์โฉ, เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา อายัส์มันต์ ปิลินท์วัจ์ฉํ เอตทโวจ "สัต์ถา ตํ อาวุโส อามันเตตีติ. "เอวมาวุโสติ โข อายัส์มา ปิลินท์วัจ์โฉ ตัส์ส ภิก์ขุโน ปฏิส์สุต์วา เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควันต์ อภิวาเทต์วา เอกมันต์ นิสีทิ. เอกมันต์ นิสินนํ โข อายัส์มันต์ ปิลินท์วัจ์ฉํ ภควา เอตทโวจ "สัจ์จํ กิร ต์วํ ปิลินท์วัจ์ฉ ภิก์ขู วสลวาเทน สมุทาจรสีติ. "เอวํ ภัน์เตติ. อถโข ภควา อายัส์มโต ปิลินท์วัจ์ฉัส์ส ปุพ์เพนิวาสํ มนสิกัต์วา ภิก์ขู อามันเตสิ "มา โข ตุม์เห ภิก์ขเว วัจ์ฉัส์ส ภิก์ขุโน อุช์ฌายิต์ถ, น ภิก์ขเว วัจ์โฉ โทสันตโร ภิก์ขู วสลวาเทน สมุทาจรติ. วัจ์ฉัส์ส ภิก์ขเว ภิก์ขุโน ปัญ์จ ชาติสตานิ อัพ์โภกิณ์ณานิ พ์ราห์มณกุเล ปัจ์จาชาตานิ: โส ตัส์ส วสลวาโท ทีฆรัต์ตํ อัช์ฌาจิณ์โณ เตนายํ วัจ์โฉ ภิก์ขู วสลวาเทน สมุทาจรตีติ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

ยัม์หิ น มายา วัต์ตติ น มาโน,
โย ขีณโลโภ อมโม นิราโส,
ปนุณ์ณโกโธ อภินิพ์พุตัต์โต,
โส พ์ราห์มโณ โส สมโณ ส ภิก์ขุ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน

กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากสฺสโป ปิปฺผลิคุหายํ วิหรติ สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺโน อญฺญตรํ สมาธึ สมาปชฺชิตฺวา. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป ตสฺส สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐาสิ. อถโข อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐิตสฺส เอตทโหสิ "ยนฺนูนาหํ ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิเสยฺยนฺติ. เตน โข ปน สมเยน ปญฺจมตฺตานิ เทวตาสตานิ อุสฺสุกฺกํ อาปนฺนานิ โหนฺติ อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส ปิณฺฑปาตปฏิลาภาย. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป ตานิ ปญฺจมตฺตานิ เทวตาสตานิ ปฏิกฺขิปิตฺวา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. เตน โข ปน สมเยน สกฺโก เทวานมินฺโท อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส ปิณฺฑปาตํ ทาตุกาโม โหติ. เปสการวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา ตนฺตํ วินาติ. สุชาตา อสุรกญฺญา ตสรํ ปูเรติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป ราชคเห สปทานํ ปิณฺฑาย จรมาโน เยน สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข สกฺโก เทวานมินฺโท อายสฺมนฺตํ มหากสฺสปํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน ฆรา นิกฺขมิตฺวา ปจฺจุคฺคนฺตฺวา หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา ฆรํ ปวิสิตฺวา ฆฏิยา โอทนํ อุทฺธริตฺวา ปตฺตํ ปูเรตฺวา อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส อทาสิ. โส อโหสิ ปิณฺฑปาโต อเนกสูโป อเนกพฺยญฺชโน. อถโข อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส เอตทโหสิ "โก นุ โข อยํ สตฺโต, ยสฺสายํ เอวรูโป อิทฺธานุภาโวติ. อถโข อายสฺมโต มหากสฺสปสฺสเสว เอตทโหสิ "สกฺโก นุโข เทวานมินฺโทติ อิติ วิทิตฺวา สกฺกํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจ "กตํ โข เต อิทํ โกสิย, มา ปุน ปิ เอวรูปมกาสีติ. อมฺหากมฺปิ ภนฺเต กสฺสป ปุญฺเญน อตฺโถ, อมฺหากมฺปิ ปุญฺเญน กรณียนฺติ. อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท อายสฺมนฺตํ

มหากัสสปํ อภิวาเทตวา ปทักขิณํ กัตวา เวหาสํ อัพภุคคันตวา อากาเส อันตลิกเข ติกขัตตุํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"อโห ทานํ ปรมทานํ กัสสเป สุปติฏฐิตํ
อโห ทานํ ปรมทานํ กัสสเป สุปติฏฐิตันติ.

อัสโสสิ โข ภควา ทิพพาย โสตธาตุยา วิสุทธาย อติกกันตมานุสิกาย สักกัสส เทวานมินทัสส เวหาสํ อัพภุคคันตวา อากาเส อันตลิกเข ติกขัตตุํ อุทานํ อุทาเนนตัสส

อโห ทานํ ปรมทานํ กัสสเป สุปติฏฐิตํ,
อโห ทานํ ปรมทานํ กัสสเป สุปติฏฐิตํ.

อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ปิณฑปาติกัสส ภิกขุโน อัตตภรัสส อนัญญโปสิโน
เทวา ปิหยันติ ตาทิโน อุปสันตัสส สตีมโตติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกัสส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สัมพหุลานํ ภิกขูนํ ปัจฉาภัตตํ ปิณฑปาตปฏิกกันตานํ กเรริมัณฑลมาเฬ สันนิสินนานํ สันนิปติตานํ อยมันตรากถา อุทปาทิ "ปิณฑปาติโก อาวุโส ภิกขุ ปิณฑาย จรันโต ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก จักขุนา รูเป ปัสสิตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก โสเตน สัทเท โสตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก ฆาเนน คันเธ ฆายิตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก ชิวหาย รเส สายิตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก กาเยน โผฏฐัพเพ ผุสิตุํ, ปิณฑปาติโก อาวุโส ภิกขุ สักกโต ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ปิณฑาย จรติ หันท มยํ อาวุโส ปิณฑปาติกา โหม, มยัมปิ ลัจฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก

จกฺขุนา รูปํ ปสฺสิตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก โสเตน สทฺเท โสตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก ฆาเนน คนฺเธ ฆายิตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก ชิวฺหาย รเส สายิตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก กาเยน โผฏฺฐพฺเพ ผุสิตุํ, มยมฺปิ สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา อปจิตา ปิณฺฑาย จริสฺสามาติ. อยญฺจรหิ เตสํ ภิกฺขูนํ อนฺตรากถา โหติ วิปฺปกตา. อถโข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยน กเรริมณฺฑลมาโฬ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "กายนุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา, กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตาติ. อิธ ภนฺเต อมฺหากํ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ กเรริมณฺฑลมาเฬ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ "ปิณฺฑปาติโก อาวุโส ภิกฺขุ ปิณฺฑาย จรนฺโต ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก จกฺขุนา รูเป ปสฺสิตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก โสเตน สทฺเท โสตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก ฆาเนน คนฺเธ ฆายิตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก ชิวฺหาย รเส สายิตุํ, ลภติ กาเลน กาลํ มนาปิเก กาเยน โผฏฺฐพฺเพ ผุสิตุํ, ลภติ ปิณฺฑปาติโก อาวุโส ภิกฺขุ สกฺกโต ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ปิณฺฑาย จรติ, หนฺท อาวุโส มยมฺปิ ปิณฺฑปาติกา โหม, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก จกฺขุนา รูเป ปสฺสิตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก โสเตน สทฺเท โสตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก ฆาเนน คนฺเธ ฆายิตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก ชิวฺหาย รเส สายิตุํ, มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ มนาปิเก กาเยน โผฏฺฐพฺเพ ผุสิตุํ, มยมฺปิ สกฺกตา ครุกตา

มานิตา ปูชิตา อปจิตา ปิณฑปาย จริสสามาติ, อถ โข โน ภันเต อันตรากถา วิปปกตา; อถ ภควา อนุปปัตโตติ. นเขวดํ ภิกขเว ตุมหากํ ปฏิรูปํ กุลปุตตานํ สัทธา อคารัสมา อนคาริยํ ปัพพชิตานํ, ยํ ตุมเห เอวรูปํ กถํ กเถยยาถ. สันนิปติตานํ โว ภิกขเว ทวยํ กรณียํ: ธัมมี วา กถา, อริโย วา ตุณหีภาโวติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ปิณฑปาติกัสส ภิกขุโน อัตตภรัสส อนัญญโปสิโน
เทวา ปิหยันติ ตาทิโน โน เจ สัทธสิโลกนิสสิโตติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกัสส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สัมพหุลานํ ภิกขูนํ ปัจฉาภัตตํ ปิณฑปาตปฏิกกันตานํ มัณฑลมาเฬ สันนิสินนานํ สันนิปติตานํ อยมันตรากถา อุทปาทิ "โก นุ โข อาวุโส สิปปํ ชานาติ, โก กึ สิปปํ สิกขิ, กตรํ สิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. ตัตเถกัจเจ เอวมาหํสุ "หัตถิสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "อัสสสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "รถสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "ธนุสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "ถรุสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "มุทธาสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "คณนาสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "สังขานสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "เลขาสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "กาเวยยสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "โลกายตนสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. เอกัจเจ เอวมาหํสุ "เขตตวิชาสิปปํ สิปปานํ อัคคันติ. อยัญจรหิ เตสํ ภิกขูนํ อันตรากถา โหติ วิปปกตา. อถโข ภควา สายัณหสมยํ ปฏิสัลลานา วุฏฐิโต เยน มัณฑลมาโฬ

เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "กายนุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา, กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตาติ. อิธ ภนฺเต อมฺหากํ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ มณฺฑลมาเฬ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อนฺตรากถา อุทปาทิ "โก นุ โข อาวุโส สิปฺปํ ชานาติ, โก กึ สิปฺปํ สิกฺขิ, กตรํ สิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. ตตฺเถกจฺเจ เอวมาหํสุ "หตฺถิสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "อสฺสสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "รถสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "ธนุสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "ผรุสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "มุทฺธาสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "คณนาสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "สํขานสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "เลขาสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "กาพฺยสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "โลกายตสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "เขตฺตวิชฺชาสิปฺปํ สิปฺปานํ อคฺคนฺติ. อยํ โข โน ภนฺเต อนฺตรากถา วิปฺปกตา; อถ ภควา อนุปฺปตฺโตติ. นเขฺวตํ ภิกฺขเว ตุมฺหากํ ปฏิรูปํ กุลปุตฺตานํ สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตานํ, ยํ ตุเมฺห เอวรูปํ กถํ กเถยฺยาถ. สนฺนิปติตานํ โว ภิกฺขเว ทฺวยํ กรณียํ: ธมฺมี วา กถา, อริโย วา ตุณฺหีภาโวติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

อสิปฺปชีวี ลหุ อตฺถกาโม
ยตินฺทฺริโย สพฺพธิ วิปฺปมุตฺโต,
อโนกสารี อมโม นิราโส
หนฺตฺวา มารํ เอกจโร ส ภิกฺขุ.

เอวัม เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นัชชา เนรัญชราย ตีเร โพธิรุกขมูเล ปฐมาภิสัมพุทโธ. เตน โข ปน สมเยน ภควา สัตตาหํ เอกปัลลังเกน นิสินโน โหติ วิมุตติสุขํ ปฏิสํเวที. อถโข ภควา ตัสส สัตตาหัสส อัจจเยน ตัมหา สมาธิมหา วุฏฐหิตวา พุทธจักขุนา โลกํ โวโลเกสิ. อัททสา โข ภควา พุทธจักขุนา โวโลเกนโต สัตเต อเนเกหิ สันตาเปหิ สันตัปปมาเน อเนเกหิ จ ปริฬาเหหิ ปริฑัยหมาเน ราคเชหิปิ โทสเชหิปิ โมหเชหิปีติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อยํ โลโก สันตาปชาโต ผัสสปเรโต โรคํ วทติ อัตตโต,
เยน หิ มัญญติ ตโต ตํ โหติ อัญญถา.
อัญญถาภาวี ภวสัตโต โลโก ภวปเรโต ภวเมวาภินันทติ.
ยทาภินันทติ, ตํ ภยํ; ยัสส ภายติ, ตํ ทุกขํ
ภววิปปหานาย โข ปนิทํ พรหมจริยํ วุสสติ.
เยหิ เกจิ สมณา วา พราหมณา วา ภเวน ภวัสส วิปปโมกขมาหํสุ,
สัพเพเต อวิปปมุตตา ภวัสมาติ วทามิ.
เย วาปน เกจิ สมณา วา พราหมณา วา วิภเวน ภวัสส นิสสรณมาหํสุ,
สัพเพเต อนิสสฏฐา ภวัสมาติ วทามิ.
อุปธึ หิ ปฏิจจ ทุกขมิทํ สัมโภติ,
สัพพุปาทานักขยา นัตถิ ทุกขัสส สัมภโว.
โลกมิมํ ปัสส ปุถุอวิชชาย ปเรตา ภูตา ภูตรตา วา อปริมุตตา.
เยหิ เกจิ ภวา สัพพธิ สัพพัตถตาย,
สัพเพเต ภวา อนิจจา ทุกขา วิปริณามธัมมา.
เอวเมตํ ยถาภูตํ สัมมัปปัญญาย ปัสสโต

ภวตณฺหา ปหียติ วิภวตณฺหาภินนฺทติ.
สพฺพโส ตณฺหานํ ขยา อเสสวิราคนิโรโธ นิพฺพานํ,
ตสฺส นิพฺพุตสฺส ภิกฺขุโน อนุปาทา ปุนพฺภโวน โหติ,
อภิภูโต มาโร วิชิตสงฺคาโม อุปจฺจคา สพฺพภวานิ ตาทีติ.

นนฺทวคฺโค ตติโย.

ตสฺสุทฺทานํ.

กมฺมํ นนฺโท ยโสโช จ สาริปุตฺโต จ โกลิโต,
ปิลินฺโท กสฺสโป ปิณฺโฑ สิปฺปํ โลเกน เตรสาติ.

อุทาเน เมฆิยวคฺโค.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา จาลิกายํ วิหรติ จาลิเก ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา เมฆิโย ภควโต อุปฏฺฐาโก โหติ. อถโข อายสฺมา เมฆิโย เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิจฺฉามหํ ภนฺเต ชนฺตุคาเม ปิณฺฑาย ปวิสิตุนฺติ. ยสฺสทานิ ตฺวํ เมฆิย กาลํ มญฺญสีติ. อถโข อายสฺมา เมฆิโย ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ชนฺตุคามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. ชนฺตุคาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต เยน กิมิกาฬาย นทิยา ตีรํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา กิมิกาฬาย นทิยา ตีเร ชงฺฆาวิหารํ อนุจงฺกมมาโน อนุวิจรมาโน อทฺทสา โข อมฺพวนํ ปาสาทิกํ รมณียํ, ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ "ปาสาทิกํ วติทํ อมฺพวนํ รมณียํ, อลํ วติทํ กุลปุตฺตสฺส ปธานตฺถิกสฺส ปธานาย; สเจ มํ ภควา อนุชาเนยฺย, อาคจฺเฉยฺยาหํ อิมํ อมฺพวนํ ปธานายาติ. อถโข อายสฺมา เมฆิโย

เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ชนฺตุคามํ ปิณฺฑาย ปาวิสึ. ชนฺตุคาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต เยน กิมิกาฬาย นทิยา ตีรํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา กิมิกาฬาย นทิยา ตีเร ชงฺฆาวิหารํ อนุจงฺกมมาโน อนุวิจรมาโน อทฺทสํ อมฺพวนํ ปาสาทิกํ รมณียํ, ทิสฺวาน เม เอตทโหสิ "ปาสาทิกํ วติทํ อมฺพวนํ รมณียํ, อลํ วติทํ กุลปุตฺตสฺส ปธานตฺถิกสฺส ปธานาย; สเจ มํ ภควา อนุชาเนยฺย, อาคจฺเฉยฺยาหํ อิมํ อมฺพวนํ ปธานายาติ. สเจ มํ ภนฺเต ภควา อนุชานาติ, คจฺเฉยฺยาหํ อมฺพวนํ ปธานายาติ.

เอวํ วุตฺเต ภควา อายสฺมนฺตํ เมฆิยํ เอตทโวจ "อาคเมหิ ตาว เมฆิย, เอกโกมฺหิ ตาว, ยาว อญฺโญปิ โกจิ ภิกฺขุ อาคจฺฉตีติ, ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "ภควโต ภนฺเต นตฺถิ กิญฺจิ อุตฺตรึ กรณียํ, นตฺถิ กตสฺส วา ปติจโย. มยฺหํ โข ปน ภนฺเต อตฺถิ อุตฺตรึ กรณียํ, อตฺถิ, กตสฺส ปติจโย. สเจ มํ ภนฺเต ภควา อนุชานาติ, คจฺเฉยฺยาหํ ตํ อมฺพวนํ ปธานายาติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ เมฆิยํ เอตทโวจ "อาคเมหิ ตาว เมฆิย, เอกโกมฺหิ ตาว, อญฺโญปิ โกจิ ภิกฺขุ อาคจฺฉตีติ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "ภควโต ภนฺเต นตฺถิ กิญฺจิ อุตฺตรึ กรณียํ, นตฺถิ กตสฺส วา ปติจโย. มยฺหํ โข ปน ภนฺเต อตฺถิ อุตฺตรึ กรณียํ, อตฺถิ กตสฺส วา ปติจโย. สเจ มํ ภควา อนุชานาติ, คจฺเฉยฺยาหํ ตํ อมฺพวนํ ปธานายาติ. ปธานนฺติ โข เมฆิย วทมานํ กินฺติ วเทยฺยาม,

ยสฺสทานิ ตฺวํ เมฆิย กาลํ มญฺญสีติ. อถโข อายสฺมา เมฆิโย อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน ตํ อมฺพวนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อมฺพวนํ อชฺโฌคเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ทิวาวิหารํ นิสีทิ. อถโข อายสฺมโต เมฆิยสฺส ตสฺมึ อมฺพวเน วิหรนฺตสฺส เยภุยฺเยน ตโย ปาปกา อกุสลา วิตกฺกา สมุทาจรนฺติ. เสยฺยถีทํ? กามวิตกฺโก, พฺยาปาทวิตกฺโก, วิหึสาวิตกฺโก. อถโข อายสฺมโต เมฆิยสฺส เอตทโหสิ "อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภูตํ วต โภ. สทฺธา จ วตมฺหิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, อถโข ปนิเมหิ ตีหิ ปาปเกหิ อกุสเลหิ วิตกฺเกหิ อนฺวาสโต[๑] เสยฺยถีทํ? กามวิตกฺเกน พฺยาปาทวิตกฺเกน วิหึสาวิตกฺเกนาติ. อถโข อายสฺมา เมฆิโย สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิธ ภนฺเต ตสฺมึ อมฺพวเน วิหรนฺตสฺส เยภุยฺเยน ตโย ปาปกา อกุสลา วิตกฺกา สมุทาจรนฺติ. เสยฺยถีทํ? กามวิตกฺโก, พฺยาปาทวิตกฺโก, วิหึสาวิตกฺโก. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ "อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภูตํ วต โภ. สทฺธา จ วตมฺหิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, อถโข ปนิเมหิ ตีหิ ปาปเกหิ อกุสเลหิ วิตกฺเกหิ อนฺวาสโต เสยฺยถีทํ? กามวิตกฺเกน พฺยาปาทวิตกฺเกน วิหึสาวิตกฺเกนาติ. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา ปญฺจ ธมฺมา ปริปากาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ? อิธ เมฆิย ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณสมฺปวงฺโก. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยํ ปฐโม ธมฺโม ปริปากาย สํวตฺตติ. ปุนจปรํ เมฆิย ภิกฺขุ สีลวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ,

---

๑ ยุ. อนฺวาสตฺโน.

อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยํ ทุติโย ธมฺโม ปริปากาย สํวตฺตติ. ปุนจปรํ เมฆิย ภิกฺขุ ยายํ กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. เสยฺยถีทํ? อปฺปิจฺฉกถา, สนฺตุฏฺฐิกถา, ปวิเวกกถา, อสํสคฺคกถา, วิริยารมฺภกถา, สีลกถา, สมาธิกถา, ปญฺญากถา, วิมุตฺติกถา, วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา; เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยํ ตติโย ธมฺโม ปริปากาย สํวตฺตติ. ปุนจปรํ เมฆิย ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยํ จตุตฺโถ ธมฺโม ปริปากาย สํวตฺตติ. ปุนจปรํ เมฆิย ภิกฺขุ ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยํ ปญฺจโม ธมฺโม ปริปากาย สํวตฺตติ. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อิเม ปญฺจ ธมฺมา ปริปากาย สํวตฺตนฺติ. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส: ยํ สีลวา ภวิสฺสติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหริสฺสติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขิสฺสติ สิกฺขาปเทสุ. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส: ยํ ยายํ กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย

นิพฺพานาย สํวตฺตติสฺสติ. เสยฺยถีทํ? อปฺปิจฺฉกถา, สนฺตุฏฺฐิกถา, ปวิเวกกถา, อสํสคฺคกถา, วิริยารมฺภกถา, สีลกถา, สมาธิกถา, ปญฺญากถา, วิมุตฺติกถา, วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา; เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี ภวิสฺสติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส: ยํ อารทฺธวิริโย วิหริสฺสติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส: ยํ ปญฺญวา ภวิสฺสติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยาติ. เตน จ ปน เมฆิย ภิกฺขุนา อิเมสุ ปญฺจสุ ปติฏฺฐาย จตฺตาโร ธมฺมา อุตฺตรึ ภาเวตพฺพา: อสุภา ภาเวตพฺพา ราคสฺส ปหานาย, เมตฺตา ภาเวตพฺพา พฺยาปาทสฺส ปหานาย, อานาปานสติ ภาเวตพฺพา วิตกฺกุปจฺเฉทาย, อนิจฺจสญฺญา ภาเวตพฺพา อสฺมิมานสมุคฺฆาตาย, อนิจฺจสญฺญิโน หิ เมฆิย อนตฺตสญฺญา สณฺฐาติ, อนตฺตสญฺญี อสฺมิมานสมุคฺฆาตํ ปาปุณาติ ทิฏฺเฐว ธมฺเม นิพฺพานนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ขุทฺทา วิตกฺกา สุขุมา วิตกฺกา
อนุคฺคตา มนโส อุพฺพิลาปา,
เอเต อวิทฺวา มนโส วิตกฺเก
หุราหุรํ ธาวติ ภนฺตจิตฺโต.
เอเต จ วิทฺวา มนโส วิตกฺเก
อาตาปิ โย สํวรติ สติมา,
อนุคฺคเต มนโส อุพฺพิลาเป

อเสสเมเต ปชหาติ พุทฺโธ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา กุสินารายํ วิหรติ อุปวตฺตเน มลฺลานํ สาลวเน. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู ภควโต อวิทูเร อรญฺญกุฏิกายํ วิหรนฺติ อุทฺธตา อุนฺนฬา จปลา มุขรา วิกิณฺณวาจา มุฏฺฐสฺสติโน อสมฺปชานา อสมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา ปากตินฺทฺริยา. อทฺทสา โข ภควา เต สมฺพหุเล ภิกฺขู อวิทูเร อรญฺญกุฏิกายํ วิหรนฺเต อุทฺธเต อุนฺนเฬ จปเล มุขเร วิกิณฺณวาเจ มุฏฺฐสฺสติโน อสมฺปชาเน อสมาหิเต วิพฺภนฺตจิตฺเต ปากตินฺทฺริเย. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อรกฺขิตฺเตน กาเยน มิจฺฉาทิฏฺฐิคเตน จ
ถีนมิทฺธาภิภูเตน วสํ มารสฺส คจฺฉติ.
ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร
สมฺมาทิฏฺฐิปุเรกฺขาโร ญตฺวาน อุทยพฺพยํ
ถีนมิทฺธาภิภู ภิกฺขุ สพฺพา ทุคฺคติโย ชเห.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ. อถโข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม เยน อญฺญตรํ รุกฺขมูลํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถโข อญฺญตโร โคปาลโก เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ตํ โคปาลกํ ภควา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข โส โคปาลโก ภควโต ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข โส โคปาลโก ภควโต

อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข โส โคปาลโก ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน สเก นิเวสเน ปหูตํ อปฺโปทกปายาสํ ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรเจสิ "กาโล ภนฺเต, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆน เยน ตสฺส โคปาลกสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถโข โคปาลโก พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสํฆํ อปฺโปทกปายาเสน จ นเวน จ สปฺปินา สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ. อถโข โส โคปาลโก ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ อญฺญตรํ นีจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ตํ โคปาลกํ ภควา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถโข อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต ตํ โคปาลกํ อญฺญตโร ปุริโส สีมนฺตริกาย ชีวิตา โวโรเปสิ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "เยน ภนฺเต โคปาลเกน อชฺช พุทฺธปฺปมุโข ภิกฺขุสํโฆ อปฺโปทกปายาเสน จ นเวน จ สปฺปินา สหตฺถา สนฺตปฺปิโต สมฺปวาริโต; โส กิร ภนฺเต โคปาลโก อญฺญตเรน ปุริเสน สีมนฺตริกาย ชีวิตา โวโรปิโตติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ทิโส ทิสํ ยนฺตํ กยิรา เวรี วา ปน เวรินํ,
มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเรติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน

กลันทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายัสฺมา จ สาริปุตฺโต อายัสฺมา จ มหาโมคฺคัลฺลาโน กโปตกันฺทรายํ วิหรันฺติ. เตน โข ปน สมเยน อายัสฺมา สาริปุตฺโต ชุณฺหาย รัตฺติยา นโวโรปิเตหิ เกเสหิ อัพฺโภกาเส นิสินฺโน โหติ อัญฺญตรํ สมาธึ สมาปัชฺชิตฺวา. เตน โข ปน สมเยน เทฺว ยักฺขา สหายกา อุตฺตราย ทิสาย ทักฺขิณทิสํ คัจฺฉันฺติ เกนจิเทว กรณีเยน. อัทฺทสุ โข เต ยักฺขา อายัสฺมันฺตํ สาริปุตฺตํ ชุณฺหาย รัตฺติยา นโวโรปิเตหิ เกเสหิ อัพฺโภกาเส นิสินฺนํ. ทิสฺวาน เอโก ยักฺโข ทุติยํ ยักฺขํ เอตทโวจ "ปฏิภาติ มํ สัมฺม อิมัสฺส สมณัสฺส สีเส ปหารํ ทาตุนฺติ. เอวํ วุตฺเต โส ยักฺโข ตํ ยักฺขํ เอตทโวจ "อลํ สัมฺม มา สมณํ อาสาเทสิ. อุฬาโร โส สัมฺม สมโณ มหิทฺธิโก มหานุภาโวติ ทุติยัมฺปิ โข โส ยักฺโข ตํ ยักฺขํ เอตทโวจ "ปฏิภาติ มํ สัมฺม อิมัสฺส สมณัสฺส สีเส ปหารํ ทาตุนฺติ. ทุติยัมฺปิ โข โส ยักฺโข ตํ ยักฺขํ เอตทโวจ "อลํ สัมฺม มา สมณํ อาสาเทสิ. อุฬาโร โส สัมฺม สมโณ มหิทฺธิโก มหานุภาโวติ. ตติยัมฺปิ โข โส ยักฺโข ตํ ยักฺขํ เอตทโวจ "ปฏิภาติ มํ สัมฺม อิมัสฺส สมณัสฺส สีเส ปหารํ ทาตุนฺติ. ตติยัมฺปิ โข โส ยักฺโข ตํ ยักฺขํ เอตทโวจ "อลํ สัมฺม มา สมณํ อาสาเทสิ. อุฬาโร โส สัมฺม สมโณ มหิทฺธิโก มหานุภาโวติ. อถโข โส ยักฺโข ตํ ยักฺขํ อนาทิยิตฺวา อายัสฺมโต สาริปุตฺตัตฺเถรัสฺส สีเส ปหารํ อทาสิ. อปิ เตน ปหาเรน สัตฺตรตนํ วา อัฑฺฒฏฺฐรตนํ วา นาคํ โอสาเทยฺย, มหันฺตํ วา ปัพฺพตกูฏํ ปทาเลยฺย. อถ จ ปน โส ยักฺโข "ฑัยฺหามีติ วัตฺวา ตัตฺเถว มหานิรยํ อปตาสิ. อัทฺทสา โข อายัสฺมา มหาโมคฺคัลฺลาโน ทิพฺเพน จักฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกันฺตมานุสเกน เตน ยักฺเขน

อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส สีเส ปหารํ ทียมานํ ทิสฺวาน เยนายสฺมา สาริปุตฺโต เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ "กจฺจิ เต อาวุโส ขมนียํ, กจฺจิ ยาปนียํ, กจฺจิ น กิญฺจิ ทุกฺขนฺติ. ขมนียํ เม อาวุโส โมคฺคลฺลาน, ยาปนียํ เม อาวุโส โมคฺคลฺลาน. อปิจ เม สีเส โถกํ ทุกฺขนฺติ. อจฺฉริยํ อาวุโส สาริปุตฺต, อพฺภุตํ อาวุโส สาริปุตฺต, ยํ มหิทฺธิโก อายสฺมา สาริปุตฺโต มหานุภาโว. อิธ เต อาวุโส สาริปุตฺต อญฺญตโร ยกฺโข สีเส ปหารํ อทาสิ. ตาว มหาปหาโร อโหสิ· อปิ เตน ปหาเรน สตฺตรตนํ วา อฑฺฒฏฺฐรตนํ วา นาคํ โอสาเทยฺย, มหนฺตํ วา ปพฺพตกูฏํ วา ปทาเลยฺยาติ. อถ ปนายสฺมา สาริปุตฺโต เอวมาห "ขมนียํ เม อาวุโส โมคฺคลฺลาน, ยาปนียํ เม อาวุโส โมคฺคลฺลาน. อปิจ เม สีเส โถกํ ทุกฺขนฺติ. อจฺฉริยํ อาวุโส โมคฺคลฺลาน, อพฺภุตํ อาวุโส โมคฺคลฺลาน, ยํ มหิทฺธิโก อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม ยกฺขมฺปิ ปสฺสิสฺสติ; มยํ ปเนตรหิ ปํสุปิสาจกมฺปิ น ปสฺสามาติ. อสฺโสสิ โข ภควา ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย เตสํ อุภินฺนํ มหานาคานํ เอวรูปํ กถาสลฺลาปํ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยสฺส เสลูปมํ จิตฺตํ ฐิตํ นานุปกมฺปติ,
วิรตฺตํ รชนีเยสุ โกปเนยฺเย น กุปฺปติ,
ยสฺเสวํ ภาวิตํ จิตฺตํ กุโต ตํ ทุกฺขเมสฺสตีติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา อากิณฺโณ วิหรติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ ราชูหิ ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, อากิณฺโณ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหรติ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ

"อหํ โข เอตรหิ อากิณฺโณ วิหรามิ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ ราชูหิ ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, อากิณฺโณ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหรามิ. ยนฺนูนาหํ เอโก คณมฺหา วูปกฏฺโฐ วิหเรยฺยนฺติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย โกสมฺพึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. โกสมฺพิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต สามํ เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย อนามนฺเตตฺวา อุปฏฺฐากํ อนปโลเกตฺวา ภิกฺขุสํฆํ เอโก อทุติโย เยน ปาลิเลยฺยกํ, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน เยน ปาลิเลยฺยกํ, ตทวสริ.

ตตฺร สุทํ ภควา ปาลิเลยฺยเก วิหรติ รกฺขิตวนสณฺเฑ ภทฺทสาลมูเล. อญฺญตโรปิ โข หตฺถินาโค อากิณฺโณ วิหรติ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกุฬเภหิ หตฺถิฉาเปหิ, ฉินฺนคฺคานิเจว ติณานิ ขาทติ, โอภคฺโคภคฺคญฺจสฺส สาขาภงฺคํ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวติ; โอคาหา จสฺส อุตฺติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ อุปนิฆํสนฺติโย คจฺฉนฺติ, อากิณฺโณ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหรติ. อถโข ตสฺส หตฺถินาคสฺส เอตทโหสิ "อหํ โข เอตรหิ อากิณฺโณ วิหรามิ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกุฬเภหิ หตฺถิฉาเปหิ, ฉินฺนคฺคานิเจว ติณานิ ขาทามิ, โอภคฺโคภคฺคญฺจ เม สาขาภงฺคํ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ, โอคาหา จ เม อุตฺติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ อุปนิฆํสนฺติโย คจฺฉนฺติ, อากิณฺโณ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหรามิ. ยนฺนูนาหํ เอโก คณมฺหา วูปกฏฺโฐ วิหเรยฺยนฺติ. อถโข โส หตฺถินาโค ยูถา อปกฺกมฺม เยน ปาลิเลยฺยกํ, รกฺขิตวนสณฺโฑ, ภทฺทสาลมูลํ, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตตฺร สุทํ โส หตฺถินาโค ยสฺมึ ปเทเส. ภควา วิหรติ; ตํ ปเทสํ

อปฺปหริตญฺจ กโรติ, โสณฺฑาย ภควโต ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐเปติ. อถโข ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "อหํ โข ปุพฺเพ อากิณฺโณ วิหาสึ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ ราชูหิ ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, อากิณฺโณ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหาสึ. โสมฺหิ เอตรหิ อนากิณฺโณ วิหรามิ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ ราชูหิ ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, อนากิณฺโณ สุขํ ผาสุ วิหรามีติ. ตสฺส โข หตฺถินาคสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "อหํ โข ปุพฺเพ อากิณฺโณ วิหาสึ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกฬเภหิ หตฺถิฉาเปหิ, ฉินฺนคฺคานิเจว ติณานิ ขาทึ, โอภคฺโคภคฺคญฺจ เม ขาทึสุ, อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวึ, โอคาหา จ เม อุตฺติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ อุปนิฆํสนฺติโย อคฺคมํสุ, อากิณฺโณ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหาสึ. โสมฺหิ เอตรหิ อนากิณฺโณ วิหรามิ หตฺถีหิ อตฺถินีหิ หตฺถิกฬเภหิ หตฺถิฉาเปหิ, อจฺฉินฺนคฺคานิ เจว ติณานิ ขาทามิ, โอภคฺโคภคฺคญฺจ เม สาขาภงฺคํ น ขาทนฺติ, อนาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ, โอคาหา จ เม อุตฺติณฺณสฺส น หตฺถินิโย กายํ อุปนิฆํสนฺติโย คจฺฉนฺติ, อนากิณฺโณ สุขํ ผาสุ วิหรามีติ. อถโข ภควา อตฺตโน จ ปวิเวกํ วิทิตฺวา ตสฺส จ หตฺถินาคสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"เอตํ นาคสฺส นาเคน อีสาทนฺตสฺส หตฺถิโน
สเมติ จิตฺตํ จิตฺเตน ยํ เอโก รมตี วเนติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา

ปิณฺโฑลภารทฺวาโช ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย อารญฺญโก ปิณฺฑปาติโก ปํสุกูลิโก เตจีวริโก อปฺปิจฺโฉ สนฺตุฏฺโฐ ปวิวิตฺโต อสํสฏฺโฐ อารทฺธวิริโย ธุตวาโท อธิจิตฺตมนุยุตฺโต. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ ปิณฺโฑลภารทฺวาชํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย, อารญฺญกํ ปิณฺฑปาติกํ ปํสุกูลิกํ เตจีวริกํ อปฺปิจฺฉํ สนฺตุฏฺฐํ ปวิวิตฺตํ อสํสฏฺฐํ อารทฺธวิริยํ ธุตวาทํ อธิจิตฺตมนุยุตฺตํ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺตญฺจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธานสาสนนฺติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สาริปุตฺโต ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย อปฺปิจฺโฉ สนฺตุฏฺโฐ ปวิวิตฺโต อสํสฏฺโฐ อารทฺธวิริโย อธิจิตฺตมนุยุตฺโต. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย อปฺปิจฺฉํ สนฺตุฏฺฐํ ปวิวิตฺตํ อสํสฏฺฐํ อารทฺธวิริยํ อธิจิตฺตมนุยุตฺตํ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อธิเจตโส อปฺปมชฺชโต มุนิโน โมนปเถสุ สิกฺขโต
โสกา น ภวนฺติ ตาทิโน อุปสนฺตสฺส สทา สตีมโตติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา สกฺกโต

โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลาน-ปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ภิกฺขุสํโฆปิ สกฺกโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. อญฺญติตฺถิยา ปน ปริพฺพาชกา อสกฺกตา โหนฺติ อครุกตา อมานิตา อปูชิตา อนปจิตา น ลาภิโน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-ปริกฺขารานํ. อถโข อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา ภควโต สกฺการํ อสหมานา ภิกฺขุสํฆสฺส จ, เยน สุนฺทรี ปริพฺพาชิกา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา สุนฺทรึ ปริพฺพาชิกํ เอตทโวจุํ "อุสฺสหสิ ภคินิ ญาตีนํ อตฺถํ กาตุนฺติ ? "กฺยาหํ อยฺยา กโรมิ, กึ มยา สกฺกา กาตุํ ? ชีวิตมฺปิ เม ปริจฺจตฺตํ ญาตีนํ อตฺถายาติ. เตนหิ ภคินิ อภิกฺขณํ เชตวนํ คจฺฉาหีติ "เอวํ อยฺยาติ โข สุนฺทรี ปริพฺพาชิกา เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ ปฏิสฺสุตฺวา อภิกฺขณํ เชตวนํ อคฺคมาสิ. ยทา อญฺญึสุ เต อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา "เต[๑] ทิฏฺฐา โข สุนฺทรี ปริพฺพาชิกา พหุชเนน อภิกฺขณํ เชตวนํ คจฺฉนฺตีติ. อถ นํ ชีวิตา โวโรเปตฺวา ตตฺเถว เชตวนสฺส ปริกฺขากูเป นิกฺขณิตฺวา เยน ราชา ปเสนทิ โกสโล, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ ปเสนทึ โกสลํ เอตทโวจุํ "ยา สา มหาราช สุนฺทรี ปริพฺพาชิกา, สา โน น ทิสฺสตีติ. กตฺถ ปน ตุมฺเห อาสงฺกถาติ. เชตวเน มหาราชาติ. เตนหิ เชตวนํ วิจินถาติ. อถโข เต อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เชตวนํ วิจินิตฺวา ยถานิกฺขิตฺตํ ปริกฺขากูปา อุทฺธริตฺวา มญฺจกํ อาโรเปตฺวา สาวตฺถึ ปเวเสตฺวา รถิยา รถิยํ สิงฺฆาฏเกน สิงฺฆาฏกํ อุปสงฺกมิตฺวา มนุสฺเส อุชฺฌาเปสุํ "ปสฺสถยฺยา สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ กมฺมํ, อลชฺชิโน อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา ทุสฺสีลา ปาปธมฺมา มุสาวาทิโน

---

๑ พ. โว.

อพฺรหฺมจาริโน. อิเม หิ นาม ธมฺมจาริโน สมจาริโน พฺรหฺมจาริโน สจฺจวาทิโน สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา ปฏิชานิสฺสนฺติ. นตฺถิ อิเมสํ สามญฺญํ, นตฺถิ อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, นฏฺฐํ อิเมสํ สามญฺญํ, นฏฺฐํ อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, กุโต อิเมสํ สามญฺญํ, กุโต อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, อปคตา อิเม สามญฺญา, อปคตา อิเม พฺรหฺมญฺญา. กถญฺหิ นาม ปุริโส ปุริสกิจฺจํ กริตฺวา อิตฺถึ ชีวิตา โวโรเปสฺสตีติ. เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ มนุสฺสา ภิกฺขู ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผรุสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ โรเสนฺติ วิเหเสนฺติ "อลชฺชิโน อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา ทุสฺสีลา ปาปธมฺมา มุสาวาทิโน อพฺรหฺมจาริโน. อิเม หิ นาม ธมฺมจาริโน สมจาริโน พฺรหฺมจาริโน สจฺจวาทิโน สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา ปฏิชานิสฺสนฺติ. นตฺถิ อิเมสํ สามญฺญํ, นตฺถิ อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, นฏฺฐํ อิเมสํ สามญฺญํ, นฏฺฐํ อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, กุโต อิเมสํ สามญฺญํ, กุโต อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, อปคตา อิเม สามญฺญา, อปคตา อิเม พฺรหฺมญฺญา. กถญฺหิ นาม ปุริโส ปุริสกิจฺจํ กริตฺวา อิตฺถึ ชีวิตา โวโรเปสฺสตีติ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปวิสึสุ. สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "เอตรหิ ภนฺเต สาวตฺถิยํ มนุสฺสา ภิกฺขู ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผรุสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ โรเสนฺติ วิเหเสนฺติ "อลชฺชิโน อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา ทุสฺสีลา ปาปธมฺมา มุสาวาทิโน อพฺรหฺมจาริโน. อิเม หิ นาม ธมฺมจาริโน สมจาริโน พฺรหฺมจาริโน สจฺจวาทิโน สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา ปฏิชานิสฺสนฺติ. นตฺถิ อิเมสํ สามญฺญํ, นตฺถิ อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, นฏฺฐํ อิเมสํ สามญฺญํ, นฏฺฐํ

อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, กุโต อิเมสํ สามญฺญํ, กุโต อิเมสํ พฺรหฺมญฺญํ, อปคตา อิเม สามญฺญา, อปคตา อิเม พฺรหฺมญฺญา. กถญฺหิ นาม ปุริโส ปุริสกิจฺจํ กริตฺวา อิตฺถึ ชีวิตา โวโรเปสฺสตีติ. เนโส ภิกฺขเว สทฺโท จิรํ ภวิสฺสติ สตฺตาหเมว ภวิสฺสติ; สตฺตาหสฺส อจฺจเยน อนฺตรธายิสฺสติ. เตนหิ ภิกฺขเว เย มนุสฺสา ภิกฺขู ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผรุสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ โรสนฺติ วิเหสนฺติ, เต ตุมฺเห อิมาย คาถาย ปฏิโจเทถ

"อภูตวาที นิรยํ อุเปติ,
โย จาปิ กตฺวา น กโรมีติ จาห,
อุโภปิ เต เปจฺจ สมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถาติ.

อถโข เต ภิกฺขู ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ ปริยาปุณิตฺวา เย มนุสฺสา ภิกฺขู ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผรุสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ โรสนฺติ วิเหสนฺติ ภิกฺขู เต อิมาย คาถาย ปฏิโจเทนฺติ

"อภูตวาที นิรยํ อุเปติ,
โย จาปิ กตฺวา น กโรมีติ จาห,
อุโภปิ เต เปจฺจ สมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถาติ.

มนุสฺสานํ เอตทโหสิ "อการกา อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา น อิเมหิ กตํ ปาปนฺติเม สมณา สกฺยปุตฺติยาติ. เนว โส สทฺโท จิรํ อโหสิ, สตฺตาหเมว สทฺโท อโหสิ, สตฺตาหสฺส อจฺจเยน อนฺตรธายิ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตทโวจุํ "อจฺฉริยํ ภนฺเต,

อัพภูตํ ภันเต, ยาว สุภาสิตัญจิทํ ภันเต ภควตา: เนโส ภิกฺขเว สัทโท จิรํ ภวิสฺสติ, สัตถาหัสส อัจจเยน อันตรธายิสฺสติ; อันตรหิโต ภันเต โส สัทโทติ; อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ตุทันติ วาจาย ชนา อสัญญตา
ปเรหิ สังคามคตํว กุญชรํ
สุตฺวาน วากฺยํ ผรุสํ อุทีริตํ
อธิวาสเย ภิกฺขุ อทุฏฐจิตฺโต.

เอวัมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลันทกนิวาเป. อถโข อายัสฺมโต อุปเสนัสส วังคันตปุตตัสส รโหคตัสส ปฏิสัลลีนัสส เอวํ เจตโส ปริวิตักโก อุทปาทิ "ลาภา วต เม, สุลัทธํ วต เม. สัตถา จ เม ภควา อรหํ สัมมาสัมพุทโธ, สฺวากฺขาเต จัมฺหิ ธัมมวินเย อคารัสฺมา อนคาริยํ ปัพพชิโต, สพฺรหฺมจาริโน จ เม สีลวันโต กัลฺยาณธัมมา, สีเลสุ จัมฺหิ ปริปูริการี, สุสมาหิโต จัมฺหิ เอกัคคจิตโต, อรหา จัมฺหิ ขีณาสโว, มหิทธิโก จัมฺหิ มหานุภาโว, ภัททกํ เม ชีวิตํ, ภัททกํ มรณันติ. อถโข ภควา อายัสฺมโต อุปเสนัสส วังคันตปุตตัสส เจตโส เจโตปริวิตักกมัญญาย ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยํ ชีวิตํ น ตปติ มรณันเต น โสจติ,
สเว ทิฏฐปโท ธีโร โสกมัชเฌ น โสจติ.
อุจฉินฺนภวตัณฺหัสส สันตจิตตัสส ภิกฺขุโน
วิกฺขีโณ ชาติสํสาโร นัตถิ ตัสส ปุนัพภโวติ.

เอวัมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกัสส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายัสฺมา สาริปุตโต

ภควโต อวิทูเร นิสิน์โน โหติ ปัล์ลังกํ อาภุชิต์วา อุชุํ กายํ ปณิธาย อัต์โน อุปสมํ ปัจ์จเวก์ขมาโน. อัท์ทสา โข ภควา อายัส์มัน์ตํ สาริปุต์ตํ อวิทูเร นิสิน์นํ ปัล์ลังกํ อาภุชิต์วา อุชุํ กายํ ปณิธาย อัต์โน อุปสมํ ปัจ์จเวก์ขมานํ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“อุปสัน์ตจิต์ตัส์ส เนต์ติจ์ฉิน์นัส์ส ภิก์ขุโน
วิก์ขีโณ ชาติสํสาโร มุต์โต โส มารพัน์ธนาติ.

เมฆิยวัค์โค จตุต์โถ.

ตัส์สุทานํ.

เมฆิโย อุท์ธตา โคปาโล ชุณ์หา นาเคน ปัญ์จมํ
ปิณ์โฑโล สาริปุต์โต จ สุน์ทรี ภวติ อัฏ์ฐมํ
อุปเสโน วังคัน์ตปุต์โต สาริปุต์โต จ เตรสาติ.

อุทาเน โสณเถรวัค์โค.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ราชา ปเสนทิ โกสโล มัล์ลิกาย เทวิยา สัท์ธึ อุปริปาสาทวรคโต โหติ. อถโข ราชา ปเสนทิ โกสโล มัล์ลิกํ เทวึ เอตทโวจ “อัต์ถิ นุโข เต มัล์ลิเก โกจัญ์โญ อัต์ตนา ปิยตโรติ. นัต์ถิ โข เม มหาราช โกจัญ์โญ อัต์ตนา ปิยตโร. ตุย์หํ ปน มหาราช อัต์ถัญ์โญ โกจิ อัต์ตนา ปิยตโรติ. มัย์หัม์ปิ มัล์ลิเก นัต์ถัญ์โญ โกจิ อัต์ตนา ปิยตโรติ. อถโข ราชา ปเสนทิ โกสโล ปาสาทา โอโรหิต์วา เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ นิสีทิ. เอกมัน์ตํ นิสิน์โน โข ราชา ปเสนทิ โกสโล ภควัน์ตํ

เอตทโวจ "อิธาหํ ภันเต มัลลิกาย เทวิยา สัทธึ อุปริปาสาทวรคโต มัลลิกํ เทวึ เอตทโวจ "อัตถิ นุโข เต มัลลิเก โกจัญโญ อัตตนา ปิยตโรติ. เอวํ วุตเต มัลลิกา เทวี เอตทโวจ "นัตถิ โข เม มหาราช โกจัญโญ อัตตนา ปิยตโรติ. ตุยหํ ปน มหาราช อัตถัญโญ โกจิ อัตตนา ปิยตโรติ. เอวํ วุตเตหํ ภันเต มัลลิกํ เทวึ เอตทโวจํ "มัยหัมปิ โข มัลลิเก นัตถัญโญ โกจิ อัตตนา ปิยตโรติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"สัพพา ทิสา อนุปริคัมม เจตสา
เนวัชฌคา ปิยตรมัตตนา กวจิ,
เอวัมปิ โส ปุถุ อัตตา ปเรสํ
ตัสมา น หึเส ปรํ อัตตกาโม.

เอวัม เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกัสส อาราเม. อถโข อายัสมา อานันโท สายัณหสมยํ ปฏิสัลลานา วุฏฐิโต เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิตวา ภควันตํ อภิวาเทตวา เอกมันตํ นิสีทิ. เอกมันตํ นิสินโน โข อายัสมา อานันโท ภควันตํ เอตทโวจ "อัจฉริยํ ภันเต, อัพภุตํ ภันเต, ยาว อัปปายุกา หิ ภันเต ภควโต มาตา อโหสิ, สัตตาหชาเต ภควติ ภควโต มตา กาลมกาสิ, ตุสิตํ กายํ อุปปัชชตีติ. เอวเมตํ อานันท, เอวเมตํ อานันท. อัปปายุกา หิ อานันท โพธิสัตตมาตโร โหนติ, สัตตาหชาเตสุ โพธิสัตเตสุ โพธิสัตตมาตโร กาลํ กโรนติ, ตุสิตํ กายํ อุปปัชชันตีติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"เยเกจิ ภูตา ภวิสสันติ เยจาปิ

สัพ์เพ คมิส์สัน์ติ ปหาย เทหํ
ตํ สัพ์พํ ชานึ กุสโล วิทิต์วา
อาตาปิโย พ์รห์มจริยํ จเรย์ยาติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลัน์ทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน ราชคเห สุป์ปพุท์โธ นาม กุฏ์ฐี มนุส์สทลิท์โท มนุส์สกปโณ มนุส์สวราโก. เตน โข ปน สมเยน ภควา มหติยา ปริสาย ปริวุโต ธัม์มํ เทเสน์โต นิสิน์โน โหติ. อัท์ทสา โข สุป์ปพุท์โธ กุฏ์ฐี มหาชนกายํ ทูรโตว สัน์นิปติตํ, ทิส์วานัส์ส เอตทโหสิ "นิส์สํสยํ โข เอต์ถ กิญ์จิ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ภาชียติ, ยัน์นูนาหํ เยน โส มหาชนกาโย, เตนุปสังกเมย์ยํ, อัป์เปว นาเมต์ถ กิญ์จิ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ลเภย์ยัน์ติ. อถโข สุป์ปพุท์โธ กุฏ์ฐี เยน โส มหาชนกาโย, เตนุปสังกมิ. อัท์ทสา โข สุป์ปพุท์โธ กุฏ์ฐี ภควัน์ตํ มหติยา ปริสาย ปริวุตํ ธัม์มํ เทเสน์ตํ นิสิน์นํ, ทิส์วานัส์ส เอตทโหสิ "น โข เอต์ถ กิญ์จิ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ภาชียติ. สมโณ อยํ โคตโม ปริสติ ธัม์มํ เทเสติ. ยัน์นูนาหัม์ปิ ธัม์มํ สุเณย์ยัน์ติ, ตัต์เถว เอกมัน์ตํ นิสีทิ "อหัม์ปิ ธัม์มํ โสส์สามีติ. อถโข ภควา สัพ์พาวัน์ตํ ปริสํ เจตสา เจโต ปริจ์จ มนสากาสิ "โก นุโข อิธ ภัพ์โพ ธัม์มํ วิญ์ญาตุน์ติ. อัท์ทสา โข ภควา สุป์ปพุท์ธํ กุฏ์ฐึ ตัส์สํ ปริสายํ นิสิน์นํ, ทิส์วานัส์ส เอตทโหสิ "อยํ โข อิธ ภัพ์โพ ธัม์มํ วิญ์ญาตุน์ติ สุป์ปพุท์ธํ กุฏ์ฐึ อารัพ์ภ อนุปุพ์พิกถํ กเถสิ เสย์ยถีทํ? ทานกถํ สีลกถํ สัค์คกถํ กามานํ อาทีนวํ โอการํ สํกิเลสํ เนก์ขัม์เม จ อานิส์สํ ปกาเสสิ. ยทา ภควา อัญ์ญาสิ สุป์ปพุท์ธํ กุฏ์ฐึ กัล์ลจิต์ตํ มุทุจิต์ตํ วินีวรณจิต์ตํ อุทัค์คจิต์ตํ

ปสันนจิตตํ. อถ ยา พุทธานํ สามุกฺกํสิกา ธัมมเทสนา ตํ ปกาเสสิ ทุกขํ สมุทยํ นิโรธํ มัคคํ. เสยยถาปิ นาม สุทธํ วัตถํ อปคตกาฬกํ สัมมเทว รชนํ ปฏิคคัณเหยย; เอวเมว สุปปพุทธัสส กุฏฐิสส ตัสมิเยว อาสเน วิรชํ วีตมลํ ธัมมจักขุ อุทปาทิ "ยํกิญจิ สมุทยธัมมํ, สัพพันตํ นิโรธธัมมันติ. อถโข สุปปพุทโธ กุฏฐี ทิฏฐธัมโม ปัตตธัมโม วิทิตธัมโม ปริโยคาฬหธัมโม ติณณวิจิกิจโฉ วิคตกถํกโถ เวสารัชชัปปัตโต อปรปปัจจโย สัตถุ สาสเน อุฏฐายาสนา เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิตวา ภควันตํ อภิวาเทตวา เอกมันตํ นิสีทิ. เอกมันตํ นิสินโน โข สุปปพุทโธ กุฏฐี ภควันตํ เอตทโวจ "อภิกกันตํ ภันเต, อภิกกันตํ ภันเต. เสยยถาปิ ภันเต นิกกุชชิตํ วา อุกกุชเชยย, ปฏิจฉันนํ วา วิวเรยย, มูฬหัสส วา มัคคํ อาจิกเขยย, อันธกาเร วา เตลปัชโชตํ ธาเรยย "จักขุมันโต รูปานิ ทักขันตีติ; เอวเมวํ ภควตา อเนกปริยาเยน ธัมโม ปกาสิโต; เอสาหํ ภันเต ภควันตํ สรณํ คัจฉามิ ธัมมัญจ ภิกขุสังฆัญจ. อุปาสกํ มํ ภควา ธาเรตุ อัชชตัคเค ปาณุเปตํ สรณํคตันติ. อถโข สุปปพุทโธ กุฏฐี ภควตา ธัมมิยา กถาย สันทัสสิโต สมาทปิโต สมุตเตชิโต สัมปหํสิโต ภควโต ภาสิตํ อภินันทิตวา อนุโมทิตวา อุฏฐายาสนา ภควันตํ อภิวาเทตวา ปทักขิณํ กัตวา ปักกามิ. อถโข อจิรปักกันตํ สุปปพุทธํ กุฏฐึ คาวี ตรุณวัจฉา อธิปาเตตวา ชีวิตา โวโรเปสิ. อถโข สัมพหุลา ภิกขู เยน ภควา เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิตวา ภควันตํ อภิวาเทตวา เอกมันตํ นิสีทึสุ. เอกมันตํ นิสินนา โข เต ภิกขู ภควันตํ เอตทโวจุํ "โย โส ภันเต สุปปพุทโธ นาม กุฏฐี ภควโต ธัมมิยา กถาย สันทัสสิโต สมาทปิโต สมุตเตชิโต สัมปหํสิโต; โส

กาลกโต, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปราโยติ. ปณฺฑิโต ภิกฺขเว สุปฺปพุทฺโธ กุฏฺฐี ปจฺจปาทิ ธมฺมสฺสานุธมฺมํ, น จ มํ ธมฺมาธิกรณํ วิเหเสสิ, สุปฺปพุทฺโธ ภิกฺขเว กุฏฺฐี ติณฺณํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ.

เอวํ วุตฺเต อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน สุปฺปพุทฺโธ กุฏฺฐี มนุสฺสทลิทฺโท อโหสิ มนุสฺสกปโณ มนุสฺสวราโกติ. ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว สุปฺปพุทฺโธ กุฏฺฐี อิมสฺมึเยว ราชคเห เสฏฺฐิปุตฺโต อโหสิ. โส อุยฺยานภูมึ นิยฺยนฺโต อทฺทส ตครสิขึ ปจฺเจกพุทฺธํ นคเร ปิณฺฑาย จรนฺตํ, ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ "กฺวายํ กุฏฺฐี วิจรตีติ นิฏฺฐุหิตฺวา อปพฺยามโต กริตฺวา ปกฺกามิ. โส ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน พหูนิ วสฺสานิ พหูนิ วสฺสสตานิ พหูนิ วสฺสสหสฺสานิ พหูนิ วสฺสสตสหสฺสานิ นิรเย ปจิตฺถ. ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากาวเสเสน อิมสฺมึเยว ราชคเห มนุสฺสทลิทฺโท อโหสิ มนุสฺสกปโณ มนุสฺสวราโก. โส ตถาคตปฺปเวทิตํ ธมฺมวินยํ อาคมฺม สทฺธํ สมาทยิ, สีลํ สมาทยิ, สุตํ สมาทยิ, จาคํ สมาทยิ, ปญฺญํ สมาทยิ. โส ตถาคตปฺปเวทิตํ ธมฺมวินยํ อาคมฺม สทฺธํ สมาทยิตฺวา สีลํ สมาทยิตฺวา สุตํ สมาทยิตฺวา จาคํ สมาทยิตฺวา ปญฺญํ สมาทยิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺโน เทวานํ ตาวตึสานํ สหพฺยตํ. โส ตตฺถ อญฺเญ เทเว อติโรจติ วณฺเณนเจว ยสสา จาติ.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ.

"จกฺขุมา วิสมานีว วิชฺชมาเน ปรกฺกเม
ปณฺฑิโต ชีวโลกสฺมึ ปาปานิ ปริวชฺชเยติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา กุมารกา

อัน์ตรา จ สาวัต์ถึ อัน์ตรา จ เชตวนํ มัจ์ฉเก พาเธน์ติ. อถโข ภควา ปุพ์พัณ์หสมยํ นิวาเสต์วา ปัต์ตจีวรมาทาย สาวัต์ถึ ปิณ์ฑาย ปาวิสิ. อัท์ทสา โข ภควา เต สัม์พหุเล กุมารเก อัน์ตรา จ สาวัต์ถึ อัน์ตรา จ เชตวนํ มัจ์ฉเก พาเธน์เต. ทิส์วาน เยน กุมารกา เตนุปสังกมิ, อุปสังกมิต์วา เต กุมารเก เอตทโวจ "ภายถ โว ตุม์เห กุมารกา ทุก์ขัส์ส, อัป์ปิยํ โว ทุก์ขัน์ติ. เอวํ ภัน์เต. ภายาม มยํ ภัน์เต ทุก์ขัส์ส, อัป์ปิยํ โน ทุก์ขัน์ติ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"สเจ ภายถ ทุก์ขัส์ส, สเจ โว ทุก์ขมัป์ปิยํ,
มากัต์ถ ปาปกํ กัม์มํ อาวี วา ยทิ วา รโห.
สเจ จ ปาปกํ กัม์มํ กริส์สถ กโรถ วา
น โว ทุก์ขา มุต์ตยัต์ถิ อุเปจ์จาปิ ปลายตัน์ติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ ปุพ์พาราเม มิคารมาตุ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน ภควา ตทหุโปสเถ ภิก์ขุสํฆปริวุโต นิสิน์โน โหติ. อถโข อายัส์มา อานัน์โท อภิก์กัน์ตาย รัต์ติยา, นิก์ขัน์เต ปฐเม ยาเม, อุฏ์ฐายาสนา เอกํสํ จีวรํ กัต์วา เยน ภควา, เตนัญ์ชลิม์ปณาเมต์วา ภควัน์ตํ เอตทโวจ "อภิก์กัน์ตา ภัน์เต รัต์ติ, นิก์ขัน์โต ปฐโม ยาโม, จิรนิสิน์โน ภิก์ขุสํโฆ, อุท์ทิสตุ ภัน์เต ภควา ภิก์ขูนํ ปาติโมก์ขัน์ติ. เอวํ วุต์เต ภควา ตุณ์หี อโหสิ. ทุติยัม์ปิ โข อายัส์มา อานัน์โท อภิก์กัน์ตาย รัต์ติยา, นิก์ขัน์เต มัช์ฌิเม ยาเม, อุฏ์ฐายาสนา เอกํสํ จีวรํ กัต์วา เยน ภควา, เตนัญ์ชลิม์ปณาเมต์วา ภควัน์ตํ เอตทโวจ "อภิก์กัน์ตา ภัน์เต รัต์ติ, นิก์ขัน์โต มัช์ฌิโม ยาโม, จิรนิสิน์โน ภิก์ขุสํโฆ, อุท์ทิสตุ ภัน์เต ภควา ภิก์ขูนํ ปาติโมก์ขัน์ติ. ทุติยัม์ปิ

โข ภควา ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, นิกฺขนฺเต ปจฺฉิเม ยาเม, อุทฺธเสฺต อรุเณ นนฺทิมุขิยา รตฺติยา, อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ จีวรํ กตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต ปจฺฉิโม ยาโม, อุทฺธเสฺต อรุโณ, นนฺทิมุขี รตฺติ, จิรนิสินฺโน ภิกฺขุสํโฆ, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนํ ปาติโมกฺขนฺติ. อปริสุทฺธา อานนฺท ปริสาติ. อถโข อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส เอตทโหสิ "กมฺนุ โข ภควา ปุคฺคลํ สนฺธาย เอวมาห "อปริสุทฺธา อานนฺท ปริสาติ. อถโข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน สพฺพาวนฺตํ ภิกฺขุสํฆํ เจตสา เจโต ปริจฺจ มนสากาสิ. อทฺทสา โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ ปุคฺคลํ ทุสฺสีลํ ปาปธมฺมํ อสุจิสงฺกสฺสรสมาจารํ ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺตํ อสฺสมณํ สมณปฏิญฺญํ อพฺรหฺมจารึ พฺรหฺมจาริปฏิญฺญํ อนฺโตปูตึ อวสฺสุตํ กสมฺพุกชาตํ มชฺเฌ ภิกฺขุสํฆสฺส นิสินฺนํ; ทิสฺวาน อุฏฺฐายาสนา เยน โส ปุคฺคโล เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ปุคฺคลํ เอตทโวจ "อุฏฺเฐหาวุโส ทิฏฺโฐสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สํวาโสติ. อถโข โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข โส อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ ปุคฺคลํ เอตทโวจ "อุฏฺเฐหาวุโส ทิฏฺโฐสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สํวาโสติ. ทุติยมฺปิ โข โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ ปุคฺคลํ เอตทโวจ "อุฏฺเฐหาวุโส ทิฏฺโฐสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สํวาโสติ. ตติยมฺปิ โข โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. อถโข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ ปุคฺคลํ พาหายํ คเหตฺวา พหิทฺวารโกฏฺฐกา นิกฺขาเมตฺวา สุจิฆฏิกํ ทตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ

"นิกฺขามิโต ภนฺเต โส ปุคฺคโล มยา, ปริสุทฺธา ปริสา, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนํ ปาติโมกฺขนฺติ. อจฺฉริยํ โมคฺคลฺลาน, อพฺภุตํ โมคฺคลฺลาน, ยาว พาหาคหณาปิ นาม โส โมฆปุริโส อาคมิสฺสตีติ. อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "นทานาหํ ภิกฺขเว อิโต ปรํ อุโปสถํ กริสฺสามิ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิสฺสามิ. ตุมฺเหเยว ภิกฺขเว อิโต ปรํ อุโปสถํ กเรยฺยาถ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺยาถ. อฏฺฐานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ตถาคโต อปริสุทฺธาย ปริสาย อุโปสถํ กเรยฺย, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺยาถาติ.

อฏฺฐิเม ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ? มหาสมุทฺโท ภิกฺขเว อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร นายตเกเนว ปปาโต. ยํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร นายตเกเนว ปปาโต; อยํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุนจปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท ฐิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตติ ยํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท ฐิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตติ, อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุนจปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สํวสติ, ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปํ, ตํ ขิปฺปเมว ตีรํ วาเหติ, ถลํ อุสฺสาเรติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สํวสติ, ยํ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปํ, ตํ ขิปฺปเมว ตีรํ วาเหติ, ถลํ อุสฺสาเรติ, อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม,

ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุนจปรํ ภิกฺขเว ยากาจิ มหานทิโย, เสยฺยถีทํ? คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี, ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺตา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ "มหาสมุทฺโท เตฺวว สงฺขฺยํ คจฺฉนฺติ. ยํ ภิกฺขเว ยากาจิ มหานทิโย, เสยฺยถีทํ? คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี, ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺตา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, มหาสมุทฺโท เตฺวว สงฺขฺยํ คจฺฉนฺติ, อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท จตุตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุนจปรํ ภิกฺขเว ยา โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺเท อปฺเปนฺติ, ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อูนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ยา จ โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺเท อปฺเปนฺติ, ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อูนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ, อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุนจปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส, อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ฉฏฺโฐ อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุนจปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน. ตตฺริมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ? มุตฺตา มณิ เวฬุริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตงฺโค มสารคลฺโล, ยํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน, ตตฺริมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ? มุตฺตา มณิ เวฬุริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตงฺโค มสารคลฺโล, อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา

อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุนจปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา: ติมิ ติมิงฺคโล ติมิติมิงฺคโล อสุรา นาคา คนฺธพฺพา สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ทฺวิโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ติโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา จตุโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา: ติมิ ติมิงฺคโล ติมิติมิงฺคโล อสุรา นาคา คนฺธพฺพา สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ทฺวิโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ติโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา จตุโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภูตธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภูตธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ? เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร นายตเกเนว ปปาโต, เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา อนุปุพฺพกิริยา อนุปุพฺพปฏิปทา นายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ, ยํ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา อนุปุพฺพกิริยา อนุปุพฺพปฏิปทา นายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ, อยํ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท ฐิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ยํ มยา สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ตํ มม สาวกา ชีวิตเหตุปิ นาติกฺกมนฺติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว มม สาวกานํ

สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ตํ มม สาวกา ชีวิตเหตุปิ นาติกฺกมนฺติ, อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สํวสติ ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปํ, ตํ ขิปฺปเมว ตีรํ วาเหติ, ถลํ อุสฺสาเรติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว โย โส ปุคฺคโล ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุกชาโต, น เตน สํโฆ สํวสติ. อถโข ขิปฺปเมว สนฺนิปติตฺวา อุกฺขิปติ กิญฺจาปิ โส โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสํฆสฺส นิสินฺโน อถโข โส อารกา จ สํฆมฺหา สํโฆ จ เตน. ยมฺปิ ภิกฺขเว โย โส ปุคฺคโล ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุกชาโต, น เตน สํโฆ สํวสติ. อถโข ขิปฺปเมว สนฺนิปติตฺวา อุกฺขิปติ กิญฺจาปิ โส โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสํฆสฺส นิสินฺโน อถโข โส อารกา จ สํฆมฺหา สํโฆ จ เตน, อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ตติโย อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยากาจิ มหานทิโย. เสยฺยถีทํ? คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี, ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺตา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, มหาสมุทฺโท เตฺวว สํขฺยํ คจฺฉนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตาโร วณฺณา ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา เต ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, สมณา สกฺยปุตฺติยา เตฺวว สํขฺยํ คจฺฉนฺติ.

ยัมปิ ภิกขเว จัตตาโร วัณณา ขัตติยา พราหมณา เวสสา สุททา, เต ตถาคตัปปเวทิเต ธัมมวินเย อคารัสมา อนคาริยํ ปัพพชิตวา ชหันติ ปุริมานิ นามโคตตานิ, สมณา สักยปุตติยา เตววะ สังขยํ คัจฉันติ; อยัมปิ ภิกขเว อิมัสมึ ธัมมวินเย จตุตโถ อัจฉริโย อัพภูตธัมโม, ยํ ทิสวา ทิสวา ภิกขู อิมัสมึ ธัมมวินเย อภิรมันติ.

เสยยถาปิ ภิกขเว ยา จ โลเก สวันติโย มหาสมุททํ อัปเปนติ ยา จ อันตลิกขา ธารา ปปตันติ, น เตน มหาสมุททัสส อูนัตตํ วา ปูรัตตํ วา ปัญญายติ; เอวเมว โข ภิกขเว พหูปิ ภิกขู อนุปาทิเสสาย นิพพานธาตุยา ปรินิพพายันติ, น เตน นิพพานธาตุยา อูนัตตํ วา ปูรัตตํ วา ปัญญายติ. ยัมปิ ภิกขเว ภิกขู อนุปาทิเสสาย นิพพานธาตุยา ปรินิพพายันติ, น เตน นิพพานธาตุยา อูนัตตํ วา ปูรัตตํ วา ปัญญายติ; อยัมปิ ภิกขเว อิมัสมึ ธัมมวินเย ปัญจโม อัจฉริโย อัพภูตธัมโม, ยํ ทิสวา ทิสวา ภิกขู อิมัสมึ ธัมมวินเย อภิรมันติ.

เสยยถาปิ ภิกขเว มหาสมุทโท เอกรโส โลณรโส; เอวเมว โข ภิกขเว อยํ ธัมมวินโย เอกรโส วิมุตติรโส. ยัมปิ ภิกขเว อยํ ธัมมวินโย เอกรโส วิมุตติรโส; อยัมปิ ภิกขเว อิมัสมึ ธัมมวินเย ฉัฏโฐ อัจฉริโย อัพภูตธัมโม, ยํ ทิสวา ทิสวา ภิกขู อิมัสมึ ธัมมวินเย อภิรมันติ.

เสยยถาปิ ภิกขเว มหาสมุทโท พหุรตโน อเนกรตโน. ตัตริมานิ รตนานิ. เสยยถีทํ ? มุตตา มณิ เวฬุริโย สังโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตังโค มสารคัลโล; เอวเมว โข ภิกขเว อยํ ธัมมวินโย พหุรตโน อเนกรตโน. ตัตริมานิ รตนานิ. เสยยถีทํ ? จัตตาโร

สติปฏฺฐานา จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ปญฺจินฺทฺริยานิ ปญฺจ พลานิ สตฺต โพชฺฌงฺคา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. ยมฺปิ ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย พหุรตโน อเนกรตโน. ตตฺริมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ ? จตฺตาโร สติปฏฺฐานา จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ปญฺจินฺทฺริยานิ ปญฺจ พลานิ สตฺต โพชฺฌงฺคา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส ตตฺริเม ภูตา: ติมิ ติมิงฺคโล ติมิติมิงฺคโล อสุรา นาคา คนฺธพฺพา สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ทฺวิโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ติโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, จตุโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา; เอวเมว โข ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา: โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. ยมฺปิ ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา: โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภูตธมฺมา, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ฉนฺนมติวสฺสติ วิวฏํ นาติวสฺสติ,
ตสฺมา ฉนฺนํ วิวเรถ เอวนฺตํ นาติวสฺสตี"ติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากจฺจาโน อวนฺตีสุ วิหรติ กุรุรฆเร. ปวตฺเต ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ อายสฺมโต มหากจฺจานสฺส อุปฏฺฐาโก โหติ. อถโข โสณสฺส อุปาสกสฺส โกฏิกณฺณสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "ยถา ยถา โข อยฺโย มหากจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ. ยนฺนูนาหํ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. อถโข โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ เยนายสฺมา มหากจฺจาโน, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ เอตทโวจ "อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "ยถา ยถา โข อยฺโย มหากจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ. ยนฺนูนาหํ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ ปพฺพาเชตุ มํ ภนฺเต อยฺโย มหากจฺจาโนติ. เอวํ วุตฺเต อายสฺมา มหากจฺจาโน โสณํ อุปาสกํ โกฏิกณฺณํ เอตทโวจ "ทุกฺกรํ โข โสณ ยาวชีวํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจริยํ, อิงฺฆ ตฺวํ โสณ ตตฺเถว อคาริกภูโต สมาโน พุทฺธานํ สาสนํ

อนุยุญฺช กาลยุตฺตํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจริยนฺติ. อถโข โสณสฺส อุปาสกสฺส โกฏิกณฺณสฺส โย อโหสิ ปพฺพชฺชาภิสงฺขาโร, โส ปฏิปฺปสฺสมฺภิ. ทุติยมฺปิ โข โสณสฺส อุปาสกสฺส โกฏิกณฺณสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ “ยถา ยถา โข อยฺโย มหากจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ. ยนฺนูนาหํ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. ทุติยมฺปิ โข โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ เยนายสฺมา มหากจฺจาโน เตนุปสงฺกมิ. อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ เอตทโวจ “อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ “ยถา ยถา โข อยฺโย มหากจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ. ยนฺนูนาหํ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. ปพฺพาเชตุ มํ ภนฺเต อยฺโย มหากจฺจาโนติ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา มหากจฺจาโน โสณํ อุปาสกํ โกฏิกณฺณํ เอตทโวจ “ทุกฺกรํ โข โสณ ยาวชีวํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจริยํ, อิงฺฆ ตฺวํ โสณ ตตฺเถว อคาริกภูโต สมาโน พุทฺธานํ สาสนํ อนุยุญฺช กาลยุตฺตํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจริยนฺติ. ทุติยมฺปิ โข โสณสฺส อุปาสกสฺส โกฏิกณฺณสฺส โย อโหสิ ปพฺพชฺชาภิสงฺขาโร, โส ปฏิปฺปสฺสมฺภิ. ตติยมฺปิ โข โสณสฺส อุปาสกสฺส โกฏิกณฺณสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก

อุทปาทิ "ยถา ยถา โข อยฺโย มหากจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ. ยนฺนูนาหํ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ. ตติยมฺปิ โข โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ เยนายสฺมา มหากจฺจาโน, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ เอตทโวจ "อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "ยถา ยถา โข อยฺโย มหากจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ. ยนฺนูนาหํ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ; ปพฺพาเชตุ มํ ภนฺเต อยฺโย มหากจฺจาโนติ. อถโข อายสฺมา มหากจฺจาโน โสณํ อุปาสกํ โกฏิกณฺณํ ปพฺพาเชสิ. เตน โข ปน สมเยน อวนฺติทกฺขิณาปโถ อปฺปภิกฺขุโก โหติ. อถโข อายสฺมา มหากจฺจาโน ติณฺณํ วสฺสานํ อจฺจเยน กิจฺเฉน กสิเรน ตโต ตโต ทสวคฺคํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาเตตฺวา อายสฺมนฺตํ โสณํ อุปสมฺปาเทสิ. อถโข อายสฺมโต โสณสฺส วสฺสํ วุฏฺฐสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "น โข เม โส ภควา สมฺมุขา ทิฏฺโฐ, อปิจ สุโตเยว เม โส ภควา อีทิโส จ อีทิโส จาติ. สเจ มํ อุปชฺฌาโย อนุชาเนยฺย, คจฺเฉยฺยาหํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ. อถโข อายสฺมา โสโณ สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยนายสฺมา มหากจฺจาโน เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา

เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา โสโณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ เอตทโวจ "อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "น โข เม โส ภควา สมฺมุขา ทิฏฺโฐ, อปิจ สุโตเยว เม โส ภควา อีทิโส จ อีทิโส จาติ. สเจ มํ อุปชฺฌาโย อนุชาเนยฺย, คจฺเฉยฺยาหํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ. สาธุ สาธุ โสณ. คจฺฉ ตฺวํ โสณ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ. ทกฺขิสฺสสิ ตฺวํ โสณ ตํ ภควนฺตํ ปาสาทิกํ ปาสาทนียํ สนฺตินฺทฺริยํ สนฺตมานสํ อุตฺตมสมถทมถมนุปฺปตฺตํ ทนฺตํ คุตฺตํ ยตินฺทฺริยํ นาคํ. เตนหิ ตฺวํ โสณ มม วจเนน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทาหิ, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหุฏฺฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฺฉาติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา โสโณ อายสฺมโต มหากจฺจานสฺส ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน สาวตฺถี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน เยน สาวตฺถี, เชตวนํ อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราโม, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา โสโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต อายสฺมา มหากจฺจาโน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหุฏฺฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฺฉตีติ. กจฺจิ ภิกฺขุ ขมนียํ, กจฺจิ ยาปนียํ, กจฺจิปิ อปฺปกิลมเถน อทฺธานํ อาคโต, น จ ปิณฺฑเกน กิลนฺโตสีติ. ขมนียํ ภควา, ยาปนียํ ภควา, อปฺปกิลมเถน จาหํ ภนฺเต อทฺธานํ อาคโต, น จ ปิณฺฑเกน กิลนฺโตมฺหีติ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ

"อิมัสสานันท อาคันตุกัสส ภิกขุโน เสนาสนํ ปัญญาเปหีติ. อถโข อายัสมโต อานันทัสส เอตทโหสิ "ยัสส โข มํ ภควา อาณาเปติ "อิมัสส อานันท อาคันตุกัสส ภิกขุโน เสนาสนํ ปัญญาเปหีติ, อิจฉติ ภควา เตน ภิกขุนา สัทธึ เอกวิหาเร วัตถุํ, อิจฉติ ภควา อายัสมตา โสเณน สัทธึ เอกวิหาเร วัตถุนติ. ยัสมึ วิหาเร ภควา วิหรติ, ตัสมึ วิหาเร อายัสมโต โสณัสส เสนาสนํ ปัญญาเปสิ. อถโข ภควา พหุเทว รัตติ อัพโภกาเส นิปัชชาย วีตินาเมตวา ปาเท ปักขาเลตวา วิหารํ ปาวิสิ. อายัสมาปิ โข โสโณ พหุเทว รัตตึ อัพโภกาเส นิปัชชาย วีตินาเมตวา ปาเท ปักขาเลตวา วิหารํ ปาวิสิ. อถโข ภควา รัตติยา ปัจจูสสมยํ ปัจจุฏฐาย อายัสมันตํ มหาโสณํ อัชเฌสิ "ปฏิภาตุ ตํ ภิกขุ ธัมมํ ภาสิตุนติ. "เอวํ ภันเตติ โข อายัสมา โสโณ ภควโต ปฏิสสุตวา โสฬส อัฏฐก-วัคคิกานิ สัพพาเนว สรเรน อภณิ. อถโข ภควา อายัสมโต โสณัสส สรภัญญปริโยสาเน อัพภานุโมทิ "สาธุ สาธุ ภิกขุ. สุคหิตานิ ภิกขุ อัฏฐกวัคคิกานิ สุมนสิกตานิ สุปธาริตานิ กัลยา-ณิยาสิ วาจาย สมันนาคโต วิสัฏฐาย อเนลาย อัตถัสส วิญญาปนิยา. กติวัสโสสิ ตวํ ภิกขูติ. เอกวัสโส อหํ ภควาติ. กิสส ปน ตวํ ภิกขุ เอวํ จิรํ อกาสีติ. จิรํ ทิฏโฐ เม ภันเต กาเมสุ อาทีนโว, อปิจ สัมพาโธ ฆราวาโส พหุกิจโจ พหุกรณีโยติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ทิสวา อาทีนวํ โลเก ญัตวา ธัมมํ นิรูปธึ
อริโย น รมติ ปาเป ปาเป น รมตี สุจิติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกัสส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายัสมา กังขาเรวโต

ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย อตฺตโน กงฺขาวิตรณวิสุทฺธึ ปจฺจเวกฺขมาโน. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ กงฺขาเรวตํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย อตฺตโน กงฺขาวิตรณวิสุทฺธึ ปจฺจเวกฺขมานํ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยา กาจิ กงฺขา อิธ วา หุรํ วา
สกเวทิยา วา ปรเวทิยา วา
ฌายิโน ตา ปชหนฺติ สพฺพา
อาตาปิโน พฺรหฺมจริยํ จรนฺตาติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อานนฺโท ตทหุโปสเถ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อทฺทสา โข เทวทตฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตํ, ทิสฺวาน เยน อายสฺมา อานนฺโท เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ "อชฺชตคฺเคทานาหํ อาวุโส อานนฺท อญฺญตฺเรว ภควตา อญฺญตฺร ภิกฺขุสงฺฆา อุโปสถํ กริสฺสามิ สงฺฆกมฺมานิ จาติ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท ราชคเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสึ. อทฺทสา โข มํ ภนฺเต เทวทตฺโต ราชคหํ ปิณฺฑาย จรนฺตํ, ทิสฺวาน เยนาหํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ เอตทโวจ "อชฺชตคฺเคทานาหํ อาวุโส อานนฺท อญฺญตฺเรว ภควตา

อญฺญตร ภิกฺขุสฺมา อุโปสถํ กริสฺสามิ สงฺฆกมฺมานิ จาติ; อชฺช ภนฺเต เทวทตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิสฺสติ, อุโปสถญฺจ กริสฺสติ สงฺฆกมฺมานิ จาติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"สุกรํ สาธุนา สาธุ สาธุ ปาเปน ทุกฺกรํ
ปาปํ ปาเปน สุกรํ ปาปมริเยหิ ทุกฺกรนฺติ;

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา มาณวกา ภควโต อวิทูเร สทฺทายมานรูปา อติกฺกมนฺติ. อทฺทสา โข ภควา สมฺพหุเล มาณวเก อวิทูเร สทฺทายมานรูเป อติกฺกมนฺเต. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ปริมุฏฺฐา ปณฺฑิตา ภาสา วาจาโคจรภาณิโน
ยาวิจฺฉนฺติ มุขายามํ เยน นีตา น ตํ วิทุติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จูฬปนฺถโก ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ จูฬปนฺถกํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ฐิเตน กาเยน ฐิเตน เจตสา
ติฏฺฐํ นิสินฺโน อุท วา สยาโน

เอตํ สตึ ภิกฺขุ อธิฏฺฐหาโน
ลเภถ ปุพฺพาปริยํ วิเสสํ,
ลทฺธาน ปุพฺพาปริยํ วิเสสํ
อทสฺสนํ มจฺจุราชสฺส คจฺเฉติ.
โสณเถรวคฺโค ปญฺจโม.
ตสฺสุทฺทานํ.

ราชา อปฺปายุกา กุฏฺฐี กุมารกา จ อุโปสโถ
โสโณ จ เรวโต ภินฺโน สทฺทายมานา ปณฺณเกน จาติ.

อุทาเน ชจฺจนฺธวคฺโค.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เวสาลึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. เวสาลิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "คณฺหาหิ อานนฺท นิสีทนํ, เยน ปาวาลเจติยํ[๑] เตนุปสงฺกมิสฺสาม ทิวาวิหารายาติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา นิสีทนํ อาทาย ภควนฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธิ. อถโข ภควา เยน ปาวาลเจติยํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "รมณียา อานนฺท เวสาลี, รมณียํ อุเทนํ เจติยํ,[๒] รมณียํ โคตมกํ เจติยํ, รมณียํ สตฺตมฺพํ เจติยํ, รมณียํ พหุปุตฺตํ เจติยํ, รมณียํ สารนฺทํ เจติยํ, รมณียํ ปาวาลํ เจติยํ. ยสฺส กสฺสจิ อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา

---

๑ ยุ. สี. จาปาลเจติยํ. ๒ พ. อุเทนเจติยํ. ปญฺจวาเรสุ เอวํ.

อนุฏ์ฐิตา ปริจิต์ตา สุสมารัท์ธา; โส อากังขมาโน กัปปํ วา ติฏ์เฐย์ย กัปปาวเสสํ วา. ตถาคตัส์ส โข อานัน์ท จัต์ตาโร อิท์ธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วัต์ถุกตา อนุฏ์ฐิตา ปริจิต์ตา สุสมารัท์ธา; โส อากํขมาโน อานัน์ท ตถาคโต กัปปํ วา ติฏ์เฐย์ย กัปปาวเสสํ วาติ. เอวัมปิ โข อายัส์มา อานัน์โท ภควตา โอฬาริเก นิมิต์เต กยิรมาเน, โอฬาริเก โอภาเส กยิรมาเน, นาสัก์ขิ ปฏิวิช์ฌิตุํ, น ภควัน์ตํ ยาจิ "ติฏ์ฐตุ ภัน์เต ภควา กัปปํ, ติฏ์ฐตุ สุคโต กัปปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกัม์ปาย อัต์ถาย หิตาย สุขาย เทวมนุส์สานัน์ติ. ยถาตํ มาเรน ปริยุฏ์ฐิตจิต์โต. ทุติยัม์ปิโข ภควา อายัส์มัน์ตํ อานัน์ทํ อามัน์เตสิ "รมณียา อานัน์ท เวสาลี, รมณียํ อุเทนํ เจติยํ, รมณียํ โคตมกํ เจติยํ, รมณียํ สัต์ตัม์พํ เจติยํ, รมณียํ พหุปุต์ตํ เจติยํ, รมณียํ สารัน์ทํ เจติยํ, รมณียํ ปาวาลํ เจติยํ. ยัส์ส กัส์สจิ อานัน์ท จัต์ตาโร อิท์ธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วัต์ถุกตา อนุฏ์ฐิตา ปริจิต์ตา สุสมารัท์ธา, โส อากังขมาโน กัปปํ วา ติฏ์เฐย์ย กัปปาวเสสํ วา. ตถาคตัส์ส โข อานัน์ท จัต์ตาโร อิท์ธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วัต์ถุกตา อนุฏ์ฐิตา ปริจิต์ตา สุสมารัท์ธา; โส อากังขมาโน อานัน์ท ตถาคโต กัปปํ วา ติฏ์เฐย์ย กัปปาวเสสํ วาติ. เอวัมปิ โข อายัส์มา อานัน์โท ภควตา โอฬาริเก นิมิต์เต กยิรมาเน, โอฬาริเก โอภาเส กยิรมาเน, นาสัก์ขิ ปฏิวิช์ฌิตุํ, น ภควัน์ตํ ยาจิ "ติฏ์ฐตุ ภัน์เต ภควา กัปปํ, ติฏ์ฐตุ สุคโต กัปปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกัม์ปาย อัต์ถาย หิตาย สุขาย เทวมนุส์สานัน์ติ, ยถาตํ มาเรน ปริยุฏ์ฐิตจิต์โต. ตติยัม์ปิ โข ภควา อายัส์มัน์ตํ อานัน์ทํ อามัน์เตสิ "รมณียา อานัน์ท เวสาลี, รมณียํ อุเทนํ เจติยํ, รมณียํ โคตมกํ เจติยํ, รมณียํ สัต์ตัม์พํ เจติยํ,

รมณียํ พหุปุตฺตํ เจติยํ, รมณียํ สารนฺทํ เจติยํ, รมณียํ ปาวาลํ เจติยํ. ยสฺส กสฺสจิ อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา; โส อากงฺขมาโน กปฺปํ วา ติฏฺเฐยฺย กปฺปาวเสสํ วา. ตถาคตสฺส โข อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา; โส อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปฺปํ วา ติฏฺเฐยฺย กปฺปาวเสสํ วาติ. เอวมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควตา โอฬาริเก นิมิตฺเต กยิรมาเน, โอฬาริเก โอภาเส กยิรมาเน, นาสกฺขิ ปฏิวิชฺฌิตุํ, น ภควนฺตํ ยาจิ "ติฏฺฐตุ ภนฺเต ภควา กปฺปํ, ติฏฺฐตุ สุคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานนฺติ. ยถาตํ มาเรน ปริยุฏฺฐิตจิตฺโต. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "คจฺฉ ตฺวํ อานนฺท, ยสฺสทานิ กาลํ มญฺญสีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ ปฏิสฺสุตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ภควโต อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิ. อถโข มาโร ปาปิมา อจิรปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต อานนฺเท, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ เอกมนฺตํ ฐิโต โข มาโร ปาปิมา ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปรินิพฺพาตุทานิ ภนฺเต ภควา, ปรินิพฺพาตุ สุคโต, ปรินิพฺพานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต, ภาสิตา โข ปเนสา ภนฺเต ภควตา วาจา "น ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสามิ, ยาว เม ภิกฺขู น สาวกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินีตา วิสารทปฺปตฺตา โยคกฺเขมกามา พหุสฺสุตา ธมฺมธรา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา สามีจิปฏิปนฺนา อนุธมฺมจาริโน สกํ อาจริยกํ อุคฺคเหตฺวา อาจิกฺขิสฺสนฺติ เทสิสฺสนฺติ ปญฺญเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ

วิวริส์สัน์ติ วิภชิส์สัน์ติ อุต์ตานีกริส์สัน์ติ อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทสิส์สัน์ตีติ. เอตรหิ โข ปน ภัน์เต ภิก์ขู ภควโต สาวกา วิยัต์ตา วินีตา วิสารทัป์ปัต์ตา โยคัก์เขมกามา พหุส์สุตา ธัม์มธรา ธัม์มานุธัม์มปฏิปัน์นา สามีจิปฏิปัน์นา อนุธัม์มจาริโน สกํ อาจริยกํ อุค์คเหต์วา อาจิก์ขัน์ติ เทเสน์ติ ปัญ์ญเปน์ติ ปัฏ์ฐเปน์ติ วิวรัน์ติ วิภชัน์ติ อุต์ตานีกโรน์ติ อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทเสน์ติ. ปรินิพ์พาตุทานิ ภัน์เต ภควา, ปรินิพ์พาตุ สุคโต, ปรินิพ์พานกาโลทานิ ภัน์เต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา ภัน์เต ภควตา วาจา “น ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพ์พายิส์สามิ, ยาว เม ภิก์ขุนิโย น สาวิกา ภวิส์สัน์ติ วิยัต์ตา วินีตา วิสารทัป์ปัต์ตา โยคัก์เขมกามินิโย พหุส์สุตา ธัม์มธรา ธัม์มานุธัม์มปฏิปัน์นา สามีจิปฏิปัน์นา อนุธัม์มจารินิโย สกํ อาจริยกํ อุค์คเหต์วา อาจิก์ขิส์สัน์ติ เทสิส์สัน์ติ ปัญ์ญเปส์สัน์ติ ปัฏ์ฐเปส์สัน์ติ วิวริส์สัน์ติ วิภชิส์สัน์ติ อุต์ตานีกริส์สัน์ติ. อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทสิส์สัน์ตีติ. เอตรหิ โข ปน ภัน์เต ภิก์ขุนิโย ภควโต สาวิกา วิยัต์ตา วินีตา วิสารทัป์ปัต์ตา โยคัก์เขมกามินิโย พหุส์สุตา ธัม์มธรา ธัม์มานุธัม์มปฏิปัน์นา สามีจิปฏิปัน์นา อนุธัม์มจารินิโย สกํ อาจริยกํ อุค์คเหต์วา อาจิก์ขัน์ติ เทเสน์ติ ปัญ์ญเปน์ติ ปัฏ์ฐเปน์ติ วิวรัน์ติ วิภชัน์ติ อุต์ตานีกโรน์ติ, อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทเสน์ติ. ปรินิพ์พาตุทานิ ภัน์เต ภควา, ปรินิพ์พาตุ สุคโต, ปรินิพ์พานกาโลทานิ ภัน์เต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา ภัน์เต ภควตา วาจา “น ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพ์พายิส์สามิ, ยาว เม อุปาสกา น สาวกา ภวิส์สัน์ติ วิยัต์ตา วินีตา วิสารทัป์ปัต์ตา โยคัก์เขมกามา

พหุส์สุตา ธัม์มธรา ธัม์มานุธัม์มปฏิปัน์นา สามีจิปฏิปัน์นา อนุธัม์มจาริโน สกํ อาจริยกํ อุค์คเหต์วา อาจิก์ขิส์สัน์ติ เทเสส์สัน์ติ ปัญ์ญเปส์สัน์ติ ปัฏ์ฐเปส์สัน์ติ วิวริส์สัน์ติ วิภชิส์สัน์ติ อุต์ตานีกริส์สัน์ติ, อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทเสส์สัน์ตีติ. เอตรหิ โข ปน ภัน์เต อุปาสกา ภควโต สาวกา วิยัต์ตา วินีตา วิสารทัป์ปัต์ตา โยค์กเขมกามา พหุส์สุตา ธัม์มธรา ธัม์มานุธัม์มปฏิปัน์นา สามีจิปฏิปัน์นา อนุธัม์มจาริโน สกํ อาจริยกํ อุค์คเหต์วา อาจิก์ขัน์ติ เทเสน์ติ ปัญ์ญเปน์ติ ปัฏ์ฐเปน์ติ วิวรัน์ติ วิภชัน์ติ อุต์ตานีกโรน์ติ, อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทเสน์ติ. ปรินิพ์พาตุทานิ ภัน์เต ภควา, ปรินิพ์พาตุ สุคโต, ปรินิพ์พานกาโลทานิ ภัน์เต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา ภัน์เต ภควตา วาจา "น ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพ์พายิส์สามิ, ยาว เม อุปาสิกา น สาวิกา ภวิส์สัน์ติ วิยัต์ตา วินีตา วิสารทัป์ปัต์ตา โยค์กเขมกามินิโย ธัม์มธรา พหุส์สุตา ธัม์มานุธัม์มปฏิปัน์นา สามีจิปฏิปัน์นา อนุธัม์มจารินิโย สกํ อาจริยกํ อุค์คเหต์วา อาจิก์ขิส์สัน์ติ เทเสส์สัน์ติ ปัญ์ญเปส์สัน์ติ ปัฏ์ฐเปส์สัน์ติ วิวริส์สัน์ติ วิภชิส์สัน์ติ อุต์ตานีกริส์สัน์ติ, อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทเสส์สัน์ตีติ. เอตรหิ โข ปน ภัน์เต อุปาสิกา ภควโต สาวิกา วิยัต์ตา วินีตา วิสารทัป์ปัต์ตา โยค์กเขมกามินิโย ธัม์มธรา พหุส์สุตา ธัม์มานุธัม์มปฏิปัน์นา สามีจิปฏิปัน์นา อนุธัม์มจารินิโย สกํ อาจริยกํ อุค์คเหต์วา อาจิก์ขัน์ติ เทเสน์ติ ปัญ์ญเปน์ติ ปัฏ์ฐเปน์ติ วิวรัน์ติ วิภชัน์ติ อุต์ตานีกโรน์ติ. อุป์ปัน์นํ ปรัป์ปวาทํ สหธัม์เมน สุนิค์คหิตํ นิค์คเหต์วา สัป์ปาฏิหาริยํ ธัม์มํ เทเสน์ติ. ปรินิพ์พาตุทานิ ภัน์เต ภควา, ปรินิพ์พาตุ สุคโต, ปรินิพ์พานกาโลทานิ ภัน์เต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา ภัน์เต ภควตา วาจา "น ตาวาหํ ปาปิม

ปรินิพ์พายิส์สามิ, ยาว เม อิมํ พ์รห์มจริยํ น อิท์ธัญ์จ ภวิส์สติ ผีตัญ์จ วิต์ถาริกํ พาหุชัญ์ญํ ปุถุภูตํ ยาว เทวมนุส์เสหิ สุป์ปกาสิตัน์ติ; เอตรหิ โข ปน ภัน์เต ภควโต พ์รห์มจริยํ อิท์ธัญ์จ ผีตัญ์จ วิต์ถาริกํ พาหุชัญ์ญํ ปุถุภูตํ ยาว เทวมนุส์เสหิ สุป์ปกาสิตํ, ปรินิพ์พาตุทานิ ภัน์เต ภควา, ปรินิพ์พาตุ สุคโต, ปรินิพ์พานกาโลทานิ ภัน์เต ภควโตติ.

เอวํ วุต์เต ภควา มารํ ปาปิมัน์ตํ เอตทโวจ "อัป์โปส์สุโก ต์วํ ปาปิม โหหิ, น จิรํ ตถาคตัส์ส ปรินิพ์พานํ ภวิส์สติ, อิโต ติณ์ณํ มาสานํ อัจ์จเยน ตถาคโต ปรินิพ์พายิส์สตีติ. อถโข ภควา ปาวาลเจติเย สโต สัม์ปชาโน อายุสํขารํ โอส์สัช์ชิ. โอส์สัฏ์เฐ จ ภควตา อายุสํขาเร มหาภูมิจาโล อโหสิ ภึสนโก โลมหํโส เทวทุน์ทุภิโย จ ผลึสุ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ตุลมตุลัญ์จ สัม์ภวํ
ภวสํขารมวัส์สัช์ชิ มุนิ
อัช์ฌัต์ตรโต สมาหิโต
อภินทิ กวจมิวัต์ตสัม์ภวํ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ ปุพ์พาราเม มิคารมาตุ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน ภควา สายัณ์หสมยํ ปฏิสัล์ลานา วุฏ์ฐิโต พหิท์วารโกฏ์ฐเก นิสิน์โน โหติ. อถโข ราชา ปเสนทิ โกสโล เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ นิสีทิ. เตน โข ปน สมเยน สัต์ต จ ชฏิลา สัต์ต จ นิคัน์ถา สัต์ต จ อเจลา สัต์ต จ เอกสาฏกา สัต์ต จ ปริพ์พาชกา ปรูฬ์หกัจ์ฉนขโลมา ขาริวิวิธมาทาย ภควโต อวิทูเร อติก์กมัน์ติ.

อทฺทสา โข ราชา ปเสนทิ โกสโล เต สตฺต จ ชฏิเล สตฺต จ นิคณฺเฐ สตฺต จ อเจเล สตฺต จ เอกสาฏเก สตฺต จ ปริพฺพาชเก ปรูฬฺหกจฺฉนขโลเม ขารีวิวิธมาทาย ภควโต อวิทูเร อติกฺกมนฺเต; ทิสฺวาน อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ทกฺขิณชาณุมณฺฑลํ ปฐวิยํ นิหนฺตฺวา เยน เต สตฺต จ ชฏิลา สตฺต จ นิคณฺฐา สตฺต จ อเจลา สตฺต จ เอกสาฏกา สตฺต จ ปริพฺพาชกา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ติกฺขตฺตุํ นามํ สาเวสิ "ราชาหํ ภนฺเต ปเสนทิ โกสโล, ราชาหํ ภนฺเต ปเสนทิ โกสโลติ. อถโข ราชา ปเสนทิ โกสโล อจิรปกฺกนฺเตสุ เตสุ สตฺตสุ จ ชฏิเลสุ สตฺตสุ จ นิคณฺเฐสุ สตฺตสุ จ อเจเลสุ สตฺตสุ จ เอกสาฏเกสุ สตฺตสุ จ ปริพฺพาชเกสุ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา ปเสนทิ โกสโล ภควนฺตํ เอตทโวจ "เย จ เต ภนฺเต โลเก อรหนฺโต วา, อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺนา, เอเตสํ อญฺญตโรติ. ทุชฺชานํ โข เอตํ มหาราช ตยา คิหินา กามโภคินา ปุตฺตสมฺพาธสยนํ อชฺฌาวสนฺเตน กาสิกจนฺทนํ ปจฺจนุโภนฺเตน มาลาคนฺธวิเลปนํ ธารยนฺเตน ชาตรูปรชตํ สาทิยนฺเตน "อิเม วา อรหนฺโต, อิเม วา อรหตฺตมคฺคํ สมาปนฺนาติ. สํวาเสน โข มหาราช สีลํ เวทิตพฺพํ. ตญฺจ โข ทีเฆน อทฺธุนา น อิตฺตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา, ปญฺญวตา โน ทุปฺปญฺเญน; สํโวหาเรน โข มหาราช โสเจยฺยํ เวทิตพฺพํ. ตญฺจ โข ทีเฆน อทฺธุนา น อิตฺตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปญฺญวตา โน ทุปฺปญฺเญน; อาปทาสุ โข มหาราช ถาโม เวทิตพฺโพ. โส จ โข ทีเฆน อทฺธุนา น อิตฺตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปญฺญวตา โน ทุปฺปญฺเญน; สากจฺฉาย

โข มหาราช ปัญญา เวทิตัพพา. สา จ โข ทีเฆน อัทธุนา น อิตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปัญญวตา โน ทุปปัญเญนาติ. อัจฉริยํ ภันเต, อัพภูตํ ภันเต. ยาว สุภาสิตัญจิทํ ภควตา "ทุช์ชานํ โข มหาราช ตยา คิหินา กามโภคินา ปุตตสัมพาธสยนํ อัชฌาวสันเตน กาสิกจันทนํ ปัจจนุโภนเตน มาลาคันธวิเลปนํ ธารยันเตน ชาตรูปรชตํ สาทิยันเตน "อิเม วา อรหันโต, อิเม วา อรหัตตมัคคํ สมาปันนาติ. สํวาเสน โข มหาราช สีลํ เวทิตัพพํ. ตัญจ โข ทีเฆน อัทธุนา น อิตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปัญญวตา โน ทุปปัญเญน; สโวหาเรน โข มหาราช โสเจยยํ เวทิตัพพํ. ตัญจ โข ทีเฆน อัทธุนา น อิตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปัญญวตา โน ทุปปัญเญน; อาปทาสุ โข มหาราช ถาโม เวทิตัพโพ, โส จ โข ทีเฆน อัทธุนา น อิตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปัญญวตา โน ทุปปัญเญน; สากัจฉาย โข มหาราช ปัญญา เวทิตัพพา, สา จ โข ทีเฆน อัทธุนา น อิตเรน, มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปัญญวตา โน ทุปปัญเญนาติ. เอเต ภันเต มม ปุริสา โจรา โอจรกา ชนปทํ โอตริตวา อาคัจฉันติ. เตหิ ปฐมํ โอติณณํ, อหํ ปัจฉา โอตริสสามิ; อิทานิ เต ภันเต ตํ รโชชัลลํ ปวาเหตวา สุนหาตา สุวิลิตตา กัปปิตเกสมัสสู โอทาตวัตถวสนา ปัญจหิ กามคุเณหิ สมัปปิตา สมังคีภูตา ปริจาริยันตีติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"น วายาเมยย สัพพัตถ. นาญญัสส ปุริโส สิยา,
นาญญํ นิสสาย ชีเวยย ธัมเมน น วณี จเรติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เชตวเน

อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา อตฺตโน อเนเก ปาปเก อกุสเล ธมฺเม ปหีเน ปจฺจเวกฺขมาโน นิสินฺโน โหติ อเนเก จ กุสเล ธมฺเม ภาวนาย ปาริปูริคเต. อถโข ภควา อตฺตโน อเนเก ปาปเก อกุสเล ธมฺเม ปหีเน วิทิตฺวา อเนเก จ กุสเล ธมฺเม ภาเวนาย ปาริปูริคเต ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อหุ ปุพฺเพ ตทา นาหุ นาหุ ปุพฺเพ ตทา อหุ
น จาหุ น จ ภวิสฺสติ นเจตรหิ วิชฺชตีติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา นานาติตฺถิยา สมณพฺราหฺมณา ปริพฺพาชกา สาวตฺถิยํ ปฏิวสนฺติ นานาทิฏฺฐิกา นานาขนฺติกา นานารุจิกา นานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตา. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "อสสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "อนฺตวา โลโก, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "อนนฺตวา โลโก, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรํ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณา, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณา, อิทเมว

สัจจํ, โมฆมัญญันติ. สันเตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรัมมรณา, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. สันติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรัมมะณา, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. เต ภัณฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปันนา อัญญมัญญํ มุขสัตตีหิ วิตุทันตา วิหรติ "เอทิโส ธัมโม เนทิโส ธัมโม, เนทิโส ธัมโม เอทิโส ธัมโมติ. อถโข สัมพหุลา ภิก์ขู ปุพ์พัณหสมยํ นิวาเสต์วา ปัตตจีวรมาทาย สาวัตถึ ปิณฑาย ปาวิสึสุ. สาวัตถิยํ ปิณฑาย จริต์วา ปัจฉาภัตตํ ปิณฑปาตปฏิก์กันตา เยน ภควา เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิต์วา ภควันตํ อภิวาเทต์วา เอกมันตํ นิสีทึสุ. เอกมันตํ นิสินนา โข เต ภิก์ขู ภควันตํ เอตทโวจุํ "อิธ ภันเต สัมพหุลา นานาติต์ถิยา สมณพ์ราห์มณา ปริพ์พาชกา สาวัตถิยํ ปฏิวสันติ นานาทิฏฐิกา นานาขันติกา นานารุจิกา นานาทิฏฐินิสสยนิสสิตา. สันเตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "สัสสโต โลโก, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. สันติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "อัสสัสสโต โลโก, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. สันเตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "อันตวา โลโก, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. สันติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "อนันตวา โลโก, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. สันเตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. สันติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฐิโน "อัญญํ ชีวํ อัญญํ สรีรํ, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัญญันติ. สันเตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน

เอวํทิฏฺฐิโน "โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณา, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณา, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณา, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณา, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. เต ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม, เอทิโส ธมฺโมติ. อญฺญติตฺถิยา ภิกฺขเว ปริพฺพาชกา อนฺธา อจกฺขุกา อตฺถํ น ชานนฺติ, อนตฺถํ น ชานนฺติ, ธมฺมํ น ชานนฺติ, อธมฺมํ น ชานนฺติ; เต อตฺถํ อชานนฺตา อนตฺถํ อชานนฺตา ธมฺมํ อชานนฺตา อธมฺมํ อชานนฺตา ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม, เอทิโส ธมฺโมติ.

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อญฺญตโร ราชา อโหสิ. อถโข ภิกฺขเว โส ราชา อญฺญตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ "เอหิ ตฺวํ อมฺโภ ปุริส ยาวติกา สาวตฺถิยา ชจฺจนฺธา, เต สพฺเพ เอกชฺฌํ สนฺนิปาเตหีติ. "เอวํ เทวาติ โข ภิกฺขเว โส ปุริโส ตสฺส รญฺโญ ปฏิสฺสุตฺวา ยาวติกา สาวตฺถิยา ชจฺจนฺธา, เต สพฺเพ คเหตฺวา เยน โส ราชา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ราชานํ เอตทโวจ "สนฺนิปาติตา โข เต เทว ยาวติกา สาวตฺถิยา ชจฺจนฺธาติ. เตนหิ ภเณ ชจฺจนฺธานํ หตฺถึ ทสฺเสหีติ. "เอวํ เทวาติ โข ภิกฺขเว โส ปุริโส ตสฺส รญฺโญ ปฏิสฺสุตฺวา

ชัจ์จัน์ธานํ หัต์ถึ ทัส์เสสิ. เอกัจ์จานํ ชัจ์จัน์ธานํ หัต์ถิส์ส สีสํ
ทัส์เสสิ “เอทิโส ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ. เอกัจ์จานํ หัต์ถิส์ส กัณ์ณํ
ทัส์เสสิ “เอทิโส ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ. เอกัจ์จานํ ชัจ์จัน์ธานํ หัต์ถิส์ส
ทัน์ตํ ทัส์เสสิ “เอทิโส ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ. เอกัจ์จานํ ชัจ์จัน์ธานํ
หัต์ถิส์ส โสณ์ฑํ ทัส์เสสิ “เอทิโส ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ. เอกัจ์จานํ
ชัจ์จัน์ธานํ หัต์ถิส์ส กายํ ทัส์เสสิ “เอทิโส ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ.
เอกัจ์จานํ หัต์ถิส์ส ปาทํ ทัส์เสสิ “เอทิโส ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ.
เอกัจ์จานํ ชัจ์จัน์ธานํ หัต์ถิส์ส ปิฏ์ฐึ ทัส์เสสิ “เอทิโส ชัจ์จัน์ธา
หัต์ถีติ. เอกัจ์จานํ ชัจ์จัน์ธานํ หัต์ถิส์ส นังคุฏ์ฐํ ทัส์เสสิ “เอทิโส
ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ. เอกัจ์จานํ ชัจ์จัน์ธานํ หัต์ถิส์ส วาลธึ ทัส์เสสิ
“เอทิโส ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ. อถโข ภิก์ขเว โส ปุริโส ชัจ์จัน์ธานํ
หัต์ถึ ทัส์เสต์วา เยน โส ราชา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ตํ
ราชานํ เอตทโวจ “ทิฏ์โฐ โข เตหิ เทว ชัจ์จัน์เธหิ หัต์ถี,
ยัส์สทานิ กาลํ มัญ์ญถาติ. อถโข ภิก์ขเว โส ราชา เยน เต
ชัจ์จัน์ธา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา เต ชัจ์จัน์เธ เอตทโวจ
“ทิฏ์โฐ โว ชัจ์จัน์ธา หัต์ถีติ. “เอวํ เทวาติ. ทิฏ์โฐ โน
หัต์ถีติ วเทถ ชัจ์จัน์ธา, กีทิโส หัต์ถีติ. เยหิ ภิก์ขเว ชัจ์จัน์เธหิ
หัต์ถิส์ส สีสํ ทิฏ์ฐํ อโหสิ, เต เอวมาหํสุ “เอทิโส เทว หัต์ถี,
เสย์ยถาปิ กุม์โภติ. เยหิ ภิก์ขเว ชัจ์จัน์เธหิ หัต์ถิส์ส กัณ์โณ
ทิฏ์โฐ อโหสิ, เต เอวมาหํสุ “เอทิโส เทว หัต์ถี เสย์ยถาปิ
สุป์โปติ. เยหิ ภิก์ขเว ชัจ์จัน์เธหิ หัต์ถิส์ส ทัน์โต ทิฏ์โฐ อโหสิ,
เต เอวมาหํสุ “เอทิโส เทว หัต์ถี, เสย์ยถาปิ ผาโลติ. เยหิ
ภิก์ขเว ชัจ์จัน์เธหิ หัต์ถิส์ส โสณ์โฑ ทิฏ์โฐ อโหสิ, เต เอวมาหํสุ
“เอทิโส เทว หัต์ถี, เสย์ยถาปิ นังคุลีสาติ. เยหิ ภิก์ขเว ชัจ์จัน์เธหิ

หตฺถิสฺส กาโย ทิฏฺโฐ อโหสิ, เต เอวมาหํสุ "เอทิโส เทว หตฺถี เสยฺยถาปิ โกฏฺโฐติ. เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเธหิ หตฺถิสฺส ปาโท ทิฏฺโฐ อโหสิ, เต เอวมาหํสุ "เอทิโส เทว หตฺถี, เสยฺยถาปิ ถูโณติ. เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเธหิ หตฺถิสฺส ปิฏฺฐิ ทิฏฺฐา อโหสิ, เต เอวมาหํสุ "เอทิโส เทว หตฺถี, เสยฺยถาปิ อุทุกฺขโลติ. เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเธหิ หตฺถิสฺส นงฺคุฏฺฐํ ทิฏฺฐํ อโหสิ, เต เอวมาหํสุ "เอทิโส เทว หตฺถี, เสยฺยถาปิ มุสโลติ. เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเธหิ หตฺถิสฺส วาลธิ ทิฏฺโฐ อโหสิ, เต เอวมาหํสุ "เอทิโส เทว หตฺถี เสยฺยถาปิ สมฺมชฺชนีติ. เต เอทิโส หตฺถี, เนทิโส หตฺถี; เนทิโส หตฺถี, เอทิโส หตฺถีติ อญฺญมญฺญํ มุฏฺฐีหิ สํยุชฺฌึสุ. เตน จปน ภิกฺขเว โส ราชา อตฺตมโน อโหสิ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา อนฺธา อจกฺขุกา อตฺถํ น ชานนฺติ, อนตฺถํ น ชานนฺติ, ธมฺมํ น ชานนฺติ, อธมฺมํ น ชานนฺติ; เต อตฺถํ อชานนฺตา อนตฺถํ อชานนฺตา ธมฺมํ อชานนฺตา อธมฺมํ อชานนฺตา ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม, เอทิโส ธมฺโมติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อิเมสุ กิร สชฺชนฺติ เอเก สมณพฺราหฺมณา
วิคฺคยฺห นํ วิวทนฺติ ชนา เอกงฺคทสฺสิโนติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา นานาติตฺถิยา สมณพฺราหฺมณา ปริพฺพาชกา สาวตฺถิยํ ปฏิวสนฺติ นานาทิฏฺฐิกา นานาขนฺติกา นานารุจิกา นานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตา. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สสฺสโต อตฺตา จ โลโก

จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “อัสัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “สัส์สโต จ อัสัส์สโต จ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “เนวสัส์สโต นาสัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “สยํกโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “ปรํกโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “สยํกโต จ ปรํกโต จ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “อสยํกาโร จ อปรํกาโร จ อธิจ์จสมุป์ปัน์โน อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน สัส์สตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “อัสัส์สตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “สัส์สตัญ์จ อัสัส์สตัญ์จ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “เนวสัส์สตํ นาสัส์สตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ๎ราห๎มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน “สยํกตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา

จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "ปรํกตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สยํกตญฺจ ปรํกตญฺจ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน อสยํการํ จ อปรํการํ จ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. เต ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม เอทิโส ธมฺโมติ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปาวิสุํ. สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อิธ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาติตฺถิยา สมณพฺราหฺมณา ปริพฺพาชกา สาวตฺถิยํ ปฏิวสนฺติ นานาทิฏฺฐิกา นานาขนฺติกา นานารุจิกา นานาทิฏฺฐิ- นิสฺสยนิสฺสิตา. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. ฯ เป ฯ เต ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม, เอทิโส ธมฺโมติ. อญฺญติตฺถิยา ภิกฺขเว ปริพฺพาชกา อนฺธา อจกฺขุกา อตฺถํ น ชานนฺติ อนตฺถํ น ชานนฺติ ธมฺมํ น ชานนฺติ อธมฺมํ น ชานนฺติ; เต อตฺถํ อชานนฺตา อนตฺถํ อชานนฺตา ธมฺมํ อชานนฺตา อธมฺมํ อชานนฺตา ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส

ธัม์โม, เนทิโส ธัม์โม; เนทิโส ธัม์โม, เอทิโส ธัม์โมติ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อิเมสุ กิร สัช์ชัน์ติ เอเก สมณพ์ราห์มณา
อัน์ตรา จ วิสีทัน์ติ อัป์ปัต์วาว ตโมคธัน์ติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถบิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สัม์พหุลา นานาติต์ถิยา สมณพ์ราห์มณา ปริพ์พาชกา สาวัต์ถิยํ ปฏิวสัน์ติ นานาทิฏ์ฐิกา นานาขัน์ติกา นานารุจิกา นานาทิฏ์ฐินิส์สยนิส์สิตา. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "อัส์สัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สัส์สโต จ อัส์สัส์สโต จ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "เนวสัส์สโต นาส์สัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สยํกโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "ปรํกโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สยํกโต จ ปรํกโต จ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "อสยํกาโร จ อปรํกาโร จ อธิจ์จสมุป์ปัน์โน อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ;

โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สสฺสตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "อสสฺสตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สสฺสตํ จ อสสฺสตํ จ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "เนวสสฺสตํ นาสสฺสตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สยํกตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "ปรํกตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สยํกตํ จ ปรํกตํ จ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "อสยํการํ จ อปรํการํ จ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ, โลโก จ อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. เต ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม, เอทิโส ธมฺโมติ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปาวิสึสุ. สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อิธ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาติตฺถิยา สมณพฺราหฺมณา ปริพฺพาชกา สาวตฺถิยํ ปฏิวสนฺติ

นานาทิฏ์ฐิกา นานาขัน์ติกา นานารุจิกา นานาทิฏ์ฐินิส์สยนิส์สิตา. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "อัส์สัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สัส์สโต จ อัส์สัส์สโต จ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "เนวสัส์สโต นาส์สัส์สโต อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สยํกโต. ปรํกโต. สยํกโต จ ปรํกโต จ. อสยํกาโร จ อปรํกาโร จ อธิจ์จสมุป์ปัน์โน อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สัส์สตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "อัส์สัส์สตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สัส์สตํ จ อัส์สัส์สตํ จ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "เนวสัส์สตํ นาส์สัส์สตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สยํกตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์ติ ปเนเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "ปรํกตํ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ, อิทเมว สัจ์จํ; โมฆมัญ์ญัน์ติ. สัน์เตเก สมณพ์ราห์มณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏ์ฐิโน "สยํกตํ จ ปรํกตํ จ สุขทุก์ขํ อัต์ตา จ โลโก จ,

อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. สนฺติ ปเนเก สมณพฺราหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน "สยํการํ จ ปรํการํ จ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ, อิทเมว สจฺจํ; โมฆมญฺญนฺติ. เต ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม, เอทิโส ธมฺโมติ. อญฺญติตฺถิยา ภิกฺขเว ปริพฺพาชกา อนฺธา อจกฺขุกา อตฺถํ น ชานนฺติ, อนตฺถํ น ชานนฺติ, ธมฺมํ น ชานนฺติ, อธมฺมํ น ชานนฺติ; เต อตฺถํ อชานนฺตา อนตฺถํ อชานนฺตา ธมฺมํ อชานนฺตา อธมฺมํ อชานนฺตา ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ "เอทิโส ธมฺโม, เนทิโส ธมฺโม; เนทิโส ธมฺโม, เอทิโส ธมฺโมติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อหํการปสุตายํ ปชา ปรํการูปสญฺหิตา,
เอตเทเก นาพฺภญฺญสุ น นํ สลฺลนฺติ อทฺทสุํ,
เอตญฺจ สลฺลํ ปฏิคจฺจ ปสฺสโต
อหํ กโรมีติ น ตสฺส โหติ,
ปโร กโรตีติ น ตสฺส โหติ.
มานุเปตา อยํ ปชา มานคนฺถา มานวินิพทฺธา
ทิฏฺฐีสุ พฺยารพฺภกถา สํสารํ นาติวตฺตตีติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สุภูติ ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย อวิตกฺกํ สมาธึ สมาปชฺชิตฺวา. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ สุภูตึ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย อวิตกฺกํ สมาธึ สมาปนฺนํ, อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ

เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยัสส วิตักกา วิธูปิตา,
อัชฌัตตํ สุวิปักปิตา อเสสา,
ตํสังคมติจจ อรูปสัญญี
จตุโยคาติคโต น ชาตึ เอตีติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลันทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน ราชคเห เท๎ว ปูคา[๑] อัญญติตถิยา คณิกาย รัตตา โหนติ ปฏิพัทธจิตตา ภัณฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปันนา อัญญมัญญํ ปาณีหิปิ อุปักกมันติ, เลฑฑูหิปิ อุปักกมันติ, ทัณเฑหิปิ อุปักกมันติ, สัตเถหิปิ อุปักกมันติ; เต ตัตถ มรณัมปิ นิคัจฉันติ มรณมัตตัมปิ ทุกขํ. อถโข สัมพหุลา ภิกขู ปุพพัณหสมยํ นิวาเสต๎วา ปัตตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฑาย ปาวิสึสุ. ราชคเห ปิณฑาย จริต๎วา ปัจฉาภัตตํ ปิณฑปาตปฏิกกันตา เยน ภควา เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิต๎วา ภควันตํ อภิวาเทต๎วา เอกมันตํ นิสีทึสุ. เอกมันตํ นิสินนา โข เต ภิกขู ภควันตํ เอตทโวจุํ "อิธ ภันเต ราชคเห เท๎ว ปูคา อัญญติตถิยา คณิกาย รัตตา ปฏิพัทธจิตตา ภัณฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปันนา อัญญมัญญํ ปาณีหิปิ อุปักกมันติ, เลฑฑูหิปิ อุปักกมันติ, ทัณเฑหิปิ อุปักกมันติ, สัตเถหิปิ อุปักกมันติ; เต ตัตถ มรณัมปิ นิคัจฉันติ มรณมัตตัมปิ ทุกขันติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิต๎วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยัญจ ปัตตํ ยัญจ ปัตตัพพํ, อุภยเมตํ รชานุกิณณํ
อาตุรัสสานุสิกขโต

๑ พ. มูคา

เย จ สิกฺขาสารา สีลพฺพตํ ชีวิตํ พฺรหฺมจริยํ อุปฏฺฐานสารา อยเมโก อนฺโต.
เยจ เอวํวาทิโน นตฺถิ กาเมสุ โทโสติ อยํ ทุติโย อนฺโต.
อิจฺเจเต อุโภ อนฺตา กฏสิวฑฺฒนา กฏสิโย ทิฏฺฐึ วฑฺเฒนฺติ.
เอเต เต อุโภ อนฺเต อนภิญฺญาย โอลียนฺติ เอเก, อติธาวนฺติ เอเก
เย จ โข เต อภิญฺญาย ตตฺร จ นาเหสุํ เตน จ อมญฺญิสุ
วฏฺฏํ เตสํ นตฺถิ ปญฺญาปนายาติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺตนฺธการติมิสายํ อพฺโภกาเส นิสินฺโน โหติ เตลปฺปทีเปสุ ฌายมาเนสุ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา อธิปาตกา เตสุ เตลปฺปทีเปสุ อาปาตปริปาตํ อนยํ อาปชฺชนฺติ, พฺยสนํ อาปชฺชนฺติ, อนยพฺยสนํ อาปชฺชนฺติ. อทฺทสา โข ภควา เต สมฺพหุเล อธิปาตเก เตสุ เตลปฺปทีเปสุ อาปาตปริปาตํ อนยํ อาปชฺชนฺเต พฺยสนํ อาปชฺชนฺเต อนยพฺยสนํ อาปชฺชนฺเต. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อุปาติธาวนฺติ น สารเมนฺติ,
นวํ นวํ พนฺธนํ พฺรูหยนฺติ,
ปตนฺติ ปชฺโชตมิวาธิปาตา
ทิฏฺเฐ สุเต อิติเหเก นิวิฏฺฐาติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถโข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "ยาวกีวญฺจ ภนฺเต ตถาคตา โลเก นุปฺปชฺชนฺติ อรหนฺโต

สัมมาสัมพุทฺธา, ตาว อัญญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา สักฺกตา โหนฺติ ครุกตา มานิตา ปูชิตา อปจิตา ลาภิโน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ยโต จ โข ภนฺเต ตถาคตา โลเก อุปฺปชฺชนฺติ อรหนฺโต สัมมาสัมพุทฺธา, อถโข อัญญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา อสักฺกตา โหนฺติ อครุกตา อมานิตา อปูชิตา อนปจิตา น ลาภิโน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ภควา เยวทานิ ภนฺเต สักฺกโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ภิกฺขุสํโฆ จาติ. เอวเมตํ อานนฺท, เอวเมตํ อานนฺท. ยาวกีวญฺจ อานนฺท ตถาคตา โลเก นุปฺปชฺชนฺติ อรหนฺโต สัมมาสัมพุทฺธา, ตาว อัญญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา สักฺกตา โหนฺติ ครุกตา มานิตา ปูชิตา อปจิตา ลาภิโน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ยโต จ โข อานนฺท ตถาคตา โลเก อุปฺปชฺชนฺติ อรหนฺโต สัมมาสัมพุทฺธา, อถโข อัญญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา อสักฺกตา โหนฺติ อครุกตา อมานิตา อปูชิตา อนปจิตา น ลาภิโน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลา-นปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ตถาคโต เยวทานิ สักฺกโต โหติ ครุกโต มานิโต ปูชิโต อปจิโต ลาภี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ภิกฺขุสํโฆ จาติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"โอภาสติ ตาว โส กิมิ ยาว น อุณฺณติ ปภงฺกโร,
วิโรจนมฺหิ อุคฺคเต หตปฺปโภ โหติ น จาปิ ภาสติ,
เอวํ โอภาสิตเมว ติตฺถิยานํ
ยาว สัมมาสัมพุทฺธา โลเก นุปฺปชฺชนฺติ,
น ตกฺกิกา สุชฺฌนฺติ น จาปิ สาวกา,

ทุทฺทิฏฺฐี น ทุกฺขา ปมุญฺจเรติ.

ชจฺจนฺธวคฺโค ฉฏฺโฐ.

ตสฺสุทฺทานํ.

อายุสมโอสฺสชฺชนํ ปฏิสลฺลา,
อาหุ ตญฺจ กิร ติตฺถา
สตฺตมมาหุ สุภูติ
คณิกา อุปาติ นวโม
อุปฺปชฺชนฺติ จ เตทสาติ.

อุทาเน จูฬวคฺโค.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สาริปุตฺโต อายสฺมนฺตํ ลกุณฺฏกภทฺทิยํ อเนกปริยาเยน ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. อถโข อายสฺมโต ลกุณฺฏกภทฺทิยสฺส อายสฺมตา สาริปุตฺเตน อเนกปริยาเยน ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิยมานสฺส สมาทปิยมานสฺส สมุตฺเตชิยมานสฺส สมฺปหํสิยมานสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจิ. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ ลกุณฺฏกภทฺทิยํ อายสฺมตา สาริปุตฺเตน อเนกปริยาเยน ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิยมานํ สมาทปิยมานํ สมุตฺเตชิยมานํ สมฺปหํสิยมานํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อุทฺธํ อโธ สพฺพธิ วิปฺปมุตฺโต
อยมหมสฺมีติ อนานุปสฺสี
เอวํวิมุตฺโต อุทตาริ โอฆํ.

อติณ์ณปุพ์พํ อปุนัพ์ภวายาติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายัส์มา สาริปุต์โต อายัส์มัน์ตํ ลกุณ์ฏกภัท์ทิยํ เสก์โขติ มัญ์ญมาโน ภิย์โยโส มัต์ตาย อเนกปริยาเยน ธัม์มิยา กถาย สัน์ทัส์เสติ สมาทเปติ สมุต์เตเชติ สัม์ปหํเสติ. อัท์ทสา โข ภควา อายัส์มัน์ตํ สาริปุต์ตํ อายัส์มัน์ตํ ลกุณ์ฏกภัท์ทิยํ เสก์โขติ มัญ์ญมานํ ภิย์โยโส มัต์ตาย อเนกปริยาเยน ธัม์มิยา กถาย สัน์ทัส์เสน์ตํ สมาทเปน์ตํ สมุต์เตเชน์ตํ สัม์ปหํเสน์ตํ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อัจ์ฉิช์ชิ วัฏ์ฏํ พ์ยาคา นิราสํ
วิสุก์ขา สริตา น สัน์ทติ,
ฉิน์นํ วัฏ์ฏํ น วัต์ตติ
เอเสวัน์โต ทุก์ขัส์สาติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สาวัต์ถิยํ มนุส์สา เยภุย์เยน กาเมสุ อติเวลํ สัต์ตา รัต์ตา คิท์ธา คธิตา มุจ์ฉิตา อัช์โฌปัน์นา สัม์มัต์ตกชาตา กาเมสุ วิหรัน์ติ. อถโข สัม์พหุลา ภิก์ขู ปุพ์พัณ์หสมยํ นิวาเสต์วา ปัต์ตจีวรมาทาย สาวัต์ถึ ปิณ์ฑาย ปาวิสึสุ. สาวัต์ถิยํ ปิณ์ฑาย จริต์วา ปัจ์ฉาภัต์ตํ ปิณ์ฑปาตปฏิก์กัน์ตา เยน ภควา เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิต์วา ภควัน์ตํ อภิวาเทต์วา เอกมัน์ตํ นิสีทึสุ. เอกมัน์ตํ นิสิน์นา โข เต ภิก์ขู ภควัน์ตํ เอตทโวจุํ "อิธ ภัน์เต สาวัต์ถิยํ มนุส์สา เยภุย์เยน

กาเมสุ อติเวลํ สตฺตา โหนฺติ รตฺตา คิทฺธา คธิตา มุจฺฉิตา อชฺโฌปนฺนา สมฺมตฺตกชาตา กาเมสุ วิหรนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"กาเมสุ สตฺตา กามสงฺคสตฺตา
สํโยชเน วชฺชมปสฺสมานา
น หิ ชาตุ สํโยชนสงฺคสตฺตา
โอฆํ ตเรยฺยุํ วิปุลํ มหนฺตนฺติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ มนุสฺสา เยภุยฺเยน กาเมสุ สตฺตา โหนฺติ รตฺตา คิทฺธา คธิตา มุจฺฉิตา อชฺโฌปนฺนา อนฺธีกตา สมฺมตฺตกชาตา กาเมสุ วิหรนฺติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อทฺทสา โข ภควา เต สาวตฺถิยํ มนุสฺเส เยภุยฺเยน กาเมสุ สตฺเต คิทฺเธ คธิเต อชฺโฌปนฺเน อนฺธีกเต สมฺมตฺตกชาเต กาเมสุ วิหรนฺเต. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"กามนฺธา ชาลสญฺฉนฺนา ตณฺหาฉทนฉาทิตา,
ปมตฺตพนฺธุนา พทฺธา มจฺฉาว กุมินามุเข,
ชรามรณํ คจฺฉนฺติ วจฺโฉ ขีรปโกว มาตรนฺติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ลกุณฺฑกภทฺทิโย สมฺพหุลานํ ภิกฺขูนํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ ลกุณฺฑกภทฺทิยํ ทูรโตว สมฺพหุลานํ ภิกฺขูนํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อาคจฺฉนฺตํ ทุพฺพณฺณํ

ทุท์ทัสิกํ โอโกฏิมกํ เยภุย์เยน ภิก์ขูนํ ปริภูตรูปํ; ทิส์วาน ภิก์ขู อามัน์เตสิ "ปัส์สถ โน ตุเม์ห ภิก์ขเว เอตํ ภิก์ขุํ ทูรโตว สัม์พหุลานํ ภิก์ขูนํ ปิฏ์ฐิโต ปิฏ์ฐิโต อาคัจ์ฉัน์ตํ ทุพ์พัณ์ณํ ทุท์ทัสิกํ โอโกฏิมกํ เยภุย์เยน ภิก์ขูนํ ปริภูตรูปัน์ติ. เอวํ ภัน์เตติ. เอโส ภิก์ขเว ภิก์ขุ มหิท์ธิโก มหานุภาโว น จ สา สมาปัต์ติ สุลภรูปา, ยา เตน ภิก์ขุนา อสมาปัน์นปุพ์พา; ยัส์สจัต์ถาย กุลปุต์ตา สัม์มเทว อคารัส์มา อนคาริยํ ปัพ์พชัน์ติ, ตทนุต์ตรํ พ์รห์มจริยปริโยสานํ ทิฏ์เฐว ธัม์เม สยํ อภิญ์ญา สัจ์ฉิกัต์วา อุปสัม์ปัช์ช วิหรตีติ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"เนลังโค เสตปัจ์ฉาโท เอการโร วัต์ตตี รโถ
อนีฆํ ปัส์ส อายัน์ตํ ฉิน์นโสตํ อพัน์ธนัน์ติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายัส์มา อัญ์ญาตโกณ์ฑัญ์โญ ภควโต อวิทูเร นิสิน์โน โหติ ปัล์ลังกํ อาภุชิต์วา อุชุํ กายํ ปณิธาย ตัณ์หาสํขยวิมุต์ตึ ปัจ์จเวก์ขมาโน. อัท์ทสา โข ภควา อายัส์มัน์ตํ อัญ์ญาตโกณ์ฑัญ์ญํ อวิทูเร นิสิน์นํ ปัล์ลังกํ อาภุชิต์วา อุชุํ กายํ ปณิธาย ตัณ์หาสํขยวิมุต์ตึ ปัจ์จเวก์ขมานํ. อถโข ภควา เอตมัต์ถํ วิทิต์วา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยัส์ส มูลํ ฉมา นัต์ถิ ปัณ์ณา นัต์ถิ กุโต ลตา
ตํ ธีรํ พัน์ธนา มุต์ตํ โก ตํ นิน์ทิตุมรหติ,
เทวาปิ นํ ปสํสัน์ติ พ์รห์มุนาปิ ปสํสิโตติ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา อัต์ตโน ปปัญ์จสัญ์ญาสํขาปหานํ ปัจ์จเวก์ขมาโน นิสิน์โน โหติ. อถโข

ภควา อตฺตโน ปปญฺจสญฺญาสงฺขาปหานํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยสฺส ปปญฺจา ฐิติ จ นตฺถิ
สนฺธานํ ปลิฆํ จ วีติวตฺโต
น ตํ นิตณฺหํ มุนึ จรนฺตํ
นาวชานาติ สเทวโกปิ โลโกติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากจฺจาโน ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย กายคตาย สติยา อชฺฌตฺตํ ปริมุขํ สุปติฏฺฐิตาย. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อวิทูเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย กายคตาย สติยา อชฺฌตฺตํ ปริมุขํ สุปติฏฺฐิตาย. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยสฺส สิยา สพฺพทา สติ สตตํ กายคตา อุปฏฺฐิตา
โน จสฺส โน จ เม สิยา น ภวิสฺสติ น จ เม ภวิสฺสติ
อนุปุพฺพวิหารี ตตฺถ โส กาเลเนว ตเร วิสตฺติกนฺติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา มลฺเลสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ เยน ถูนํ นาม มลฺลานํ พฺราหฺมณคาโม, ตทวสริ. อสฺโสสุํ โข ถูเณยฺยกา พฺราหฺมณคหปติกา "สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต มลฺเลสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ ถูนํ อนุปฺปตฺโตติ อุทปานํ ติณสฺส จ ภุสสฺส จ ยาว มุขโต ปูเรสุํ "มา เต มุณฺฑกา สมณกา ปานียํ อปํสูติ. อถโข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม เยน อญฺญตรํ รุกฺขมูลํ เตนุปสงฺกมิ,

อุปสังกมิต๎วา ปัญญัตเต อาสเน นิสีทิ. นิสัชช โข ภควา อายัส๎มันตํ อานันทํ อามันเตสิ "อิงฆ เม ต๎วํ อานันท เอตัส๎มา อุทปานา ปานียํ อาหราติ. เอวํ วุตเต อายัส๎มา อานันโท ภควันตํ เอตทโวจ "อิทานิ โส ภันเต อุทปาโน ถูเณยยเกหิ พ๎ราห๎มณคหปติเกหิ ติณัสส จ ภุสัสส จ ยาว มุขโต ปูริโต "มา มุณฑกา สมณกา ปานียํ อปํสูติ. ทุติยัมปิ โข ภควา อายัส๎มันตํ อานันทํ อามันเตสิ "อิงฆ เม ต๎วํ อานันท เอตัส๎มา อุทปานา ปานียํ อาหราติ. ทุติยัมปิ โข อายัส๎มา อานันโท ภควันตํ เอตทโวจ "อิทานิ โส ภันเต อุทปาโน ถูเณยยเกหิ พ๎ราห๎มณคหปติเกหิ ติณัสส จ ภุสัสส จ ยาว มุขโต ปูริโต "มา เต มุณฑกา สมณกา ปานียํ อปํสูติ. ตติยัมปิ โข ภควา อายัส๎มันตํ อานันทํ อามันเตสิ "อิงฆ เม ต๎วํ อานันท เอตัส๎มา อุทปานา ปานียํ อาหราติ. "เอวํ ภันเตติ โข อายัส๎มา อานันโท ภควโต ปฏิสสุต๎วา ปัตตํ คเหต๎วา เยน โส อุทปาโน เตนุปสังกมิ. อถโข อุทปาโน อายัส๎มันเต อานันเท อุปสังกมันเต สัพพันตํ ติณัญจ ภุสัญจ มุขโต โอวมิต๎วา อัจฉัสส อุทกัสส อนาวิลัสส วิปปสันนัสส ยาว มุขโต ปูริโต วิสสันทันโต มัญเญ อัฏฐาสิ. อถโข อายัส๎มโต อานันทัสส เอตทโหสิ "อัจฉริยํ วต โภ, อัพภุตํ วต โภ. ตถาคตัสส มหิทธิกตา มหานุภาวตา, อยัญหิ โส อุทปาโน มยิ อุปสังกมันเต สัพพันตํ ติณัญจ ภุสัญจ มุขโต โอวมิต๎วา อัจฉัสส อุทกัสส อนาวิลัสส วิปปสันนัสส ยาว มุขโต ปูริโต วิสสันทันโต มัญเญ ฐิโตติ. ปัตเตน ปานียํ อาทาย เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต๎วา ภควันตํ เอตทโวจ "อัจฉริยํ ภันเต, อัพภุตํ ภันเต. ตถาคตัสส มหิทธิกตา มหานุภาวตา, อยัญหิ โส ภันเต อุทปาโน

มยิ อุปสงฺกมนฺเต สพฺพนฺตํ ติณญฺจ ภุสญฺจ มุขโต โอวมิตฺวา อชฺฌสฺส อุทกสฺส อนาวิลสฺส วิปฺปสนฺนสฺส ยาว มุขโต ปูริโต วิสนฺทนฺโต มญฺเญ อญฺฌาสิ. ปิวตุ ภควา ปานียํ, ปิวตุ สุคโต ปานียนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"กึ กยิรา อุทปาเนน อาปา เจ สพฺพทา สิยุํ,
ตณฺหาย มูลโต เฉตฺวา กิสฺส ปริเยสนญฺจเรติ.

เอวมฺเม สุตํ เอกํ. สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. เตน โข ปน สมเยน รญฺโญ อุเทนสฺส อุยฺยานคตสฺส อนฺเตปุรํ ทฑฺฒํ โหติ, ปญฺจ อิตฺถิสตานิ กาลกตานิ โหนฺติ สามาวติปมุขานิ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย โกสมฺพึ ปิณฺฑาย ปาวิสึสุ. โกสมฺพิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อิธ ภนฺเต รญฺโญ อุเทนสฺส อุยฺยานคตสฺส อนฺเตปุรํ ทฑฺฒํ, ปญฺจ อิตฺถิสตานิ กาลกตานิ โหนฺติ สามาวติปมุขานิ, ตาสํ ภนฺเต อุปาสิกานํ คติ, โก อภิสมฺปราโยติ. สนฺเตตฺถ ภิกฺขเว อุปาสิกาโย โสตาปนฺนา, สนฺติ สกทาคามินิโย, สนฺติ อนาคามินิโย, สพฺพา ตา ภิกฺขเว อุปาสิกาโย อนิปฺผลา กาลกตาติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"โมหสมฺพนฺธโน โลโก ภพฺพรูโปว ทิสฺสติ
อุปธิพนฺธโน พาโล ตมสา ปริวาริโต
สสฺสโตริว ขายติ ปสฺสโต นตฺถิ กิญฺจนนฺติ.

จูฬวคฺโค สตฺตโม.

ตัสฺสุทฺทานํ.

โหนฺติ ทุเว ตถา ภทฺทิยา โหนฺติ ทุเว กาเมสุ สตฺตา
ลกุณฺโฐ ตณฺหาขโย จ ปปญฺจขโย จ
กจฺจาโน อุทปานํ อุเทโนติ.

อุทาเน ปาฏลิคามิวคฺโค.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขูนํ นิพฺพานปฏิสญฺญุตฺตาย ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต จ ภิกฺขู อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพญฺเจตโส สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ "อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตนํ, ยตฺถ เนว ปถวี น อาโป น เตโช น วาโย น อากาสานญฺจายตนํ น วิญฺญาณญฺจายตนํ น อากิญฺจญฺญายตนํ น เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ นายํ โลโก น ปรโลโก น อุโภ จนฺทิมสุริยา, ตมหํ ภิกฺขเว เนว อาคตึ วทามิ น คตึ น ฐิตึ น จุตึ น อุปปตฺตึ, อปฺปติฏฺฐํ อปฺปวตฺตํ อนารมฺมณเมว ตํ, เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูนํ นิพฺพานปฏิสํยุตฺตาย ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต จ ภิกฺขู อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพญฺเจตโส สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ทุทฺทสํ อนตฺตํ นาม น หิ สจฺจํ สุทสฺสนํ
ปฏิวิทฺธา ตณฺหา ชานโต ปสฺสโต นตฺถิ กิญฺจนนฺติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขู นิพฺพานปฏิสํยุตฺตาย ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต จ ภิกฺขู อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพเจตโส สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ "อตฺถิ ภิกฺขเว อชาตํ อภูตํ อกตํ อสํขตํ, โน เจ ตํ ภิกฺขเว อภวิสฺส อชาตํ อภูตํ อกตํ อสํขตํ, นยิธ ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สํขตสฺส นิสฺสรณํ ปญฺญาเยถ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ อชาตํ อภูตํ อกตํ อสํขตํ, ตสฺมา ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สํขตสฺส นิสฺสรณํ ปญฺญายตีติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขู นิพฺพานปฏิสํยุตฺตาย ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต จ ภิกฺขู อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพเจตโส สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ "นิสฺสิตสฺส จลิตํ, อนิสฺสิตสฺส จลิตํ นตฺถิ, จลิเต อสติ ปสฺสทฺธิ, ปสฺสทฺธิยา สติ รติ น โหติ; รติยา อสติ อาคติคติ น โหติ, อาคติคติยา อสติ จุตูปปาโต น โหติ, จุตูปปาเต อสติ เนวิธ หุรํ น อุภยมนฺตเร เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา มลฺเลสุ จาริกํ จรมาโน

มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ เยน ปาวา ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา ปาวายํ วิหรติ จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส อมฺพวเน. อสฺโสสิ โข จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต "ภควา กิร มลฺเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ ปาวมนุปฺปตฺโต ปาวายํ วิหรติ มยฺหํ อมฺพวเนติ. อถโข จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ ภควา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน สเก นิเวสเน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปตฺวา พหุตํ จ สูกรมทฺทวํ ภควโต กาลํ อาโรเจสิ "กาโล ภนฺเต, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ เยน จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ อามนฺเตสิ "ยนฺเต จุนฺท สูกรมทฺทวํ ปฏิยตฺตํ, เตน มํ ปริวิส; ยํ ปนญฺญํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยตฺตํ, เตน ภิกฺขุสํฆํ ปริวิสาติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา ยํ อโหสิ สูกรมทฺทวํ ปฏิยตฺตํ, เตน ภควนฺตํ ปริวิสิ; ยํ ปนญฺญํ ขาทนียํ โภชนียํ

ปฏิยตฺตํ, เตน ภิกฺขุสํฆํ ปริวิสติ. อถโข ภควา จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ อามนฺเตสิ “ยนฺเต จุนฺท สูกรมทฺทวํ อวสิฏฺฐํ, ตํ โสพฺเภ นิขณาหิ. นาหนฺตํ จุนฺท ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย; ยสฺส ตํ ปริภุตฺตํ สมฺมา ปริณามํ คจฺเฉยฺย อญฺญตฺร ตถาคตสฺสาติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา ยํ อโหสิ สูกรมทฺทวํ อวสิฏฺฐํ, โสพฺเภ นิขณิตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ ภควา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถโข ภควโต จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส ภตฺตํ ภุตฺตาวิสฺส ขโร อาพาโธ อุปฺปชฺชิ, โลหิตปกฺขนฺทิกา พาฬฺหา เวทนา วตฺตนฺติ มรณนฺติกา. ตตฺร สุทํ ภควา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหญฺญมาโน. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ “อายามานนฺท เยน กุสินารา เตนุปสงฺกมิสฺสามาติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ.

จุนฺทสฺส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา กมฺมารสฺสาติ เม สุตํ
อาพาธํ สมฺผุสิ ธีโร ปพาฬฺหํ มรณนฺติกํ.

ภุตฺตสฺส จ สูกรมทฺทเวน
พฺยาธิ ปพาโฬฺห อุทปาทิ สตฺถุโน
วิริจฺจมาโน ภควา อโวจ
คจฺฉามหํ กุสินารํ นครนฺติ.

อถโข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม เยนญฺญตรํ รุกฺขมูลํ เตนุปสงฺกมิ. อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ “อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท

จตุกฺกุณฺํ สํฆาฏึ ปญฺญาเปหิ กิลนฺโตสฺมิ นิสีทิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา จตุกฺคุณํ สํฆาฏึ ปญฺญาเปติ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน. นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานียํ อาหร, ปิปาสิโตสฺมิ อานนฺท ปิวิสฺสามีติ. เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิทานิ ภนฺเต ปญฺจมตฺตานิ สกฏสตานิ อติกฺกนฺตานิ, ตํ จกฺกจฺฉินฺนํ อุทกํ ปริตฺตํ ลุฬิตํ อาวิลํ สนฺทติ. อยํ ภนฺเต กกุฏฺฐา นที อวิทูเร อจฺโฉทกา สาโตทกา สีโตทกา เสโตทกา สุปติตฺถา รมณียา, เอตฺถ ภควา ปานียญฺจ ปิวิสฺสติ คตฺตานิ จ สีตํกริสฺสตีติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานียํ อาหร, ปิปาสิโตสฺมิ อานนฺท ปิวิสฺสามีติ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิทานิ ภนฺเต ปญฺจมตฺตานิ สกฏสตานิ อติกฺกนฺตานิ, ตํ จกฺกจฺฉินฺนํ อุทกํ ปริตฺตํ ลุฬิตํ อาวิลํ สนฺทติ. อยํ ภนฺเต กกุฏฺฐา นที อวิทูเร อจฺโฉทกา สาโตทกา สีโตทกา เสโตทกา สุปติตฺถา รมณียา, เอตฺถ ภควา ปานียญฺจ ปิวิสฺสติ คตฺตานิ จ สีตํกริสฺสตีติ. ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานียํ อาหร, ปิปาสิโตสฺมิ อานนฺท ปิวิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา เยน สา นที เตนุปสงฺกมิ. อถ โข สา นที จกฺกจฺฉินฺนา ปริตฺตา ลุฬิตา อาวิลา สนฺทมานา อายสฺมนฺเต อานนฺเท อุปสงฺกมนฺเต อจฺฉา วิปฺปสนฺนา อนาวิลา สนฺทติ. อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ "อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภูตํ วต โภ. ตถาคตสฺส มหิทฺธิกตา มหานุภาวตา. อยญฺหิ สา นที จกฺกจฺฉินฺนา

ปริตฺตา สุพฺภิตา อาวิลา สนฺทมานา มยิ อุปสงฺกมนฺเต อจฺฉา วิปฺปสนฺนา อนาวิลา สนฺทติ ปตฺเตน ปานียํ อาทาย เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ตถาคตสฺส มหิทฺธิกตา มหานุภาวตา. อยญฺหิ ภนฺเต สา นที จกฺกจฺฉินฺนา ปริตฺตา สุพฺภิตา อาวิลา สนฺทมานา มยิ อุปสงฺกมนฺเต อจฺฉา วิปฺปสนฺนา อนาวิลา สนฺทติ, ปิวตุ ภควา ปานียํ, ปิวตุ สุคโต ปานียนฺติ. อถโข ภควา ปานียํ อปาสิ. อถโข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ เยน กกุฏฺฐา นที เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา กกุฏฺฐํ นทึ อชฺโฌคาเหตฺวา นหาตฺวา จ ปิวิตฺวา จ ปจฺจุตฺตริตฺวา เยน อมฺพวนํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ จุนฺทกํ อามนฺเตสิ "อิงฺฆ เม ตฺวํ จุนฺทก จตุคฺคุณํ สงฺฆาฏึ ปญฺญาเปหิ, กิลนฺโตสฺมิ จุนฺทก นิปชฺชิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา จุนฺทโก ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา จตุคฺคุณํ สงฺฆาฏึ ปญฺญาเปติ. อถโข ภควา ทกฺขิเณน ปสฺเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปสิ ปาเท ปาทํ อจฺจาธาย สโต สมฺปชาโน อุฏฺฐานสญฺญํ มนสิกริตฺวา. อายสฺมา ปน จุนฺทโก ตตฺเถว ภควโต ปุรโต นิสีทิ.

คนฺตฺวาน พุทฺโธ นทิกํ กกุฏฺฐํ
อจฺโฉทกํ สาโตทกํ วิปฺปสนฺนํ
โอคาหิ สตฺถา สุกิลนฺตรูโป,
ตถาคโต อปฺปฏิโม โลโก
นหาตฺวา ปิวิตฺวา จ อุตฺตาริ สตฺถา.
ปุรกฺขโต ภิกฺขุคณสฺส มชฺเฌ
สตฺถา ปวตฺตา ภควา อิธ ธมฺเม
อุปาคมิ อมฺพวนํ มหเสี.

อามนฺตยิ จุนฺทกํ นาม ภิกฺขุํ
จตุคฺคุณํ สนฺถร เม นิปชฺชํ,
โส โจทิโต ภาวิตตฺเตน จุนฺโท
จตุคฺคุณํ สนฺถริ ขิปฺปเมว,
นิปชฺชิ สตฺถา สุกิลนฺตรูโป
จุนฺโทปิ ตตฺถ ปมุเข นิสีทิ.

อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "สิยา โข ปนานนฺท จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส โกจิ วิปฺปฏิสารํ อุปฺปาทเหยฺย "ตสฺส เต อาวุโส จุนฺท อลาภา, ตสฺส เต ทุลฺลทฺธํ, ยสฺส เต ตถาคโต ปจฺฉิมํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา ปรินิพฺพุโตติ. จุนฺทสฺส อานนฺท กมฺมารปุตฺตสฺส วิปฺปฏิสาโร ปฏิวิโนเทตพฺโพ "ตสฺส เต อาวุโส จุนฺท ลาภา, ตสฺส เต สุลทฺธํ, ยสฺส เต ตถาคโต ปจฺฉิมํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา ปรินิพฺพุโต. สมฺมุขา เม ตํ อาวุโส จุนฺท ภควโต สุตํ, สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ "เทฺวเม ปิณฺฑปาตา สมสมปฺผลา สมสมวิปากา อติวิย อญฺเญหิ ปิณฺฑปาเตหิ มหปฺผลตรา จ มหานิสํสตรา จาติ. กตเม เทฺว? ยญฺจ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา ตถาคโต อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุชฺฌติ, ยญฺจ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายติ; อิเม เทฺว ปิณฺฑปาตา สมสมปฺผลา สมสมวิปากา อติวิย อญฺเญหิ ปิณฺฑปาเตหิ มหปฺผลตรา จ มหานิสํสตรา จ. อายุสํวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน กมฺมํ อุปจิตํ, วณฺณสํวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน กมฺมํ อุปจิตํ, สุขสํวตฺตนิกํ. อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน อุปจิตํ, สคฺคสํวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน กมฺมํ อุปจิตํ ยสสํวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน

กมฺมารปุตฺเตน กมฺมํ อุปจิตํ, อธิปเตยฺยสํวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน กมฺมํ อุปจิตนฺติ จุนฺทสฺส อานนฺท กมฺมารปุตฺตสฺส เอวํ วิปฺปฏิสาโร ปฏิวิโนเทตพฺโพติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ททโต ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ สญฺญมโต เวรํ น จียติ,
กุสโล จ ชหาติ ปาปกํ ราคโทสโมหกฺขยา ปรินิพฺพุโตติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา มคเธสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ เยน ปาฏลิคาโม ตทวสริ. อสฺโสสุํ โข ปาฏลิคามิยา อุปาสกา "ภควา กิร มคเธสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ ปาฏลิคามํ อนุปฺปตฺโตติ. อถโข ปาฏลิคามิยา อุปาสกา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข ปาฏลิคามิยา อุปาสกา ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อธิวาเสตุ โน ภนฺเต ภควา อาวสถาคารนฺติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข ปาฏลิคามิยา อุปาสกา ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน อาวสถาคารํ เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา สพฺพสนฺถรึ อาวสถาคารํ สนฺถริตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา อุทกมณิกํ ปติฏฺฐาเปตฺวา เตลปฺปทีปํ อาโรเปตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ปาฏลิคามิยา อุปาสกา ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "สพฺพสนฺถรึ สนฺถตํ ภนฺเต อาวสถาคารํ, อาสนานิ ปญฺญตฺตานิ, อุทกมณิกํ ปติฏฺฐาปิตํ, เตลปฺปทีโป อาโรปิโต; ยสฺสทานิ ภนฺเต ภควา กาลํ มญฺญตีติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆน เยน อาวสถาคารํ เตนุปสงฺกมิ;

อุปสังกมิต์วา ปาเท ปัก์ขาเลต์วา อาวสถาคารํ ปวิสิต์วา มัช์ฌิมํ ถัม์ภํ นิส์สาย ปุรัต์ถาภิมุโข นิสีทิ. ภิก์ขุสํโฆปิ โข ปาเท ปัก์ขาเลต์วา อาวสถาคารํ ปวิสิต์วา ปัจ์ฉิมํ ภิต์ตึ นิส์สาย ปุรัต์ถาภิมุโข นิสีทิ ภควัน์ตํเยว ปุรัก์ขิต์วา. ปาฏลิคามิยาปิ โข อุปาสกา ปาเท ปัก์ขาเลต์วา อาวสถาคารํ ปวิสิต์วา ปุรัต์ถิมํ ภิต์ตึ นิส์สาย ปัจ์ฉิมาภิมุขา นิสีทึสุ ภควัน์ตํเยว ปุรัก์ขิต์วา. อถโข ภควา ปาฏลิคามิเย อุปาสเก อามัน์เตสิ “ปัญ์จิเม คหปตโย อาทีนวา ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัต์ติยา. กตเม ปัญ์จ ? อิธ คหปตโย ทุส์สีโล สีลวิปัน์โน ปมาทาธิกรณํ มหตึ โภคชานึ นิคัจ์ฉติ; อยํ ปฐโม อาทีนโว ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัต์ติยา. ปุนจปรํ คหปตโย ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัน์นัส์ส ปาปโก กิต์ติสัท์โท อัพ์ภุค์คโต; อยํ ทุติโย อาทีนโว ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัต์ติยา. ปุนจปรํ คหปตโย ทุส์สีโล สีลวิปัน์โน ยัญ์ญเทว ปริสํ อุปสังกมติ: ยทิ ขัต์ติยปริสํ, ยทิ พ์ราห์มณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ ยทิ สมณปริสํ, อวิสารโท อุปสังกมติ มํกุภูโต; อยํ ตติโย อาทีนโว ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัต์ติยา. ปุนจปรํ คหปตโย ทุส์สีโล สีลวิปัน์โน สัม์มุฬ์โห กาลํ กโรติ; อยํ จตุต์โถ อาทีนโว ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัต์ติยา. ปุนจปรํ คหปตโย ทุส์สีโล สีลวิปัน์โน กายัส์ส เภทา ปรัม์มรณา อปายํ ทุค์คตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปัช์ชติ; อยํ ปัญ์จโม อาทีนโว ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัต์ติยา; อิเม โข คหปตโย ปัญ์จ อาทีนวา ทุส์สีลัส์ส สีลวิปัต์ติยา. ปัญ์จิเม คหปตโย อานิสํสา สีลวโต สีลสัม์ปทาย. กตเม ปัญ์จ ? อิธ คหปตโย สีลวา สีลสัม์ปัน์โน อัป์ปมาทาธิกรณํ มหัน์ตํ โภคัก์ขัน์ธํ อธิคัจ์ฉติ; อยํ ปฐโม อานิสํโส สีลวโต สีลสัม์ปทาย. ปุนจปรํ คหปตโย สีลวโต สีลสัม์ปัน์นัส์ส กัล์ยาโณ

กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; อยํ ทุติโย อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย. ปุนจปรํ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ: ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ, วิสารโท อุปสงฺกมติ อมงฺกุภูโต; อยํ ตติโย อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย. ปุนจปรํ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ; อยํ จตุตฺโถ อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย. ปุนจปรํ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ; อยํ ปญฺจโม อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย. อิเม โข คหปตโย ปญฺจิเม อานิสํสา สีลวโต สีลสมฺปทายาติ. อถโข ภควา ปาฏลิคามิเย อุปาสเก พหุเทว รตฺติโย ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุยฺโยเชสิ "อภิกฺกนฺตา โข คหปตโย รตฺติ, ยสฺสทานิ กาลํ มญฺญถาติ. อถโข ปาฏลิคามิยา อุปาสกา ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกมึสุ. อถโข ภควา อจิรปกฺกนฺเตสุ ปาฏลิคามิเยสุ อุปาสเกสุ สุญฺญาคารํ ปาวิสิ. เตน โข ปน สมเยน สุนีธวสฺสการา มคธมหามตฺตา ปาฏลิคาเม นครํ มาเปนฺติ วชฺชีนํ ปฏิพาหาย. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏลิคาเม วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ. ยสฺมึ ปเทเส มเหสกฺขา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ, มเหสกฺขานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. ยสฺมึ ปเทเส มชฺฌิมา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ, มชฺฌิมานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. ยสฺมึ ปเทเส นีจา เทวตา วตฺถูนิ

ปริคฺคณฺหนฺติ, นีจานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ตา เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏลิคาเม วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติโย ยสฺมึ ปเทเส มเหสกฺขา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ, มเหสกฺขานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. ยสฺมึ ปเทเส มชฺฌิมา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ, มชฺฌิมา ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. ยสฺมึ ปเทเส นีจา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ, นีจานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. อถโข ภควา ตสฺสา รตฺติยา ปจฺจูสสมเย ปจฺจุฏฺฐาย อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "โก นุโข อานนฺท ปาฏลิคาเม นครํ มาเปตีติ. สุนีธวสฺสการา ภนฺเต มคธมหามตฺตา ปาฏลิคาเม นครํ มาเปนฺติ วชฺชีนํ ปฏิพาหายาติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท เทเวหิ ตาวตึเสหิ สทฺธึ มนฺเตตฺวา. เอวเมว โข อานนฺท สุนีธวสฺสการา มคธมหามตฺตา ปาฏลิคาเม นครํ มาเปนฺติ วชฺชีนํ ปฏิพาหาย. อิธาหํ อานนฺท อทฺทสํ ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สมฺพหุลา เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏลิคาเม วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติโย. ยสฺมึ ปเทเส มเหสกฺขา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ, มเหสกฺขานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. ยสฺมึ ปเทเส มชฺฌิมา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ มชฺฌิมานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. ยสฺมึ ปเทเส นีจา เทวตา วตฺถูนิ ปริคฺคณฺหนฺติ, นีจานํ ตตฺถ รญฺญํ ราชมหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุํ. ยาวตา อานนฺท

อริยํ อายตนํ, ยาวตา วณิป์ปโถ, อิทํ อัค์คนครํ ภวิส์สติ ปุฏเภทนํ. ปาฏลิปุต์ตัส์ส โข อานัน์ท ตโย อัน์ตรายา ภวิส์สัน์ติ อัค์คิโต วา อุทกโต วา มิถุเภทโต วาติ. อถโข สุนีธวัส์สการา มคธมหามัต์ตา เยน ภควา เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิต์วา ภควตา สัท์ธึ สัม์โมทึสุ. สัม์โมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรต์วา เอกมัน์ตํ อัฏ์ฐํสุ. เอกมัน์ตํ ฐิตา โข สุนีธวัส์สการา มคธมหามัต์ตา ภควัน์ตํ เอตทโวจุํ "อธิวาเสตุ โน ภวํ โคตโม อัช์ชตนาย ภัต์ตํ สัท์ธึ ภิก์ขุสํเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณ์หีภาเวน. อถโข สุนีธวัส์สการา มคธมหามัต์ตา ภควโต อธิวาสนํ วิทิต์วา เยน สโก อาวสโถ เตนุปสังกมึสุ; อุปสังกมิต์วา สเก อาวสเถ ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปต์วา ภควโต กาลํ อาโรเจสุํ "กาโล โภ โคตม, นิฏ์ฐิตํ ภัต์ตัน์ติ. อถโข ภควา ปุพ์พัณ์หสมยํ นิวาเสต์วา ปัต์ตจีวรมาทาย สัท์ธึ ภิก์ขุสํเฆน เยน สุนีธวัส์สการานํ มคธมหามัต์ตานํ อาวสโถ เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต์วา ปัญ์ญัต์เต อาสเน นิสีทิ. อถโข สุนีธวัส์สการา มคธมหามัต์ตา พุท์ธัป์ปมุขํ ภิก์ขุสํฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหัต์ถา สัน์ตัป์เปต์วา สัม์ปวาเรสุํ. อถโข สุนีธวัส์สการา มคธมหามัต์ตา ภควัน์ตํ ภุต์ตาวึ โอนีตปัต์ตปาณึ อัญ์ญตรํ นีจํ อาสนํ คเหต์วา เอกมัน์ตํ นิสีทึสุ. เอกมัน์ตํ นิสิน์เน โข สุนีธวัส์สกาเร มคธมหามัต์เต ภควา อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิ.

ยัส์มึ ปเทเส กัป์เปติ วาสํ ปัณ์ฑิตชาติโย
สีลวัน์เตต์ถ โภเชต์วา สัญ์ญเต พ์รห์มจาริโน
ยา ตัต์ถ เทวตา อาสุํ ตาสํ ทัก์ขิณมาทิเส
ตา ปูชิตา ปูชยัน์ติ มานิตา มานยัน์ติ นํ
ตโต นํ อนุกัม์ปัน์ติ มาตาปุต์ตํว โอรสํ

เทวตานุกัมฺปิโต โปโส สทา ภัทฺรานิ ปัสฺสตีติ. อถโข ภควา สุนิธวัสฺสการานํ มคธมหามัตฺตานํ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. เตน โข ปน สมเยน สุนิธวัสฺสการา มคธมหามัตฺตา ภควันฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพันฺธา โหนฺติ "เยนัชฺช สมโณ โคตโม ทฺวาเรน นิกฺขมิสฺสติ, ตํ โคตมทฺวารํ นาม ภวิสฺสติ. เยน ติตฺเถน คังคํ นทึ ตริสฺสติ, ตํ โคตมติตฺถํ นาม ภวิสฺสตีติ. อถโข ภควา เยน ทฺวาเรน นิกฺขมิ. ตํ โคตมทฺวารํ นาม อโหสิ. อถโข ภควา เยน คังคา นที เตนุปสังกมิ. เตน โข ปน สมเยน คังคา นที ปูรา โหติ สมติตฺติกา กากเปยฺยา. อัปฺเปกัจฺเจ อุฬุมฺปํ ปริเยสันฺติ, อัปฺเปกัจฺเจ มนุสฺสา นาวํ ปริเยสันฺติ, อัปฺเปกัจฺเจ กุลฺลํ พันฺธันฺติ อปารา ปารํ คันฺตุกามา. อถโข ภควา เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สัมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สัมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมวํ คังคาย นทิยา โอริมตีรา อันฺตรหิโต ปาริมตีเร ปจฺจุฏฺฐาสิ สัทฺธึ ภิกฺขุสํเฆน. อัทฺทสา โข ภควา เต มนุสฺเส อัปฺเปกัจฺเจ นาวํ ปริเยสันฺเต อัปฺเปกัจฺเจ อุฬุมฺปํ ปริเยสันฺเต อัปฺเปกัจฺเจ กุลฺลํ พันฺธันฺเต อปารา ปารํ คันฺตุกาเม. อถโข ภควา เอตมัตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"เย ตรันฺติ อัณฺณวํ สรํ
เสตุํ กัตฺวาน วิสัชฺช ปัลฺลลานิ
กุลฺลัญฺหิ ชโน พันฺธติ
ติณฺณา เมธาวิโน ชนา.

เอวัมฺ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ อัทฺธานมัคฺคปฏิปันฺโน โหติ อายัสฺมตา นาคสมาเลน ปจฺฉาสมเณน. อัทฺทสา โข อายัสฺมา นาคสมาโล อันฺตรามัคฺเค ทฺวิธาปถํ. ทิสฺวาน ภควันฺตํ เอตทโวจ

"อยํ ภนฺเต ภควา ปนฺโถ, อิมินา คจฺฉามาติ. เอวํ วุตฺเต ภควา อายสฺมนฺตํ นาคสมาลํ เอตทโวจ "อยํ นาคสมาล ปนฺโถ, อิมินา คจฺฉามาติ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา นาคสมาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ "อยํ ภนฺเต ภควา ปนฺโถ, อิมินา คจฺฉามาติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ นาคสมาลํ เอตทโวจ "อยํ นาคสมาล ปนฺโถ, อิมินา คจฺฉามาติ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา นาคสมาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ "อยํ ภนฺเต ภควา ปนฺโถ, อิมินา คจฺฉามาติ. ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ นาคสมาลํ เอตทโวจ "อยํ นาคสมาล ปนฺโถ, อิมินา คจฺฉามาติ, อถโข อายสฺมา นาคสมาโล ภควโต ปตฺตจีวรํ ตตฺเถว ฉมายํ นิกฺขิปิตฺวา ปกฺกามิ "อิทํ ภนฺเต ภควา ปตฺตจีวรนฺติ. อถโข อายสฺมโต นาคสมาลสฺส เตน ปนฺเถน คจฺฉนฺตสฺส อนฺตรามคฺเค โจรา นิกฺขมิตฺวา หตฺเถหิ วา ปาเทหิ วา อาโกเฏสุํ, ปตฺตญฺจ ภินฺทึสุ, สงฺฆาฏิญฺจ วิปฺผาเลสุํ. อถโข อายสฺมา นาคสมาโล ภินฺเนน ปตฺเตน วิปฺผาลิตาย สงฺฆาฏิยา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา นาคสมาโล เอตทโวจ "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เตน ปนฺเถน คจฺฉนฺตสฺส อนฺตรามคฺเค โจรา นิกฺขมิตฺวา หตฺเถหิ จ ปาเทหิ จ อาโกเฏสุํ, ปตฺตญฺจ ภินฺทึสุ, สงฺฆาฏิญฺจ วิปฺผาเลสุนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"สทฺธึ จรเมกโต วสํ มิสฺโส อญฺญชเนน เวทคู
วิทฺวา ปชหาติ ปาปกํ โกญฺโจ ขีรปโกว นินฺนคนฺติ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน วิสาขาย มิคารมาตุยา นตฺตา กาลกตา โหติ ปิยา มนาปา, อถโข วิสาขา มิคารมาตา

อัลฺลวัตฺถา อัลฺลเกสา ทิวาทิวัสฺส เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมันฺตํ นิสีทิ. เอกมันฺตํ นิสินฺนํ โข วิสาขํ มิคารมาตรํ ภควา เอตทโวจ "หันฺท กุโต นุ ตฺวํ วิสาเข อาคัจฺฉสิ อัลฺลวัตฺถา อัลฺลเกสา อิธุปสํกันฺตา ทิวาทิวัสฺสาติ. นัตฺตา เม ภันฺเต ปิยา มนาปา กาลกตา; เตนาหํ อัลฺลวัตฺถา อัลฺลเกสา อิธุปสังกันฺตา ทิวาทิวัสฺสาติ. อิจฺเฉยฺยาสิ ตฺวํ วิสาเข ยาวติกา สาวัตฺถิยา มนุสฺสา, ตาวติเก ปุตฺเต จ นัตฺตาโร จาติ. อิจฺเฉยฺยาหํ ภันฺเต ภควา ยาวติกา สาวัตฺถิยา มนุสฺสา, ตาวติเก ปุตฺเต จ นัตฺตาโร จาติ. กีว พหุกา ปน วิสาเข สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺตีติ. ทสปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, นวปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, อัฏฺฐปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, สัตฺตปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, ฉปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, ปัญฺจปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, จัตฺตาโรปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, ตโยปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, เทฺวปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ, เอโกปิ ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺโส เทวสิกํ กาลํ กโรติ. อวิวิตฺตา ภันฺเต สาวัตฺถิยา มนุสฺเสหิ กาลํ กโรนฺเตหีติ. ตํ กึ มัญฺญสิ วิสาเข อปินุ ตฺวํ กทาจิ กรหจิ อัลฺลวัตฺถา วา ภเวยฺยาสิ อัลฺลเกสา วาติ. โน เหตํ ภันฺเต. อลํ เม ภันฺเต ตาว พหุเกหิ ปุตฺเตหิ จ นัตฺตาเรหิ จาติ. เยสํ โข วิสาเข สตํ ปิยานิ สตํ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ นวุติ ปิยานิ นวุติ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ อสีติ ปิยานิ อสีติ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ สัตฺตติ ปิยานิ สัตฺตติ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ สัฏฺฐี ปิยานิ สัฏฺฐี เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ

ปญฺญาสํ ปิยานิ ปญฺญาสํ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ จตฺตาฬีสํ ปิยานิ จตฺตาฬีสํ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ ตึสํ ปิยานิ ตึสํ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ วีสํ ปิยานิ วีสํ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ ทส ปิยานิ ทส เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ นว ปิยานิ นว เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ อฏฺฐ ปิยานิ อฏฺฐ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ สตฺต ปิยานิ สตฺต เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ ฉ ปิยานิ ฉ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ ปญฺจ ปิยานิ ปญฺจ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ จตฺตาริ ปิยานิ จตฺตาริ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ ตีณิ ปิยานิ ตีณิ เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ เทฺว ปิยานิ เทฺว เตสํ ทุกฺขานิ, เยสํ เอกํ ปิยํ เอกํ เตสํ ทุกฺขํ, เยสํ นตฺถิ ปิยํ นตฺถิ เตสํ ทุกฺขํ. อโสกา เต วิรชา อนุปายาสาติ วทามีติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"เยเกจิ โสกา ปริเทวิตา วา
ทุกฺขา จ โลกสฺมึ อเนกรูปา
ปิยํ ปฏิจฺจ ภวนฺติ เอเต
ปิเย อสนฺเต น ภวนฺติ เอเต,
ตสฺมา หิ เต สุขิโน วีตโสกา
เยสํ ปิยํ นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเก
ตสฺมา อโสกํ วิรชํ ปตฺถยาโน
ปิยํ น กยิราถ กุหิญฺจิ โลเกติ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. อถโข อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปรินิพฺพานกาโล เมทานิ สุคตาติ. ยสฺสทานิ ตฺวํ ทพฺพ

กาลํ มัญญิสสติ. อถโข อายัสมา ทัพโพ มัลลปุตโต อุฏฐายาสนา ภควันตํ อภิวาเทตวา ปทักขิณํ กัตวา เวหาสํ อัพภุคคันตวา อากาเส อันตลิกเข ปัลลังเกน นิสีทิ เตโชธาตุํ สมาปัชชิตวา วุฏฐหิตวา ปรินิพพายิ. อถโข อายัสมโต ทัพพัสส มัลลปุตตัสส เวหาสํ อัพภุคคันตวา อากาเส อันตลิกเข ปัลลังเกน นิสีทิตวา เตโชธาตุํ สมาปัชชิตวา วุฏฐหิตวา ปรินิพพุตัสส สรีรัสส ฌายมานัสส ฑัยหมานัสส เนว ฉาริกา ปัญญายติ, น มสิ. เสยยถาปิ นาม สัปปิสส วา เตลัสส วา ฌายมานัสส ฑัยหมานัสส เนว ฉาริกา ปัญญายติ, น มสิ; เอวเมว อายัสมโต ทัพพัสส มัลลปุตตัสส เวหาสํ อัพภุคคันตวา อากาเส อันตลิกเข ปัลลังเกน นิสีทิตวา เตโชธาตุํ สมาปัชชิตวา วุฏฐหิตวา ปรินิพพุตัสส สรีรัสส ฌายมานัสส ฑัยหมานัสส เนว ฉาริกา ปัญญายิตถ, น มสีติ. อถโข ภควา เอตมัตถํ วิทิตวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อเภทิ กาโย นิโรธิ สัญญา เวทนาปีติทหํสุ สัพพา
วูปสมึสุ สังขารา วิญญาณํ อัตถํ อคมาติ.

เอวัมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฑิกัสสอาเม. ตัตร โข ภควา ภิกขู อามันเตสิ "ภิกขโวติ. ภทันเตติ เต ภิกขู ภควโต ปัจจัสโสสุํ. ภควา เอตทโวจ "ทัพพัสส ภิกขเว มัลลปุตตัสส เวหาสํ อัพภุคคันตวา อากาเส อันตลิกเข ปัลลังเกน นิสีทิตวา เตโชธาตุํ สมาปัชชิตวา วุฏฐหิตวา ปรินิพพุตัสส สรีรัสส ฌายมานัสส ฑัยหมานัสส เนว ฉาริกา ปัญญายิตถ น มสิ. เสยยถาปิ นาม สัปปิสส วา ฌายมานัสส ฑัยหมานัสส เนว ฉาริกา ปัญญายติ, น มสิ; เอวเมว ภิกขเว ทัพพัสส มัลลปุตตัสส เวหาสํ อัพภุคคันตวา อากาเส อันตลิกเข ปัลลังเกน นิสีทิตวา

เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพุตสฺส สรีรสฺส ฌายมานสฺส ฑยฺหมานสฺส เนว ฉาริกา ปญฺญายิตฺถ น มสิ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"อโยฆนหตสฺเสว ชลโต ชาตเวทสฺส
อนุปุพฺพูปสนฺตสฺส ยถา น ญายเต คติ,
เอวํ สมฺมาวิมุตฺตานํ กามพนฺโธฆตารินํ
ปญฺญาเปตุํ คติ นตฺถิ ปตฺตานํ อจลํ สุขนฺติ.

ปาฏลิคามิยวคฺโค อฏฺฐโม.

ตสฺสุทฺทานํ.

นิพฺพานา จตุโร วุตฺตา จุนฺโท ปาฏลิคามิยา,
ทฺวิธาปโถ วิสาขา จ ทพฺเพน จ สห เต ทสาติ.

วคฺคมิทํ ปฐมํ วรโพธิ,
วคฺคมิทํ ทุติโย มุจลินฺโท,
นนฺทกวคฺควโร ตติโย
เมฆิยวคฺควโร จตุตฺโถ
ปญฺจมวคฺควรนฺติ โสโณ,
ฉฏฺฐมวคฺควรนฺติ ชจฺจนฺโธ,
สตฺตมวคฺควรนฺติ จ จูฬ,
ปาฏลิคามิยวรฏฺฐมวคฺโค.
อสีติมนูนกสุตฺตวรํ
วคฺคมิทฏฺฐมํ สุวิภตฺตํ
ทสฺสิตํ จกฺขุมตา วิมเลน
สทฺธา หิ ตํ อุทานนฺติทมาหุ.

อุทานํ สมตฺตํ.

สุต์ตัน์ตปิฏเก ขุท์ทกนิกาโย.

นโม ตัส์ส ภควโต อรหโต สัม์มาสัม์พุท์ธัส์ส.

อิติวุต์ตกํ.

เอกนิปาตัส์ส ปฐมวัค์โค.

วุต์ตํ เหตํ ภควตา วุต์ตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธัม์มํ ภิก์ขเว ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตาย. กตมํ เอกธัม์มํ? โลภํ ภิก์ขเว เอกธัม์มํ ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตายาติ. เอตมัต์ถํ ภควา อโวจ. ตัต์เถตํ อิติ วุจ์จติ

"เยน โลเภน ลุท์ธาเส สัต์ตา คัจ์ฉัน์ติ ทุค์คตึ,
ตํ โลภํ สัม์มทัญ์ญาย ปชหัน์ติ วิปัส์สิโน,
ปหาย น ปุนายัน์ติ อิมํ โลกํ กุทาจนัน์ติ.

อยัม์ปิ อัต์โถ วุต์โต ภควตา อิติ เม สุตัน์ติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตาย. กตมํ เอกธมฺมํ? โทสํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน โทเสน ทุฏฺฐาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ โทสํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตาย. กตมํ เอกธมฺมํ? โมหํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน โมเหน มูฬฺหาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ โมหํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตาย. กตมํ เอกธมฺมํ? โกธํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน โกเธน กุทฺธาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ โกธํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตาย. กตมํ เอกธมฺมํ ? มกฺขํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน มกฺเขน มกฺขิตาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ มกฺขํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตาย. กตมํ เอกธมฺมํ ? มานํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชหถ. อหํ โว ปาฏิโภโค อนาคามิตายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน มาเนน มตฺตาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ มานํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "สพฺพํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย. สพฺพญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"โย สพฺพํ สพฺพโต ญตฺวา สพฺพตฺเถสุ น รชฺชติ
ส เว สพฺพํ ปริญฺญา โส สพฺพํ ทุกฺขํ อุปจฺจคาติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "มานํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย. มานญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"มานุเปตา อยํ ปชา มานคนฺถา ภเว รตา
มานํ อปริชานนฺตา อาคนฺตาโร ปุนพฺภวํ
เย จ มานํ ปหนฺตฺวาน วิมุตฺตา มานสํขเย
เต มานคนฺถาภิภุโน สพฺพํ คนฺถํ อุปจฺจคุนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "โลภํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย. โลภญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน โลเภน ลุทฺธาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ โลภํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "โทสํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย. โทสญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน โทเสน ทุฏฺฐาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ โทสํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

ปาฏิโภควคฺโค ปฐโม.

ตสฺสุทฺทานํ.

ราคโทสา อถ โมโห
โกธมกฺขา มานํ สพฺพํ
มานโต ราคโทสา ปุน เทฺว
ปกาสิตา วคฺคมหุ ปฐมนฺติ.

อิติวุตฺตเก เอกนิปาตสฺส ทุติยวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "โมหํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย. โมหญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน โมเหน มูฬฺหาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ โมหํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "โกธํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย. โกธญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน โกเธน กุทฺธาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ โกธํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "มกฺขํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย. มกฺขญฺจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยน มกฺเขน มกฺขิตาเส สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ,
ตํ มกฺขํ สมฺมทญฺญาย ปชหนฺติ วิปสฺสิโน,
ปหาย น ปุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "นาหํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกนีวรณมฺปิ สมนุปสฺสามิ; เยน นีวรเณน นิวุตา ปชา ทีฆรตฺตํ สนฺธาวนฺติ สํสรนฺติ. ยถยิทํ ภิกฺขเว อวิชฺชานีวรณํ. อวิชฺชานีวรเณน หิ ภิกฺขเว นิวุตา ปชา ทีฆรตฺตํ สนฺธาวนฺติ. สํสรนฺตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถติ อิติ วุจฺจติ

"นตฺถญฺโญ เอกธมฺโมปิ เยเนวํ นิวุตา ปชา
สํสรนฺติ อโหรตฺตํ ยถา โมเหน อาวุฏา
เย จ โมหํ ปหนฺตฺวาน ตโมขนฺธํ ปทาลยุํ
น เต ปุน สํสรนฺติ เหตุ เตสํ น วิชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "นาหํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกสํโยชนมฺปิ สมนุปสฺสามิ; เยเนวํ สํโยชเนน สํยุตฺตา สตฺตา ทีฆรตฺตํ สนฺธาวนฺติ สํสรนฺติ. ยถยิทํ ภิกฺขเว ตณฺหาสํโยชนํ. ตณฺหาสํโยชเนน หิ ภิกฺขเว สํยุตฺตา สตฺตา ทีฆรตฺตํ สนฺธาวนฺติ

สํสรนฺตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ตณฺหาทุติโย ปุริโส ทีฆมทฺธาน สํสรํ
อิตฺถมฺภาวญฺญถาภาวํ สํสารํ นาติวตฺตติ,
เอตมาทีนวํ ญตฺวา ตณฺหํ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ
วีตตโณฺห อนาทาโน สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเชติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ. "เสขสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปตฺตมานสสฺส อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมานสฺส วิหรโต อชฺฌตฺติกํ องฺคนฺติ กริตฺวาน อญฺญํ เอกงฺคมฺปิ สมนุปสฺสามิ เอวํ พหุการํ. ยถยิทํ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกาโร. โยนิโส ภิกฺขเว ภิกฺขุ มนสิกโรนฺโต อกุสลํ ปชหติ กุสลํ ภาเวตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"โยนิโส มนสิกาโร ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน
นตฺถญฺโญ เอวํ พหุกาโร อุตฺตมตฺถสฺส ปตฺติยา,
โยนิโส ปทหํ ภิกฺขุ ขยํ ทุกฺขสฺส ปาปุเณติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เสขสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปตฺตมานสสฺส อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมานสฺส วิหรโต พาหิรํ องฺคนฺติ กริตฺวาน อญฺญํ เอกงฺคมฺปิ สมนุปสฺสามิ เอวํ พหุการํ. ยถยิทํ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตตา. กลฺยาณมิตฺโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกุสลํ ปชหติ กุสลํ ภาเวตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กลฺยาณมิตฺโต โย ภิกฺขุ สปฺปติสฺโส สคารโว
กรํ มิตฺตานวจนํ สมฺปชาโน ปติสฺสโต
ปาปุเณ อนุปุพฺเพน สพฺพสํโยชนกฺขยนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺโม ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํ. กตโม เอกธมฺโม ? สํฆเภโท. สํเฆ โข ปน ภิกฺขเว ภินฺเน อญฺญมญฺญํ ภณฺฑนานิเจว โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริภาสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริกฺเขปา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชนา จ โหนฺติ; ตตฺถ อปฺปสนฺนาเจว นปฺปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานํ อญฺญถตฺตํ โหติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ สํฆเภทโก
วคฺคาราโม อธมฺมฏฺโฐ โยคกฺเขมโต ธํสติ
สํฆํ สมคฺคํ เภตฺวาน กปฺปํ นิรยมฺหิ ปจฺจตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺโม ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ. กตโม เอกธมฺโม ? สํฆสฺส สามคฺคี. สํเฆ โข ปน ภิกฺขเว สมคฺเค น เจว อญฺญมญฺญํ ภณฺฑนานิ โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริภาสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชนา โหนฺติ; ตตฺถ อปฺปสนฺนาเจว ปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ ภิยฺโยภาโว โหติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สุขา สํฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานญฺจ นุคฺคโห
สมคฺครโต ธมฺมฏฺโฐ โยคกฺเขมา น ธํสติ
สํฆํ สมคฺคํ กตฺวาน กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "อิธาหํ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคลํ ปทุฏฺจิตฺตํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ. อิมมฺหิ จายํ สมเย ปุคฺคโล กาลํ กเรยฺย. ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย. ตํ กิสฺส เหตุ ? จิตฺตํ หิสฺส ภิกฺขเว ปทุฏฺจํ. เจโตปโทสเหตุ โข ปน ภิกฺขเว เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชนฺตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ปทุฏฺจิตฺตํ ญตฺวาน เอกจฺจํ อิธ ปุคฺคลํ
เอตมตฺถํ พฺยากาสิ พุทฺโธ ภิกฺขูน สนฺติเก
อิมมฺหิ จายํ สมเย กาลํ กยิราถ ปุคฺคโล
นิรยํ อุปปชฺเชยฺย จิตฺตํ หิสฺส ปทูสิตํ
ยถา หริตฺวา นิกฺขิเปยฺย. เอวเมว ตถาวิโธ
เจโตปโทสเหตู หิ สตฺตา คจฺฉนฺติ ทุคฺคตินฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

ทุติยวคฺโค ทุติโย.

ตสฺสุทฺทานํ.

โมหโกธา อถ มกฺโข
โมหกามา เสกฺขา ทุเว
เภทโมทา ปุคฺคโล จ
วคฺคมาหุ ทุติยนฺติ วุจฺจติ.

อิติวุตฺตเก เอกนิปาตสฺส ตติยวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "อิธาหํ ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคลํ ปสนฺนจิตฺตํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ "อิมมฺหิ จายํ สมเย ปุคฺคโล กาลํ กเรยฺย, ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สคฺเค. ตํ กิสฺส เหตุ ? จิตฺตํ หิสฺส ภิกฺขเว ปสนฺนํ. เจโตปสาทเหตุ โข ปน ภิกฺขเว เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชนฺตีติ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ปสนฺนจิตฺตํ ญตฺวาน เอกจฺจํ อิธ ปุคฺคลํ
เอตมตฺถํ พฺยากาสิ พุทฺโธ ภิกฺขูน สนฺติเก
อิมมฺหิ จายํ สมเย กาลํ กยิราถ ปุคฺคโล
สุคตึ อุปปชฺเชยฺย จิตฺตํ หิสฺส ปสาทิตํ
ยถา หริตฺวา นิกฺขิเปยฺย เอวเมว ตถาวิโธ
เจโตปสาทเหตุ หิ สตฺตา คจฺฉนฺติ สุคตินฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "มา ภิกฺขเว ปุญฺญานํ ภายิตฺถ. สุขสฺเสตํ ภิกฺขเว อธิวจนํ อิฏฺฐสฺส กนฺตสฺส ปิยสฺส มนาปสฺส, ยทิทํ ปุญฺญานิ. อภิชานามิ โข ปนาหํ ภิกฺขเว ทีฆรตฺตํ กตานํ ปุญฺญานํ ทีฆรตฺตํ อิฏฺฐํ กนฺตํ ปิยํ มนาปํ วิปากํ ปจฺจนุภูตํ. สตฺต วสฺสานิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺวา สตฺต สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป น ยิมํ โลกํ ปุนราคมาสึ, สํวฏฺฏมาเน สุทํ ภิกฺขเว กปฺเป อาภสฺสรูปโค โหมิ, วิวฏฺฏมาเน กปฺเป สุญฺญํ พฺรหฺมวิมานํ อุปปชฺชามิ. ตตฺร สุทํ ภิกฺขเว พฺรหฺมา โหมิ มหาพฺรหฺมา อภิภู อนภิภูโต อญฺญทตฺถุทโส วสวตฺตี ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ

โข ปนาหํ ภิกฺขเว สกฺโก อโหสึ เทวานมินฺโท, อเนกสตกฺขตฺตุํ ราชา อโหสึ จกฺกวตฺติ ธมฺมิโก ธมฺมราชา จาตุรนฺโต วิชิตาวี ชนปทตฺถาวริยปฺปตฺโต สตฺตรตนสมนฺนาคโต, โก ปน วาโท ปเทสรชฺชสฺส. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ "กิสฺส นุ โข เม อิทํ กมฺมสฺส ผลํ, กิสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, เยนาหํ เอตรหิ เอวํมหิทฺธิโก เอวํมหานุภาโวติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ "ติณฺณํ โข เม อิทํ กมฺมานํ ผลํ, ติณฺณํ กมฺมานํ วิปาโก, เยนาหํ เอตรหิ เอวํมหิทฺธิโก เอวํมหานุภาโวติ. เสยฺยถีทํ? ทานสฺส ทมสฺส สญฺญมสฺสาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ปุญฺญเมว โส สิกฺเขยฺย อายตคฺคํ สุขุนฺทฺริยํ
ทานญฺจ สมจริยญฺจ เมตฺตจิตฺตญฺจ ภาวเย
เอเต ธมฺเม ภาวยิตฺวา ตโย สุขสมุทฺทเย
อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลกํ ปณฺฑิโต อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิโต พหุลีกโต อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ สมฺปรายิกญฺจ. กตโม เอกธมฺโม? อปฺปมาโท กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อยํ โข ภิกฺขเว เอกธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ สมฺปรายิกญฺจาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ ปุญฺญกิริยาสุ ปณฺฑิตา,
อปฺปมตฺโต อุโภ อตฺเถ อธิคฺคณฺหาติ ปณฺฑิโต,
ทิฏฺเฐ ธมฺเม จ โย อตฺโถ โย จตฺโถ สมฺปรายิโก
อตฺถาภิสมยา ธีโร ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกปุคฺคลสฺส ภิกฺขเว กปฺปํ สนฺธาวโต สํสรโต สิยา เอวํ มหาอฏฺฐิกงฺกโล อฏฺฐิปุญฺโช อฏฺฐิราสิ ยถายํ เวปุลฺลปพฺพโต, สเจ สํหารโก อสฺส, สมฺภตญฺจ น วินสฺเสยฺยาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เอกสฺเสเกน กปฺเปน ปุคฺคลสฺสฏฺฐิสญฺจโย
สิยา ปพฺพตสโม ราสิ อิติ วุตฺตํ มเหสินา ;
โส โข ปนายํ อกฺขาโต เวปุลฺโล ปพฺพโต มหา
อุตฺตโร คิชฺฌกูฏสฺส มคธานํ คิริพฺพเช
ยโต จ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ.
ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ
อริยญฺจฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ทุกฺขูปสมคามินํ
ส สตฺตกฺขตฺตุํ ปรมํ สนฺธาวิตฺวาน ปุคฺคโล
ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหติ สพฺพสํโยชนกฺขยาติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอกธมฺมํ อตีตสฺส ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคลสฺส นาหํ ตสฺส กิญฺจิ ปาปกมฺมํ อกรณียนฺติ วทามิ. กตมํ เอกธมฺมํ ? ยทิทํ ภิกฺขเว สมฺปชานมุสาวาโทติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เอกธมฺมํ อตีตสฺส มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน
วิติณฺณปรโลกสฺส นตฺถิ ปาปํ อการิยนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เอวญฺเจ ภิกฺขเว สตฺตา ชาเนยฺยุํ ทานสํวิภาคสฺส วิปากํ ยถาหํ ชานามิ, น อทตฺวา

ภุญฺเชยฺยุํ, น จ เนสํ มจฺเฉรมลํ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺเฐยฺย; โยปิ เนสํ อสฺส จริโม อาโลโป, จริมํ กพลํ ตโตปิ น อสํวิภชิตฺวา ภุญฺเชยฺยุํ, สเจ เนสํ ปฏิคฺคาหกา อสฺสุ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สตฺตา น เอวํ ชานนฺติ ทานสํวิภาคสฺส วิปากํ ยถาหํ ชานามิ, ตสฺมา อทตฺวา ภุญฺชนฺติ, มจฺเฉรมลญฺจ เนสํ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เอวญฺเจ สตฺตา ชาเนยฺยุํ ยถาวุตฺตํ มเหสินา
วิปากํ สํวิภาคสฺส ยถา โหติ มหปฺผลํ
วิเนยฺย มจฺเฉรมลํ วิปฺปสนฺเนน เจตสา
ทชฺชุํ กาเลน อริเยสุ ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
อนฺนญฺจ ทตฺวาน พหุโน ทกฺขิเณยฺเยสุ ทกฺขิณํ
อิโต จุตา มนุสฺสตฺตา สคฺคํ คจฺฉนฺติ ทายกา
เต จ สคฺคคตา ตตฺถ โมทนฺติ กามกามิโน
วิปากํ สํวิภาคสฺส อนุโภนฺติ อมจฺฉราติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ยานิ กานิจิ ภิกฺขเว โอปธิกานิ ปุญฺญกิริยาวตฺถูนิ, สพฺพานิ ตานิ เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ; เมตฺตาเยว ตานิ เจโตวิมุตฺติ อธิคฺคเหตฺวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยากาจิ ตารกรูปานํ ปภา, สพฺพา ตา จนฺทปฺปภาย กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ; จนฺทปฺปภาเยว ตานิ อธิคฺคเหตฺวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ โอปธิกานิ ปุญฺญกิริยาวตฺถูนิ, สพฺพานิ ตานิ เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ; เมตฺตาเยว ตานิ

เจโตวิมุตฺติ อธิคฺคเหตฺวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว วสฺสานํ ปจฺฉิเม มาเส สรทสมเย วิทฺเธ วิคตวลาหเก เทเว อาทิจฺโจ นภํ อพฺภุสฺสกฺกมาโน สพฺพํ อากาสํ ตมคตํ อภิหจฺจ ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ โอปธิกานิ ปุญฺญกิริยาวตฺถูนิ สพฺพานิ ตานิ เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ; เมตฺตาเยว ตานิ เจโตวิมุตฺติ อธิคฺคเหตฺวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ โอสธิตารกา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ โอปธิกานิ ปุญฺญกิริยาวตฺถูนิ, สพฺพานิ ตานิ เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ; เมตฺตาเยว ตานิ เจโตวิมุตฺติ อธิคฺคเหตฺวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"โย เมตฺตํ ภาวยติ อปฺปมาณํ ปติสฺสโต
ตนู สํโยชนา โหนฺติ ปสฺสโต อุปธิกฺขยํ

เอกมฺปิ เจ ปาณมทุฏฺฐจิตฺโต
เมตฺตายติ, กุสโล เตน โหติ.
สพฺเพ จ ปาเณ มนสานุกมฺปี
พหุตมริโย ปกโรติ ปุญฺญํ,
เย สตฺตสณฺฑํ ปฐวึ วิชิตฺวา
ราชีสโย ยชมานานุปริยคา
(อสฺสเมธํ ปุริสเมธํ
สมฺมาปาสํ วาชเปยฺยํ นิรคฺคฬํ)
เมตฺตสฺส จิตฺตสฺส สุภาวิตสฺส

กปฺปมฺปิ เต นานุภวนฺติ โสฬสึ.
(จนฺทปฺปภา ตารคณาว สพฺเพ)
โย น หนฺติ น ฆาเตติ น ชินาติ น ชาปเย,
เมตฺตํโส สพฺพภูเตสุ เวรํ ตสฺส น เกนจีติ.
อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

ตติยวคฺโค ตติโย.

ตสฺสุทฺทานํ.

จิตฺตํ ฌายี อุโภ อตฺเถ
ปุญฺญํ เวปุลฺลปพฺพตํ
สมฺปชานมุสาวาโท
ทานญฺจ เมตฺตภาวญฺจ
สตฺติมานิ จ สุตฺตานิ
ปุริมานิ จ วีสติ
เอกธมฺเมสุ สุตฺตนฺตา
สตฺตวีสติ สงฺคหา.
เอกนิปาโต นิฏฺฐิโต.

อิติวุตฺตเก ทุกนิปาตสฺส ปฐมวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทฺวีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา. กตเมหิ ทฺวีหิ ? อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตาย จ, โภชเน อมตฺตญฺญุตาย จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส เภทา

ปรมฺมรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"จกฺขุโสตญฺจ ฆานญฺจ ชิวฺหา กาโย ตถา มโน
เอตานิ ยสฺส ทฺวารานิ อคุตฺตานิ จ ภิกฺขุโน
โภชนมฺหิ อมตฺตญฺญู อินฺทฺริเยสุ อสํวุโต
กายทุกฺขํ เจโตทุกฺขํ ทุกฺขํ โส อธิคจฺฉติ.
ฑยฺหมาเนน กาเยน ฑยฺหมาเนน เจตสา
ทิวา วา ยทิ วา รตฺตึ ทุกฺขํ วิหรติ ตาทิโสติ."

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทฺวีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติ ปาฏิกงฺขา. กตเมหิ ทฺวีหิ ? อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตาย จ, โภชเน มตฺตญฺญุตาย จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติ ปาฏิกงฺขาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"จกฺขุโสตญฺจ ฆานญฺจ ชิวฺหา กาโย อโถ มโน,
เอตานิ ยสฺส ทฺวารานิ สุคุตฺตานิ จ ภิกฺขุโน
โภชนมฺหิ จ มตฺตญฺญู อินฺทฺริเยสุ จ สํวุโต,
กายสุขํ เจโตสุขํ สุขํ โส อธิคจฺฉติ.
อฑยฺหมาเนน กาเยน อฑยฺหมาเนน เจตสา
ทิวา วา ยทิ วา รตฺตึ สุขํ วิหรติ ตาทิโสติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เทฺว เม ภิกฺขเว ธมฺมา ตปนียา. กตเม เทฺว? อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อกตกลฺยาโณ โหติ อกตกุสโล อกตภีรุตฺตาโณ กตปาโป กตลุทฺโธ * กตกิพฺพิโส โส "อกตํ เม กลฺยาณนฺติปิ ตปฺปติ. "กตํ เม ปาปนฺติปิ ตปฺปติ. อิเม โข ภิกฺขเว เทฺว ธมฺมา ตปนียาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กายทุจฺจริตํ กตฺวา วจีทุจฺจริตานิ วา
มโนทุจฺจริตํ กตฺวา ยญฺจญฺญํ โทสสญฺหิตํ
อกตฺวา กุสลกมฺมํ กตฺวานากุสลํ พหุํ
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เทฺวเม ภิกฺขเว ธมฺมา อตปนียา. กตเม เทฺว? อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ กตกลฺยาโณ โหติ กตกุสโล กตภีรุตฺตาโณ อกตปาโป อกตลุทฺโธ อกตกิพฺพิโส, โส "กตํ เม กลฺยาณนฺติปิ น ตปฺปติ. อกตํ เม ปาปนฺติปิ น ตปฺปติ. อิเม โข ภิกฺขเว เทฺว ธมฺมา อตปนียาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กายทุจฺจริตํ หิตฺวา วจีทุจฺจริตานิ วา
มโนทุจฺจริตํ หิตฺวา ยญฺจญฺญํ โทสสญฺหิตํ
อกตฺวา อกุสลํ กมฺมํ กตฺวาน กุสลํ พหุํ
กายสฺส เภทา สปฺปญฺโญ สคฺคํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

---

* ยุ. กตถทฺโธ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทฺวีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย. กตเมหิ ทฺวีหิ ? ปาปเกน จ สีเลน, ปาปิกาย จ ทิฏฺฐิยา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเยติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ปาปเกน จ สีเลน ปาปิกาย จ ทิฏฺฐิยา
เอเตหิ ทฺวีหิ ธมฺเมหิ โย สมนฺนาคโต นโร
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทฺวีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ทฺวีหิ ? ภทฺทเกน จ สีเลน, ภทฺทิกาย จ ทิฏฺฐิยา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สคฺเคติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

ภทฺทเกน จ สีเลน ภทฺทิกาย จ ทิฏฺฐิยา
เอเตหิ ทฺวีหิ ธมฺเมหิ โย สมนฺนาคโต นโร
กายสฺส เภทา สปฺปญฺโญ สคฺคํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "อนาตาปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ อโนตฺตปฺปี อภพฺโพ สมฺโพธาย อภพฺโพ นิพฺพานาย อภพฺโพ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคมาย. อาตาปี โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โอตฺตปฺปี ภพฺโพ สมฺโพธาย ภพฺโพ นิพฺพานาย ภพฺโพ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคมายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

อนาตาปี อโนต์ตัป์ปี กุสีโต หีนวีริโย
โย ถีนมิท์ธพหุโล อหิริโก อนาทโร
อภัพ์โพ ตาทิโส ภิก์ขุ ผุฏ์ฐุํ สัม์โพธิมุต์ตมํ
โย จ สติมา นิปโก ฌายี
อาตาปี โอต์ตัป์ปี จ อัป์ปมัต์โต
สัญ์โญชนํ ชาติชราย เฉต์วา
อิเธว สัม์โพธิมนุต์ตรํ ผุเสติ.

อยัม์ปิ อัต์โถ วุต์โต ภควตา อิติ เม สุตัน์ติ.

วุต์ตํ เหตํ ภควตา วุต์ตมรหตาติ เม สุตํ "นยิทํ ภิก์ขเว พ๎รห๎มจริยํ วุส์สติ ชนกุหนัต์ถํ น ชนลปนัต์ถํ ลาภสัก์การสิโลกานิสํสัต์ถํ น อิติ มํ ชโน ชานาตูติ. อถโข อิทํ ภิก์ขเว พ๎รห๎มจริยํ วุส์สติ สํวรัต์ถัญ์เจว ปหานัต์ถัญ์จาติ. เอตมัต์ถํ ภควา อโวจ. ตัต์เถตํ อิติ วุจ์จติ.

สํวรัต์ถํ ปหานัต์ถํ พ๎รห๎มจริยํ อนีติหํ
อเทสยิ โส ภควา นิพ์พาโนคธคามินํ,
เอส มัค์โค มหัต์เตหิ อนุยาโต มเหสิภิ,
เย เย ตํ ปฏิปัช์ชัน์ติ. ยถา พุท์เธน เทสิตํ,
ทุก์ขัส์สัน์ตํ กริส์สัน์ติ สัต์ถุสาสนการิโนติ.

อยัม์ปิ อัต์โถ วุต์โต ภควตา อิติ เม สุตัน์ติ.

วุต์ตํ เหตํ ภควตา วุต์ตมรหตาติ เม สุตํ "นยิทํ ภิก์ขเว พ๎รห๎มจริยํ วุส์สติ ชนกุหนัต์ถํ น ชนลปนัต์ถํ น ลาภสัก์การสิโลกานิสํสัต์ถํ น อิติ มํ ชโน ชานาตูติ. อถโข อิทํ ภิก์ขเว พ๎รห๎มจริยํ วุส์สติ อภิญ์ญัต์ถัญ์เจว ปริญ์ญัต์ถัญ์จาติ เอตมัต์ถํ ภควา อโวจ. ตัต์เถตํ อิติ วุจ์จติ

อภิญฺญตฺถํ ปริญฺญตฺถํ พฺรหฺมจริยํ อนีติหํ
อเทสยิ โส ภควา นิพฺพาโนคธคามินํ,
เอส มคฺโค มหตฺเตหิ อนุยาโต มเหสิภิ
เย เย ตํ ปฏิปชฺชนฺติ ยถา พุทฺเธน เทสิตํ,
ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสนฺติ สตฺถุ สาสนการิโนติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทฺวีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขโสมนสฺสพหุโล วิหรติ โยนิโส อารทฺโธ โหติ อาสวานํ ขยายาติ. กตเมหิ ทฺวีหิ ? สํเวชนีเยสุ ฐาเนสุ สํเวชเนน, สํเวคสฺส จ โยนิโส ปธาเนน. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขโสมนสฺสพหุโล วิหรติ โยนิโส อารทฺโธ โหติ อาสวานํ ขยายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สํเวชนีเยสุ ฐาเนสุ สํวิชฺเชเถว ปณฺฑิโต
อาตาปี นิปโก ภิกฺขุ ปญฺญาย สมเวกฺขิย
เอวํ วิหารี อาตาปี สนฺตวุตฺติ อนุทฺธโต
เจโตสมถมนุยุตฺโต ขยํ ทุกฺขสฺส ปาปุเณติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

ปฐมวคฺโค ปฐโม.

ตสฺสุทฺทานํ.

เทฺวเม ภิกฺขุ ตปนียา ตปนียา ปรตฺเถหิ
อาตาปี น กุหนา จ โสมนสฺเสน เตทสาติ.

อิติวุตฺตเก ทุกฺกนิปาตสฺส ทุติยวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตถาคตํ ภิกฺขเว อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ เทฺว วิตกฺกา พหุลํ สมุทาจรนฺติ: เขโม จ วิตกฺโก, วิเวโก จ. อพฺยาปชฺฌาราโม ภิกฺขเว ตถาคโต อพฺยาปชฺฌรโต. ตเมนํ ภิกฺขเว ตถาคตํ อพฺยาปชฺฌารามํ อพฺยาปชฺฌรตํ เอเสว วิตกฺโก พหุลํ สมุทาจรติ "อิมายาหํ อิริยาย น กิญฺจิ พฺยาพาเธมิ ตสํ วา ถาวรํ วาติ. ปวิเวการาโม ภิกฺขเว ตถาคโต ปวิเวกรโต. ตเมนํ ภิกฺขเว ตถาคตํ ปวิเวการามํ ปวิเวกรตํ เอเสว วิตกฺโก พหุลํ สมุทาจรติ "ยํ อกุสลํ, ตํ ปหีนนฺติ. ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ตุมฺเหปิ อพฺยาปชฺฌารามา วิหรถ, อพฺยาปชฺฌรตา. เตสํ โว ภิกฺขเว ตุมฺหากํ อพฺยาปชฺฌารามานํ วิหรตํ อพฺยาปชฺฌรตานํ เอเสว วิตกฺโก พหุลํ สมุทาจริสฺสติ. "อิมาย มยํ อิริยาย น กิญฺจิ พฺยาพาเธม ตสํ วา ถาวรํ วาติ ปวิเวการามา ภิกฺขเว วิหรถ ปวิเวกรตา. เตสํ โว ภิกฺขเว ตุมฺหากํ ปวิเวการามานํ วิหรตํ ปวิเวกรตานํ เอเสว วิตกฺโก พหุลํ สมุทาจริสฺสติ กึ อกุสลํ, กึ อปฺปหีนํ, กึ ปชหามาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ตถาคตํ พุทฺธํ อสยฺหสาหินํ
เทฺว วิตกฺกา สมุทาจรนฺติ นํ.
เขโม วิตกฺโก ปฐโม อุทีริโต,
ตโต วิเวโก ทุติโย ปกาสิโต,
ตโมนุทํ ปารคตํ มเหสึ
ตํ ปตฺตปตฺตํ วสิมํ อนาสวํ
วิสนฺตรํ ตณฺหกฺขเย วิมุตฺตํ

ตํ เว มุนึ อนฺติมเทหธารึ
มารชหํ พฺรูมิ ชราย ปารคุํ,
เสเล ยถา ปพฺพตมุทฺธนิฏฺฐิโต
ยถาปิ ปสฺเส ชนตํ สมนฺตโต;
ตถูปมํ ธมฺมมยํ สุเมธ
ปาสาทมารุยฺห สมนฺตจกฺขุ
โสกาวติณฺณํ ชนตมฺมเปตโสโก
อเวกฺขติ ชาติชราภิภูตนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เทฺว ธมฺมเทสนา ปริยาเยน ภวนฺติ. กตมา เทฺว? "ปาปํ ปาปกโต ปสฺสถาติ อยํ ปฐมา ธมฺมเทสนา. "ปาปํ ปาปกโต ทิสฺวา ตตฺถ นิพฺพินฺทถ วิรชฺชถ วิมุจฺจถาติ อยมฺปิ ทุติยา ธมฺมเทสนา. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อิมา เทฺว ธมฺมเทสนา ปริยาเยน ภวนฺติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ตถาคตสฺส พุทฺธสฺส สพฺพภูตานุกมฺปิโน
ปริยายวจนํ ปสฺส เทฺว จ ธมฺมา ปกาสิตา,
ปาปกํ ปสฺสถ เฉกา ตตฺถ ปาปํ วิรชฺชถ,
ตโต วิรตฺตจิตฺตาเส ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถาติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "อวิชฺชา ภิกฺขเว ปุพฺพงฺคมา อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา, อนฺวเทว อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. วิชฺชา จ โข ภิกฺขเว ปุพฺพงฺคมา กุสลานํ ธมฺมานํ

สมาปตฺติยา, อนฺวเทว หิโรตฺตปฺปนฺติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ยากาจิมา ทุคฺคติโย อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ
อวิชฺชามูลกา สพฺพา อิจฺฉาโลภสมุสฺสยา,
ยโต จ โหติ ปาปิจฺโฉ อหิริโก อนาทโร,
ตโต ปาปํ ปสวติ อปายํ เตน คจฺฉติ.
ตสฺมา ฉนฺทญฺจ โลภญฺจ อวิชฺชญฺจ วิราชยํ
วิชฺชํ อุปฺปาทยํ ภิกฺขุ สพฺพา ทุคฺคติโย ชเหติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เต ภิกฺขเว สตฺตา สุปริหีนา, เย อริยาย ปญฺญาย ปริหีนา: เต ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรนฺติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา. เต ภิกฺขเว สตฺตา อปริหีนา, เย อริยาย ปญฺญาย อปริหีนา: เต ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรนฺติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติ ปาฏิกงฺขาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ปญฺญาย ปริหาเนน ปสฺส โลกํ สเทวกํ
นิวิฏฺฐํ นามรูปสฺมึ อิทํ สจฺจนฺติ มญฺญติ
ปญฺญา หิ เสฏฺฐา โลกสฺมึ ยายํ นิพฺเพธคามินี
สา จ สมฺมา ปชานาติ ชาติภวปริกฺขยํ
เตสํ เทวามนุสฺสา จ สมฺพุทฺธานํ สตีมตํ
ปิหยนฺติ หาสปญฺญานํ สรีรนฺติมธารินนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เทฺวเม ภิกฺขเว

สุกฺกา ธมฺมา โลกํ ปาเลนฺติ. กตเม เทฺว? หิริ จ, โอตฺตปฺปญฺจ. อิเม เจ ภิกฺขเว เทฺว สุกฺกา ธมฺมา โลกํ น ปาเลยฺยุํ, นยิธ ปญฺญาเยถ มาตาติ วา, มาตุจฺฉาติ วา, มาตุลานีติ วา, อาจริยภริยาติ วา, ครูนํ ทาราติ วา. สมฺเภทํ โลโก อคมิสฺส, ยถา อเชฬกา กุกฺกุฏสูกรา โสณสิงคาลา. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อิเม เทฺว สุกฺกา ธมฺมา โลกํ ปาเลนฺติ. ตสฺมา ปญฺญาเยถ มาตาติ วา, มาตุจฺฉาติ วา, มาตุลานีติ วา, อาจริยภริยาติ วา, ครูนํ ทาราติ วาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เยสํ เจ หิริโอตฺตปฺปํ สพฺพทา จ น วิชฺชติ,
โวกฺกนฺตา สุกฺกมูลา เต ชาติมรณคามิโน.
เยสญฺจ หิริโอตฺตปฺปํ สทา สมฺมา อุปฏฺฐิตา
วิรูฬฺหพฺรหฺมจริยา เต สนฺโต ขีณปุนพฺภวาติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "อตฺถิ ภิกฺขเว สมฺมาสํ อภูตํ อกตํ อสงฺขตํ. โน เจตํ ภิกฺขเว อภวิสฺส อชาตํ เอตมตฺ อกตํ อสงฺขตํ, นยิธ ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สงฺขตสฺส ...ํ ปญฺญาเยถ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ อชาตํ อภูตํ ...ปสงฺขตํ, ตสฺมา ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สงฺขตสฺส นิสฺสรณํ ปญฺญายติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

ตโตชาตํ ภูตํ สมุปฺปนฺนํ กตํ สงฺขตมทฺธุวํ
อยมฺปิ อตฺโถ...สงฺขตํ โรคนิทฺธํ ปภงฺคุณํ
วุตฺตํ เหตํ เนตฺติปฺปภวํ นาลํ ตทภินนฺทิตุํ
ปุพฺพคมา อกุฌิสฺสรณํ สนฺตํ อตกฺกาวจรํ ธุวํ
อโนตฺตปฺปํ. วิชฺชํ อสมุปฺปนฺนํ อโสกํ วิรชํ ปทํ

นิโรโธ ทุกฺขธมฺมานํ สํขารูปสโม สุโข"ติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เทฺวมา ภิกฺขเว นิพฺพานธาตุโย. กตมา เทฺว ? สอุปาทิเสสา จ นิพฺพานธาตุ, อนุปาทิเสสา จ นิพฺพานธาตุ. กตมา จ ภิกฺขเว สอุปาทิเสสา นิพฺพานธาตุ ? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ โหติ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสํโยชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต, ตสฺส ติฏฺฐนฺเตว ปญฺจินฺทฺริยานิ, เยสํ อวิฆาตตฺตา มนาปามนาปํ ปจฺจนุโภติ, สุขทุกฺขํ ปฏิสํเวทยติ; ตสฺส โย ราคกฺขโย, โทสกฺขโย, โมหกฺขโย; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สอุปาทิเสสา นิพฺพานธาตุ. กตมา จ ภิกฺขเว อนุปาทิเสสา นิพฺพานธาตุ ? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ โหติ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสํโยชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต, ตสฺส อิเธว ภิกฺขเว สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺทิตานิ สีติภวิสฺสนฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุปาทิเสสา นิพฺพานธาตุ. อิมา โข ภิกฺขเว เทฺว นิพฺพานธาตุโยติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เทฺว อิมา จกฺขุมตา ปกาสิตา
นิพฺพานธาตู อนิสฺสิเตน ตาทินา,
เอกา หิ ธาตุ อิธ ทิฏฺฐธมฺมิกา
สอุปาทิเสสา ภวเนตฺติสํขยา
อนุปาทิเสสา ปน สมฺปรายิกา,
ยมฺหิ นิรุชฺฌนฺติ ภวานิ สพฺพโส
เย เอตทญฺญาย ปทํ อสํขตํ

วิมุตฺตจิตฺตา ภวเนตฺติสํขยา
เต ธมฺมสาราธิคมกฺขเย รตา
ปหํสุ เต สพฺพภวานิ ตาทิโนติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ปฏิสลฺลานารามา ภิกฺขเว วิหรถ ปฏิสลฺลานรตา, อชฺฌตฺตํ เจโตสมถมนุยุตฺตา อนิรากตชฺฌานา วิปสฺสนาย สมนฺนาคตา พฺรูเหตา สุญฺญาคารานํ. ปฏิสลฺลานารามานํ ภิกฺขเว วิหรตํ ปฏิสลฺลานรตานํ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถมนุยุตฺตานํ อนิรากตชฺฌานานํ วิปสฺสนาย สมนฺนาคตานํ พฺรูเหตานํ สุญฺญาคารานํ. ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ: ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"เย สนฺตจิตฺตา นิปกา สติมนฺโต จ ฌายิโน
สมฺมา ธมฺมํ วิปสฺสนฺติ กาเมสุ อนเปกฺขิโน
อปฺปมาทรตา สนฺตา ปมาเท ภยทสฺสิโน
อภพฺพา ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "สิกฺขานิสํสา ภิกฺขเว วิหรถ ปญฺญุตฺตรา วิมุตฺติสารา สตาธิปเตยฺยา. สิกฺขานิสํสานํ ภิกฺขเว วิหรตํ ปญฺญุตฺตรานํ วิมุตฺติสารานํ สตาธิปเตยฺยานํ ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ: ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ปริปุณฺณเสกฺขํ อปหานธมฺมํ
ปญฺญุตฺตรํ ชาติขยนฺตทสฺสึ

ตํ เว มุนึ อัน์ติมเทหธารึ
มารัญ์ชหํ พ์รูมิ ชราย ปารคุํ
ตัส์มา สทา ฌานรตา สมาหิตา
อาตาปิโน ชาติขยัน์ตทัส์สิโน
มารํ สเสนํ อภิภุย์ย ภิก์ขโว
ภวถ ชาติมรณัส์ส ปารคาติ.

อยัม์ปิ อัต์โถ วุต์โต ภควตา อิติ เม สุตัน์ติ.

วุต์ตํ เหตํ ภควตา วุต์ตมรหตาติ เม สุตํ "ชาคโร จัส์ส ภิก์ขเว ภิก์ขุ วิหเรย์ย สโต สัม์ปชาโน สมาหิโต ปมุทิโต วิป์ปสัน์โน จ ตัต์ถ กาลวิปัส์สี จ กุสเลสุ ธัม์เมสุ. ชาครัส์ส ภิก์ขเว ภิก์ขุโน วิหรโต สติมโต สัม์ปชานัส์ส สมาหิตัส์ส ปมุทิตัส์ส วิป์ปสัน์นัส์ส ตัต์ถ กาลวิปัส์สิโน กุสเลสุ ธัม์เมสุ, ท์วิน์นํ ผลานํ อัญ์ญตรํ ผลํ ปาฏิกังขํ: ทิฏ์เฐว ธัม์เม อัญ์ญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ. เอตมัต์ถํ ภควา อโวจ. ตัต์เถตํ อิติ วุจ์จติ

"ชาครัน์ตา สุณาเถตํ เย สุต์ตา เต ปพุช์ฌถ,
สุต์ตา ชาคริตํ เสย์โย นัต์ถิ ชาครโต ภยํ.
โย ชาคโร จ สติมา สัม์ปชาโน
สมาหิโต มุทิโต วิป์ปสัน์โน จ
กาเลน โส สัม์มา ธัม์มํ ปริวีมํสมาโน
เอโกทิภูโต วิหเน ตมํ โส,
ตัส์มา หเว ชาคริยํ ภเชถ.
อาตาปี ภิก์ขุ นิปโก ฌานลาภี
สํโยชนํ ชาติชราย เฉต์วา
อิเธว สัม์โพธิมนุต์ตรํ ผุเสติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "เทฺวเม ภิกฺขเว อาปายิกา เนรยิกา อิทมปฺปหาย. กตเม เทฺว ? โย อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฏิญฺโญ, โย จ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรนฺตํ อมูลเกน อพฺรหฺมจริเยน อนุทฺธํเสติ. อิเม โข ภิกฺขเว เทฺว อาปายิกา เนรยิกา อิทมปฺปหายาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"อภูตวาที นิรยํ อุเปติ
โย จาปิ กตฺวา น กโรมิ จาห,
อุโภปิ เต เปจฺจ สมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถ.

กาสาวกณฺฐา พหโว ปาปธมฺมา อสญฺญตา
ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นิรยํ เต อุปปชฺชเร.
เสยฺโย อโยคุโฬ ภุตฺโต ตตฺโต อคฺคิสิขูปโม
ยญฺเจ ภุญฺเชยฺย ทุสฺสีโล รฏฺฐปิณฺฑํ อสญฺญโตติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทฺวีหิ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิคเตหิ ปริยุฏฺฐิตา เทวมนุสฺสา โอลียนฺติ เอเก, อติธาวนฺติ เอเก, จกฺขุมนฺโต จ ปสฺสนฺติ. กถญฺจ ภิกฺขเว โอลียนฺติ เอเก ? ภวารามา ภิกฺขเว เทวมนุสฺสา ภวรตา ภวสมฺมุทิตา, เตสํ ภวนิโรธาย ธมฺเม เทสิยมาเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ, น สมฺปสีทติ, น สนฺติฏฺฐติ, นาธิมุจฺจติ; เอวํ ภิกฺขเว โอลียนฺติ เอเก. กถญฺจ ภิกฺขเว อติธาวนฺติ เอเก ? ภเวเนว โข ปเนเก อฏฺฏียมานา หรายมานา ชิคุจฺฉมานา วิภวํ อภินนฺทนฺติ ยโต กิร โภ อยํ อตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อุจฺฉิชฺชติ วินสฺสติ น โหติ ปรมฺมรณา.

เอตํ สนฺตํ, เอตํ ปณีตํ, เอตํ ยถาวนฺติ; เอวํ โข ภิกฺขเว อติธาวนฺติ เอเก. กถญฺจ ภิกฺขเว จกฺขุมนฺโต ปสฺสนฺติ? อิธ ภิกฺขุ ภูตํ ภูตโต ปสฺสติ, ภูตํ ภูตโต ทิสฺวา ภูตสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ; เอวํ โข ภิกฺขเว จกฺขุมนฺโต จ ปสฺสนฺตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"โย ภูตํ ภูตโต ทิสฺวา ภูตสฺส จ อติกฺกมํ
ยถาภูเต วิมุจฺจนฺติ ภวตณฺหาปริกฺขยา
สเจ ภูตํ ปริญฺโญ โส วีตตณฺโห ภวาภเว,
ภูตสฺส วิภวา ภิกฺขุ นาคจฺฉนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

ทุติยวคฺโค ทุติโย.

ตสฺสุทฺทานํ.

เทฺว อินฺทฺริยา เทฺว ตปนียา สีเลน อปเร ทุเว
อโนตฺตปฺปี กุหนา เทฺว จ สํเวชนีเยน เต ทส.
วิตกฺกา เทสนา วิชฺชา ปญฺญา ธมฺเมน ปญฺจมํ
อชาตํ ธาตุ สลฺลานํ สิกฺขา ชาครีเยน จ
อปาย ทิฏฺฐิยาเยว ภาวีสติ ปกาสิตาติ.

ทุกนิปาโต นิฏฺฐิโต.

อิติวุตฺตเก ติกนิปาตสฺส ปฐมวคฺโค.

๑

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว อกุสลมูลานิ. กตมานิ ตีณิ? โลโภ อกุสลมูลํ, โทโส อกุสลมูลํ. โมโห อกุสลมูลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ อกุสลมูลานีติ.

โลโภ โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ

หิสฺวนฺติ อตฺตสมฺภูตา ตจสารํว สมฺผลนฺติ.
อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว ธาตุโย. กตมา ติสฺโส ? รูปธาตุ, อรูปธาตุ, นิโรธธาตุ. อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส ธาตุโยติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"รูปธาตุปริญฺญาย อรูเปสุ อสณฺฐิตา
นิโรเธ เย วิมุจฺจนฺติ เต ชนา มจฺจุหายิโน,
กาเยน อมตํ ธาตุํ ผุสฺสยิตฺวา นิรูปธึ
อุปธิปฺปฏินิสฺสคฺคํ สจฺฉิกตฺวา อนาสโว
เทเสติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อโสกํ วิรชํ ปทนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เวทนา. กตมา ติสฺโส ? สุขา เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา. อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สมาหิโต สมฺปชาโน สโต พุทฺธสฺส สาวโก
เวทนา จ ปชานาติ เวทนานญฺจ สมฺภวํ,
ยตฺถ เจตา นิรุชฺฌนฺติ มคฺคญฺจ ขยคามินํ
เวทนานํ ขยา ภิกฺขุ นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เวทนา. กตมา ติสฺโส ? สุขา เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา. สุขา ภิกฺขเว เวทนา ทุกฺขโต ทฏฺฐพฺพา, ทุกฺขา เวทนา สลฺลโต ทฏฺฐพฺพา. อทุกฺขมสุขา เวทนา อนิจฺจโต

ทฏฺฐพฺพา. ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สุขา เวทนา ทุกฺขโต ทิฏฺฐา โหติ, ทุกฺขา เวทนา สลฺลโต ทิฏฺฐา โหติ, อทุกฺขมสุขา เวทนา อนิจฺจโต ทิฏฺฐา โหติ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริโย สมฺมทฺทโส อจฺเฉจฺฉิ ตณฺหํ วิวตฺตยิ สํโยชนํ สมฺมามานาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"โย สุขํ ทุกฺขโต อทฺทกฺขิ ทุกฺขมทฺทกฺขิ สลฺลโต
อทุกฺขมสุขํ สนฺตํ อทฺทกฺขิ นํ อนิจฺจโต
ส เว สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ ยโต ตตฺถ วิมุจฺจติ,
อภิญฺญาโวสิโต สนฺโต ส เว โยคาติโค มุนีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา ติสฺโส ? กาเมสนา, ภเวสนา, พฺรหฺมจริเยสนา. อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส เอสนาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สมาหิโต สมฺปชาโน สโต พุทฺธสฺส สาวโก
เอสนา จ ปชานาติ เอสนานญฺจ สมฺภวํ
ยตฺถ เจตา นิรุชฺฌนฺติ มคฺคญฺจ ขยคามินํ
เอสนานํ ขยา ภิกฺขุ นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา ติสฺโส ? กาเมสนา, ภเวสนา, พฺรหฺมจริเยสนา. อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส เอสนาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

กาเมสนา ภเวสนา พฺรหฺมจริเยสนา สห

อิติ สจฺจปรามาโส ทิฏฺฐิฏฺฐานา สมุสฺสยา
สพฺพราควิรตฺตสฺส ตณฺหกฺขยวิมุตฺติโน
เอสนา ปฏินิสฺสฏฺฐา ทิฏฺฐิฏฺฐานา สมูหตา
เอสนานํ ขยา ภิกฺขุ นิราโส อกถํกถี.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว อาสวา. กตเม ตโย ? กามาสโว, ภวาสโว, อวิชฺชาสโว; อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อาสวาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สมาหิโต สมฺปชาโน สโต พุทฺธสฺส สาวโก
อาสเว จ ปชานาติ. อาสวานญฺจ สมฺภวํ
ยตฺถ เจตา นิรุชฺฌนฺติ มคฺคญฺจ ขยคามินํ
อาสวานํ ขยา ภิกฺขุ นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว อาสวา. กตเม ตโย ? กามาสโว, ภวาสโว, อวิชฺชาสโว. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อาสวาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ยสฺส กามาสโว ขีโณ อวิชฺชา จ วิราชิตา
ภวาสโว ปริกฺขีโณ วิปฺปมุตฺโต นิรูปธิ
ธาเรติ อนฺติมํ เทหํ เชตฺวา มารํ สวาหนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว ตณฺหา. กตมา ติสฺโส ? กามตณฺหา, ภวตณฺหา, วิภวตณฺหา. อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส ตณฺหาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

ตัณ์หาโยเคน สํยุต์ตา รัต์ตจิต์ตา ภวาภเว
เต โยคยุต์ตา มารัส์ส อโยค์กเขมิโน ชนา
สัต์ตา คัจ์ฉัน์ติ สํสารํ ชาติมรณคามิโน
เย จ ตัณ์หํ ปหัน์ต์วาน วีตตัณ์หา ภวาภเว
เต เว ปารคตา โลเก เย ปัต์ตา อาสวัก์ขยัน์ติ.

อยัม์ปิ อัต์โถ วุต์โต ภควตา อิติ เม สุตัน์ติ.

วุต์ตํ เหตํ ภควตา วุต์ตมรหตาติ เม สุตํ "ตีหิ ภิก์ขเว ธัม์เมหิ สมัน์นาคโต ภิก์ขุ อติก์กัม์ม มารเธย์ยํ อาทิจ์โจว วิโรจติ. กตเมหิ ตีหิ? "อิธ ภิก์ขเว ภิก์ขุ อเสก์เขน สีลัก์ขัน์เธน สมัน์นาคโต โหติ, อเสก์เขน สมาธิก์ขัน์เธน สมัน์นาคโต โหติ, อเสก์เขน ปัญ์ญาก์ขัน์เธน สมัน์นาคโต โหติ; อิเมหิ โข ภิก์ขเว ตีหิ ธัม์เมหิ สมัน์นาคโต ภิก์ขุ อติก์กัม์ม มารเธย์ยํ อาทิจ์โจว วิโรจตีติ. เอตมัต์ถํ ภควา อโวจ. ตัต์เถตํ อิติ วุจ์จติ

"สีลสมาธิปัญ์ญา จ ยัส์ส เอเต สุภาวิตา,
อติก์กัม์ม มารเธย์ยํ อาทิจ์โจว วิโรจตีติ.

อยัม์ปิ อัต์โถ วุต์โต ภควตา อิติ เม สุตัน์ติ.

ปฐมวัค์โค ปฐโม.

ตัส์สุท์ทานํ.

มูลธาตุ อถ เวทนา ทุเว
เอสนา จ ทุเว อาสวา ทุเว
ตัณ์หาโต อถ มารเธย์ยโต
วัค์คมาหุ ปฐมัน์ติ มุต์ตมัน์ติ.

อิติวุตฺตเก ติกนิปาตสฺส ทุติยวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว ปุญฺญกิริยาวตฺถูนิ. กตมานิ ตีณิ? "ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ; อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ปุญฺญกิริยาวตฺถูนีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ปุญฺญเมว โส สิกฺเขยฺย อายตคฺคํ สุขินฺทฺริยํ,
ทานญฺจ สมจริยญฺจ เมตฺตจิตฺตญฺจ ภาวเย,
เอเต ธมฺเม ภาวยิตฺวา ตโย สุขสมุทฺทเย
อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลกํ ปณฺฑิโต อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว จกฺขูนิ. กตมานิ ตีณิ? มํสจกฺขุ, ทิพฺพจกฺขุ, ปญฺญาจกฺขุ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ จกฺขูนีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"มํสจกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ อนุตฺตรํ
เอตานิ ตีณิ จกฺขูนิ อกฺขาสิ ปุริสุตฺตโม.
มํสจกฺขุสฺส อุปฺปาโท มคฺโค ทิพฺพสฺส จกฺขุโน
ยโต ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญาจกฺขุ อนุตฺตรํ
ยสฺส จกฺขุสฺส ปฏิลาภา สพฺพทุกฺขา วิมุจฺจตีติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ตีณิ? อนญฺญตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ, อญฺญินฺทฺริยํ, อญฺญาตาวินฺทฺริยํ; อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ อินฺทฺริยานีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

เสกฺขสฺส สิกฺขมานสฺส อุชุมคฺคานุสาริโน
ขยสฺมึ ปฐมํ ญาณํ ตโต อญฺญา อนนฺตรา
ตโต อญฺญา วิมุตฺตสฺส ญาณํ เว โหติ ตาทิโน
อกุปฺปา เม วิมุตฺตีติ ภวสํโยชนกฺขยา
ส เว อินฺทฺริยสมฺปนฺโน สนฺโต สนฺติปเท รโต,
ธาเรติ อนฺติมํ เทหํ เชตฺวา มารํ สวาหนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว อทฺธา. กตเม ตโย ? อตีโต อทฺธา, อนาคโต อทฺธา, ปจฺจุปฺปนฺโน อทฺธา; อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อทฺธาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"อกฺเขยฺยสญฺญิโน สตฺตา อกฺเขยฺยสฺมึ ปติฏฺฐิตา,
อกฺเขยฺยํ อปริญฺญาย โยคมายนฺติ มจฺจุโน,
อกฺเขยฺยํ จ ปริญฺญาย อกฺขาตารํ น มญฺญติ,
ผุฏฺโฐ วิโมกฺโข มนสา สนฺติปทมนุตฺตรํ
ส เว อกฺเขยฺยสมฺปนฺโน สนฺโต สนฺติปเท รโต
สงฺขาย เสวี ธมฺมฏฺโฐ สงฺขฺยํ โนเปติ เวทคูติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว ทุจฺจริตานิ. กตมานิ ตีณิ ? กายทุจฺจริตํ, วจีทุจฺจริตํ, มโนทุจฺจริตํ; อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ทุจฺจริตานีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กายทุจฺจริตํ กตฺวา วจีทุจฺจริตานิ จ
มโนทุจฺจริตํ กตฺวา ยญฺจญฺญํ โทสสญฺญิตํ
อกตฺวา กุสลํ กมฺมํ กตฺวา นากุสลํ พหุํ
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว สุจริตานิ. กตมานิ ตีณิ? กายสุจริตํ, วจีสุจริตํ, มโนสุจริตํ; อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ สุจริตานีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กายทุจฺจริตํ หิตฺวา วจีทุจฺจริตานิ จ
มโนทุจฺจริตํ หิตฺวา ยญฺจญฺญํ โทสสญฺหิตํ
อกตฺวากุสลํ กมฺมํ กตฺวาน กุสลํ พหุํ
กายสฺส เภทา สปฺปญฺโญ สคฺคํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว โสเจยฺยานิ. กตมานิ ตีณิ? กายโสเจยฺยํ, วจีโสเจยฺยํ, มโนโสเจยฺยํ; อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ โสเจยฺยานีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กายสุจึ วาจาสุจึ เจโตสุจิมนาสวํ
สุจึ โสเจยฺยสมฺปนฺนํ อาหุ สพฺพปหายินนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว โมเนยฺยานิ. กตมานิ ตีณิ? กายโมเนยฺยํ, วจีโมเนยฺยํ, มโนโมเนยฺยํ; อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ โมเนยฺยานีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กายมุนึ วาจามุนึ มโนมุนิมนาสวํ
มุนึ โมเนยฺยสมฺปนฺนํ อาหุ นินฺหาตปาปกนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ยสฺส กสฺสจิ

ภิกฺขเว ราโค อปฺปหีโน, โทโส อปฺปหีโน, โมโห อปฺปหีโน; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว พนฺโธ มารสฺส ปติมุกฺกสฺส มารปาโส ยถากามกรณีโย จ ปาปิมโต. ยสฺส กสฺสจิ ภิกฺขเว ราโค ปหีโน, โทโส ปหีโน, โมโห ปหีโน; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อพนฺโธ มารสฺส โอมุกฺกสฺส มารปาโส น ยถากามกรณีโย จ ปาปิมโตติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"ยสฺส ราโค จ โทโส จ อวิชฺชา จ วิราชิตา
ตํ ภาวิตตฺตญฺญตรํ พฺรหฺมภูตํ ตถาคตํ
พุทฺธํ เวรภยาตีตํ อาหุ สพฺพปหายินนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ยสฺส กสฺสจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา ราโค อปฺปหีโน, โทโส อปฺปหีโน, โมโห อปฺปหีโน; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว น อตริ สมุทฺทํ สอุมึ สวีจึ สาวฏฺฏํ สคหํ สรกฺขสํ. ยสฺส กสฺสจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา ราโค ปหีโน, โทโส ปหีโน, โมโห ปหีโน; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อตริ สมุทฺทํ สอุมึ สวีจึ สาวฏฺฏํ สคหํ สรกฺขสํ ติณฺโณ ปารงฺคโต ถเล ติฏฺฐติ พฺราหฺมโณติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ.

"ยสฺส ราโค จ โทโส จ อวิชฺชา จ วิราชิตา
โสมํ สมุทฺทํ สคหํ สรกฺขสํ
สอุมิภยํ ทุตฺตรํ อจฺจตาริ,
สงฺคาติโค มจฺจุชโห นิรูปธิ
ปหาสิ ทุกฺขํ อปุนพฺภวาย,
อตฺถงฺคโต โส น สมานเมติ.

อโมหยิ มจฺจุราชนฺติ พฺรูมีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

ทุติยวคฺโค ทุติโย.

ตสฺสุทฺทานํ.

ปุญฺญํ จกฺขุ อถินฺทฺริยา
อทฺธา จริตํ ทุเว สุจิ
มุเน อถ ราค ทุเว
ปุน วคฺคมาหุ ทุติยมุตฺตมํ.

อิติวุตฺตเก ติกนิปาตสฺส ตติยวคฺโค.

๑

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา. ตํ โข ปนาหํ ภิกฺขเว นาญฺญสฺส สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา สุตฺวา วทามิ: ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา. อปิจ ภิกฺขเว ยเทว สามํ ญาตํ สามํ ทิฏฺฐํ สามํ วิทิตํ, ตเทวาหํ วทามิ "ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ

ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"มิจฺฉามนํ ปณิธาย มิจฺฉาวาจํ อภาสิย
มิจฺฉากมฺมานิ กตฺวาน กาเยน ปุคฺคโล
อปฺปสฺสุโต อปุญฺญกโร อปฺปสฺมึ อิธ ชีวิเต
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนา. ตํ โข ปนาหํ ภิกฺขเว นาญฺญสฺส สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา สุตฺวา วทามิ: ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนา. อปิจ ยเทว ภิกฺขเว สามํ ญาตํ สามํ ทิฏฺฐํ สามํ วิทิตํ, ตเทวาหํ วทามิ: ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สมฺมามนํ ปณิธาย สมฺมาวาจํ อภาสิย.
สมฺมากมฺมานิ กตฺวาน กาเยน อิธ ปุคฺคโล

พหุสฺสุโต ปุญฺญกโร อปฺปสฺมึ อิธ ชีวิเต,
กายสฺส เภทา สปฺปญฺโญ สคฺคํ โส อุปปชฺชตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว นิสฺสรณิยา ธาตุโย. กตมา ติสฺโส? กามานเมตํ นิสฺสรณํ ยทิทํ เนกฺขมฺมํ, รูปานเมตํ นิสฺสรณํ ยทิทํ อารุปฺปํ, ยํ โข ปน กิญฺจิ ภูตํ สงฺขตํ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนํ นิโรโธ ตสฺส นิสฺสรณํ; อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส นิสฺสรณิยา ธาตุโยติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กามนิสฺสรณํ ญตฺวา รูปานญฺจ อติกฺกมํ
สพฺพสงฺขารสมถํ ผุสํ อาตาปิ สพฺพทา,
ส เว สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ ยโต ตตฺถ วิมุจฺจติ,
อภิญฺญาโวสิโต สนฺโต ส เว โยคาติโค มุนีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "รูเปหิ ภิกฺขเว อรูปา สนฺตตรา, อรูเปหิ นิโรโธ สนฺตตโรติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ตตฺเถตํ "อิติ วุจฺจติ

"เย จ รูปูปคา สตฺตา เย จ อรูปฏฺฐายิโน
นิโรธํ อปฺปชานนฺตา อาคนฺตาโร ปุนพฺภวํ.
เย จ รูเป ปริญฺญาย อรูเปสุ อสณฺฐิตา
นิโรเธ เย วิมุจฺจนฺติ เต ชนา มจฺจุหายิโน.
กาเยน อมตํ ธาตุํ ผุสฺสยิตฺวา นิรูปธิ
อุปธิปฺปฏินิสฺสคฺคํ สจฺฉิกตฺวา อนาสโว
เทเสติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อโสกํ วิรชํ ปทนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว ปุตฺตา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ตโย ? อติชาโต, อนุชาโต, อวชาโตติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุตฺโต อติชาโต โหติ ? อิธ ภิกฺขเว ปุตฺตสฺส มาตาปิตโร โหนฺติ, น พุทฺธํ สรณํ คตา, น ธมฺมํ สรณํ คตา, น สํฆํ สรณํ คตา, ปาณาติปาตา อปฺปฏิวิรตา, อทินฺนาทานา อปฺปฏิวิรตา, กาเมสุ มิจฺฉาจารา อปฺปฏิวิรตา, มุสาวาทา อปฺปฏิวิรตา, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา อปฺปฏิวิรตา, ทุสฺสีลา ปาปธมฺมา. ปุตฺโต จ เนสํ โหติ พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ คโต, สํฆํ สรณํ คโต, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต, มุสาวาทา ปฏิวิรโต, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต, สีลวา กลฺยาณธมฺโม; เอวํ โข ภิกฺขเว ปุตฺโต อติชาโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุตฺโต อนุชาโต โหติ ? อิธ ภิกฺขเว ปุตฺตสฺส มาตาปิตโร โหนฺติ, พุทฺธํ สรณํ คตา, ธมฺมํ สรณํ คตา, สํฆํ สรณํ คตา, ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา, อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรตา, มุสาวาทา ปฏิวิรตา, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตา, สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา. ปุตฺโต จ เนสํ โหติ พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ คโต, สํฆํ สรณํ คโต, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต, มุสาวาทา ปฏิวิรโต, สุราเมรยมชฺช-ปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต, สีลวา กลฺยาณธมฺโม; เอวํ โข ภิกฺขเว ปุตฺโต อนุชาโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุตฺโต อวชาโต โหติ? อิธ ภิกฺขเว ปุตฺตสฺส มาตาปิตโร โหนฺติ พุทฺธํ สรณํ คตา, ธมฺมํ สรณํ คตา, สงฺฆํ สรณํ คตา, ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา, อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรตา, มุสาวาทา ปฏิวิรตา, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตา, สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา. ปุตฺโต จ เนสํ โหติ น พุทฺธํ สรณํ คโต, น ธมฺมํ สรณํ คโต, น สงฺฆํ สรณํ คโต, ปาณาติปาตา อปฺปฏิวิรโต, อทินฺนาทานา อปฺปฏิวิรโต, กาเมสุมิจฺฉาจารา อปฺปฏิวิรโต, มุสาวาทา อปฺปฏิวิรโต, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา อปฺปฏิวิรโต, ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม; เอวํ โข ภิกฺขเว ปุตฺโต อวชาโต โหติ; อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุตฺตา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"อติชาตํ อนุชาตํ ปุตฺตมิจฺฉนฺติ ปณฺฑิตา,
อวชาตํ น อิจฺฉนฺติ โย โหติ กุลคนฺธโน
เอเต โข ปุตฺตา โลกสฺมึ เย จ ภวนฺติ อุปาสกา
สทฺธา สีเลน สมฺปนฺนา วทญฺญู วีตมจฺฉรา
จนฺโท อพฺภฆนา มุตฺโต ปริสาสุ วิโรจเรติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ตโย? อวุฏฺฐิกสโม, ปเทสวสฺสี, สพฺพตฺถาภิวสฺสี.

กถญฺจ ภิกฺขเว อวุฏฺฐิกสโม โหติ? อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺเพสญฺเญว น ทาตา โหติ สมณพฺราหฺมณกปณทฺธิกวณิพฺพกยาจกานํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ; เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อวุฏฺฐิกสโม โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปเทสวสฺสี โหติ? อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล เอกจฺจานํ ทาตา โหติ เอกจฺจานํ น ทาตา สมณพฺราหฺมณกปณทฺธิกวนิพฺพกยาจกานํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ; เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปเทสวสฺสี โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สพฺพตฺถาภิวสฺสี โหติ? อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺเพสํ เทติ สมณพฺราหฺมณกปณทฺธิกวนิพฺพกยาจกานํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ; เอวํ โข ภิกฺขเว สพฺพตฺถาภิวสฺสี โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"น สมเณ น พฺราหฺมเณ
น กปณทฺธิเก น วนิพฺพเก
ลทฺธาน สํวิภาเชติ อนฺนปานญฺจ โภชนํ,
ตํ เว อวุฏฺฐิกสโมติ อาหุ นํ ปุริสาธมํ.
เอกจฺจานํ น ททาติ, เอกจฺจานํ ปเวจฺฉติ,
ตํ เว ปเทสวสฺสีติ อาหุ เมธาวิโน ชนา.
สุภิกฺขวาโจ ปุริโส สพฺพภูตานุกมฺปโก
อาโมทมาโน ปกิเรติ เทถ เทถาติ ภาสติ.
ยถาปิ เมโฆ ถนยิตฺวา คชฺชยิตฺวา ปวสฺสติ,
ถลํ นินฺนญฺจ ปูเรติ อภิสนฺทนฺโต จ วาริณา,
เอวเมว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ ตาทิโส,
ธมฺเมน สํหริตฺวาน อุฏฺฐานาธิคตํ ธนํ
ตปฺเปติ อนฺนปาเนน สมฺมา ปตฺเต วนิพฺพเกติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตีณิมานิ ภิกฺขเว สุขานิ ปตฺถยมาโน สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโต. กตมานิ ตีณิ? "ปสํสา เม อาคจฺฉตูติ สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโต, "โภคา เม อุปฺปชฺชนฺตูติ สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโต, "กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสามีติ สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโต; อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ สุขานิ ปตฺถยมาโน สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโตติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สีลํ รกฺเขยฺย เมธาวี ปตฺถยาโน ตโย สุเข,
ปสํสํ วิตฺตลาภญฺจ เปจฺจ สคฺเค ปโมทนํ.
อกโรนฺโตปิ เจ ปาปํ กโรนฺตมุปเสวติ,
สงฺกิโย โหติ ปาปสฺมึ อวณฺโณ จสฺส รูหติ.
ยาทิสํ กุรุเต มิตฺตํ, ยาทิสํ จูปเสวติ,
ส เว ตาทิสโก โหติ สหวาโส หิ ตาทิโส.
เสวมาโน เสวมานํ สมฺผุฏฺโฐ สมฺผุสํ ปรํ
สโร ทุฏฺโฐ กลาปํว อลิตฺตมุปลิมฺปติ.
อุปเลปภยา ธีโร เนว ปาปสขา สิยา,
ปูติมจฺฉํ กุสคฺเคน โย นโร อุปนยฺหติ,
กุสาปิ ปูติ วายนฺติ เอวํ พาลูปเสวนา.
ตครญฺจ ปลาเสน โย นโร อุปนยฺหติ,
ปตฺตาปิ สุรภิ วายนฺติ เอวํ ธีรูปเสวนา.
ตสฺมา ปตฺตปุฏสฺเสว ญตฺวา สมฺปากมตฺตโน
อสนฺเต นุปเสเวยฺย สนฺเต เสเวยฺย ปณฺฑิโต
อสนฺโต นิรยํ เนนฺติ สนฺโต ปาเปนฺติ สุคตินฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ภินฺทนฺตายํ ภิกฺขเว กาโย, วิญฺญาณํ วิราคธมฺมํ, สพฺเพ อุปธี อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมาติ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กายญฺจ ภินฺทนฺตํ ญตฺวา วิญฺญาณญฺจ ปภงฺคุณํ
อุปธีสุ ภยํ ทิสฺวา ชาติมรณมจฺจคา
สมฺปตฺวา ปรมํ สนฺตึ กาลํ กงฺขติ ภาวิตตฺโตติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ธาตุโสว ภิกฺขเว สตฺตา สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทนฺติ สเมนฺติ: หีนาธิมุตฺติกา สตฺตา หีนาธิมุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทนฺติ สเมนฺติ, กลฺยาณาธิมุตฺติกา สตฺตา กลฺยาณาธิมุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทนฺติ สเมนฺติ. อตีตมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ธาตุโสว สตฺตา สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทึสุ สมึสุ: หีนาธิมุตฺติกา สตฺตา หีนาธิมุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทึสุ สมึสุ. กลฺยาณาธิมุตฺติกา สตฺตา กลฺยาณาธิมุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สํสนฺทึสุ สมึสุ. อนาคตมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ธาตุโสว สตฺตา สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทิสฺสนฺติ สเมสฺสนฺติ: หีนาธิมุตฺติกา สตฺตา หีนาธิ-มุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทิสฺสนฺติ สเมสฺสนฺติ, กลฺยาณาธิมุตฺติกา สตฺตา กลฺยาณาธิมุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทิสฺสนฺติ สเมสฺสนฺติ. เอตรหิ ภิกฺขเว ปจฺจุปฺปนฺนมฺปิ อทฺธานํ ธาตุโสว สตฺตา สํสนฺทนฺติ สเมนฺติ: หีนาธิมุตฺติกา สตฺตา หีนาธิมุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทนฺติ สเมนฺติ, กลฺยาณาธิมุตฺติกา สตฺตา กลฺยาณาธิมุตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธึ สํสนฺทนฺติ สเมนฺตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สํสคฺคา วนโถ ชาโต อสํสคฺเคน ฉิชฺชติ

ปริตฺตํ ทารุมารุยฺห ยถา สีเท มหณฺณเว
เอวํ กุสีตมาคมฺม สาธุชีวีปิ สีทติ
ตสฺมา ตํ ปริวชฺเชยฺย กุสีตํ หีนวีริยํ
ปวิวิตฺเตหิ อริเยหิ ปหิตตฺเตหิ ฌายิภิ
นิจฺจํ อารทฺธวิริเยหิ ปณฺฑิเตหิ สหาวเสติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ตโย ? อิธ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ กมฺมาราโม โหติ กมฺมรโต กมฺมารามตมนุยุตฺโต, ภสฺสาราโม โหติ ภสฺสรโต ภสฺสารามตมนุยุตฺโต, นิทฺทาราโม โหติ นิทฺทารโต นิทฺทารามตมนุยุตฺโต; อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติ. ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ตโย ? อิธ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ น กมฺมาราโม โหติ น กมฺมรโต น กมฺมารามตมนุยุตฺโต, น ภสฺสาราโม โหติ น ภสฺสรโต น ภสฺสารามตมนุยุตฺโต, น นิทฺทาราโม โหติ น นิทฺทารโต น นิทฺทารามตมนุยุตฺโต; อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"กมฺมาราโม ภสฺสรโต นิทฺทาราโม จ อุทฺธโต
อภพฺโพ ตาทิโส ภิกฺขุ ผุฏฺฐุํ สมฺโพธิมุตฺตมํ.
ตสฺมา หิ อปฺปกิจฺจสฺส อปฺปมิทฺโธ อนุทฺธโต
ภพฺโพ โส ตาทิโส ภิกฺขุ ผุฏฺฐุํ สมฺโพธิมุตฺตมนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

ตติยวคฺโค ตติโย.

ตสฺสุทฺทานํ.

เทฺว ทิฏฺฐิ นิสฺสรณํ รูปํ ปุตฺโต อวุฏฺฐิเกน จ
สุขา จ ภินฺทนา ธาตุ ปริหาเนน เต ทส.

อิติวุตฺตเก ติกนิปาตสฺส จตุตฺถวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว อกุสลา วิตกฺกา. กตเม ตโย? อนวญฺญตฺติปฏิสํยุตฺโต วิตกฺโก, ลาภสกฺการสิโลกปฏิสํยุตฺโต วิตกฺโก, ปรานุทฺทยตาปฏิสํยุตฺโต วิตกฺโก; อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อกุสลา วิตกฺกาติ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"อนวญฺญตฺติสญฺญุตฺโต ลาภสกฺการคารโว
สหนนฺทิ อมจฺเจหิ อารา สํโยชนกฺขยา
โยธ ปุตฺเต ปสุํ หิตฺวา วิวาเห สงฺคหานิ จ
ภพฺโพ โส ตาทิโส ภิกฺขุ ผุฏฺฐุํ สมฺโพธิมุตฺตมนฺติ.

ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา อสกฺกาเรน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน จ อสกฺกาเรน จ ตทุภเยน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา. ตํ โข ปนาหํ ภิกฺขเว นาญฺญสฺส สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา สุตฺวา วทามิ: ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; ทิฏฺฐา

มยา ภิกฺขเว สตฺตา อสกฺกาเรน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน จ อสกฺกาเรน จ ตทุภเยน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา. อปิจ ภิกฺขเว ยเทว เม สามํ ญาตํ สามํ ทิฏฺฐํ สามํ วิทิตํ, ตเทวาหํ วทามิ: ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา อสกฺกาเรน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน จ อสกฺกาเรน จ ตทุภเยน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนาติ.

"ยสฺส สกฺการิยมานสฺส อสกฺกาเรน จูภยํ
สมาธิ น วิกมฺปติ อปฺปมาทวิหาริโน
ตํ ฌายินํ สาตติกํ สุขุมทิฏฺฐิวิปสฺสกํ
อุปาทานกฺขยารามํ อาหุ สปฺปุริโส อิตีติ.

ตโยเม ภิกฺขเว เทเวสุ เทวสทฺทา นิจฺฉรนฺติ สมยา สมยํ อุปาทาย. กตเม ตโย? ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาย เจเตติ, ตสฺมึ สมเย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺฉรติ "เอโส อริยสาวโก มาเรน สทฺธึ สงฺคามาย เจเตตีติ; อยํ ภิกฺขเว ปฐโม เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺฉรติ สมยา สมยํ อุปาทาย. ปุนจปรํ ภิกฺขเว ยสฺมึ สมเย อริยสาวโก สตฺตนฺนํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ

ภาวนานุโยคมนุยุตฺโต วิหรติ, ตสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺฉรติ "เอโส อริยสาวโก มาเรน สทฺธึ สงฺคาเมตีติ; อยํ ภิกฺขเว ทุติโย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺฉรติ สมยา สมยํ อุปาทาย. ปุนจปรํ ภิกฺขเว ยสฺมึ สมเย อริยสาวโก อาสวานํ ขยา เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ตสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺฉรติ "เอโส อริยสาวโก วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อภิวิชิย อชฺฌาวสตีติ; อยํ ภิกฺขเว ตติโย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺฉรติ สมยา สมยํ อุปาทาย. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย เทเวสุ เทวสทฺทา นิจฺฉรนฺติ สมยา สมยํ อุปาทายาติ.

ทิสฺวา วิชิตสงฺคามํ สมฺมาสมฺพุทฺธสาวกํ
เทวตาปิ นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ โย ตฺวํ ทุชฺชยมชฺฌภู
เชตฺวาน มจฺจุโน เสนํ วิโมกฺเขน อนาวรํ
อิติเหตํ นมสฺสนฺติ เทวตา ปตฺตมานสํ
ตญฺหิ ตสฺส นมสฺสนฺติ เยน มจฺจุวสํ วเชติ.

ยทา ภิกฺขเว เทโว เทวกายา จวนธมฺโม โหติ, ปญฺจสฺส ปุพฺพนิมิตฺตานิ ปาตุภวนฺติ: มาลา มิลายนฺติ, วตฺถานิ กิลิสฺสนฺติ, กจฺเฉหิ เสทา มุจฺจนฺติ, กาเย ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกมติ, สเก เทโว เทวาสเน นาภิรมตีติ. ตเมนํ ภิกฺขเว เทวา "จวนธมฺโม อยํ เทวปุตฺโตติ อิติ วิทิตฺวา ตีหิ วาจาหิ อนุโมทนฺติ "อิโต โภ สุคตึ คจฺฉ, สุคตึ คนฺตฺวา สุลทฺธลาภํ ลภ, สุลทฺธลาภํ ลภิตฺวา สุปติฏฺฐิโต ภวาหีติ.

เอวํ วุตฺเต อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กินฺนุ โข ภนฺเต เทวานํ สุคติคมนสํขาตํ, กิญฺจ ภนฺเต เทวานํ สุลทฺธลาภสํขาตํ, กึ ปน ภนฺเต เทวานํ สุปติฏฺฐิตสํขาตนฺติ. มนุสฺสตฺตํ โข ภิกฺขเว เทวานํ สุคติคมนสํขาตํ, ยํ มนุสฺสภูโต สมาโน ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย สทฺธํ ปฏิลภติ; อิทํ โข ภิกฺขเว เทวานํ สุลทฺธลาภสํขาตํ. สา โข ปนสฺส สทฺธา นิวิฏฺฐา โหติ มูลชาตา ปติฏฺฐิตา ทฬฺหา อสํหาริยา สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ; อิทํ โข ภิกฺขเว เทวานํ สุปติฏฺฐิตสํขาตนฺติ.

ยทา เทโว เทวกายา จวติ อายุสํขยา,
ตโย สทฺทา นิจฺฉรนฺติ เทวานํ อนุโมทตํ
อิโต โภ สุคตึ คจฺฉ มนุสฺสานํ สหพฺยตํ,
มนุสฺสภูโต สทฺธมฺเม ลภ สทฺธํ อนุตฺตรํ.
สา เต สทฺธา นิวิฏฺฐสฺส มูลชาตา ปติฏฺฐิตา,
ยาวชีวํ อสํหิรา สทฺธมฺเม สุปเวทิเต.
กายทุจฺจริตํ หิตฺวา วจีทุจฺจริตานิ จ
มโนทุจฺจริตํ หิตฺวา ยญฺจญฺญํ โทสสญฺหิตํ
กาเยน กุสลํ กตฺวา วาจาย กุสลํ พหุํ
มนสา กุสลํ กตฺวา อปฺปมาณํ นิรูปธึ,
ตโต โอปธิกํ ปุญฺญํ กตฺวา ทาเนน ตํ พหุํ
อญฺเญปิ มจฺเจ สทฺธมฺเม พฺรหฺมจริเย นิเวสย.
อิมาย อนุกมฺปาย เทวา เทวํ ยทา วิทู,
จวนฺตํ อนุโมทนฺติ เอหิ เทว ปุนปฺปุนนฺติ.

ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา โลเก อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ

พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ. กตเม ตโย ? อิธ ภิกฺขเว ตถาคโต โลเก อุปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ, สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา; โส ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ; อยํ ภิกฺขเว ปฐโม ปุคฺคโล โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ. ปุนจปรํ ภิกฺขเว ตสฺเสว สตฺถุโน สาวโก อรหํ โหติ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสํโยชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต; โส ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ; อยมฺปิ ภิกฺขเว ทุติโย ปุคฺคโล โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ. ปุนจปรํ ภิกฺขเว ตสฺเสว สตฺถุโน สาวโก เสกฺโข โหติ ปาฏิปโท พหุสฺสุโต สีลวตูปปนฺโน, โสปิ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ; อยมฺปิ ภิกฺขเว ตติโย ปุคฺคโล โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา โลเก อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานนฺติ.

สตฺถา หิ โลเก ปชโม มเหสี,
ตสฺสนฺวโย สาวโก ภาวิตตฺโต,
อถาปโร ปาฏิปโทปิ เสกฺโข,
พหุสฺสุโต สีลวตูปปนฺโน,
เอเต ตโย เทวมนุสฺสเสฏฺฐา
ปภงฺกรา ธมฺมมุทีรยนฺตา
อปาปุรนฺติ อมตสฺส ทฺวารํ.
โยคา ปโมจนฺติ พหุชนํ เต,
เย สตฺถวาเหน อนุตฺตเรน
สุเทสิตํ มคฺคมนุกฺกมนฺติ,
อิเธว ทุกฺขสฺส กโรนฺติ อนฺตํ,
เย อปฺปมตฺตา สุคตสฺส สาสเนติ.

อสุภานุปสฺสี ภิกฺขเว กายสฺมึ วิหรถ, อานาปานสติ จ โว อชฺฌตฺตํ ปริมุขํ สุปติฏฺฐิตา โหตุ, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสิโน วิหรถ; อสุภานุปสฺสีนํ ภิกฺขเว กายสฺมึ วิหรตํ โย สุภาย ธาตุยา ราคานุสโย โส ปหียติ, อานาปานสติยา อชฺฌตฺตํ ปริมุขํ สุปติฏฺฐิตาย เย พาหิรา วิตกฺกาสยา วิฆาตปกฺขิกา เต น โหนฺติ, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสีนํ วิหรตํ ยา อวิชฺชา สา ปหียติ, ยา วิชฺชา สา อุปฺปชฺชตีติ.

อสุภานุปสฺสี กายสฺมึ อานาปาเน ปติสฺสโต
สพฺพสงฺขารสมถํ ปสฺสํ อาตาปิ สพฺพทา
ส เว สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ ยโต ตตฺถ วิมุจฺจติ
อภิญฺญาโวสิโต สนฺโต ส เว โยคาติโค มุนีติ.

ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนสฺส ภิกฺขุโน อยมนุธมฺโม โหติ เวยฺยากรณาย

"ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโนยนฺติ ภาสมาโน ธมฺมญฺเญว ภาสติ โน อธมฺมํ, วิตกฺกยมาโน ปน ธมฺมวิตกฺกญฺเญว วิตกฺเกติ โน อธมฺมวิตกฺกํ, ตทุภยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหรติ สโต สมฺปชาโนติ.

ธมฺมาราโม ธมฺมรโต ธมฺมํ อนุวิจินฺตยํ
ธมฺมํ อนุสฺสรํ ภิกฺขุ สทฺธมฺมา น ปริหายติ.
จรํ วา ยทิ วา ติฏฺฐํ นิสินฺโน อุท วา สยํ
อชฺฌตฺตํ สมยํ จิตฺตํ สนฺติเมวาธิคจฺฉตีติ.

ตโยเม ภิกฺขเว อกุสลวิตกฺกา อนฺธกรณา อจกฺขุกรณา อญฺญาณกรณา ปญฺญานิโรธิกา วิฆาตปกฺขิกา อนิพฺพานสํวตฺตนิกา. กตเม ตโย? กามวิตกฺโก ภิกฺขเว อนฺธกรโณ อจกฺขุกรโณ อญฺญาณกรโณ ปญฺญานิโรธิโก วิฆาตปกฺขิโก อนิพฺพานสํวตฺตนิโก. พฺยาปาทวิตกฺโก ภิกฺขเว อนฺธกรโณ อจกฺขุกรโณ อญฺญาณกรโณ ปญฺญานิโรธิโก วิฆาตปกฺขิโก อนิพฺพานสํวตฺตนิโก. วิหึสาวิตกฺโก ภิกฺขเว อนฺธกรโณ อจกฺขุกรโณ อญฺญาณกรโณ ปญฺญานิโรธิโก วิฆาตปกฺขิโก อนิพฺพานสํวตฺตนิโก. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อกุสลา วิตกฺกา อนฺธกรณา อจกฺขุกรณา อญฺญาณกรณา ปญฺญานิโรธิกา วิฆาตปกฺขิกา อนิพฺพานสํวตฺตนิกา.

ตโยเม ภิกฺขเว กุสลา วิตกฺกา อนนฺธกรณา จกฺขุกรณา ญาณกรณา ปญฺญาวุทฺธิกา อวิฆาตปกฺขิกา นิพฺพานสํวตฺตนิกา. กตเม ตโย? เนกฺขมฺมวิตกฺโก ภิกฺขเว อนนฺธกรโณ จกฺขุกรโณ ญาณกรโณ ปญฺญาวุทฺธิโก อวิฆาตปกฺขิโก นิพฺพานสํวตฺตนิโก. อพฺยาปาทวิตกฺโก ภิกฺขเว อนนฺธกรโณ จกฺขุกรโณ ญาณกรโณ ปญฺญาวุทฺธิโก อวิฆาตปกฺขิโก นิพฺพานสํวตฺตนิโก. อวิหึสาวิตกฺโก

ภิกฺขเว อนนฺธกรโณ จกฺขุกรโณ ญาณกรโณ ปญฺญาวุฑฺฒิโก อวิฆาตปกฺขิโก นิพฺพานสํวตฺตนิโก. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย กุสลา วิตกฺกา อนนฺธกรณา จกฺขุกรณา ญาณกรณา ปญฺญาวุฑฺฒิกา อวิฆาตปกฺขิกา นิพฺพานสํวตฺตนิกาติ.

ตโย วิตกฺเก กุสเล วิตกฺกเย
ตโย ปน อกุสเล นิราไร
ส เว วิตกฺกานิ วิจาริตานิ
สเมติ วุฏฺฐีว รชํ สมูหตํ
ส เว วิตกฺกูปสเมน เจตสา
อิเธว โส สนฺติปทํ สมชฺฌคาติ.

ตโยเม ภิกฺขเว อนฺตรา มลา อนฺตรา อมิตฺตา อนฺตรา สปตฺตา อนฺตรา วธกา อนฺตรา ปจฺจตฺถิกา. กตเม ตโย? โลโภ ภิกฺขเว อนฺตรา มโล อนฺตรา อมิตฺโต อนฺตรา สปตฺโต อนฺตรา วธโก อนฺตรา ปจฺจตฺถิโก. โทโส ภิกฺขเว อนฺตรา มโล อนฺตรา อมิตฺโต อนฺตรา สปตฺโต อนฺตรา วธโก อนฺตรา ปจฺจตฺถิโก. โมโห ภิกฺขเว อนฺตรา มโล อนฺตรา อมิตฺโต อนฺตรา สปตฺโต อนฺตรา วธโก อนฺตรา ปจฺจตฺถิโก. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อนฺตรา มลา อนฺตรา อมิตฺตา อนฺตรา สปตฺตา อนฺตรา วธกา อนฺตรา ปจฺจตฺถิกาติ.

อนตฺถชนโน โลโภ โลโภ จิตฺตปฺปโกปโน,
ภยมนฺตรโต ชาตํ ตํ ชโน นาวพุชฺฌติ.
ลุทฺโธ อตฺถํ น ชานาติ, ลุทฺโธ ธมฺมํ น ปสฺสติ,
อนฺธตมํ ตทา โหติ ยํ โลโภ สหเต นรํ.
โย จ โลภํ ปหนฺตฺวาน โลภเนยฺเย น ลุพฺภติ,
โลโภ ปหียเต ตมฺหา อุทพินฺทุว โปกฺขรา

อนตฺถชนโน โทโส　　โทโส จิตฺตปฺปโกปโน,
ภยมนฺตรโต ชาตํ　　ตํ ชโน นาวพุชฺฌติ.
ทุฏฺโฐ อตฺถํ น ชานาติ,　　ทุฏฺโฐ ธมฺมํ น ปสฺสติ,
อนฺธตมํ ตทา โหติ　　ยํ โทโส สหเต นรํ.
โย จ โทสํ ปหนฺตฺวาน　　โทสเนยฺเย น ทุสฺสติ,
โทโส ปหิยฺยเต ตมฺหา　　ตาลปกฺกํว พนฺธนา,
อนตฺถชนโน โมโห　　โมโห จิตฺตปฺปโกปโน,
ภยมนฺตรโต ชาตํ　　ตํ ชโน นาวพุชฺฌติ,
มูฬฺโห อตฺถํ น ชานาติ,　　มูฬฺโห ธมฺมํ น ปสฺสติ,
อนฺธตมํ ตทา โหติ　　ยํโมโห สหเต นรํ.
โย จ โมหํ ปหนฺตฺวาน　　โมหเนยฺเย น มุยฺหติ,
โมหํ วิหนฺติ โส สพฺพํ　　อาทิจฺโจ วุทยํ ตมนฺติ.

ตีหิ ภิกฺขเว อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. กตเมหิ ตีหิ? ปาปิจฺฉตาย ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. ปาปมิตฺตตาย ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. สติ โข ปน อุตฺตริ กรณีเย, โอรมตฺตเกน วิเสสาธิคเมน จ อนฺตรา โวสานํ อาปาทิ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ.

มา ชาตุ โกจิ โลกสฺมึ　　ปาปิจฺโฉ อุปปชฺชถ,
ตทิมินาปิ ชานาถ　　ปาปิจฺฉานํ ยถาคติ.
ปณฺฑิโตติ สมญฺญาโต　　ภาวิตตฺโตติ สมฺมโต
ชลํว ยสสา อฏฺฐา　　เทวทตฺโตติ เม สุตํ

โส ปมาทมนุจิณฺโณ อาสชฺช นํ ตถาคตํ
อวีจินิรยํ ปตฺโต จตุทฺวารํ ภยานกํ
อทุฏฺฐสฺส หิ โย ทุพฺเภ ปาปกมฺมํ อกุพฺพโต
ตเมว ปาปํ ผุสติ ทุฏฺฐจิตฺตํ อนาทรํ
สมุทฺทํ วิสกุมฺเภน โย มญฺเญยฺย ปทูสิตุํ
น โส เตน ปทูเสยฺย ตสฺมา หิ อุทธิ มหา
เอวเมตํ ตถาคตํ โย วาเทน วิหึสติ
สมฺมคฺคตํ สนฺตจิตฺตํ วาโท ตมฺหิ น รูหติ
ตาทิสํ มิตฺตํ กุพฺเพถ ตญฺจ เสเวยฺย ปณฺฑิโต
ยสฺส มคฺคานุโค ภิกฺขุ ขยํ ทุกฺขสฺส ปาปุณติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

จตุตฺถวคฺโค จตุตฺโถ.

ตสฺสุทฺทานํ.

วิตกฺก สกฺการ สทฺท
จวมาน โลเก อสุภํ
ธมฺม อนฺธการ มลํ
เทวทตฺเตน เต ทสาติ.

อิติวุตฺตเก ติกนิปาตสฺส ปญฺจมวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ "ตโยเม ภิกฺขเว อคฺคปฺปสาทา. กตเม ตโย? ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปาทา วา ทฺวิปาทา วา จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา รูปิโน วา อรูปิโน วา สญฺญิโน วา อสญฺญิโน วา เนวสญฺญีนาสญฺญิโน วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. เย ภิกฺขเว พุทฺเธ ปสนฺนา

อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ. ยาวตา ภิกฺขเว ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา วิราโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ. ยทิทํ มทนิมฺมทโน ปิปาสวินโย อาลยสมุคฺฆาโต วฏฺฏุปจฺเฉโท ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ. เย ภิกฺขเว วิราเค ธมฺเม ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ. ยาวตา ภิกฺขเว สงฺขตา ธมฺมา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ. เสยฺยถีทํ ? สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. เย ภิกฺขเว อริยมคฺคธมฺเม ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ. ยาวตา ภิกฺขเว สงฺฆา วา คณา วา, ตถาคตสาวกสงฺโฆ เตสํ อคฺคมกฺขายติ. ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา. เย ภิกฺขเว สงฺเฆ ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อคฺคปฺปสาทาติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"อคฺคโต เว ปสนฺนานํ อคฺคํ ธมฺมํ วิชานตํ
อคฺเค พุทฺเธ ปสนฺนานํ ทกฺขิเณยฺเย อนุตฺตเร
อคฺเค ธมฺเม ปสนฺนานํ วิราคูปสเม สุเข
อคฺเค สงฺเฆ ปสนฺนานํ ปุญฺญกฺเขตฺเต อนุตฺตเร
อคฺคสฺมึ ทานํ ททตํ อคฺคํ ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
อคฺคํ อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ
อคฺคสฺส ทาตา เมธาวี อคฺคธมฺมสมาหิโต
เทวภูโต มนุสฺโส วา อคฺคปฺปตฺโต ปโมทตีติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

อนฺตมิทํ ภิกฺขเว ชีวิกานํ ยทิทํ ปิณฺโฑลฺยํ, อภิลาปายํ ภิกฺขเว โลกสฺมึ ปิณฺโฑโล วิจรสิ ปตฺตปาณีติ. ตญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว กุลปุตฺตา อุเปนฺติ อตฺถวสิกา อตฺถวสํ ปฏิจฺจ เนว ราชาภินีตา น โจราภินีตา น อิณฏฺฏา น ภยฏฺฏา อาชีวิกาปกตา, อปิจ โข โอติณฺณมฺหา ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ ทุกฺโขติณฺณา ทุกฺขปเรตา อปฺเปว นาม อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปญฺญาเยถาติ. เอวํ ปพฺพชิโต จายํ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต โหติ อภิชฺฌาลุ กาเมสุ ติพฺพสาราโค พฺยาปนฺนจิตฺโต ปทุฏฺฐมนสงฺกปฺโป มุฏฺฐสฺสติ อสมฺปชาโน อสมาหิโต วิพฺภนฺตจิตฺโต ปากตินฺทฺริโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ฉวาลาตํ อุภโต ปทิตฺตํ มชฺเฌ คูถคตํ เนว คาเม กฏฺฐตฺถํ ผรติ, น อรญฺเญ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ คิหิโภคา จ ปริหีโน, สามญฺญตฺถญฺจ น ปริปูเรตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"คิหิโภคา จ ปริหีโน สามญฺญตฺถญฺจ ทุพฺภโค,
ปริธํสมาโน ปกิเรติ ฉวาลาตํ วินสฺสติ.
เสยฺโย อโยคุโฬ ภุตฺโต ตตฺโต อคฺคิสิขูปโม,
ยญฺเจ ภุญฺเชยฺย ทุสฺสีโล รฏฺฐปิณฺฑํ อสญฺญโตติ.

สงฺฆาฏิกณฺเณ เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คเหตฺวา ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺโธ อสฺส ปาเท ปาทํ นิกฺขิปนฺโต, โส จ โหติ อภิชฺฌาลุ กาเมสุ ติพฺพสาราโค พฺยาปนฺนจิตฺโต ปทุฏฺฐมนสงฺกปฺโป มุฏฺฐสฺสติ อสมฺปชาโน อสมาหิโต วิพฺภนฺตจิตฺโต ปากตินฺทฺริโย, อถโข โส อารกาว มยฺหํ, อหญฺจ ตสฺส. ตํ กิสฺส เหตุ? ธมฺมํ หิ โส

ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปสฺสติ, ธมฺมํ อปสฺสนฺโต มํ น ปสฺสติ; โยชนสเต เจปิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย, โส จ โหติ อนภิชฺฌาลุ กาเมสุ น ติพฺพสาราโค อพฺยาปนฺนจิตฺโต อปฺปทุฏฺฐมนสงฺกปฺโป อุปฏฺฐิตสติ สมฺปชาโน สมาหิโต เอกคฺคจิตฺโต สํวุตินฺทฺริโย, อถโข โส สนฺติเกว มยฺหํ, อหญฺจ ตสฺส. ตํ กิสฺส เหตุ ? ธมฺมํ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปสฺสติ, ธมฺมํ ปสฺสนฺโต มํ ปสฺสตีติ.

อนุพนฺโธปิ เจ อสฺส มหิจฺโฉว วิฆาตวา
เอชานุโค อเนชสฺส นิพฺพุตสฺส อนิพฺพุโต
คิทฺโธ โส วีตโคธสฺส ปสฺส ยาวญฺจ อารกา
โย จ ธมฺมมภิญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ปณฺฑิโต
รหโทว นิวาโต จ อเนโช วูปสมฺมติ
อเนโช โส อเนชสฺส นิพฺพุตสฺส จ นิพฺพุโต
อคิทฺโธ วีตเคธสฺส ปสฺส ยาวญฺจ สนฺติเกติ.

ตโยเม ภิกฺขเว อคฺคี. กตเม ตโย ? ราคคฺคิ, โทสคฺคิ, โมหคฺคิ; อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อคฺคีติ.

ราคคฺคิ ทหติ มจฺเจ รตฺเต กาเมสุ มุจฺฉิเต,
โทสคฺคิ ปน พฺยาปนฺเน นเร ปาณาติปาติโน,
โมหคฺคิ สมฺมูเฬฺห อริยธมฺเม อโกวิเท,
เอเต อคฺคี อชานนฺตา สกฺกายาภิรตา ปชา
เต วฑฺฒยนฺติ นิรยํ ติรจฺฉานญฺจ โยนิโย
อสุรํ ปิตฺติวิสยญฺจ อมุตฺตา มารพนฺธนา.
เย จ รตฺตินฺทิวายุตฺตา สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเน
เต นิพฺพาเปนฺติ ราคคฺคึ นิจฺจํ อสุภสญฺญิโน,
โทสคฺคึ ปน เมตฺตาย นิพฺพาเปนฺติ นรุตฺตมา,

โมหคฺคิ ปน ปญฺญาย ยาย นิพฺเพธคามินี
เต นิพฺพาเปตฺวาน นิปกา รตฺตินฺทิวมตนฺทิตา
อเสสํ ปรินิพฺพนฺติ อเสสํ ทุกฺขมจฺจคุํ.
อริยทฺทสา เวทคุโน สมฺมทญฺญาย ปณฺฑิโต
ชาติกฺขยมภิญฺญาย นาคจฺฉนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

ตถา ตถา ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปปริกฺเขยฺย, ยถา ยถา อุปปริกฺขโต พหิทฺธา จสฺส วิญฺญาณํ อวิกฺขิตฺตํ อวิสฏํ อชฺฌตฺตํ อสณฺฐิตํ อนุปาทาย อปริตสฺสโต อายตึ ชาติชรามรณทุกฺขสมุทยสมฺภโว น โหตีติ.

สตฺตสงฺคปหีนสฺส เนตฺติจฺฉินฺนสฺส ภิกฺขุโน
วิกฺขีโณ ชาติสํสาโร นตฺถิ ตสฺส ปุนพฺภโวติ.

ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว กามุปปตฺติโย. กตมา ติสฺโส ? ปจฺจุปฏฺฐิตกามา, นิมฺมานรติโน, ปรนิมฺมิตวสวตฺติโน. อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส กามุปปตฺติโยติ.

ปจฺจุปฏฺฐิตกามา จ เย เทวา วสวตฺติโน
นิมฺมานรติโน เทวา เย จญฺเญ กามโภคิโน
อิตฺถภาวญฺญถาภาวํ กามโภเคสุ ปณฺฑิตา
สพฺเพ ปริจฺจเช กาเม เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
ปิยรูปสาตคธิตํ เฉตฺวา โสตํ ทุรจฺจยํ
อเสสํ ปรินิพฺพนฺติ อเสสํ ทุกฺขมจฺจคุํ
อริยทฺทสา เวทคุโน สมฺมทญฺญาย ปณฺฑิตา
ชาติกฺขยมภิญฺญาย นาคจฺฉนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

กามโยคยุตฺโต ภิกฺขเว ภวโยคยุตฺโต อาคามี โหติ อาคนฺตฺวา อิตฺถตฺตํ. กามโยควิยุตฺโต ภิกฺขเว ภวโยคยุตฺโต อนาคามี โหติ อนาคนฺตฺวา อิตฺถตฺตํ. กามโยควิสํยุตฺโต ภิกฺขเว ภวโยควิสํยุตฺโต

ธรหํ โหติ ขีณาสโวติ.

กามโยเคน สํยุตฺตา ภวโยเคน จูภยํ
สตฺตา คจฺฉนฺติ สํสารํ ชาติมรณคามิโนติ.
เย จ กาเม ปหนฺตฺวาน อปฺปตฺตา อาสวกฺขยํ
ภวโยเคน สํยุตฺตา อนาคามีติ วุจฺจเร.
เย จ โข ฉินฺนสํสยา ขีณมานปุนพฺภวา
เต เว ปารคตา โลเก เย ปตฺตา อาสวกฺขยนฺติ.

กลฺยาณสีโล ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณธมฺโม กลฺยาณปญฺโญ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย เกวลี วุสิตวา อุตฺตมปุริโสติ วุจฺจติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณสีโล โหติ ? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ, อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ; เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณสีโล โหติ; อิติ กลฺยาณสีโล. กลฺยาณธมฺโม จ กถํ โหติ ? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺตนฺนํ โพธิปกฺขิกานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคมนุยุตฺโต วิหรติ, เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณธมฺโม โหติ; อิติ กลฺยาณสีโล, กลฺยาณธมฺโม. กลฺยาณปญฺโญ จ กถํ โหติ ? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณปญฺโญ โหติ; อิติ กลฺยาณสีโล, กลฺยาณธมฺโม, กลฺยาณปญฺโญ. อิมสฺมึ ธมฺมวินเย เกวลี วุสิตวา อุตฺตมปุริโสติ วุจฺจตีติ.

ยสฺส กาเยน วาจาย มนสา นตฺถิ ทุกฺกฏํ
ตํ เว กลฺยาณสีโลติ อาหุ ภิกฺขุํ หิรีมตํ
ยสฺส ธมฺมา สุภาวิตา ปตฺตสมฺโพธคามิโน

ตํ เว กลฺยาณธมฺโมติ อาหุ ภิกฺขุํ อนุสฺสตํ
โย ทุกฺขสฺส ชานาติ อิเธว ขยมตฺตโน
ตํ เว กลฺยาณปญฺโญติ อาหุ ภิกฺขุํ อนาสวํ
เตหิ ธมฺเมหิ สมฺปนฺนํ อนีฆํ ฉินฺนสํสยํ
อสิตํ สพฺพโลกสฺส อาหุ สพฺพปหายินนฺ ติ.

เทฺวมานิ ภิกฺขเว ทานานิ: อามิสทานํ จ, ธมฺมทานํ จ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ ทานานํ, ยทิทํ ธมฺมทานํ. เทฺวเม ภิกฺขเว สํวิภาคา: อามิสสํวิภาโค จ, ธมฺมสํวิภาโค จ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ สํวิภาคานํ, ยทิทํ ธมฺมสํวิภาโค. เทฺวเม ภิกฺขเว อนุคฺคหา: อามิสานุคฺคโห จ, ธมฺมานุคฺคโห จ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ อนุคฺคหานํ, ยทิทํ ธมฺมานุคฺคโหติ.

ยมาหุ ทานํ ปรมํ อนุตฺตรํ
ยํ สํวิภาคํ ภควา อวณฺณยิ
อคฺคมฺหิ เขตฺตมฺหิ ปสนฺนจิตฺโต
วิญฺญู ปชานํ โก น ยเชถ กาเล
เยเจว ภาสนฺติ สุณนฺติ จูภยํ
ปสนฺนจิตฺตา สุคตสฺส สาสเน
เตสํ โส อตฺโถ ปรโม วิสุชฺฌติ
เย อปฺปมตฺตา สุคตสฺส สาสเนติ.

ธมฺเมนาหํ ภิกฺขเว เตวิชฺชํ พฺราหฺมณํ ปญฺญาเปมิ, นาญฺญํ ลปิตลาปนมตฺเตน. กถญฺจาหํ ภิกฺขเว ธมฺเมน เตวิชฺชํ พฺราหฺมณํ ปญฺญาเปมิ, นาญฺญํ ลปิตลาปนมตฺเตน? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. เสยฺยถีทํ? เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ ชาติโย จตสฺโสปิ ชาติโย ปญฺจปิ ชาติโย,

ทสปิ ชาติโย วีสมฺปิ ชาติโย จตฺตาฬีสมฺปิ ชาติโย ปญฺญาสมฺปิ ชาติโย, ชาติสตมฺปิ ชาติสหสฺสมฺปิ ชาติสตสหสฺสมฺปิ, อเนเกปิ สํวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ วิวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป "อมุตฺราสึ เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาทึ ตตฺราปาสึ "เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อิธูปปนฺโนติ. อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ; อยมสฺส ปฐมา วิชฺชา อธิคตา โหติ, อวิชฺชา วิหตา วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต. ปุนจปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ "อิเม วต โภนฺโต สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา; อิเม วา ปน โภนฺโต สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ. อยมสฺส ทุติยา วิชฺชา อธิคตา โหติ, อวิชฺชา วิหตา วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส

วิหรโต. ปุนจปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ; อยมสฺส ตติยา วิชฺชา อธิคตา โหติ, อวิชฺชา วิหตา วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต; เอวํ โข อหํ ภิกฺขเว ธมฺเมน เตวิชฺชํ พฺราหฺมณํ ปญฺญาเปมิ นาญฺญํ ลปิตลาปนมตฺเตนาติ.

ปุพฺเพนิวาสํ โย เวทิ สคฺคาปายญฺจ ปสฺสติ
อถ ชาติขยํ ปตฺตา อภิญฺญาโวสิโต มุนิ
เอตาหิ ตีหิ วิชฺชาหิ เตวิชฺโช โหติ พฺราหฺมโณ
ตมหํ วทามิ เตวิชฺชํ นาญฺญํ ลปิตลาปนนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

บญฺจมวคฺโค ปญฺจโม.

ตสฺสุทฺทานํ.

ปาสาทชีวิต สํฆาฏิ อคฺคิ อุปปริกฺขยา
อุปปตฺติ กาม กลฺยาณํ ทานํ ธมฺเมน เตทสาติ.

ติกนิปาโต นิฏฺฐิโต.

อิติวุตฺตเก จตุกฺกนิปาตสฺส ปฐมวคฺโค.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ อหมสฺมิ ภิกฺขเว พฺราหฺมโณ ยาจโยโค สทา ปยตปาณี อนฺติมเทหธโร อนุตฺตโร ภิสโก สลฺลกตฺโต. ตสฺส เม ตุเมฺห ปุตฺตา โอรสา มุขโต ชาตา ธมฺมชา ธมฺมนิมฺมิตา ธมฺมทายาทา โน อามิสทายาทา. เทฺวมานิ ภิกฺขเว ทานานิ: อามิสทานํ จ, ธมฺมทานญฺจ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ ทานานํ, ยทิทํ ธมฺมทานํ. เทฺวเม

ภิกฺขเว สํวิภาคา: อามิสสํวิภาโค จ, ธมฺมสํวิภาโค จ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ สํวิภาคานํ, ยทิทํ ธมฺมสํวิภาโค. เทฺวเม ภิกฺขเว อนุคฺคหา: อามิสานุคฺคโห จ, ธมฺมานุคฺคโห จ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ อนุคฺคหานํ, ยทิทํ ธมฺมานุคฺคโห. เทฺวเม ภิกฺขเว ยาคา อามิสยาโค จ, ธมฺมยาโค จ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ ยาคานํ, ยทิทํ ธมฺมยาโคติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

โย ธมฺมยาคํ อยชี อมจฺฉรี
ตถาคโต สพฺพภูตานุกมฺปี,
ตํ ตาทิสํ เทวมนุสฺสเสฏฺฐํ
สตฺตา นมสฺสนฺติ ภวสฺส ปารคุนฺติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตนฺติ.

จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว อปฺปานิเจว สุลภานิ จ ตานิ จ อนวชฺชานิ. กตมานิ จตฺตาริ ? ปํสุกูลํ ภิกฺขเว จีวรานํ อปฺปญฺจ สุลภญฺจ ตญฺจ อนวชฺชํ. ปิณฺฑิยาโลโป ภิกฺขเว โภชนานํ อปฺปญฺจ สุลภญฺจ ตญฺจ อนวชฺชํ. รุกฺขมูลํ ภิกฺขเว เสนาสนานํ อปฺปญฺจ สุลภญฺจ ตญฺจ อนวชฺชํ. ปูติมุตฺตํ ภิกฺขเว เภสชฺชานํ อปฺปญฺจ สุลภญฺจ ตญฺจ อนวชฺชํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ อปฺปานิเจว สุลภานิ จ ตานิ จ อนวชฺชานิ ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺเปน จ ตุฏฺโฐ โหติ สุลเภน จ อนวชฺเชน จ. อิมสฺสาหํ อญฺญตรํ สามญฺญงฺคนฺติ วทามีติ.

อนวชฺเชน ตุฏฺฐสฺส อปฺเปน สุลเภน จ
น เสนาสนมารพฺภ จีวรํ ปานโภชนํ
วิฆาโต โหติ จิตฺตสฺส ทิสา นปฺปฏิหญฺญติ
เย ปสฺส ธมฺมา อกฺขาตา สามญฺญสฺสานุโลมิกา

อธิคฺคหิตา ตุฏฺฐิสฺส อปฺปมตฺตสฺส ภิกฺขุโนติ.

ชานโต อหํ ภิกฺขเว ปสฺสโต อาสวานํ ขยํ วทามิ, โน อชานโต โน อปสฺสโต. กิญฺจ ภิกฺขเว ชานโต กึ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ? "อิทํ ทุกฺขนฺติ ภิกฺขเว ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. "อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ภิกฺขเว ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. "อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ภิกฺขเว ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. "อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ภิกฺขเว ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต เอวํ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหตีติ.

เสกฺขสฺส สิกฺขมานสฺส อุชุมคฺคานุสาริโน
ขยสฺมึ ปฐมํ ญาณํ ตโต อญฺญา อนุตฺตรา.
ตโต อญฺญา วิมุตฺตสฺส วิมุตฺติญาณมุตฺตมํ
อุปฺปชฺชติ ขเย ญาณํ ขีณา สํโยชนา อิติ.
น เตฺววิทํ กุสีเตน พาเลนมวิชานตา
นิพฺพานํ อธิคนฺตพฺพํ สพฺพคนฺถปโมจนนฺติ.

เยเกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา "อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. "อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. "อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. "อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. น เม เต ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา สมเณสุ วา สมณสมฺมตา พฺราหฺมเณสุ วา พฺราหฺมณสมฺมตา น จ ปนเต อายสฺมนฺโต สามญฺญตฺถํ วา พฺรหฺมญฺญตฺถํ วา ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ. เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา "อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. "อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ.

"อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เต จ โข เม ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา สมเณสุ เจว สมณสมฺมตา พฺราหฺมเณสุ จ พฺราหฺมณสมฺมตา เต จ ปนายสฺมนฺโต สามญฺญตฺถญฺจ พฺรหฺมญฺญตฺถญฺจ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตีติ.

เย ทุกฺขํ นปฺปชานนฺติ อโถ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ,
ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ อเสสํ อุปรุชฺฌติ,
ตญฺจ มคฺคํ น ชานนฺติ ทุกฺขูปสมคามินํ.
เจโตวิมุตฺติหีนา เต อโถ ปญฺญาวิมุตฺติยา
อภพฺพา เต อนฺตกิริยาย เต เว ชาติชรูปคา.
เย จ ทุกฺขํ ปชานนฺติ อโถ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ,
ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ อเสสํ อุปรุชฺฌติ,
ตญฺจ มคฺคํ ปชานนฺติ ทุกฺขูปสมคามินํ.
เจโตวิมุตฺติสมฺปนฺนา อโถ ปญฺญาวิมุตฺติยา
ภพฺพา เต อนฺตกิริยาย น เต ชาติชรูปคาติ.

เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขู สีลสมฺปนฺนา สมาธิสมฺปนฺนา ปญฺญาสมฺปนฺนา วิมุตฺติสมฺปนฺนา วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺนา โอวาทกา วิญฺญาปกา สนฺทสฺสกา สมาทปกา สมุตฺเตชกา สมฺปหํสกา อลํ สมกฺขาตาโร สทฺธมฺมสฺส, ทสฺสนมฺปหํ ภิกฺขเว เตสํ ภิกฺขูนํ พหุการํ วทามิ, สวนมฺปหํ ภิกฺขเว เตสํ ภิกฺขูนํ พหุการํ วทามิ, อุปสงฺกมนมฺปหํ ภิกฺขเว เตสํ ภิกฺขูนํ พหุการํ วทามิ, ปยิรุปาสนมฺปหํ ภิกฺขเว เตสํ ภิกฺขูนํ พหุการํ วทามิ, อนุสฺสติมฺปหํ ภิกฺขเว เตสํ ภิกฺขูนํ พหุการํ วทามิ, อนุปพฺพชฺชมฺปหํ ภิกฺขเว เตสํ ภิกฺขูนํ พหุการํ วทามิ. ตํ กิสฺส เหตุ? ตถารูเป ภิกฺขเว ภิกฺขู เสวโต

ภชโต ปยิรุปาสโต, อปริปูโรปิ สีลกฺขนฺโธ ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉติ, อปริปูโรปิ สมาธิกฺขนฺโธ ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉติ, อปริปูโรปิ ปญฺญากฺขนฺโธ ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉติ, อปริปูโรปิ วิมุตฺติกฺขนฺโธ ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉติ, อปริปูโรปิ วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺโธ ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉติ; เอวรูปา จ เต ภิกฺขเว ภิกฺขู สตฺถาโรติปิ วุจฺจนฺติ, สตฺถวาหาติปิ วุจฺจนฺติ, รณญฺชหาติปิ วุจฺจนฺติ, ตโมนุทาติปิ วุจฺจนฺติ, อาโลกกราติปิ วุจฺจนฺติ, โอภาสกราติปิ วุจฺจนฺติ, ปชฺโชตกราติปิ วุจฺจนฺติ, ปภงฺกราติปิ วุจฺจนฺติ, อุกฺกาธาราติปิ วุจฺจนฺติ, อริยาติปิ วุจฺจนฺติ, จกฺขุมนฺโตติปิ วุจฺจนฺตีติ.

ปาโมชฺชกรณฏฺฐานํ เอตํ โหติ วิชานตํ
ยทิทํ ภาวิตตฺตานํ อริยานํ ธมฺมชีวินํ.
เต โชตยนฺติ สทฺธมฺมํ ภาสยนฺติ ปภงฺกรา,
อาโลกกรณา ธีรา จกฺขุมนฺโต รณญฺชหา
เยสํ เว สาสนํ สุตฺวา สมฺมทญฺญาย ปณฺฑิตา
ชาติกฺขยมภิญฺญาย นาคจฺฉนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ตณฺหุปฺปาทา, ยตฺถ ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. กตเม จตฺตาโร ? จีวรเหตุ วา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, ปิณฺฑปาตเหตุ วา ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, เสนาสนเหตุ วา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, อิติ ภวาภวเหตุ วา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร ตณฺหุปฺปาทา, ยตฺถ ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชตีติ.

ตณฺหาทุติโย ปุริโส ทีฆมทฺธาน สํสรํ
อิตฺถภาวญฺญถาภาวํ สํสารํ นาติวตฺตติ.

เอตมาทีนวํ ญตฺวา ตณฺหา ทุกฺขสฺส สมฺภวํ
วีตตณฺโห อนาทาโน สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเชติ.

สพฺรหฺมกานิ ภิกฺขเว ตานิ กุลานิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปูชิตา โหนฺติ. สปุพฺพเทวตานิ ภิกฺขเว ตานิ กุลานิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปูชิตา โหนฺติ. สปุพฺพาจริยานิ ภิกฺขเว ตานิ กุลานิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปูชิตา โหนฺติ. สาหุเนยฺยานิ ภิกฺขเว ตานิ กุลานิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปูชิตา โหนฺติ. พฺรหฺมาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ. ปุพฺพเทวตาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ. ปุพฺพาจริยาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ. อาหุเนยฺยาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ. ตํ กิสฺส เหตุ? พหุการา ภิกฺขเว มาตาปิตโร ปุตฺตานํ อาปาทกา โปสกา อิมสฺส ทสฺเสตาโรติ.

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร,
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา,
ตสฺมา หิ เน นมสฺเสยฺย, สกฺกเรยฺย จ ปณฺฑิโต,
อนฺเนน อโถ ปาเนน วตฺเถน สยเนน จ
อุจฺฉาทเนน นฺหาปเนน ปาทานํ โธวเนน จ
ตาย นํ ปาริจริยาย มาตาปิตูสุ ปณฺฑิตา,
อิเธว นํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ.

พหุการา ภิกฺขเว พฺราหฺมณคหปติกา ตุมฺหากํ, เย เต ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรหิ. ตุมฺเหปิ ภิกฺขเว พหุการา พฺราหฺมณคหปติกานํ, ยํ เนสํ ธมฺมํ เทเสถ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสถ; เอวมิทํ ภิกฺขเว อญฺญมญฺญํ นิสฺสาย

พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ โอฆสฺส นิตฺถรณตฺถาย สมฺมาทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ.

สาคารา อนาคารา จ   อุโภ อญฺโญญฺญนิสฺสิตา
อาราธยนฺติ สทฺธมฺมํ   โยคกฺเขมํ อนุตฺตรํ,
สาคาเรสุ จ จีวรํ   ปจฺจยํ สยนาสนํ
อนาคารา ปฏิจฺฉนฺติ   ปริสฺสยวิโนทนํ.
สุคตํ ปน นิสฺสาย   คหฏฺฐา ฆรเมสิโน
สทฺทหานา อรหตํ   อริยปญฺญาย ฌายิโน,
อิธ ธมฺมํ จริตฺวาน   มคฺคํ สุคติคามินํ
นนฺทิโน เทวโลกสฺมึ   โมทนฺติ กามกามิโนติ.

เยเกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขู กุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคี อุนฺนฬา อสมาหิตา. น เม เต ภิกฺขเว ภิกฺขู มามกา, อปคตา จ เต ภิกฺขเว ภิกฺขู อิมสฺมา ธมฺมวินยา, น จ เต อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺติ. เย จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขู นิกฺกุหา นิลฺลปา ธีรา อถทฺธา สุสมาหิตา, เต จ โข เม ภิกฺขเว ภิกฺขู มามกา, อนปคตา จ เต ภิกฺขเว ภิกฺขู อิมสฺมา ธมฺมวินยา, อิมสฺมึ จ เต ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺติ.

กุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคี   อุนฺนฬา อสมาหิตา,
น เต ธมฺเม วิรูหนฺติ   สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต.
นิกฺกุหา นิลฺลปา ธีรา   อถทฺธา สุสมาหิตา,
เต เว ธมฺเม วิรูหนฺติ   สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเตติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส นทิยา โสเตน โอวุยฺเหยฺย ปิยรูปสาต-รูเปน. ตเมนํ จกฺขุมา ปุริโส ตีเร ฐิโต ทิสฺวา เอวํ วเทยฺย "กิญฺจาปิ โข ตฺวํ อมฺโภ ปุริส นทิยา โสเตน โอวุยฺหสิ ปิยรูป-สาตรูเปน. อตฺถิ เจตฺถ เหฏฺฐา รหโท สอุมฺมี สาวฏฺโฏ สคโห

สรกฺขโส, ยํ ตํ อมฺโภ ปุริส รหทํ ปาปุณิตฺวา มรณํ วา นิคจฺฉสิ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนฺติ. อถโข โส ภิกฺขเว ปุริโส ตสฺส ปุริสสฺส สทฺทํ สุตฺวา หตฺเถหิ จ ปาเทหิ จ ปฏิโสตํ วายเมยฺย. อุปมา โข เม อยํ ภิกฺขเว กตา อตฺถสฺส วิญฺญาปนาย. อยญฺเจเวตฺถ อตฺโถ: นทิยา โสเตนาติ โข ภิกฺขเว ตณฺหาเยตํ อธิวจนํ; ปิยรูปสาตรูเปนาติ โข ภิกฺขเว ฉนฺเนตํ อชฺฌตฺติกานํ อายตนานํ อธิวจนํ; เหฏฺฐา รหโทติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สํโยชนานํ อธิวจนํ; สอูมีติ โข ภิกฺขเว โกธุปายาสสฺเสตํ อธิวจนํ; สาวฏฺโฏติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺเนตํ กามคุณานํ อธิวจนํ; สคโห สรกฺขโสติ โข ภิกฺขเว มาตุคามสฺเสตํ อธิวจนํ; ปฏิโสตนฺติ โข ภิกฺขเว เนกฺขมฺมสฺเสตํ อธิวจนํ; หตฺเถหิ จ ปาเทหิ จ วายาโมติ โข ภิกฺขเว วิริยารมฺภสฺเสตํ อธิวจนํ; จกฺขุมา ปุริโส ตีเร ฐิโตติ โข ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตํ อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ.

สหาปิ ทุกฺเขน ชเหยฺย กาเม
โยคกฺเขมํ อายตึ ปตฺถยาโน
สมฺมปฺปชาโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
วิมุตฺติยา ผสฺสเย ตตฺถ ตตฺถ
ส เวทคู วุสิตพฺรหฺมจริโย
โลกนฺตคู ปารคโตติ วุจฺจตีติ.

จรโต เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พฺยาปาทวิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขุ อธิวาเสติ นปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ, จรมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อนาตาปี อโนตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวีริโยติ วุจฺจติ. ฐิตสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ

กามวิตกฺโก วา พฺยาปาทวิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขุ อธิวาเสติ นปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ, ฐิโตปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อนาตาปี อโนตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวีริโยติ วุจฺจติ. นิสินฺนสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พฺยาปาทวิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขุ อธิวาเสติ นปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ, นิสินฺโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อนาตาปี อโนตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวีริโยติ วุจฺจติ. สยานสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชาครสฺส อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พฺยาปาท-วิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขุ อธิวาเสติ นปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ, สยาโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคโร เอวํภูโต อนาตาปี อโนตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวีริโยติ วุจฺจติ. จรโต เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พฺยาปาทวิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขุ น อธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, จรมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวีริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ. ฐิตสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ. กามวิตกฺโก วา พฺยาปาทวิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขุ น อธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, ฐิโตปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวีริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ. นิสินฺนสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พฺยาปาทวิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, นิสินฺโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี

โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ. ฐิตสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชาครสฺส อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พฺยาปาทวิตกฺโก วา วิหึสาวิตกฺโก วา; ตญฺเจ ภิกฺขุ น อธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, ฐิโตปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ.

จรํ วา ยทิ วา ติฏฺฐํ, นิสินฺโน อุทวา สยํ,
โย วิตกฺกํ วิตกฺเกติ ปาปกํ เคหนิสฺสิตํ
กุมฺมคฺคํ ปฏิปนฺโน โส โมหเนยฺเยสุ มุจฺฉิโต
อภพฺโพ ตาทิโส ภิกฺขุ ผุฏฺฐุํ สมฺโพธิมุตฺตมํ.
โย จรํ วา ยทิ วา ติฏฺฐํ, นิสินฺโน อุทวา สยํ,
วิตกฺกํ สมยิตฺวาน วิตกฺกูปสเม รโต
ภพฺโพ โส ตาทิโส ภิกฺขุ ผุฏฺฐุํ สมฺโพธิมุตฺตมนฺติ.

สมฺปนฺนสีลา ภิกฺขเว โหถ, สมฺปนฺนปาติโมกฺขา ปาติโมกฺขสํวรสํวุตา วิหรถ, อาจารโคจรสมฺปนฺนา อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิโน สมาทาย สิกฺขถ สิกฺขาปเทสุ. สมฺปนฺนสีลานํ ภิกฺขเว ภวตํ สมฺปนฺนปาติโมกฺขานํ ปาติโมกฺขสํวรสํวุตานํ วิหรตํ อาจารโคจรสมฺปนฺนานํ อณุมตฺเตสุ ภยทสฺสาวีนํ สมาทาย สิกฺขตํ สิกฺขาปเทสุ. กิมสฺส ภิกฺขเว อุตฺตรึกรณียํ ? จรโต เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อภิชฺฌา วิคตา โหติ, พฺยาปาโท วิคโต โหติ, ถีนมิทฺธํ วิคตํ โหติ, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ วิคตํ โหติ, วิจิกิจฺฉา ปหีนา โหติ, อารทฺธวิริยํ โหติ อสลฺลีนํ, อุปฏฺฐิตา สติ อปฺปมุฏฺฐา,[๑] ปสฺสทฺโธ

๑ สี. ยุ. อสมฺมุฏฺฐา.

กาโย อสารทฺโธ, สมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ; จรํ ปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ. ฐิตสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อภิชฺฌา วิคตา โหติ, พฺยาปาโท วิคโต โหติ, ถีนมิทฺธํ วิคตํ โหติ, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ วิคตํ โหติ, วิจิกิจฺฉา ปหีนา โหติ, อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสลฺลีนํ, อุปฏฺฐิตา สติ อปฺปมุฏฺฐา, ปสฺสทฺโธ กาโย อสารทฺโธ, สมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ, ฐิโตปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ. นิสินฺนสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อภิชฺฌา วิคตา โหติ, พฺยาปาโท วิคโต โหติ, ถีนมิทฺธํ วิคตํ โหติ, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ วิคตํ โหติ, วิจิกิจฺฉา ปหีนา โหติ, อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสลฺลีนํ, อุปฏฺฐิตา สติ อปฺปมุฏฺฐา, ปสฺสทฺโธ กาโย อสารทฺโธ, สมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ, นิสินฺโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ. สยานสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชาครสฺส อภิชฺฌา วิคตา โหติ, พฺยาปาโท วิคโต โหติ, ถีนมิทฺธํ วิคตํ โหติ, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ วิคตํ โหติ, วิจิกิจฺฉา ปหีนา โหติ, อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสลฺลีนํ, อุปฏฺฐิตา สติ อปฺปมุฏฺฐา, ปสฺสทฺโธ กาโย อสารทฺโธ, สมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ, สยาโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคโร เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปฺปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจตีติ.

ยตํ จเร ยตํ ติฏฺเฐ, ยตํ อจฺเฉ ยตํ สเย,
ยตํ สมฺมิญฺชเย ภิกฺขุ ยตเมนํ ปสารเย,
อุทฺธํ ติริยํ อปาจีนํ ยาวตา ชคโต คติ
สมเวกฺขิตา จ ธมฺมานํ ขนฺธานํ อุทยพฺพยํ

เอวํวิหาริมาตาปึ สนฺตวุตฺตึ อนุทฺธตํ
เจโตสมถสามีจึ สิกฺขมานํ สทา สตํ
สตตํ ปหิตตฺโตติ อาหุ ภิกฺขุํ ตถาวิธนฺติ.

วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ. โลโก ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ, โลกสฺมา ตถาคโต วิสํยุตฺโต; โลกสมุทโย ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ, โลกสมุทโย ตถาคตสฺส ปหีโน; โลกนิโรโธ ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ, โลกนิโรโธ ตถาคตสฺส สจฺฉิกโต; โลกนิโรธคามินี ปฏิปทา ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา, โลกนิโรธคามินี ปฏิปทา ตถาคตสฺส ภาวิตา. ยํ ภิกฺขเว สเทวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพฺรหฺมกสฺส สสฺสมณพฺรหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนุวิจริตํ มนสา, ยสฺมา ตํ ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธํ, ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ. ยญฺจ ภิกฺขเว รตฺตึ ตถาคโต อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุชฺฌติ, ยญฺจ รตฺตึ อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายติ, ยเมตสฺมึ อนฺตเร ภาสติ ลปติ นิทฺทิสติ, สพฺพนฺตํ ตเถว โหติ, โน อญฺญถา; ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ. ยถาวาที ภิกฺขเว ตถาคโต ตถาการี, ยถาการี ตถาวาที, อิติ ยถาวาที ตถาการี, ยถาการี ตถาวาที, ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ. สเทวเก ภิกฺขเว โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโต อภิภู อนภิภูโต อญฺญทตฺถุทโส วสวตฺตี, ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจตีติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺเถตํ อิติ วุจฺจติ

"สพฺพโลกํ อภิญฺญาย สพฺพโลเก ยถาตถํ
สพฺพโลกวิสํยุตฺโต สพฺพโลเก อนูปโม

สพฺเพ สพฺพาภิภู ธีโร สพฺพคนฺถปฺปโมจโน
ผุฏฺฐสฺส ปรมา สนฺติ นิพฺพานํ อกุโตภยํ.
เอส ขีณาสโว พุทฺโธ อนีโฆ ฉินฺนสํสโย
สพฺพกมฺมกฺขยํ ปตฺโต วิมุตฺโต อุปธิสงฺขเย
เอส โส ภควา พุทฺโธ เอส สีโห อนุตฺตโร
สเทวกสฺส โลกสฺส พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺตยิ.
อิติ เทวา มนุสฺสา จ เย พุทฺธํ สรณํคตา
สงฺคมฺม ตํ นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ.
ทนฺโต ทมยตํ เสฏฺโฐ สนฺโต สมยตํ อิสี,
มุตฺโต โมจยตํ อคฺโค ติณฺโณ ตารยตํ วโร.
อิติ เหตํ นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
สเทวกสฺมึ โลกสฺมึ นตฺถิ เต ปฏิปุคฺคโลติ.

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เมสุตนฺติ.

จตุกฺกนิปาโต นิฏฺฐิโต.

ตสฺสุทฺทานํ.

พฺราหฺมณา จตฺตาริ ชานํ สมณสีลา ตณฺหา พฺรหฺมา
พหุการา กุหนา ปุริสา จรํ สมฺปนฺนโลเกน เตรสาติ.

อิติวุตฺตเก ทฺวาทสาธิกสตสุตฺตนฺติ
อิติวุตฺตกํ นิฏฺฐิตํ

สตฺตวิเสกนิปาตํ
ทุกฺกํ พาวีสสุตฺตสงฺคหิตํ
สมปญฺญาสมตฺถิกํ
เตรส จตุกฺกญฺจ อิติ ยมิทํ
ทฺวิทสุตฺตรสุตฺตสเต

สํคายิตฺวา สมาหํสุ ปุรา
อรหนฺโต จิรฏฺฐิติยา
ตมาหุ นาเมน อิติวุตฺตนฺติ.
อิติวุตฺตกปาฬิ นิฏฺฐิตา. อิทํ มรมฺมโปตฺถเก อาคตํ.

สุตฺตนฺตปิฏเก ขุทฺทกนิกาโย.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

สุตฺตนิปาโต.

อุรคสุตฺตํ.

โย เว อุปฺปติตํ วิเนติ โกธํ
วิสฏํ สปฺปวิสํว โอสเธหิ
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย ราคมุทจฺฉิทา อเสสํ
ภิสปุปฺผํว สโรรุหํ วิคยฺห
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย ตณฺหมุทจฺฉิทา อเสสํ

สริตํ สีฆสรํ วิโสสยิตฺวา
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย มานมุทพฺพธี อเสสํ
นฬเสตุํว สุทุพฺพลํ มโหโฆ
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นาชฺฌคมา ภเวสุ สารํ
วิจินํ ปุปฺผมิว อุทุมฺพเรสุ
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
ยสฺสนฺตรโต น สนฺติ โกปา
อิติ ภวาภวตญฺจ วีติวตฺโต
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
ยสฺส วิตกฺกา วิธูปิตา
อชฺฌตฺตํ สุวิกปฺปิตา อเสสา
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นาจฺจสารี น ปจฺจสารี
สพฺพํ อจฺจคมา อิมํ ปปญฺจํ
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นาจฺจสารี น ปจฺจสารี

"สพฺพํ วิตถมิทนฺติ ญตฺวา โลเก
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นาจฺจสารี น ปจฺจสารี
"สพฺพํ วิตถมิทนฺติ วีตโลโภ
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นาจฺจสารี น ปจฺจสารี
"สพฺพํ วิตถมิทนฺติ วีตราโค
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นาจฺจสารี น ปจฺจสารี
"สพฺพํ วิตถมิทนฺติ วีตโทโส
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นาจฺจสารี น ปจฺจสารี
"สพฺพํ วิตถมิทนฺติ วีตโมโห
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
ยสฺสานุสยา น สนฺติ เกจิ
มูลา อกุสลา สมูหตา เส
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.

ยสฺส ทรถชา น สนฺติ เกจิ
โอรํ อาคมนาย ปจฺจยาเส
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
ยสฺส วนถชา น สนฺติ เกจิ
วินิพนฺธาย ภวาย เหตุกปฺปา
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณํ.
โย นีวรเณ ปหาย ปญฺจ
อนีโฆ ติณฺณกถํกโถ วิสลฺโล
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ
อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณนฺติ.

อุรคสุตฺตํ ปฐมํ.

สุตฺตนิปาเต ธนิยสุตฺตํ.

ปกฺโกทโน ทุทฺธขีโรหมสฺมิ (อิติ ธนิโย โคโป)
อนุตีเร มหิยา สมานวาโส
ฉนฺนา กุฏิ อาหิโต คินิ
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
อกฺโกธโน วิคตขิโลหมสฺมิ (อิติ ภควา)
อนุตีเร มหิเยกรตฺติวาโส
วิวฏา กุฏิ นิพฺพุโต คินิ
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
อนฺธกมกสา น วิชฺชเร (อิติ ธนิโย โคโป)

กจฺเฉ รุฬฺหติเณ จรนฺติ คาโว
วุฏฺฐิมฺปิ สเหยฺยุมาคตํ
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
พทฺธา หิ ภิสี สุสงฺขตา (อิติ ภควา)
ติณฺโณ ปารคโต วิเนยฺย โอฆํ
อตฺโถ ภิสิยา น วิชฺชติ,
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
โคปี มม อสฺสวา อโลลา (อิติ ธนิโย โคโป)
ทีฆรตฺตํ สํวาสิยา มนาปา
ตสฺสา น สุณามิ กิญฺจิ ปาปํ
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
จิตฺตํ มม อสฺสวํ วิมุตฺตํ (อิติ ภควา)
ทีฆรตฺตํ ปริภาวิตํ สุทนฺตํ
ปาปํ ปน เม น วิชฺชติ,
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
อตฺตเวตฺตนภโตหมสฺมิ (อิติ ธนิโย โคโป)
ปุตฺตา จ เม สมานิยา อโรคา
เตสํ น สุณามิ กิญฺจิ ปาปํ
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
นาหํ ภตโกสฺมิ กสฺสจิ (อิติ ภควา)
นิพฺพิฏฺเฐน จรามิ สพฺพโลเก
อตฺโถ ภติยา น วิชฺชติ,
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
อตฺถิ วสา, อตฺถิ เธนุปา, (อิติ ธนิโย โคโป)

โคธรณิโย ปเวณิโยปิ อตฺถิ,
อุสโภปิ ควมฺปตี จ อตฺถิ,
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
นตฺถิ วสา, นตฺถิ เธนุปา, (อิติ ภควา)
โคธรณิโย ปเวณิโยปิ นตฺถิ,
อุสโภปิ ควมฺปตี จ นตฺถิ,
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
ขีรา นิขาตา อสมฺปเวธี (อิติ ธนิโย โคโป)
ทามา มุญฺชมยา นวา สุสณฺฐานา
น หิ สกฺขินฺติ เธนุปาปิ เฉตฺตุํ,
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
อุสโภริว เฉตฺวา พนฺธนานิ (อิติ ภควา)
นาโค ปูติลตํว ทาลยิตฺวา
นาหํ ปุน อุเปสฺสํ คพฺภเสยฺยํ
อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว.
นินฺนญฺจ ถลญฺจ ปูรยนฺโต
มหาเมโฆ ปาวสฺสิ ตาวเทว.
สุตฺวา เทวสฺส วสฺสโต
อิมมตฺถํ ธนิโย อภาสถ
"ลาภา วต โน อนปฺปกา
เย มยํ ภควนฺตํ อทฺทสาม,
สรณํ ตํ อุเปม จกฺขุม
สตฺถา โน โหหิ มหามุนิ
โคปี จ อหญฺจ อสฺสวา

พฺรหฺมจริยํ สุคเต จรามเส,
ชาติมรณสฺส ปารคา
ทุกฺขสฺสนฺตกรา ภวามเส,
นนฺทติ ปุตฺเตหิ ปุตฺติมา (อิติ มาโร ปาปิมา)
โคปิโก * โคหิ ตเถว นนฺทติ,
อุปธี หิ นรสฺส นนฺทนา,
น หิ โส นนฺทติ, โย นิรูปธิ.
โสจติ ปุตฺเตหิ ปุตฺติมา (อิติ ภควา)
โคปิโก โคหิ ตเถว โสจติ,
อุปธี หิ นรสฺส โสจนา,
น หิ โส โสจติ, โย นิรูปธีติ.

ธนิยสุตฺตํ ทุติยํ.

สุตฺตนิปาเต ขคฺควิสาณสุตฺตํ.

สพฺเพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ
อวิเหฐยํ อญฺญตรมฺปิ เตสํ
น ปุตฺตมิจฺเฉยฺย กุโต สหายํ,
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
สํสคฺคชาตสฺส ภวนฺติ เสฺนหา,
เสฺนหนฺวยํ ทุกฺขมิทํ ปโหติ,
อาทีนวํ เสฺนหชํ เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
มิตฺเต สุหชฺเช อนุกมฺปมาโน

* สี. ยุ. โคมิโก.

หาเปติ อตฺถํ ปฏิพทฺธจิตฺโต,
เอตํ ภยํ สนฺถเว เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
วํโส วิสาโลว ยถา วิสตฺโต
ปุตฺเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา,
วํสากฬีโรว อสชฺชมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
มิโค อรญฺญมฺหิ ยถา อพนฺโธ*
เยนิจฺฉกํ คจฺฉติ โคจราย,
วิญฺญู นโร เสริตํ เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
อามนฺตนา โหติ สหายมชฺเฌ
วาเส ฐาเน คมเน จาริกาย,
อนภิชฺฌิตํ เสริตํ เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ขิฑฺฑา รตี โหติ สหายมชฺเฌ
ปุตฺเตสุ จ วิปุลํ โหติ เปมํ,
ปิยวิปฺปโยคํ วิชิคุจฺฉมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
จาตุทฺทิโส อปฺปฏิโฆ จ โหติ
สนฺตุสฺสมาโน อิตรีตเรน
ปริสฺสยานํ สหิตา อฉมฺภี
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.

---

* อพทฺโธติปิ ปาโฐ.

ทุสฺสงฺคหา ปพฺพชิตาปิ เอเก,
อโถ คหฏฺฐา ฆรมาวสนฺตา,
อปฺโปสฺสุโก ปรปุตฺเตสุ หุตฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
โอโรปยิตฺวา คิหิพฺยญฺชนานิ
สญฺฉินฺนปตฺโต ยถา โกวิฬาโร
เฉตฺวาน ธีโร คิหิพนฺธนานิ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
สเจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
สทฺธิญฺจรํ สาธุวิหาริธีรํ
อภิภุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ
จเรยฺย เตนตฺตมโน สติมา.
โน เจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
สทฺธิญฺจรํ สาธุวิหาริธีรํ
ราชาว รฏฺฐํ วิชิตํ ปหาย
เอโก จเร มาตงฺครญฺเญว นาโค.
อทฺธา ปสํสาม สหายสมฺปทํ
เสฏฺฐา สมา เสวิตพฺพา สหายา
เอเต อลทฺธา อนวชฺชโภชี
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ทิสฺวา สุวณฺณสฺส ปภสฺสรานิ
กมฺมารปุตฺเตน สุนิฏฺฐิตานิ
สํฆฏฺฏมานานิ ทุเว ภุชสฺมึ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.

เอวํ ทุติเยน สหามมสฺส
วาจาภิลาโป อภิสชฺชนา วา
เอตํ ภยํ อายตึ เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
กามา หิ จิตฺรา มธุรา มโนรมา
วิรูปรูเปน มเถนฺติ จิตฺตํ
อาทีนวํ กามคุเณสุ ทิสฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
อีตี จ คณฺโฑ จ อุปทฺทโว จ
โรโค จ สลฺลญฺจ ภยญฺจ เมตํ
เอตํ ภยํ กามคุเณสุ ทิสฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
สีตญฺจ อุณฺหญฺจ ขุทํ ปิปาสํ
วาตาตเป ฑํสสิรึสเป จ
สพฺพานิ เปตานิ อภิสมฺภวิตฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
นาโคว ยูถานิ วิวชฺชยิตฺวา
สญฺชาตขนฺโธ ปทุมี อุฬาโร
ยถาภิรนฺตํ วิหรํ อรญฺเญ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
อฏฺฐาน ตํ สงฺคณิการตสฺส
ยํ ผุสฺสเย สามยิกํ วิมุตฺตํ
อาทิจฺจพนฺธุสฺส วโจ นิสมฺม
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.

ทิฏฺฐีวิสูกานิ อุปาติวตฺโต
ปตฺโต นิยามํ ปฏิลทฺธมคฺโค
อุปฺปนฺนญาโณมฺหิ อนญฺญเนยฺโย
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
นิลฺโลลุโป นิกฺกุโห นิปฺปิปาโส
นิมฺมกฺโข นิทฺธนฺตกสาวโมโห
นิราสโย สพฺพโลเก ภวิตฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ปาปํ สหายํ ปริวชฺชเยถ
อนตฺถทสฺสึ วิสเม นิวิฏฺฐํ,
สยํ น เสเว ปสุตํ ปมตฺตํ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
พหุสฺสุตํ ธมฺมธรํ ภเชถ
มิตฺตํ อุฬารํ ปฏิภาณวนฺตํ,
อญฺญาย อตฺถานิ วิเนยฺย กงฺขํ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ขิฑฺฑํ รตึ กามสุขญฺจ โลเก
อนลงฺกริตฺวา อนเปกฺขมาโน
วิภูสนฏฺฐานา วิรโต สจฺจวาที
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ปุตฺตญฺจ ทารํ ปิตรญฺจ มาตรํ
ธนานิ ธญฺญานิ จ พนฺธวานิ
หิตฺวาน กามานิ ยโถธิกานิ

เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
สีโค เอโส ปริตฺตเมตฺถ โสขฺยํ,
อปฺปสฺสาโท ทุกฺขเมตฺถ ภิยฺโย;
คณฺโฑ เอโส อิติ ญตฺวา มติมา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
สนฺทาลยิตฺวาน สํโยชนานิ
ชาลํว เฉตฺวา สลิลมฺพุจารี
อคฺคีว ทฑฺฒํ อนิวตฺตมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
โอกฺขิตฺตจกฺขุ น จ ปาทโลโล
คุตฺตินฺทฺริโย รกฺขิตมานสาโน
อนวสฺสุโต อปริฑยฺหมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
โอหารยิตฺวา คิหิพฺยญฺชนานิ
สญฺฉนฺนปตฺโต ยถา ปาริฉตฺโต
กาสายวตฺโถ อภินิกฺขมิตฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
รเสสุ เคธํ อกรํ อโลโล
อนญฺญโปสี สปทานจารี
กุเล กุเล อปฺปฏิพทฺธจิตฺโต
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ปหาย ปญฺจาวรณานิ เจตโส
อุปกฺกิเลเส พฺยปนุชฺช สพฺเพ
อนิสฺสิโต เฉตฺวา สเนหโทสํ

เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
วิปิฏฺฐิกตฺวาน สุขํ ทุกฺขญฺจ
ปุพฺเพว จ โสมนสฺสโทมนสฺสํ
ลทฺธานุเปกฺขํ สมถํ วิสุทฺธํ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
อารทฺธวิริโย ปรมตฺถปตฺติยา
อลีนจิตฺโต อกุสีตวุตฺติ
ทฬฺหนิกฺกโม ถามพลูปปนฺโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ปฏิสลฺลานํ ฌานมริญฺจมาโน
ธมฺเมสุ นิจฺจํ อนุธมฺมจารี
อาทีนวํ สมฺมสิตา ภเวสุ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ตณฺหกฺขยํ ปตฺถยํ อปฺปมตฺโต
อเนลมูโค สุตวา สติมา
สงฺขาตธมฺโม นิยโต ปธานวา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
สีโหว สทฺเทสุ อสนฺตสนฺโต
วาโตว ชาลมฺหิ อสชฺชมาโน
ปทุมํว โตเยน อลิมฺปมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
สีโห ยถา ทาฐพลี ปสยฺห
ราชา มิคานํ อภิภุยฺยจารี
เสเวถ ปนฺตานิ เสนาสนานิ

เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
เมตฺตํ อุเปกฺขํ กรุณํ วิมุตฺตึ
อาเสวมาโน มุทิตญฺจ กาเล
สพฺเพน โลเกน อวิรุชฺฌมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ราคญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ
สนฺทาลยิตฺวาน สํโยชนานิ
อสนฺตสํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ภชนฺติ เสวนฺติ จ การณตฺถา
นิกฺการณา ทุลฺลภา อชฺช มิตฺตา
อตฺตตฺถปญฺญา อสุจี มนุสฺสา
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโป.
ขคฺควิสาณสุตฺตํ ตติยํ.

สุตฺตนิปาเต กสิภารทฺวาชสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา มคเธสุ วิหรติ ทกฺขิณาคิริสฺมึ เอกนาฬายํ พฺราหฺมณคาเม. เตน โข ปน สมเยน กสิภารทฺวาชสฺส พฺราหฺมณสฺส ปญฺจมตฺตานิ นงฺคลสตานิ ปยุตฺตานิ โหนฺติ วปฺปกาเล. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน กสิภารทฺวาชสฺส พฺราหฺมณสฺส กมฺมนฺโต เตนุปสงฺกมิ. เตน โข ปน สมเยน กสิภารทฺวาชสฺส พฺราหฺมณสฺส ปริเวสนา วตฺตติ. อถโข ภควา เยน ปริเวสนา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. อทฺทสา โข กสิภารทฺวาโช

พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ พิณฺฑาย ฐิตํ. ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหํ โข สมณ กสามิ จ วปามิ จ, กสิตฺวา จ วปิตฺวา จ ภุญฺชามิ. ตฺวมฺปิ สมณ กสสฺสุ จ วปสฺสุ จ, กสิตฺวา จ วปิตฺวา จ ภุญฺชาหีติ. อหมฺปิ โข พฺราหฺมณ กสามิ จ วปามิ จ, กสิตฺวา จ วปิตฺวา จ ภุญฺชามีติ. น โข ปน สมณ ปสฺสาม โภโต โคตมสฺส ยุคํ วา นงฺคลํ วา ผาลํ วา ปาจนํ วา* พลิพทฺเธ วา, อถ จ ปน ภวํ โคตโม เอวมาห "อหมฺปิ โข พฺราหฺมณ กสามิ จ วปามิ จ, กสิตฺวา จ วปิตฺวา จ ภุญฺชามีติ. อถโข กสิภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

"กสฺสโก ปฏิชานาสิ น ปสฺสาม เต กสึ
กสึ โน ปุจฺฉิโต พฺรูหิ, ยถา ชาเนมุ เต กสึ.
สทฺธา พีชํ ตโป วุฏฺฐิ ปญฺญา เม ยุคนงฺคลํ
หิรี อีสา มโน โยตฺตํ สติ เม ผาลปาจนํ
กายคุตฺโต วจีคุตฺโต อาหาเร อุทเร ยโต
สจฺจํ กโรมิ นิทฺทานํ โสรจฺจมฺเม ปโมจนํ.
วิริยํ เม ธุรโธรยฺหํ โยคกฺเขมาธิวาหนํ
คจฺฉติ อนิวตฺตนฺตํ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจติ.
เอวํ เม สา กสี กฏฺฐา สา โหติ อมตปฺผลา
เอตํ กสึ กสิตฺวาน สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ.

อถโข กสิภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ มหติยา กํสปาติยา ปายาสํ วฑฺเฒตฺวา ภควโต อุปนาเมสิ "ภุญฺชตุ ภวํ โคตโม ปายาสํ, กสฺสโก ภวํ, ยญฺหิ ภวํ โคตโม อมตปฺผลํ กสึ กสตีติ.

คาถาภิคีตํ เม อโภชเนยฺยํ

---

* ยุ. ปาจนํ.

สมฺปนฺนสฺส พฺราหฺมณ เนส ธมฺโม
คาถาภิคีตํ ปนุทนฺติ พุทฺธา,
ธมฺเม สตี พฺราหฺมณ วุตฺติเรสา.
อญฺเญน จ เกวลินํ มเหสึ
ขีณาสวํ กุกฺกุจฺจวูปสนฺตํ
อนฺเนน ปาเนน อุปฏฺฐหสฺสุ,
เขตฺตญฺหิ ตํ ปุญฺญเปกฺขสฺส โหตีติ.

อถ กสฺส จาหํ โภ โคตม อิมํ ปายาสํ ทมฺมีติ. น ขฺวาหํ ตํ พฺราหฺมณ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณ-พฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย; เยน โส ปายาโส ภุตฺโต สมฺมา ปริณามํ คจฺเฉยฺย อญฺญตฺร ตถาคตสฺส วา ตถาคตสาวกสฺส วา. เตนหิ ตฺวํ พฺราหฺมณ ตํ ปายาสํ อปฺปหริเต วา ฉฑฺเฑหิ, อปฺปาณเก วา อุทเก โอปิลาเปหีติ. อถโข กสิภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ตํ ปายาสํ อปฺปาณเก อุทเก โอปิลาเปสิ. อถโข โส ปายาโส อุทเก ปกฺขิตฺโต จิจฺจิฏายติ จิฏิจิฏายติ สํธูมายติ[๑] สมฺปธูมายติ. เสยฺยถาปิ นาม อโยคุโฬ ทิวสสนฺตตฺโต อุทเก ปกฺขิตฺโต จิจฺจิฏายติ จิฏิจิฏายติ, สํธูมายติ สมฺปธูมายติ. เอวเมว โส ปายาโส อุทเก ปกฺขิตฺโต จิจฺจิฏายติ จิฏิจิฏายติ สํธูมายติ สมฺปธูมายติ. อถโข กสิภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ สํวิคฺโค โลมหฏฺฐชาโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม. เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร

---

[๑] ยุ. พ. สํธูปายติ สมฺปธูปายติ.

วา เตลปชฺโชตํ ธาเรยฺย "จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมวํ โภตา โคตเมน อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต; เอสาหํ ภควนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ. อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํคตํ. ลเภยฺยาหํ โภโต โคตมสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ. อลตฺถ โข กสิภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปทํ. อจิรูปสมฺปนฺโน โข ปนายสฺมา ภารทฺวาโช เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อาคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ. "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร โข ปนายสฺมา ภารทฺวาโช อรหตํ อโหสีติ.

กสิภารทฺวาชสุตฺตํ จตุตฺถํ.

สุตฺตนิปาเต จุนฺทสุตฺตํ.

ปุจฺฉามิ มุนึ ปหุตปญฺญํ (อิติ จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต)
พุทฺธํ ธมฺมสฺสามึ วีตตณฺหํ
ทิปทุตฺตมํ สารถีนํ ปวรํ
กติ โลเก สมณา, ตทิงฺฆ พฺรูหิ.
จตุโร สมณา นปญฺจมตฺถิ (จุนฺทาติ ภควา)
เต เต อาวิกโรมิ สกฺขิปุฏฺโฐ
มคฺคชิโน มคฺคเทสโก จ
มคฺเค ชีวติ โย จ มคฺคทูสี.

กมฺมคฺคชินํ วทนฺติ พุทฺธา (อิติ จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต)
มคฺคชฺฌายึ อตุโลย โหติ,
มคฺเค ชีวติ เม พฺรูหิ ปุฏฺโฐ
อถ เม อาวิกโรหิ มคฺคทูสึ
โย ติณฺณกถํกโถ วิสลฺโล
นิพฺพานาภิรโต อนานุคิทฺโธ
โลกสฺส สเทวกสฺส เนตา,
ตาทึ มคฺคชินํ วทนฺติ พุทฺธา,
ปรมํ ปรมนฺติ โยธ ญตฺวา
อกฺขาติ วิภชติ อิเธว ธมฺมํ
ตํ กงฺขจฺฉิทํ มุนึ อเนชํ
ทุติยํ ภิกฺขุนมาหุ มคฺคเทสึ.
โย ธมฺมปเท สุเทสิเต
มคฺเค ชีวติ สญฺญโต สติมา
อนวชฺชปทานิ เสวมาโน
ตติยํ ภิกฺขุนมาหุ มคฺคชีวึ.
ฉทนํ กตฺวาน สุพฺพตานํ
ปกฺขนฺที กุลทูสโก ปคพฺโภ
มายาวี อสญฺญโต ปลาโป
ปติรูเปน จรํ ส มคฺคทูสี
เอเต จ ปฏิวิชฺฌิ โย คหฏฺโฐ
สุตวา อริยสาวโก สปญฺโญ
สพฺเพ เน ตาทิสาติ ญตฺวา
อิติ ทิสฺวา น หาเปติ ตสฺส สทฺธา

กถญฺหิ ทุฏฺเฐน อสมฺปทุฏฺฐํ
สุทฺธํ อสุทฺเธน สมํ กเรยฺยาติ.
จุนฺทสุตฺตํ ปญฺจมํ.

สุตฺตนิปาเต ปราภวสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถโข อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข สา เทวตา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ.

"ปราภวนฺตํ ปุริสํ มยํ ปุจฺฉาม โคตมํ
ภวนฺตํ ปุฏฺฐุมาคมฺม กึ ปราภวโต มุขํ.
สุวิชาโน ภวํ โหติ ทุวิชาโน ปราภโว
ธมฺมกาโม ภวํ โหติ ธมฺมเทสฺสี ปราภโว.
อิติ เหตํ วิชานาม, ปฐโม โส ปราภโว.
ทุติยํ ภควา พฺรูหิ กึ ปราภวโต มุขํ.
อสนฺตสฺส ปิยา โหนฺติ, สนฺเต น กุรุเต ปิยํ,
อสตํ ธมฺมํ โรเจติ, ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม, ทุติโย โส ปราภโว.
ตติยํ ภควา พฺรูหิ กึ ปราภวโต มุขํ.
นิทฺทาสีลี สภาสีลี อนุฏฺฐาตา จ โย นโร
อลโส โกธปญฺญาโณ, ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม, ตติโย โส ปราภโว.

จตุต์ถํ ภควา พ์รูหิ   กึ ปราภวโต มุขํ.
โย มาตรํ วา ปิตรํ วา   ชิณ์ณกํ คตโยพ์พนํ
ปหุสัน์โต น ภรติ   ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม,   จตุต์โถ โส ปราภโว.
ปัญ์จมํ ภควา พ์รูหิ   กึ ปราภวโต มุขํ.
โย พ์ราห์มณํ วา สมณํ วา   อัญ์ญํ วาปิ วนิพ์พกํ
มุสาวาเทน วัญ์เจติ,   ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม,   ปัญ์จโม โส ปราภโว.
ฉัฏ์ฐมํ ภควา พ์รูหิ   กึ ปราภวโต มุขํ.
ปหุตวิต์โต ปุริโส   สหิรัญ์โญ สโภชโน
เอโก ภุญ์ชติ สาธูนิ,   ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม,   ฉัฏ์ฐโม โส ปราภโว.
สัต์ตมํ ภควา พ์รูหิ   กึ ปราภวโต มุขํ.
ชาติถัท์โธ ธนถัท์โธ   โคต์ตถัท์โธ จ โย นโร
สัญ์ญาตึ อติมัญ์ญติ,   ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม,   สัต์ตโม โส ปราภโว.
อัฏ์ฐมํ ภควา พ์รูหิ   กึ ปราภวโต มุขํ.
อิต์ถิธุต์โต สุราธุต์โต   อัก์ขธุต์โต จ โย นโร
ลัท์ธํ ลัท์ธํ วินาเสติ,   ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม,   อัฏ์ฐโม โส ปราภโว.
นวมํ ภควา พ์รูหิ   กึ ปราภวโต มุขํ.
เสหิ ทาเรหิ อสัน์ตุฏ์โฐ   เวสิยาสุ ปทุส์สติ,
ทุส์สติ ปรทาเรสุ,   ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม,   นวโม โส ปราภโว.

ทสมํ ภควา พ์รูหิ — กึ ปราภวโต มุขํ.
อตีตโยพ์พโน โปโส — อาเนติ ติม์พรุต์ถนึ
ตัส์สา อิส์สา น สุปติ, — ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม, — ทสโม โส ปราภโว.
เอกาทสมํ ภควา พ์รูหิ — กึ ปราภวโต มุขํ.
อิต์ถึ โสณ์ฑึ วิกิรณึ — ปุริสํ วาปิ ตาทิสํ
อิส์สริยัส์มึ ฐเปติ, — ตํ ปราภวโต มุขํ.
อิติ เหตํ วิชานาม, — เอกาทสโม ปราภโว.
ท์วาทสมํ ภควา พ์รูหิ — กึ ปราภวโต มุขํ.
อัป์ปโภโค มหาตัณ์โห — ขัต์ติเย ชายเต กุเล
โส จ รัช์ชํ ปัต์ถยติ, — ตํ ปราภวโต มุขํ.
เอเต ปราภเว โลเก — ปัณ์ฑิโต สมเวก์ขิย
อริโย ทัส์สนสัม์ปัน์โน — ส โลกํ ภชเต สิวํ.

ปราภวสุต์ตํ ฉัฏ์ฐํ.

สุต์ตนิปาเต วสลสุต์ตํ.

เอวัม์ เม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวัต์ถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณ์ฑิกัส์ส อาราเม. อถโข ภควา ปุพ์พัณ์หสมยํ นิวาเสต์วา ปัต์ตจีวรมาทาย สาวัต์ถึ ปิณ์ฑาย ปาวิสิ. เตน โข ปน สมเยน อัค์คิกภารท์วาชัส์ส พ์ราห์มณัส์ส นิเวสเน อัค์คิ ปัช์ชลิโต โหติ อาหุตี ปัค์คหิตา. อถโข ภควา สาวัต์ถิยํ สปทานํ ปิณ์ฑาย จรมาโน เยน อัค์คิกภารท์วาชัส์ส พ์ราห์มณัส์ส นิเวสนํ เตนุปสังกมิ. อัท์ทสา โข อัค์คิกภารท์วาโช พ์ราห์มโณ ภควันตํ ทูรโตว อาคัจ์ฉันตํ, ทิส์วาน ภควันตํ เอตทโวจ "อัต์เรว มุณ์ฑก, อัต์เรว

สมณก, ตัเต๎รว วสลก ติฏ์ฐาหีติ.

เอวํ วุต์เต ภควา อัค์คิกภารท๎วาชํ พ๎ราห์มณํ เอตทโวจ “ชานาสิ ปน ต๎วํ พ๎ราห์มณ วสลํ วา วสลกรเณ วา ธัม์เมติ. น ข๎วาหํ โภ โคตม ชานามิ วสลํ วา วสลกรเณ วา ธัม์เม, สาธุ เม ภวํ โคตโม ตถา ธัม์มํ เทเสตุ, ยถาหํ ชาเนย์ยํ วสลํ วา วสลกรเณ วา ธัม์เมติ. เตนหิ พ๎ราห์มณ สุณาหิ สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิส์สามีติ. “เอวํ โภติ โข อัค์คิกภารท๎วาโช พ๎ราห์มโณ ภควโต ปัจ์จัส์โสสิ. ภควา เอตทโวจ

“โกธโน อุปนาหี จ ปาปมัก์ขี จ โย นโร
วิปัน์นทิฏ์ฐิ มายาวี ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.
เอกชํ วา ท๎วิชํ วาปิ โยธ ปาณํ วิหึสติ,
ยัส์ส ปาเณ ทยา นัต์ถิ, ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.
โย หัน์ติ อุปรุน์เธติ คามานิ นิคมานิ จ
นิค์คาหโก สมัญ์ญาโต ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.
คาเม วา ยทิ วารัญ์เญ ยํ ปเรสํ มมายิตํ
เถย์ยา อทิน์นํ อาเนติ ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.
โย หเว อิณมาทาย ภุญ์ชมาโน ปลายติ
น หิ เต อิณมัต์ถีติ, ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.
โย เว กิญ์จิก์ขกัม์ยตา ปัน์ถัส๎มึ วชตํ ชนํ
หัน์ตา กิญ์จิก์ขมาเทติ ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.
โย อัต์ตเหตุ ปรเหตุ ธนเหตุ จ โย นโร
สัก์ขิปุฏ์โฐ มุสา พ๎รูติ ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.
โย ญาตีนํ สขีนํ วา ทาเรสุ ปฏิทิส์สติ
สหสา สัม์ปิเยน วา ตํ ชัญ์ญา “วสโล อิติ.

โย มาตรํ วา ปิตรํ วา ชิณฺณกํ คตโยพฺพนํ
ปหุสนฺโต น ภรติ ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย มาตรํ วา ปิตรํ วา ภาตรํ ภคินึ สสุํ
หนฺติ โรเสติ วาจาย ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย อตฺถํ ปุจฺฉิโต สนฺโต อนตฺถมนุสาสติ,
ปฏิจฺฉนฺเนน มนฺเตติ ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย กตฺวา ปาปกํ กมฺมํ "มา มํ ชญฺญาติ อิจฺฉติ,
โย ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย เว ปรกุลํ คนฺตฺวา ภุตฺวา จ สุจิโภชนํ
อาคตํ นปฺปฏิปูเชติ ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย พฺราหฺมณํ วา สมณํ วา อญฺญํ วาปิ วนิพฺพกํ
มุสาวาเทน วญฺเจติ, ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย พฺราหฺมณํ วา สมณํ วา ภตฺตกาเล อุปฏฺฐิเต
โรเสติ วาจา น จ เทติ, ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
อสตํ โยธ ปพฺรูติ โมเหน ปลิคุณฺฐิโต
กิญฺจิกฺขํ นิชิคีสาโน ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย จตฺตานํ สมุกฺกํเส ปเร จ อวชานติ
นิหีโน เสน มาเนน ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โรสโก กทริโย จ ปาปิจฺโฉ มจฺฉรี สโฐ
อหิริโก อโนตฺตปฺปี ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย พุทฺธํ ปริภาสติ อถวา ตสฺส สาวกํ
ปริพฺพาชกํ คหฏฺฐํ วา ตํ ชญฺญา "วสโล อิติ.
โย เว อนรหํ สนฺโต อรหํ ปฏิชานติ
โจโร สพฺรหฺมเก โลเก เอโส โข วสลาธโม.

เอเต โข วสลา วุตฺตา มยา เย เต ปกาสิตา.
น ชจฺจา วสโล โหติ, น ชจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ,
กมฺมุนา วสโล โหติ, กมฺมุนา โหติ พฺราหฺมโณ,
ตทมินาปิ ชานาถ ยถา เมทํ นิทสฺสนํ.
จณฺฑาลปุตฺโต โสปาโก มาตงฺโค อิติ วิสฺสุโต
โส ยสํ ปรมํ ปตฺโต มาตงฺโค ยํ สุทุลฺลภํ.
อาคญฺฉุํ ตสฺสุปฏฺฐานํ ขตฺติยา พฺราหฺมณา พหู
โส เทวยานํ อภิรุยฺห วิรชํ โส มหาปถํ
กามราคํ วิราเชตฺวา พฺรหฺมโลกูปโค อหุ
น นํ ชาติ นิวาเรสิ พฺรหฺมโลกูปปตฺติยา.
อชฺฌายิกกุเล ชาตา พฺราหฺมณา มนฺตพนฺธวา
เต จ ปาเปสุ กมฺเมสุ อภิณฺหมุปทิสฺสเร.
ทิฏฺเฐว ธมฺเม คารยฺหา สมฺปราเย จ ทุคฺคติ.
น เน ชาติ นิวาเรติ ทุคฺคจฺจา ครหาย วา.
น ชจฺจา วสโล โหติ, น ชจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ,
กมฺมุนา วสโล โหติ, กมฺมุนา โหติ พฺราหฺมโณ.

เอวํ วุตฺเต อคฺคิกภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม. เสยฺยถาปิ นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺโชตํ ธาเรยฺย "จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตี"ติ; เอวเมวํ อเนกปริยาเยน โภตา โคตเมน ธมฺโม ปกาสิโต; เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ. อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณงฺคตนฺติ.

วสลสุตฺตํ สตฺตมํ.

สุตฺตนิปาเต เมตฺตสุตฺตํ.

กรณียมตฺถกุสเลน
ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ,
สกฺโก อุชู จ สุหุชู จ
สุวโจ จสฺส มุทุ อนติมานี.
สนฺตุสฺสโก จ สุภโร จ
อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหุกวุตฺติ,
สนฺตินฺทฺริโย จ นิปโก จ
อปฺปคพฺโภ กุเลสุ อนนุคิทฺโธ.
น จ ขุทฺทํ สมาจเร กิญฺจิ,
เยน วิญฺญู ปเร อุปวเทยฺยุํ.
สุขิโน วา เขมิโน โหนฺตุ,
สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา,
เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ
ตสา วา ถาวรา วา อนวเสสา.
ทีฆา วา เย มหนฺตา วา
มชฺฌิมา รสฺสกา อณุกถูลา
ทิฏฺฐา วา เย จ อทิฏฺฐา
เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร
ภูตา วา สมฺภเวสี วา
สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา,
น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ
นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ.

พ๎ยาโรสนา ปฏีฆสัญ์ญา
นาญ์ญมัญ์ญัส์ส ทุก์ขมิจ์เฉย์ย.
มาตา ยถา นิยํ ปุต์ตํ
อายุสา เอกปุต์ตมนุรัก์เข,
เอวัม์ปิ สัพ์พภูเตสุ
มานสัม์ภาวเย อปริมาณํ,
เมต์ตัญ์จ สัพ์พโลกัส๎มิ
มานสัม์ภาวเย อปริมาณํ,
อุท์ธํ อโธ จ ติริยัญ์จ
อสัม์พาธํ อเวรํ อสปัต์ตํ
ติฏ์ฐัญ์จรํ นิสิน์โน วา
สยาโน วา ยาว ตัส์ส วิคตมิท์โธ.
เอตํ สตึ อธิฏ์เฐย์ย,
พ๎รห๎มเมตํ วิหารํ อิธมาหุ.
ทิฏ์ฐิญ์จ อนุปคัม์ม สีลวา
ทัส์สเนน สัม์ปัน์โน,
กาเมสุ วิเนย์ย เคธํ
น หิ ชาตุ คัพ์ภเสย์ยํ ปุนเรตีติ.

เมต์ตสุต์ตํ อัฏ์ฐมํ.

สุตฺตนิปาเต เหมวตสุตฺตํ.

อชฺช ปณฺณรโส อุโปสโถ (อิติ สาตาคิโร ยกฺโข)
ทิพฺยา รตฺติ อุปฏฺฐิตา
อโนมนามํ สตฺถารํ
หนฺท ปสฺสาม โคตมํ
กจฺจิ มโน สุปณิหิโต (อิติ เหมวโต ยกฺโข)
สพฺพภูเตสุ ตาทิโน
กจฺจิ อิฏฺเฐ อนิฏฺเฐ จ
สงฺกปฺปสฺส วสีกตา
มโน จสฺส สุปณิหิโต (อิติ สาตาคิโร ยกฺโข)
สพฺพภูเตสุ ตาทิโน
อโถ อิฏฺเฐ อนิฏฺเฐ จ
สงฺกปฺปสฺส วสีกตา.
กจฺจิ อทินฺนํ นาทิยติ (อิติ เหมวโต ยกฺโข)
กจฺจิ ปาเณสุ สญฺญโต
กจฺจิ อารา ปมาทมฺหา
กจฺจิ ฌานํ น ริญฺจติ.
น โส อทินฺนํ อาทิยติ (อิติ สาตาคิโร ยกฺโข)
อโถ ปาเณสุ สญฺญโต
อโถ อารา ปมาทมฺหา
พุทฺโธ ฌานํ น ริญฺจติ.
กจฺจิ มุสา น ภณติ (อิติ เหมวโต ยกฺโข)

กจฺจิ น ขีณพฺยปฺปโถ,
กจฺจิ เวภูติยํ นาห,
กจฺจิ สมฺผํ น ภาสติ.
มุสา จ โส น ภณติ (อิติ สาตาคิโร ยกฺโข)
อโถ น ขีณพฺยปฺปโถ,
อโถ เวภูติยํ นาห,
มนฺตา อตฺถํ จ ภาสติ.
กจฺจิ น รชฺชติ กาเมสุ, (อิติ เหมวโต ยกฺโข)
กจฺจิ จิตฺตํ อนาวิลํ,
กจฺจิ โมหํ อติกฺกนฺโต,
กจฺจิ ธมฺเมสุ จกฺขุมา.
น โส รชฺชติ กาเมสุ, (อิติ สาตาคิโร ยกฺโข)
อโถ จิตฺตํ อนาวิลํ,
สพฺพโมหํ อติกฺกนฺโต,
พุทฺโธ ธมฺเมสุ จกฺขุมา.
กจฺจิ วิชฺชาย สมฺปนฺโน, (อิติ เหมวโต ยกฺโข)
กจฺจิ สํสุทฺธจารโณ,
กจฺจิสฺส อาสวา ขีณา,
กจฺจิ นตฺถิ ปุนพฺภโว.
วิชฺชายเจว สมฺปนฺโน, (อิติ สาตาคิโร ยกฺโข)
อโถ สํสุทฺธจารโณ,
สพฺพสฺส อาสวา ขีณา,
นตฺถิ ตสฺส ปุนพฺภโว.

สมฺปนฺนํ มุนิโน จิตฺตํ กมฺมุนา พฺยปฺปเถน จ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ หนฺท ปสฺสาม โคตมํ.
เอณิชงฺฆํ กิสํ ธีรํ อปฺปาหารํ อโลลุปํ
มุนึ วนสฺมึ ฌายนฺตํ เอหิ ปสฺสาม โคตมํ.
สีหํ เอกจรํ นาคํ กาเมสุ อนเปกฺขินํ
อุปสงฺกมฺม ปุจฺฉาม มจฺจุปาสปฺปโมจนํ.
อกฺขาตารํ ปวตฺตารํ สพฺพธมฺมานปารคุํ
พุทฺธํ เวรภยาตีตํ มยํ ปุจฺฉาม โคตมํ.

กิสฺมึ โลโก สมุปฺปนฺโน, (อิติ เหมวโต ยกฺโข)
กิสฺมึ กุพฺพติ สนฺถวํ,
กิสฺส โลโก อุปาทาย,
กิสฺมึ โลโก วิหญฺญติ.

ฉสุ โลโก สมุปฺปนฺโน, (เหมวตาติ ภควา)
ฉสุ กุพฺพติ สนฺถวํ,
ฉนฺนเมว อุปาทาย,
ฉสุ โลโก วิหญฺญติ.

กตมนฺตํ อุปาทานํ, ยตฺถ โลโก วิหญฺญติ.
นิยฺยานํ ปุจฺฉิโต พฺรูหิ กถํ ทุกฺขา ปมุญฺจติ.
ปญฺจ กามคุณา โลเก มโนฉฏฺฐา ปเวทิตา
เอตฺถ ฉนฺทํ วิราเชตฺวา เอวํ ทุกฺขา ปมุญฺจติ.
เอตํ โลกสฺส นิยฺยานํ อกฺขาตํ โว ยถาตถํ,
เอตํ โว อหมกฺขามิ, เอวํ ทุกฺขา ปมุญฺจติ.
โกสุธ ตรติ โอฆํ, โกธ ตรติ อณฺณวํ,
อปฺปติฏฺเฐ อนาลมฺเพ โก คมฺภีเร น สีทติ.
สพฺพทา สีลสมฺปนฺโน ปญฺญวา สุสมาหิโต

อชฺฌตฺตสญฺญี สติมา โอฆํ ตรติ ทุตฺตรํ.
วิรโต กามสญฺญาย สพฺพสํโยชนาติโค
นนฺทิภวปริกฺขีโณ โส คมฺภีเร น สีทติ.

คมฺภีรปญฺญํ นิปุณตฺถทสฺสึ
อกิญฺจนํ กามภเว อสตฺตํ
ตํ ปสฺสถ สพฺพธิ วิปฺปมุตฺตํ
ทิพฺเย ปเถ กมมานํ มเหสึ
อโนมนามํ นิปุณตฺถทสฺสึ
ปญฺญาททํ กามาลเย อสตฺตํ
ตํ ปสฺสถ สพฺพวิทุํ สุเมธํ
อริเย ปเถ กมมานํ มเหสึ

สุทิฏฺฐํ วต โน อชฺช สุปฺปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ
ยํ อทฺทสาม สมฺพุทฺธํ โอฆติณฺณมนาสวํ
อิเม ทสสตยกฺขา อิทฺธิมนฺโต ยสสฺสิโน
สพฺเพ ตํ สรณํ ยนฺติ ตฺวํ โน สตฺถา อนุตฺตโร
เต มยํ วิจริสฺสาม คามา คามํ นคา นคํ
นมสฺสมานา สมฺพุทฺธํ ธมฺมสฺส จ สุธมฺมตนฺติ.

เหมวตสุตฺตํ นวมํ.

สุตฺตนิปาเต อาฬวกสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อาฬวิยํ วิหรติ อาฬวกสฺส ยกฺขสฺส ภวเน. อถโข อาฬวโก ยกฺโข เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "นิกฺขม สมณาติ; "สาธาวุโสติ ภควา นิกฺขมิ; ปวิส สมณาติ; "สาธาวุโสติ ภควา ปาวิสิ.

ทุติยมฺปิ โข อาฬวโก ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ "นิกฺขม สมณาติ; "สาธาวุโสติ ภควา นิกฺขมิ; "ปวิส สมณาติ; "สาธาวุโสติ ภควา ปาวิสิ. ตติยมฺปิ โข โส อาฬวโก ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ "นิกฺขม สมณาติ; "สาธาวุโสติ ภควา นิกฺขมิ; "ปวิส สมณาติ; "สาธาวุโสติ ภควา ปาวิสิ. จตุตฺถมฺปิ โข อาฬวโก ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ "นิกฺขม สมณาติ. น ขฺวาหํ อาวุโส นิกฺขมิสฺสามิ, ยนฺเต กรณียํ, ตํ กโรหีติ. ปญฺหนฺตํ สมณ ปุจฺฉิสฺสามิ. สเจ เม น พฺยากริสฺสสิ, จิตฺตํ วา เต ขิปิสฺสามิ, หทยํ วา เต ผาเลสฺสามิ, ปาเทสุ วา คเหตฺวา ปารคงฺคาย ขิปิสฺสามิ. น ขฺวาหนฺตํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย; โย เม จิตฺตํ วา ขิเปยฺย, หทยํ วา ผาเลยฺย, ปาเทสุ วา คเหตฺวา ปารคงฺคาย ขิเปยฺย; อปิจ ตุวํ อาวุโส ปุจฺฉ ยทากงฺขสีติ. อถโข อาฬวโก ยกฺโข ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ.

กึสูธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ
กึสุ สุจิณฺณํ สุขมาวหาติ
กึสุ หเว สาธุตรํ รสานํ
กถํชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ.
สทฺธีธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ,
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ,
สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ,
ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ.

กถํสุ ตรติ โอฆํ, กถํสุ ตรติ อณฺณวํ,
กถํสุ ทุกฺขมจฺเจติ, กถํสุ ปริสุชฺฌติ.
สทฺธาย ตรติ โอฆํ, อปฺปมาเทน อณฺณวํ

วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ ปญฺญาย ปริสุชฺฌติ.
กถํสุ ลภเต ปญฺญํ, กถํสุ วินฺทเต ธนํ
กถํสุ กิตฺตึ ปปฺโปติ, กถํ มิตฺตานิ คนฺถติ.
อสฺมา โลกา ปรํ โลกํ กถํ เปจฺจ น โสจติ.
สทฺทหาโน อรหตํ ธมฺมํ นิพฺพานปตฺติยา
สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ อปฺปมตฺโต วิจกฺขโณ.
ปฏิรูปการี ธุรวา อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ.
สจฺเจน กิตฺตึ ปปฺโปติ, ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ.
ยสฺเสเต จตุโร ธมฺมา สทฺธสฺส ฆรเมสิโน
สจฺจํ ธมฺโม ธิติ จาโค ส เว เปจฺจ น โสจติ.
อิงฺฆ อญฺเญปิ ปุจฺฉสฺสุ ปุถู สมณพฺราหฺมเณ
ยทิ สจฺจา ทมา จาคา ขนฺตฺยา ภิยฺโยธ วิชฺชติ.
กถํ นุ ทานิ ปุจฺเฉยฺยํ ปุถู สมณพฺราหฺมเณ
โยหํ อชฺช ปชานามิ โย อตฺโถ สมฺปรายิโก
อตฺถาย วต เม พุทฺโธ วาสายาฬวิมาคมา.
โยหํ อชฺช ปชานามิ ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
โส อหํ วิจริสฺสามิ คามา คามํ ปุรา ปุรํ
นมสฺสมาโน สมฺพุทฺธํ ธมฺมสฺส จ สุธมฺมตนฺติ.

อาฬวกสุตฺตํ ทสมํ.

สุตฺตนิปาเต วิชยสุตฺตํ.

จรํ วา ยทิ วา ติฏฺฐํ นิสินฺโน อุท วา สยํ
สมฺมิญฺเชติ ปสาเรติ เอสา กายสฺส อิญฺชนา.
อฏฺฐินหารุหิ สํยุตฺโต ตจมํสาวเลปโน

ฉวิยา กาโย ปฏิจฺฉนฺโน ยถาภูตํ น ทิสฺสติ.
อนฺตปูโร อุทรปูโร ยกเปฬสฺส วตฺถิโน
หทยสฺส ปปฺผาสสฺส วกฺกสฺส ปิหกสฺส จ.
สิงฺฆาณิกาย เขฬสฺส เสทสฺส จ เมทสฺส จ
โลหิตสฺส ลสิกาย ปิตฺตสฺส จ วสาย จ
อถสฺส นวหิ โสเตหิ อสุจี สวติ สพฺพทา
อกฺขิมฺหา อกฺขิคูถโก กณฺณมฺหา กณฺณคูถโก.
สิงฺฆาณิกา จ นาสโต มุเขน วมเตกทา
ปิตฺตํ เสมฺหํ จ วมติ กายมฺหา เสทชลฺลิกา.
อถสฺส สุสิรํ สีสํ มตฺถลุงฺคสฺส ปูริตํ
สุภโต นํ มญฺญติ พาโล อวิชฺชาย ปุรกฺขโต.
ยทา จ โส มโต เสติ อุทฺธุมาโต วินีลโก
อปวิฏฺโฐ สุสานสฺมึ อนเปกฺขา โหนฺติ ญาตโย.
ขาทนฺติ นํ สุวาณา จ* สิงฺคาลา จ วกา กิมี
กากา คิชฺฌา จ ขาทนฺติ เย จญฺเญ สนฺติ ปาณิโน.
สุตฺวาน พุทฺธวจนํ ภิกฺขุ ปญฺญาณวา อิธ
โส โข นํ ปริชานาติ ยถาภูตญฺหิ ปสฺสติ.
ยถา อิทํ ตถา เอตํ ยถา เอตํ ตถา อิทํ
อชฺฌตฺตญฺจ พหิทฺธา จ กาเย ฉนฺทํ วิราชเย.
ฉนฺทราควิรตฺโต โส ภิกฺขุ ปญฺญาณวา อิธ
อชฺฌคา อมตํ สนฺตึ นิพฺพานปทมจฺจุตํ.
ทิปาทโกยํ อสุจิ ทุคฺคนฺโธ ปริหีรติ
นานากุณปปริปูโร วิสฺสวนฺโต ตโต ตโต.

---

* ยุ. สุปาณา จ.

เอตาทิเสน กาเยน โย มญฺเญ อุณฺณเมตเว
ปรํ วา อวชาเนยฺย กิมญฺญตฺร อทสฺสนาติ.

วิชยสุตฺตํ เอกาทสมํ.

มุนิสุตฺตํ.

๑ ๑

สนฺถวาโต ภยํ ชาตํ นิเกตา ชายเต รโช
อนิเกตมสนฺถวํ เอตํ เว มุนิทสฺสนํ.

โย ชาตมุจฺฉิชฺช น โรปเยยฺย
ชายนฺตมสฺส นานุปฺปเวจฺเฉ
ตมาหุ เอกํ มุนินํ จรนฺตํ
อทฺทกฺขิ โส สนฺติปทํ มเหสิ.
สงฺขาย วตฺถูนิ ปมาย พีชํ
สิเนหมสฺส นานุปฺปเวจฺเฉ
ส เว มุนิ ชาติขยนฺตทสฺสี
ตกฺกํ ปหาย น อุเปติ สงฺขํ.
อญฺญาย สพฺพานิ นิเวสนานิ
อนิกามยํ อญฺญตรมฺปิ เตสํ
ส เว มุนิ วีตเคโธ อคิทฺโธ
นายูหตี ปารคโต หิ โหติ.
สพฺพาภิภุํ สพฺพวิทุํ สุเมธํ
สพฺเพสุ ธมฺเมสุ อนูปลิตฺตํ
สพฺพญฺชหํ ตณฺหกฺขเย วิมุตฺตํ
ตํ วาปิ ธีรา มุนิ เวทยนฺติ.
ปญฺญาพลํ สีลวตูปปนฺนํ

สมาหิตํ ฌานรตํ สติมํ
สํคา ปมุตฺตํ อขิลํ อนาสวํ
ตํ วาปิ ธีรา มุนึ เวทยนฺติ.
เอกํ จรนฺตํ มุนึ อปฺปมตฺตํ
นินฺทาปสํสาสุ อเวธมานํ
สีหํว สทฺเทสุ อสนฺตสนฺตํ
วาตํว ชาลมฺหิ อสชฺชมานํ
ปทุมํว โตเยน อลิมฺปมานํ
เนตารมญฺเญสมนญฺญเนยฺยํ
ตํ วาปิ ธีรา มุนึ เวทยนฺติ.
โย โอคหเณ ถมฺโภริวาภิชายติ
ยสฺมึ ปเร วาจาปริยนฺตํ วทนฺติ
ตํ วีตราคํ สุสมาหิตินฺทฺริยํ
ตํ วาปิ ธีรา มุนึ เวทยนฺติ.
โย เว ฐิตตฺโต ตสรํว อุชฺชุ
ชิคุจฺฉติ กมฺเมหิ ปาปเกหิ
วีมํสมาโน วิสมํ สมญฺจ
ตํ วาปิ ธีรา มุนึ เวทยนฺติ.
โย สญฺญตตฺโต น กโรติ ปาปํ
ทหโร จ มชฺโฌ จ มุนี ยตตฺโต
อโรสเนยฺโย น โรเสติ กญฺจิ
ตํ วาปิ ธีรา มุนึ เวทยนฺติ.
ยทคฺคโต มชฺฌโต เสสโต วา

ปิณฺฑํ ลเภถ ปรทตฺตูปชีวี
นาลํ ถุตุํ นาปิ นิปจฺจวาที
ตํ วาปิ ธีรา มุนิ เวทยนฺติ.
มุนึ จรนฺตํ วิรตํ เมถุนสฺมา
โย โยพฺพเน น อุปนิพชฺฌเต กฺวจิ
มทปฺปมาทา วิรตํ วิปฺปยุตฺตํ
ตํ วาปิ ธีรา มุนิ เวทยนฺติ.
อญฺญาย โลกํ ปรมตฺถทสฺสึ
โอฆํ สมุทฺทํ อติตริย ตาทึ
ตํ ฉินฺนคนฺถํ อสิตํ อนาสวํ
ตํ วาปิ ธีรา มุนิ เวทยนฺติ.
อสฺมา อุโภ ทูรวิหารวุตฺติโน
คิหี ทารโปสี อมโม จ สุพฺพโต
ปรปาณโรธาย คิหี อสญฺญโต
นิจฺจํ มุนี รกฺขติ ปาณิเน ยโต.
สิขี ยถา นีลคีโว วิหงฺคโม
หํสสฺส โนเปติ ชวํ กุทาจนํ
เอวํ คิหี นานุกโรติ ภิกฺขุโน
มุนิโน วิวิตฺตสฺส วนมฺหิ ฌายโต.

มุนิสุตฺตํ ทฺวาทสมํ.

อุรควคฺโค ปฐโม.

ตสฺสุทานํ.

อุรโค ธนิโย ขคฺค   วิสาโณ กสิ จุนฺท จ
ปราภโว วสโล เมตฺต   เหมวตาฬวโก อถ

วิชยํ มุนิ ตุรค วํคํ วทนฺติ ทารส.

สุตฺตนิปาเต รตนสุตฺตํ.

ยานีธภูตานิ สมาคตานิ,
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข.
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนฺตุ,
อโถปิ สกฺกจฺจ สุณนฺตุ ภาสิตํ,
ตสฺมา หิ ภูตา นิสาเมถ สพฺเพ
เมตฺตํ กโรถ มานุสิยา ปชาย.
ทิวา จรตฺโต จ หรนฺติ เย พลึ,
ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.
ยํกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน,
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ
ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต,
น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ,
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปริวณฺณยี สุจึ,
สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ,
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ,

อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เย ปุคฺคลา อฏฺฐสตํ ปสตฺถา
จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ,
เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา,
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ,
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทฬฺเหน
นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ,
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห
ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา,
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ยถินฺทขีโล ปฐวึ สิโต สิยา
จตุพฺภิวาเตภิ อสมฺปกมฺปิโย
ตถูปมํ สปฺปุริสํ วทามิ
โยอริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เยอริยสจฺจานิ วิภาวยนฺติ
คมฺภีรปญฺเญน สุเทสิตานิ
กิญฺจาปิ เต โหนฺติ ภุสปฺปมตฺตา
น เต ภวํ อฏฺฐมมาทิยนฺติ.

อิทัมปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สัจเจน สุวัตถิ โหตุ.
สหาวัสส ทัสสนสัมปทาย
ตยัสสุ ธัมมา ชหิตา ภวันติ
สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉิตัญจ
สีลัพพตํ วาปิ ยทัตถิ กิญจิ.
จตูหปาเยหิ จ วิปปมุตโต
ฉ จาภิฐานานิ อภัพโพ กาตุํ
อิทัมปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สัจเจน สุวัตถิ โหตุ.
กิญจาปิ โส กัมมํ กโรติ
ปาปกํ กาเยน วาจา ยุท เจตสา วา
อภัพโพ โส ตัสส ปฏิจฉทาย
อภัพพตา ทิฏฐปทัสส วุตตา
อิทัมปิ สํเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สัจเจน สุวัตถิ โหตุ.
วนัปปคุมเพ ยถา ผุสสิตัคเค
คิมหานมาเส ปฐมัสมิ คิมเห
ตถูปมํ ธัมมวรํ อเทสยิ
นิพพานคามึ ปรมํ หิตาย
อิทัมปิ พุทเธ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สัจเจน สุวัตถิ โหตุ.
วโร วรัญญู วรโท วราหโร
อนุตตโร ธัมมวรํ อเทสยิ

อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ
วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมึ
เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถา ยมฺปทีโป
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ.
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ
พุทฺธํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ
ธมฺมํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ
สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.

รตนสุตฺตํ ปฐมํ.

สุตฺตนิปาเต อามคนฺธสุตฺตํ.
๑ ๑

สามากจิงฺคุลกจินกานิ จ
ปตฺตปฺผลํ มูลปฺผลํ ควิปฺผลํ
ธมฺเมน ลทฺธํ สตมสฺสมานา
น กามกามา อลิกํ ภณนฺติ.
ยทสฺสมาโน สุกตํ สุนิฏฺฐิตํ
ปเรหิ ทินฺนํ ปยตํ ปณีตํ
สาลีนมนฺนํ ปริภุญฺชมาโน
โส ภุญฺชสี กสฺสป อามคนฺธํ.
น อามคนฺโธ มม กปฺปตีติ
อิจฺเจว ตฺวํ ภาสสิ พฺรหฺมพนฺธุ
สาลีนมนฺนํ ปริภุญฺชมาโน
สกุนฺตมํเสหิ สุสํขเตหิ.
ปุจฺฉามิ ตํ กสฺสป เอตมตฺถํ
กถํปกาโร ตว อามคนฺโธ
ปาณาติปาโต วธเฉทพนฺธนํ
เถยฺยํ มุสาวาโท นิกตี วญฺจนานิ จ
อชฺเฌนกุตฺตํ ปรทารเสวนา
เอสามคนฺโธ น หิ มํสโภชนํ.
เย อิธ กาเมสุ อสญฺญตา ชนา
รเสสุ คิทฺธา อสุจิกมิสฺสิตา
นตฺถิกทิฏฺฐี วิสมา ทุรนฺนยา
เอสามคนฺโธ น หิ มํสโภชนํ.

เย ลูขสา ทารุณา ปิฏฺฐิมํสิกา
มิตฺตทฺทุโน นิกฺกรุณาติมานิโน
อทานสีลา น จ เทนฺติ กสฺสจิ
เอสามคนฺโธ น หิ มํสโภชนํ.
โกโธ มโท ถมฺโภ ปจฺจุฏฺฐาปนา จ
มายา อุสฺสุยา ภสฺสสมุสฺสโย จ
มานาติมาโน จ อสพฺภิ สนฺถโว
เอสามคนฺโธ น หิ มํสโภชนํ.
เย ปาปสีลา อิณฆาตสูจกา
โวหารกูฏา อิธ ปาฏิรูปิกา
นราธมา เยธ กโรนฺติ กิพฺพิสํ
เอสามคนฺโธ น หิ มํสโภชนํ.
เย อิธ ปาเณสุ อสญฺญตา ชนา
ปเรสมาทาย วิเหสมุยฺยุตฺตา
ทุสฺสีลลุทฺธา ผรุสา อนาทรา
เอสามคนฺโธ น หิ มํสโภชนํ.
เอเตสุ คิทฺธา วิรุทฺธาติปาติโน
นิจฺจุยฺยุตา เปจฺจ ตมํ วชนฺติ เย
ปตนฺติ สตฺตา นิรยํ อวํสิรา
เอสามคนฺโธ น หิ มํสโภชนํ.
น มจฺฉมํสํ นานาสกตฺตํ
น นคฺคิยํ (น มุณฺฑิยํ ชฏา ชลฺลํ
ขราชินานิ) นาคฺคิหุตสฺสุปเสวนา
เย วาปิ โลเก อมรา พหู ตปา

มนฺตาหุตี ยญฺญมุตูปเสวนา
โสเธนฺติ มจฺจํ อวิติณฺณกงฺขํ.
โย เตสุ คุตฺโต วิทิตินฺทฺริโย จเร
ธมฺเม ฐิโต อชฺชวมทฺทเว รโต
สงฺคาติโค สพฺพทุกฺขปฺปหีโน
น ลิมฺปติ ทิฏฺฐสุเตสุ ธีโร.
อิจฺเจตมตฺถํ ภควา ปุนปฺปุนํ
อกฺขาสิ นํ เวทยิ มนฺตปารคู,
จิตฺราหิ คาถาหิ มุนิปฺปกาสยิ
นิรามคนฺโธ อสิโต ทุรนฺนโย.
สุตฺวาน พุทฺธสฺส สุภาสิตํ ปทํ
นิรามคนฺธํ สพฺพทุกฺขปฺปนูทํ
นีจมโน วนฺทิ ตถาคตสฺส,
ตตฺเถว ปพฺพชฺชมโรจยิตฺถาติ.

อามคนฺธสุตฺตํ ตติยํ.

สุตฺตนิปาเต หิริสุตฺตํ.

หิรินฺตรนฺตํ วิชิคุจฺฉมานํ
สขาหมสฺมิ อิติ ภาสมานํ
สยฺหานิ กมฺมานิ อนาทิยนฺตํ
เนโส มมนฺติ อิติ นํ วิชญฺญา.
อนนฺวยํ ปิยํ วาจํ โย มิตฺเตสุ ปกุพฺพติ,
อกโรนฺตํ ภาสมานํ ปริชานนฺติ ปณฺฑิตา.

น โส มิตฺโต โย สทา อปฺปมตฺโต
เภทาสงฺกี รนฺธเมวานุปสฺสี
ยสฺมึ จ เสติ อุรสีว ปุตฺโต
ส เว มิตฺโต โย ปเรหิ อเภชฺโช.
ปามุชฺชกรณํ ฐานํ ปสํสาวหนํ สุขํ
ผลานิสํโส ภาเวติ วหนฺโต โปริสํ ธุรํ.
ปวิเวกรสํ ปิตฺวา รสํ อุปสมสฺส จ
นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป ธมฺมปีติรสํ ปิวนฺติ.

หิริสุตฺตํ จตุตฺถํ.

สุตฺตนิปาเต มงฺคลสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถโข อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โขสา เทวตา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ.

“พหูเทวา มนุสฺสา จ มงฺคลานิ อจินฺตยุํ
อากงฺขมานา โสตฺถานํ, พฺรูหิ มงฺคลมุตฺตมํ.
อเสวนา จ พาลานํ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา
ปูชา จ ปูชนียานํ, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ปฏิรูปเทสวาโส จ ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา
อตฺตสมฺมาปณิธิ จ, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
พาหุสจฺจญฺจ สิปฺปญฺจ วินโย จ สุสิกฺขิโต
สุภาสิตา จ ยา วาจา, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.

มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห
อนากุลา จ กมฺมนฺตา, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ทานญฺจ ธมฺมจริยา จ ญาตกานญฺจ สงฺคโห
อนวชฺชานิ กมฺมานิ, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปานา จ สญฺญโม
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
คารโว จ นิวาโต จ สนฺตุฏฺฐี จ กตญฺญุตา
กาเลน ธมฺมสฺสวนํ, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานญฺจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสากจฺฉา, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ตโป จ พฺรหฺมจริยญฺจ อริยสจฺจานทสฺสนํ
นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
อโสกํ วิรชํ เขมํ, เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
เอตาทิสานิ กตฺวาน สพฺพตฺถมปราชิตา
สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ, ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมนฺติ.

มงฺคลสุตฺตํ ปญฺจมํ.

สุตฺตนิปาเต สูจิโลมสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา คยายํ วิหรติ ฏงฺกิตมญฺเจ สูจิโลมยกฺขสฺส ภวเน. เตน โข ปน สมเยน ขโร จ ยกฺโข สูจิโลโม จ ยกฺโข ภควโต อวิทูเร อติกฺกมนฺติ. อถโข ขโร ยกฺโข สูจิโลมํ ยกฺขํ เอตทโวจ "เอโส สมโณติ. เนโส สมโณ, สมณโก เอโส, ยาว อหํ ปชานามิ ยทิ วา สมโณ, ยทิ วา

สมโณติ. อถโข สูจิโลโม ยกฺโข เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กายํ อุปนาเมสิ. อถโข ภควา กายํ อปนาเมสิ. อถโข สูจิโลโม ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ "ภายสิ มํ สมณาติ. น ขฺวาหนฺตํ อาวุโส ภายามิ, อปิจ เต สมฺผสฺโส ปาปโกติ. ปญฺหนฺตํ สมณ ปุจฺฉิสฺสามิ, สเจ เม น พฺยากาสิ, จิตฺตํ วา เต ขิปิสฺสามิ. หทยํ วา เต ผาเลสฺสามิ, ปาเทสุ วา คเหตฺวา ปารคงฺคาย ขิปิสฺสามีติ. น ขฺวาหนฺตํ อาวุโส ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย; โย เม จิตฺตํ วา ขิเปยฺย, หทยํ วา ผาเลยฺย, ปาเทสุ วา คเหตฺวา ปารคงฺคาย ขิเปยฺย; อปิจ ตฺวํ อาวุโส ปุจฺฉ, ยทากงฺขสีติ. อถโข สูจิโลโม ยกฺโข ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ.

"ราโค จ โทโส จ กุโตนิทานา
อรตี รตี โลมหํโส กุโตชา
กุโต สมุฏฺฐาย มโน วิตกฺกา
กุมารกา ธงฺกมิโวสฺสชนฺติ.
ราโค จ โทโส จ อิโตนิทานา
อรตี รตี โลมหํโส อิโตชา
อิโต สมุฏฺฐาย มโน วิตกฺกา
กุมารกา ธงฺกมิโวสฺสชนฺติ.

สเนฺหชา อตฺตสมฺภูตา นิโครฺธสฺเสว ขนฺธชา
ปุถู วิสตฺตา กาเมสุ มาลุวาว วิตตา วเน.

เย นํ ปชานนฺติ ยโตนิทานํ
เต นํ วิโนเทนฺติ สุโณหิ ยกฺข,
ตทุตฺตรํ โอฆมิมํ ตรนฺติ

อติณฺณปุพฺพํ อปุนพฺภวายาติ.

สูจิโลมสุตฺตํ ฉฏฺฐํ.

สุตฺตนิปาเต ธมฺมจริยสุตฺตํ.

ธมฺมจริยํ พฺรหฺมจริยํ เอตทาหุ วสุตฺตมํ
ปพฺพชิโตปิ เจ โหติ อคารสฺมา อนคาริยํ.
โส เจ มุขรชาติโก วิเหสาภิรโต มิโค
ชีวิตํ ตสฺส ปาปิโย รชํ วฑฺเฒติ อตฺตโน.
กลหาภิรโต ภิกฺขุ โมหธมฺเมน อาวุโต*
อกฺขาตมฺปิ น ชานาติ ธมฺมํ พุทฺเธน เทสิตํ.
วิเหสํ ภาวิตตฺตานํ อวิชฺชาย ปุรกฺขโต
สงฺกิเลสํ น ชานาติ มคฺคํ นิรยคามินํ
วินิปาตํ สมาปนฺโน คพฺภา คพฺภํ ตมา ตมํ
ส เว ตาทิสโก ภิกฺขุ เปจฺจ ทุกฺขํ นิคจฺฉติ.
คูถกูโป ยถา อสฺส สมฺปุณฺโณ คณวสฺสิโก
โย จ เอวรูโป อสฺส ทุพฺพิโสโธ หิ สงฺคโณ
ยํ เอวรูปํ ชานาถ ภิกฺขโว เคหนิสฺสิตํ
ปาปิจฺฉํ ปาปสงฺกปฺปํ ปาปอาจารโคจรํ.
สพฺเพ สมคฺคา หุตฺวาน อภินิพฺพิชฺชิยาถ นํ
กรณฺฑวํ นิทฺธมถ กสมฺพุํ อวกสฺสถ
ตโต ปลาเป วาเหถ อสฺสมเณ สมณมานิเน
นิทฺธมิตฺวาน ปาปิจฺเฉ ปาปอาจารโคจเร
สุทฺธา สุทฺเธหิ สํวาสํ กปฺปยวฺโห ปติสฺสตา

---

* อาวโฏติปิ ปาโฐ.

ตโต สมคฺคา นิปกา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถาติ.

ธมฺมจริยสุตฺตํ สตฺตมํ.

สุตฺตนิปาเต พฺราหฺมณธมฺมิกสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถโข สมฺพหุลา โกสลกา พฺราหฺมณมหาสาลา ชิณฺณา วุฑฺฒา มหลฺลกา อทฺธคตา วโย อนุปฺปตฺตา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทึสุ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต พฺราหฺมณมหาสาลา ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "สนฺทิสฺสนฺติ นุ โข โภ โคตม เอตรหิ พฺราหฺมณา โปราณานํ พฺราหฺมณานํ พฺราหฺมณธมฺเมติ. น โข พฺราหฺมณา สนฺทิสฺสนฺติ เอตรหิ พฺราหฺมณา โปราณานํ พฺราหฺมณานํ พฺราหฺมณธมฺเมติ. สาธุ โน ภวํ โคตโม โปราณานํ พฺราหฺมณานํ พฺราหฺมณธมฺมํ ภาสตุ; สเจ โภโต โคตมสฺส อครูติ. เตนหิ พฺราหฺมณา สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ โภติ โข เต พฺราหฺมณมหาสาลา ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"อิสโย ปุพฺพกา อาสุํ สญฺญตตฺตา ตปสฺสิโน,
ปญฺจ กามคุเณ หิตฺวา อตฺตทตฺถมจาริสุํ.
น ปสู พฺราหฺมณานาสุํ น หิรญฺญํ น ธานิยํ,
สชฺฌายธนธญฺญาสุํ, พฺรหฺมํ นิธึ อปาลยุํ.
ยํ เนสํ ปกตํ อาสิ ทฺวารภตฺตํ อุปฏฺฐิตํ
สทฺธาปกตเมสานํ ทาตเว ตทมญฺญิสุํ.
นานารตฺเตหิ วตฺเถหิ สยเนหาวสเถหิ จ
ผีตา ชนปทา รฏฺฐา เต นมสฺสึสุ พฺราหฺมเณ.

อวชฺฌา พฺราหฺมณา อาสุํ อเชยฺยา ธมฺมรกฺขิตา,
น เน โกจิ นิวาเรสิ กุลทฺวาเรสุ สพฺพโส.
อฏฺฐจตฺตาฬีสํ วสฺสานิ (โกมาร) พฺรหฺมจริยํ จรึสุ เต
วิชฺชาจรณปริเยฏฺฐึ อจรุํ พฺราหฺมณา ปุเร.
น พฺราหฺมณา อญฺญมคมุํ นปิ ภริยํ กิณึสุ เต,
สมฺปิเยเนว สํวาสํ สงฺคนฺตฺวา สมโรจยุํ.
อญฺญตฺร ตมฺหา สมยา อุตุเวรมณิมฺปติ
อนฺตรา เมถุนํ ธมฺมํ นาสฺสุ คจฺฉนฺติ พฺราหฺมณา
พฺรหฺมจริยญฺจ สีลญฺจ อชฺชวํ มทฺทวํ ตปํ
โสรจฺจํ อวิหึสญฺจ ขนฺติญฺจาปิ อวณฺณยุํ.
โย เนสํ ปรโม อาสิ พฺรหฺมา ทฬฺหปรกฺกโม
ส วาปิ เมถุนํ ธมฺมํ สุปินนฺเตน นาคมา
ตสฺส วตฺตมนุสิกฺขนฺตา อิเธเก วิญฺญุชาติกา.
พฺรหฺมจริยญฺจ สีลญฺจ ขนฺติญฺจาปิ อวณฺณยุํ.
ตณฺฑุลํ สยนํ วตฺถํ สปฺปิเตลญฺจ ยาจิย
ธมฺเมน สโมธาเนตฺวา ตโต ยญฺญมกปฺปยุํ.
อุปฏฺฐิตสฺมึ ยญฺญสฺมึ นาสฺสุ คาโว หนึสุ เต
ยถา มาตา ปิตา ภาตา อญฺเญ วาปิ จ ญาตกา
คาโว โน ปรมา มิตฺตา ยาสุ ชายนฺติ โอสถา.
อนฺนทา พลทา เจตา วณฺณทา สุขทา ตถา
เอตมตฺถวสํ ญตฺวา นาสฺสุ คาโว หนึสุ เต
สุขุมาลา มหากายา วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
พฺราหฺมณา เสหิ ธมฺเมหิ กิจฺจากิจฺเจสุ อุสฺสุกา
ยาว โลเก อวตฺตึสุ สุขเมธิตฺถยํ ปชา

เตสํ อาสิ วิปลฺลาโส ทิสฺวาน อณุโต อณุํ
ราชิโน จ วิยาการํ นาริโย จ สมลงฺกตา
รเถ จาชญฺญสํยุตฺเต สุกเต จิตฺรสิพฺพเน
นิเวสเน นิเวเส จ วิภตฺเต ภาคโส มิเต
โคมณฺฑลปริพฺยุฬฺหํ* นาริวรคณายุตํ
อุฬารํ มานุสํ โภคํ อภิชฺฌายึสุ พฺราหฺมณา.
เต ตตฺถ มนฺเต คนฺเถตฺวา โอกฺกากํ ตทุปาคมุํ
"ปหุตธนธญฺโญสิ (ยชสฺสุ พหุ เต วิตฺตํ)
ยชสฺสุ พหุ เต ธนํ.
ตโต จ ราชา สญฺญตฺโต
พฺราหฺมเณหิ รเถสโภ
อสฺสเมธํ ปุริสเมธํ (สมฺมาปาสํ)
วาชเปยฺยํ นิรคฺคฬํ.
เอเต ยาเค ยชิตฺวาน พฺราหฺมณานํ อทา ธนํ.
คาโว สยนญฺจ วตฺถญฺจ นาริโย จ สมลงฺกตา
รเถ จาชญฺญสํยุตฺเต สุกเต จิตฺรสิพฺพเน
นิเวสนานิ รมฺมานิ สุวิภตฺตานิ ภาคโส.
นานาธญฺญสฺส ปูเรตฺวา พฺราหฺมณานํ อทา ธนํ.
เต จ ตตฺถ ธนํ ลทฺธา สนฺนิธึ สมโรจยุํ,
เตสํ อิจฺฉาวติณฺณานํ ภิยฺโย ตณฺหา ปวฑฺฒถ.
เต ตตฺถ มนฺเต คนฺเถตฺวา โอกฺกากํ ปุนมุปาคมุํ.
ยถา อาโป จ ปฐวี จ หิรญฺญํ ธนธานิยํ
เอวํ คาโว มนุสฺสานํ ปริกฺขาโร โส หิ ปาณินํ,

---

* ยุ. ปริพฺพูฬฺหํ.

ยชฺชสุ พหุ เต วิตฺตํ, ยชฺชสุ พหุ เต ธนํ.
ตโต จ ราชา สญฺญตฺโต พฺราหฺมเณหิ รเถสโภ
เนกา สตสหสฺสิโย คาโว ยญฺเญ อฆาตยิ.
น ปาทา น วิสาเณน นาสฺสุ หึสนฺติ เกนจิ
คาโว เอฬกสมานา โสรตา กุมฺภทูหนา
ตา วิสาเณ คเหตฺวาน ราชา สตฺเถน ฆาตยิ.
ตโต จ เทวา ปิตโร อินฺโท อสุรรกฺขสา
อธมฺโม อิติ ปกฺกนฺทุํ ยํ สตฺถํ นิปตี คเว.
ตโย โรคา ปุเร อาสุํ อิจฺฉา อนสนญฺชรา,
ปสูนญฺจ สมารมฺภา อฏฺฐานวุติมาคมุํ.
เอโส อธมฺโม ทณฺฑานํ โอกฺกนฺโต ปุราโณ อหุ
อทูสิกาโย หญฺญนฺติ ธมฺมา ธํสนฺติ ยาชกา
เอวเมโส อนุธมฺโม โปราโณ วิญฺญุครหิโต
ยตฺถ เอทิสกํ ปสฺสติ ยชกํ ครหตี ชโน
เอวํ ธมฺเม วิยาปนฺเน วิภินฺนา สุทฺทเวสฺสิกา
ปุถู วิภินฺนา ขตฺติยา ปตึ ภริยา อวมญฺญถ.
ขตฺติยา พฺรหฺมพนฺธู จ เย จญฺเญ โคตฺตรกฺขิตา.
ชาติวาทํ นิรํกตฺวา กามานํ วสมุปาคมุนฺติ [1]

เอวํ วุตฺเต เต พฺราหฺมณมหาสาลา ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม. เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺโชตํ ธาเรยฺย "จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ;

[1] สี. ยุ. เอวํ. [2] พ. กามานํ วสมาคมุํ.

เอวเมวํ โภตา โคตเมน อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต; เอเต มยํ ภวนฺตํ สรณํ คจฺฉาม ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสํฆญฺจ. อุปาสเก โน ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปเต สรณํคเตติ.

พฺราหฺมณธมฺมิกสุตฺตํ สตฺตมํ.

สุตฺตนิปาเต นาวาสุตฺตํ.

ยสฺมา หิ ธมฺมํ ปุริโส วิชญฺญา
อินฺทํว นํ เทวตา ปูชเยยฺย,
โส ปูชิโต ตสฺมึ ปสนฺนจิตฺโต
พหุสฺสุโต ปาตุกโรติ ธมฺมํ.
ตทฏฺฐิกตฺวาน นิสมฺม ธีโร
ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชมาโน
วิญฺญู วิภาวี นิปุโณ จ โหติ
โย ตาทิสํ ภชติ อปฺปมตฺโต.
ขุทฺทญฺจ พาลํ อุปเสวมาโน
อนาคตตฺถญฺจ อุสูยกญฺจ
อิเธว ธมฺมํ อวิภาวยิตฺวา
อวิติณฺณกงฺโข มรณํ อุเปติ.
ยถา นโร อาปคํ โอตริตฺวา
มโหทกํ สลิลํ สีฆโสตํ
โส วุยฺหมาโน อนุโสตคามี
กึ โส ปเร สกฺขติ ตารเยตุํ.
ตเถว ธมฺมํ อวิภาวยิตฺวา
พหุสฺสุตานํ อนิสามยตฺถํ

สยํ อชานํ อวิติณฺณกํโข
กึ โส ปเร สักฺขติ นิชฺฌเปตุํ.
ยถาปิ นาวํ ทัฬฺหมารุหิตฺวา
ปิเยนริตฺเตน สมังคิภูโต
โส ตารเย ตัตฺถ พหูปิ อัญฺเญ
ตัตฺรูปยัญฺญู กุสโล มติมา
เอวัมฺปิ โย เวทคุ ภาวิตัตฺโต
พหุสฺสุโต โหติ อเวธธัมฺโม
โส โข ปเร นิชฺฌปเย ปชานํ
โสตาวธาโนปนิสูปปันฺเน
ตัสฺมา หเว สัปฺปุริสํ ภเชถ
เมธาวินัญฺเจว พหุสฺสุตัญฺจ,
อัญฺญาย อัตฺถํ ปฏิปัชฺชมาโน
วิญฺญาตธัมฺโม ส สุขํ ลเภถาติ.

นาวาสุตฺตํ อัฏฐมํ.

สุตฺตนิปาเต กึสีลสุตฺตํ.

กึสีโล กึสมาจาโร กานิ กัมฺมานิ พฺรูหยํ
นโร สัมฺมานิวิฏฺฐัสฺส อุตฺตมัตฺถัญฺจ ปาปุเณ.
วุฑฺฒาปจายี อนุสุยฺยโก สิยา
กาลัญฺญุ จัสฺส ครุนํ ทัสฺสนาย
ธัมฺมึ กถํ เอรยิตํ ขณัญฺญู
สุเณยฺย สักฺกัจฺจ สุภาสิตานิ
กาเลน คัจฺเฉ ครุนํ สกาสํ

ถมฺภํ นิรํกตฺวา นิวาตวุตฺติ,
อตฺถํ ธมฺมํ สํยมํ พฺรหฺมจริยํ
อนุสฺสเร เจว สมาจเร จ.
ธมฺมาราโม ธมฺมรโต
ธมฺเม ฐิโต ธมฺมวินิจฺฉยญฺญู
เนวาจเร ธมฺมสนฺโทสวาทํ
ตจฺเฉหิ นีเยถ สุภาสิเตหิ
หสฺสํ จ ชปฺปํ ปริเทวํ ปโทสํ
มายากตํ กุหนํ คิทฺธิมานํ
สารมฺภกกฺกสฺสกสาวมุจฺฉํ
หิตฺวา จเร วีตมโท ฐิตตฺโต,
วิญฺญาตสารานิ สุภาสิตานิ,
สุตญฺจ วิญฺญาต สมาธิสารํ,
น ตสฺส ปญฺญา จ สุตญฺจ วฑฺฒติ
โย สาหโส โหติ นโร ปมตฺโต.
ธมฺเม จ เย อริยปฺปเวทิเต รตา
อนุตฺตรา เต วจสา มนสา กมฺมุนา จ,
เต สนฺติโสรจฺจสมาธิสณฺฐิตา
สุตสฺส ปญฺญาย จ สารมชฺฌคูติ.
กึสีลสุตฺตํ นวมํ.

สุตฺตนิปาเต อุฏฺฐานสุตฺตํ.

อุฏฺฐหถ นิสีทถ, โก อตฺโถ สุปิเตน โว,
อาตุรานํ หิ กา นิทฺทา สลฺลวิทฺธาน รุปฺปตํ.
อุฏฺฐหถ นิสีทถ, ทฬฺหํ สิกฺขถ สนฺติยา,
มา โว ปมตฺเต วิญฺญาย (มจฺจุราชา)
อโมหยิตฺถ วสานุเค.
ยาย เทวา มนุสฺสา จ สิตา ติฏฺฐนฺติ อตฺถิกา,
ตรเถตํ วิสตฺติกํ ขโณ โว[๑] มา อุปจฺจคา.
ขณาตีตา หิ โสจนฺติ นิรยมฺหิ สมปฺปิตา
ปมาโท รโช ปมาทา ปมาทานุปติโต รโช
อปฺปมาเทน วิชฺชาย อพฺพูเฬฺห[๒] สลฺลมตฺตโนติ.

อุฏฺฐานสุตฺตํ ทสมํ.

สุตฺตนิปาเต ราหุลสุตฺตํ.

กจฺจิ อภิณฺหสํวาสา นาวชานาสิ ปณฺฑิตํ,
โอกฺกาธาโร มนุสฺสานํ กจฺจิ อปจิโต ตยา.
นาหํ อภิณฺหสํวาสา อวชานามิ ปณฺฑิตํ,
โอกฺกาธาโร มนุสฺสานํ นิจฺจํ อปจิโต มยา.
ปญฺจ กามคุเณ หิตฺวา ปิยรูเป มโนรเม
สทฺธาย ฆรา นิกฺขมฺม ทุกฺขสฺสนฺตกโร ภว.
มิตฺเต ภชสฺสุ กลฺยาเณ ปนฺตญฺจ[๓] สยนาสนํ
วิวิตฺตํ อปฺปนิคฺโฆสํ มตฺตญฺญู โหหิ โภชเน.

---

๑ ยุ. พ. เว ๒ ยุ. อพฺพเห. ๓ ปนฺถญฺจาติปิ ปาโฐ.

จีวเร ปิณฺฑปาเต จ ปจฺจเย สยนาสเน
เอเตสุ ตณฺหมากาสิ มา โลกํ ปุนราคมิ
สํวุโต ปาติโมกฺขสฺมึ อินฺทฺริเยสุ จ ปญฺจสุ
สติ กายคตา ตฺยตฺถุ นิพฺพิทาพหุโล ภว.
นิมิตฺตํ ปริวชฺเชหิ สุภํ ราคูปสญฺหิตํ
อสุภาย จิตฺตํ ภาเวหิ เอกคฺคํ สุสมาหิตํ
อนิมิตฺตญฺจ ภาเวหิ มานานุสยมุชฺชห
ตโต มานาภิสมยา อุปสนฺโต จริสฺสสีติ.

อิตฺถํ สุทํ ภควา อายสฺมนฺตํ ราหุลํ อิมาหิ คาถาหิ อภิณฺหํ โอวทตีติ.

ราหุลสุตฺตํ เอกาทสมํ.

สุตฺตนิปาเต วงฺคีสสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อาฬวิยํ วิหรติ อคฺคาฬเว เจติเย. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต วงฺคีสสฺส อุปชฺฌาโย นิโครฺธกปฺโป นาม เถโร อคฺคาฬเว เจติเย อจิรปรินิพฺพุโต โหติ. อถโข อายสฺมโต วงฺคีสสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "ปรินิพฺพุโต นุโข เม อุปชฺฌาโย, อุทาหุ โน ปรินิพฺพุโตติ. อถโข อายสฺมา วงฺคีโส สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา วงฺคีโส ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "ปรินิพฺพุโต นุโข เม อุปชฺฌาโย, อุทาหุ โน ปรินิพฺพุโตติ. อถโข อายสฺมา วงฺคีโส อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ จีวรํ กตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ.

ปุจฺฉาม สตฺถารํ อโนมปญฺญํ
ทิฏฺเฐว ธมฺเม โย วิจิกิจฺฉานํ
เฉตฺตา อคฺคาฬเว กาลมกาสิ
ภิกฺขุ ญาโต ยสสฺสี อภินิพฺพุตตฺโต.
นิโคฺรธกปฺโป อิติ ตสฺส นามํ
ตยา กตํ ภควา พฺราหฺมณสฺส,
โส ตํ นมสฺสํ อจรึ มุตฺยเปกฺโข
อารทฺธวิริโย ทฬฺหธมฺมทสฺสี.
ตํ สาวกํ สกฺก มยมฺปิ สพฺเพ
อญฺญาตุมิจฺฉาม สมนฺตจกฺขุ,
สมวฏฺฐิตา โน สวนาย โสตา
ตุวํ โน สตฺถา ตฺวมนุตฺตโรสิ.
ฉินฺเทว โน วิจิกิจฺฉํ, พฺรูหิ เมตํ,
ปรินิพฺพุตํ เวทย ภูริปญฺญ
มชฺเฌ จ[๑] โน ภาส สมนฺตจกฺขุ
สกฺโกว เทวานํ สหสฺสเนตฺโต.
เยเกจิ คนฺถา อิธ โมหมคฺคา
อญฺญาณปกฺขา วิจิกิจฺฉฐานา
ตถาคตํ ปตฺวา น เต ภวนฺติ,
จกฺขุํ หิ เอตํ ปรมํ นรานํ.
โน เจ หิ ชาตุ ปุริโส กิเลเส
วาโต ยถา อพฺภฆนํ วิหาเน
ตโมวสฺส นิวุโต สพฺพโลโก

---

๑ ยุ. ว.

น โชติมนฺโตปิ นรา ตเปยฺยุํ.
ธีรา จ ปชฺโชตกรา ภวนฺติ
ตํ ตํ อหํ ธีร ตเถว มญฺเญ
วิปสฺสินํ ชานมุปาคมมฺห
ปริสาสุ โน อาวิกโรหิ กปฺปํ.
ขิปฺปํ คิรํ เอรย วคฺคุ วคฺคุํ,
หํสาว ปคฺคยฺห สณิ นิกูชฺช
พินฺทุสฺสเรน สุวิกปฺปิเตน,
สพฺเพว เต อุชฺชุคตา สุโณม.
ปหีนชาติมรณํ อเสสํ
นิคฺคยฺห โธนํ วเทสฺสามิ ธมฺมํ,
น กามกาโร หิ ปุถุชฺชนานํ
สํเขยฺยกาโร จ ตถาคตานํ.
สมฺปนฺนเวยฺยากรณํ ตวยิทํ
สมุชฺชปญฺญสฺส สมุคฺคหีตํ,
อยมญฺชลี ปจฺฉิโม สุปฺปณามิโต,
มา โมหยี ชานมโนมปญฺญ,
ปโรวรํ อริยธมฺมํ วิทิตฺวา
มา โมหยี ชานมโนมวีร.
วารึ ยถา ฆมฺมนิ ฆมฺมตตฺโต
วาจาภิกงฺขามิ สุตสฺส วสฺส.
ยทตฺถิกํ พฺรหฺมจริยํ อจาริ
กปฺปายโน กจฺจิสฺส ตํ อโมฆํ
นิพฺพายิ โส อาทุ สอุปาทิเสโส,

ยถา วิมุตฺโต อหุ ตํ สุโณม.
อจฺเฉจฺฉิ ตณฺหํ อิธ นามรูเป (ติ ภควา)
กณฺหสฺส โสตํ ทีฆรตฺตานุสยิตํ,
อตาริ ชาตึ มรณํ อเสสํ,
อิจฺจพฺรวี ภควา ปญฺจเสฏฺโฐ.

เอส สุตฺวา ปสีทามิ วโจ เต อิสิสตฺตม,
อโมฆํ กิร เม ปุฏฺฐํ, น มํ วญฺเจสิ พฺราหฺมโณ.
ยถาวาที ตถาการี อหุ พุทฺธสฺส สาวโก,
อจฺฉิทา มจฺจุโน ชาลํ ตตํ มายาวิโน ทฬฺหํ.
อทฺทส ภควา อาทึ อุปาทานสฺส กปฺปิโย
อจฺจคา วต กปฺปายโน มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรนฺติ.

วงฺคีสสุตฺตํ ทฺวาทสมํ.

สุตฺตนิปาเต สมฺมาปริพฺพาชนิยสุตฺตํ.

ปุจฺฉามิ มุนึ ปหูตปญฺญํ
ติณฺณํ (ปารคตํ) ปรินิพฺพุตํ ฐิตตฺตํ
นิกฺขมฺม ฆรา ปนุชฺช กาเม
กถํ (ภิกฺขุ) สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
ยสฺส มงฺคลา สมูหตา (ติ ภควา)
อุปฺปาตา สุปินา จ ลกฺขณา จ
ส มงฺคลโทสวิปฺปหีโน
(ภิกฺขุ) สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
ราคํ วินเยถ มานุเสสุ

ทิพฺเพสุ กาเมสุ จาปิ ภิกฺขุ,
อติกฺกมฺม ภวํ สเมจฺจ ธมฺมํ
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
วิปิฏฺฐิกตฺวา เปสุณานิ
โกธํ กทริยํ ชเหยฺย ภิกฺขุ,
อนุโรธวิโรธวิปฺปหีโน
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
หิตฺวาน ปิยญฺจ อปฺปิยญฺจ
อนุปาทาย อนิสฺสิโต กุหิญฺจิ
สํโยชนิเยหิ วิปฺปมุตฺโต
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
น โส อุปธีสุ สารเมติ,
อาทาเนสุ วิเนยฺย ฉนฺทราคํ
โส อนิสฺสิโต อนญฺญเนยฺโย,
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
วจสา มนสา จ กมฺมุนา จ
อวิรุทฺโธ สมฺมา วิทิตฺวา ธมฺมํ
นิพฺพานปทาภิปตฺถยาโน
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
โย วนฺทติ มนฺติ น อุณฺณเมยฺย,
อกุฏฺโฐปิ น สนฺธิเยถ ภิกฺขุ
ลทฺธา ปรโภชนํ น มชฺเช,
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
โลภญฺจ ภวญฺจ วิปฺปหาย

วิรโต เฉทนพนฺธนโต ภิกฺขุ
โส ติณฺณกถํกโถ วิสลฺโล
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
สารุปฺปมตฺตโน วิทิตฺวา
น จ ภิกฺขุ หึเสยฺย กญฺจิ โลเก,
ยถาตถํ ธมฺมํ วิทิตฺวา
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
ยสฺสานุสยา น สนฺติ เกจิ
มูลา อกุสลา สมูหตา เส
โส นิราสโส อนาสสาโน
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
อาสวขีโณ ปหีนมาโน
สพฺพํ ราคปถํ อุปาติวตฺโต
ทนฺโต ปรินิพฺพุโต ฐิตตฺโต
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
สทฺโธ สุตวา นิยามทสฺสี
วคฺคคเตสุ น วคฺคสารี
ธีโร โลภํ โทสํ วิเนยฺย ปฏิฆํ
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
สํสุทฺธชิโน วิวฏจฺฉโท
ธมฺเมสุ วสี ปารคู อเนโช
สงฺขารนิโรธญาณกุสโล
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
อตีเตสุ อนาคเตสุ จาปิ

กปฺปาตีโต อติจฺจสุทฺธิปญฺโญ
สพฺพายตเนหิ วิปฺปมุตฺโต
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
อญฺญาย ปทํ สเมจฺจ ธมฺมํ
วิวฏํ ทิสฺวาน ปหานมาสวานํ
สพฺพูปธีนํ ปริกฺขยา โน
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺย.
อทฺธา หิ ภควา ตเถว เอตํ
โย โส เอวํวิหาริ ทนฺโต ภิกฺขุ
สพฺพสํโยชนิเย วีติวตฺโต
สมฺมา โส โลเก ปริพฺพเชยฺยาติ.
สมฺมาปริพฺพาชนียสุตฺตํ เตรสมํ.

สุตฺตนิปาเต ธมฺมิกสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถโข ธมฺมิโก อุปาสโก ปญฺจหิ อุปาสกสเตหิ สทฺธึ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ธมฺมิโก อุปาสโก ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

"ปุจฺฉามิ ตํ โคตม ภูริปญฺญ
กถํกโร สาวโก สาธุ โหติ,
โย วา อคารา อนคารเมติ,
อคาริโน วา ปนุปาสกาเส.
ตุวญฺหิ โลกสฺส สเทวกสฺส

คตึ ปชานาสิ ปรายนัญจ,
น ตัตถิ ตุโลย นิปุณัตถทัสสี,
ตุวัญหิ พุทธํ ปวรํ วทันติ.
สัพพํ ตุวํ ญาณมเวจจ ธัมมํ
ปกาเสสิ สัตเต อนุกัมปมาโน,
วิวฏัจฉโทสิ สมันตจักขุ.
วิโรจสิ วิมโล สัพพโลเก
อคัจฉิ เต สันติเก นาคราชา
เอราวโณ นาม ชิโนติ สุต๎วา
โสปิ ตยา มันตยิต๎วาช๎ฌคมา
สาธูติ สุต๎วาน ปตีตรูโป.
ราชาปิ ตํ เวสสวโณ กุเวโร
อุเปติ ธัมมํ ปริปุจฉมาโน,
ตัสสาปิ ต๎วํ ปุจฉิโต พ๎รวีสิ
โส จาปิ สุต๎วาน ปตีตรูโป.
เย เกจิเม ติตถิยา วาทสีลา
อาชีวกา วา ยทิวา นิคันถา
ปัญญาย ตํ นาติตรันติ สัพเพ,
ฐิโต วชันตํ วิย สีฆคามึ.
เย เกจิเม พ๎ราห๎มณา วาทสีลา
วุฑฒา วาปิ พ๎ราห๎มณา สันติ เกจิ
สัพเพ ตยี อัตถพัทธา ภวันติ,
เย จาปิ อัญเญ วาทิโน มัญญมานา
อยัญหิ ธัมโม นิปุโณ สุโข จ

โยยํ ตยา ภควา สุปฺปวุตฺโต
ตเมว สพฺเพ มยํ สุสฺสุมานา
ตํ โน[๑] วท ปุจฺฉิโต พุทฺธเสฏฺฐ.
สพฺเพปิเม ภิกฺขโว สนฺนิสินฺนา
อุปาสกา จาปิ ตเถว โสตุํ,
สุณนฺตุ ธมฺมํ วิมเลนานุพุทฺธํ,
สุภาสิตํ วาสวสฺเสว เทวา.
สุณาถ เม ภิกฺขโว สาวยามิ[๒] โว
ธมฺมํ ธุตํ, ตญฺจ จราถ[๓] สพฺเพ,
อิริยาปถํ ปพฺพชิตานุโลมิกํ
เสเวถ นํ อตฺถทสฺสี มติมา.
โน เว วิกาเล วิจเรยฺย ภิกฺขุ,
คาเม จ ปิณฺฑาย จเรยฺย กาเล,
อกาลจารึ หิ สชนฺติ สงฺคา,
ตสฺมา วิกาเล น จรนฺติ พุทฺธา.
รูปา จ สทฺทา จ รสา จ คนฺธา
ผสฺสา จ เย สมฺมทยนฺติ สตฺเต,
เอเตสุ ธมฺเมสุ วิเนยฺย ฉนฺทํ.
กาเลน โส ปวิเส ปาตราสํ,
ปิณฺฑํ จ ภิกฺขุ สมเยน ลทฺธา
เอโก ปฏิกฺกมฺม รโห นิสีเท,
อชฺฌตฺตจินฺตี น มโน พหิทฺธา
นิจฺฉารเย สงฺคหิตตฺตภาโว.

---

๑ ยุ. ตวํ โน ๒ ม. สาวยิสฺสามิ. ๓ ยุ. ธราถ.

สเจปิ โส สลฺลเป สาวเกน
อญฺเญน วา เกนจิ ภิกฺขุนา วา,
ธมฺมํ ปณีตํ ตมุทาหเรยฺย
น เปสุณํ โนปิ ปรูปวาทํ
วาทญฺหิ เอเก ปฏิเสนิยนฺติ
น เต ปสํสาม ปริตฺตปญฺเญ,
ตโต ตโต เน ปสชนฺติ สงฺคา,
จิตฺตญฺหิ เต ตตฺถ คเมนฺติ ทูเร.
ปิณฺฑํ วิหารํ สยนาสนญฺจ
อาปญฺจ สงฺฆาฏิรชูปวาหนํ
สุตฺวาน ธมฺมํ สุคเตน เทสิตํ
สงฺขาย เสเว วรปญฺญสาวโก.
ตสฺมา หิ ปิณฺเฑ สยนาสเน จ
อาเป จ สงฺฆาฏิรชูปวาหเน
เอเตสุ ธมฺเมสุ อนูปลิตฺโต
ภิกฺขุ ยถา โปกฺขเร วาริพินฺทุ.
คหฏฺฐวตฺตํ ปน โว วทามิ
ยถากโร สาวโก สาธุ โหติ,
นเหส ลพฺภา สปริคฺคเหน
ผสฺเสตุ โย เกวโล ภิกฺขุธมฺโม.
ปาณํ น หเน น จ ฆาตเยยฺย,
น จานุชญฺญา หนตํ ปเรสํ,
สพฺเพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ
เย ถาวรา เย จ ตสา สนฺติ โลเก.

ตโต อทินฺนํ ปริวชฺชเยยฺย
กิญฺจิ กฺวจิ สาวโก พุชฺฌมาโน,
น หารเย หรตํ นานุชญฺญา
สพฺพํ อทินฺนํ ปริวชฺชเยยฺย.
อพฺรหฺมจริยํ ปริวชฺชเยยฺย
องฺคารกาสุํ ชลิตํว วิญฺญู,
อสมฺภุณนฺโต ปน พฺรหฺมจริยํ
ปรสฺส ทารํ นาติกฺกเมยฺย.
สภคฺคโต วา ปริสคฺคโต วา
เอกสฺสเจโก น มุสา ภเณยฺย,
น ภาณเย ภณตํ นานุชญฺญา
สพฺพํ อภูตํ ปริวชฺชเยยฺย.
มชฺชญฺจ ปานํ น สมาจเรยฺย
ธมฺมํ อิมํ โรจเย โย คหฏฺโฐ,
น ปายเย ปิวตํ นานุชญฺญา
อุมฺมาทนนฺตํ อิติ นํ วิทิตฺวา.
มทา หิ ปาปานิ กโรนฺติ พาลา
กาเรนฺติ จญฺเญปิ ชเน ปมตฺเต
เอตํ อปุญฺญายตนํ วิวชฺชเย
อุมฺมาทนํ โมหนํ พาลกนฺตํ.
ปาณํ น หเน น จาทินฺนมาทิเย,
มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สิยา,
อพฺรหฺมจริยา วิรเมยฺย เมถุนา,
รตฺตึ น ภุญฺเชยฺย วิกาลโภชนํ.

มาลํ น ธาเร น จ คัน์ธมาจเร,
มัญ์เจ ฉมายํว สเยถ สัน์ถเต,
เอตํ หิ อัฏ์ฐังคิกมาหุโปสถํ
พุท์เธน ทุก์ขัน์ตคุนา ปกาสิตํ.
ตโต จ ปัก์ขัส์สุปวัส์สุโปสถํ
จาตุท์ทสึ ปัญ์จทสิญ์จ อัฏ์ฐมึ
ปาฏิหาริกปัก์ขัญ์จ ปสัน์นมานโส
อัฏ์ฐังคุเปตํ สุสมัต์ตรูปํ.
ตโต จ ปาโต อุปวุฏ์ฐุโปสโถ
อัน์เนน ปาเนน จ ภิก์ขุสํฆํ
ปสัน์นจิต์โต อนุโมทมาโน
ยถารหํ สํวิภเชถ วิญ์ญู.
ธัม์เมน มาตาปิตโร ภเรย์ย,
ปโยชเย ธัม์มิก โส วณิช์ชํ,
เอตํ คิหีวัต์ตยมัป์ปมัต์โต
สยัม์ปเภ นาม อุเปติ เทเวติ.

ธัม์มิกสุต์ตํ จุท์ทสมํ.

จูฬวัค์โค ทุติโย.

ตัส์สุท์ทานํ.

รตนามคัน์โธ หิริ จ

มังคลํ สูจิโลเมน กปิโล พฺราหฺมโณปิจ
นาวา กึสีลอุฏฺฐาโน ราหุโล ปุน วํคีโส
ปริพฺพาชนิโย ตถา ธมฺมิกญฺจ วิทุโน อหุ
จูฬวคฺคมฺหิ จุทฺทสาติ.

สุตฺตนิปาเต ปพฺพชฺชาสุตฺตํ.

ปพฺพชฺชํ กิตฺตยิสฺสามิ ยถา ปพฺพชิ จกฺขุมา,
ยถา วีมํสมาโน โส ปพฺพชฺชํ สมโรจยิ.
สมฺพาโธยํ ฆราวาโส รชสฺสายตนํ อิติ,
อพฺโภกาโส จ ปพฺพชฺชา อิติ ทิสฺวาน ปพฺพชิ.
ปพฺพชิตฺวาน กาเยน ปาปกมฺมํ วิวชฺชยิ,
วจีทุจฺจริตํ หิตฺวา อาชีวํ ปริโสธยิ.
อคมา ราชคหํ พุทฺโธ มคธานํ คิริพฺพชํ
ปิณฺฑาย อภิหาเรสิ อากิณฺณวรลกฺขโณ.
ตมทฺทสา พิมฺพิสาโร ปาสาทสฺมึ ปติฏฺฐิโต
ทิสฺวา ลกฺขณสมฺปนฺนํ อิมมตฺถํ อภาสถ
"อิมํ โภนฺโต นิสาเมถ, อภิรูโป พฺรหฺมา สุจิ
จรเณนเจว สมฺปนฺโน ยุคมตฺตญฺจ เปกฺขติ.
โอกฺขิตฺตจกฺขุ สติมา นายํ นีจกุลามิว,
ราชทูตาภิธาวนฺตุ กุหึ ภิกฺขุ คมิสฺสติ.
เต เปสิตา ราชทูตา ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธิสุํ
กุหึ คมิสฺสติ ภิกฺขุ, กตฺถ วาโส ภวิสฺสติ.
สปทานํ จรมาโน คุตฺตทฺวาโร สุสํวุโต
ขิปฺปํ ปตฺตํ อปูเรสิ สมฺปชาโน ปติสฺสโต.

ส ปิณฺฑจารํ จริตฺวา นิกฺขมฺม นครา มุนิ
ปณฺฑวํ อภิหาเรสิ เอตฺถ วาโส ภวิสฺสติ.
ทิสฺวาน วาสูปคตํ ตโย ทูตา อุปาวิสุ,
เอโก จ ทูโต อาคนฺตฺวา ราชิโน ปฏิเวทยิ
"เอส ภิกฺขุ มหาราช ปณฺฑวสฺส ปุรกฺขโต[1]
นิสินฺโน พฺยคฺฆุสโภว สีโหว คิริคพฺภเร,
สุตฺวาน ทูตวจนํ ภทฺรยาเนน ขตฺติโย
ตรมานรูโป นิยฺยาสิ เยน ปณฺฑวปพฺพโต.
ส ยานภูมึ ยายิตฺวา ยานา โอรุยฺห ขตฺติโย
ปตฺติโก อุปสงฺกมฺม อาสชฺช นํ อุปาวิสิ.
นิสชฺช ราชา สมฺโมทิ กถํ สาราณิยํ ตโต,
กถํ โส วีติสาเรตฺวา อิมมตฺถํ อภาสถ
"ยุวา จ ทหโร จาปิ ปฐมุปฺปตฺติโต[2] สุสู
วณฺณาโรเหน สมฺปนฺโน ชาติมา วิย ขตฺติโย
โสภยนฺโต อนีกคฺคํ นาคสํฆปุรกฺขโต,
ททามิ โภเค ภุญฺชสฺสุ, ชาตึ อกฺขาหิ ปุจฺฉิโต.
อุชุํ ชนปโท ราช หิมวนฺตสฺส ปสฺสโต
ธนวีริเยน สมฺปนฺโน โกสเลสุ นิเกตีโน.
อาทิจฺจา[3] นาม โคตฺเตน สากิยา นาม ชาติยา
ตมฺหา กุลา ปพฺพชิโต (มฺหิ) น กาเม อภิปตฺถยํ.
กาเมสฺวาทีนวํ ทิสฺวา เนกฺขมฺมํ ทฏฺฐุ เขมโต
ปธานาย คมิสฺสามิ เอตฺถ เม รญฺชตี มโนติ.

ปพฺพชฺชาสุตฺตํ ปฐมํ.

---

๑ ยุ. ปุรตฺถโต. ๒ ยุ. ปฐมุปฺปตฺติยา ๓ ม. อาทิจฺโจ.

สุตฺตนิปาเต ปธานสุตฺตํ.

ตํ มํ ปธานปหิตตฺตํ นทึ เนรญฺชรํ ปติ
วิปรกฺกมฺม ฌายนฺตํ โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา
นมุจี กรุณํ วาจํ ภาสมาโน อุปาคมิ
"กีโส ตฺวมสิ ทุพฺพณฺโณ สนฺติเก มรณํ ตว,
สหสฺสภาโค มรณสฺส เอกโส ตว ชีวิตํ,
ชีวโต* ชีวิตํ เสยฺโย ชีวํ ปุญฺญานิ กาหสิ.
จรโต จ เต พฺรหฺมจริยํ อคฺคิหุตญฺจ ชูหโต
ปหุตํ จียเต ปุญฺญํ, กึ ปธาเนน กาหสิ.
ทุคฺโค มคฺโค ปธานาย ทุกฺกโร ทุรภิสมฺภโว"
อิมา คาถา ภณํ มาโร อฏฺฐา พุทฺธสฺส สนฺติเก.
ตํ ตถาวาทินํ มารํ ภควา เอตทพฺรวิ
"ปมตฺตพนฺธุ ปาปิม เยนตฺเถน อิธาคโต.
อณุมตฺโตปิ ปุญฺเญน อตฺโถ มยฺหํ น วิชฺชติ,
เยสญฺจ อตฺโถ ปุญฺเญน เต มาโร วตฺตุมรหติ.
อตฺถิ สทฺธา ตโป วิริยํ ปญฺญา จ มม วิชฺชติ,
เอวํ มํ ปหิตตฺตํปิ กึ ชีวมนุปุจฺฉสิ.
นทีนมฺปิ โสตานิ อยํ วาโต วิโสสเย,
กิญฺจ เม ปหิตตฺตสฺส โลหิตํ นุปสุสฺสเย.
โลหิเต สุสฺสมานมฺหิ ปิตฺตํ เสมฺหญฺจ สุสฺสติ,
มํเสสุ ขียมาเนสุ ภิยฺโย จิตฺตํ ปสีทติ,
ภิยฺโย สติ จ ปญฺญา จ สมาธิ มม ติฏฺฐติ.

---

* ชีว โภ.

ตสฺส เมวํ วิหรโต ปตฺตสฺสุตฺตมเวทนํ
กาเม นาเปกฺขเต จิตฺตํ ปสฺส สตฺตสฺส สุทฺธตํ.
กามา เต ปฐมา เสนา, ทุติยารติ วุจฺจติ,
ตติยา ขุปฺปิปาสา เต, จตุตฺถี ตณฺหา ปวุจฺจติ.
ปญฺจมํ ถีนมิทฺธนฺเต ฉฏฺฐา ภีรู ปวุจฺจติ,
สตฺตมี วิจิกิจฺฉา เต, มกฺโข ถมฺโภ เต อฏฺฐโม.
ลาโภ สิโลโก สกฺกาโร มิจฺฉา ลทฺโธ จ โย ยโส
โย จตฺตานํ สมุกฺกํเส ปเร จ อวชานติ.
เอสา นมุจิ เต เสนา กณฺหสฺสาภิปฺปหารินี
น นํ อสูโร ชินาติ เชตฺวา จ ลภเต สุขํ.
เอส มุญฺชํ ปริหเร, ธิรตฺถุ มม ชีวิตํ,
สงฺคาเม เม มตํ เสยฺโย ยญฺเจ ชีเว ปราชิโต.
ปคาฬฺหา เอตฺถ น ทิสฺสนฺติ เอเก สมณพฺราหฺมณา
ตญฺจ มคฺคํ น ชานนฺติ เยน คจฺฉนฺติ สุพฺพตา.
สมนฺตา ธชินึ ทิสฺวา ยุตฺตํ มารํ สวาหนํ
ยุทฺธาย ปจฺจุคจฺฉามิ มา มํ ฐานา อจาวยิ.
ยนฺเต ตํ นปฺปสหติ เสนํ โลโก สเทวโก
ตนฺเต ปญฺญาย เวจฺฉามิ อามํ ปกฺกํว อมฺหนา
วสึ กริตฺวา สงฺกปฺปํ สติญฺจ สุปติฏฺฐิตํ
รฏฺฐา รฏฺฐํ วิจริสฺสํ สาวเก วินยํ ปุถู
เต อปฺปมตฺตา ปหิตตฺตา มม สาสนการกา
อกามสฺส เต คมิสฺสนฺติ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเร.
สตฺต วสฺสานิ ภควนฺตํ อนุพนฺธึ ปทาปทํ
โอตารํ นาธิคจฺฉิสฺสํ สมฺพุทฺธสฺส สิรีมโต.

เมทวณฺณํว ปาสาณํ วายโส อนุปริยคา
อเปตฺถ มุทุํ วินฺเทม อปิ อสฺสาทนา สิยา.
อลทฺธา ตตฺถ อสฺสาทํ วายเสตฺโต อปกฺกมิ
กาโกว เสลํ อาสชฺช นิพฺพิชฺชาเปม โคตมํ.
ตสฺส โสกปเรตสฺส วิณา กจฺฉา อภสฺสถ
ตโต โส ทุมฺมโน ยกฺโข ตตฺเถวนฺตรธายถาติ.

ปธานสุตฺตํ ทุติยํ.

สุตฺตนิปาเต สุภาสิตสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ "จตูหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ น ทุพฺภาสิตา อนวชฺชา จ อนนุวชฺชา จ วิญฺญูนํ. กตเมหิ จตูหิ ? อิธ สุภาสิตญฺเญว ภาสติ โน ทุพฺภาสิตํ, ธมฺมญฺเญว ภาสติ โน อธมฺมํ, ปิยญฺเญว ภาสติ โน อปฺปิยํ, สจฺจญฺเญว ภาสติ โน อลิกํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตูหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ น ทุพฺภาสิตา อนวชฺชา จ อนนุวชฺชา จ วิญฺญูนนฺติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"สุภาสิตํ อุตฺตมมาหุ สนฺโต,
ธมฺมํ ภเณ นาธมฺมํ ตํ ทุติยํ,
ปิยํ ภเณ นาปฺปิยํ ตํ ตติยํ,
สจฺจํ ภเณ นาลิกนฺตํ จตุตฺถนฺติ.

อถโข อายสฺมา วงฺคีโส อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ จีวรํ กตฺวา เยน

ภควา เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปฏิภาติ มํ ภควา, ปฏิภาติ มํ สุคตาติ. "ปฏิภาตุ ตํ วงฺคีสาติ ภควา อโวจ. อถโข อายสฺมา วงฺคีโส สมฺมุขา สารุปฺปาหิ คาถาหิ อภิตฺถวิ

"ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย,
ปเร จ น วิหึเสยฺย, สา เว วาจา สุภาสิตา.
ปิยวาจเมว ภาเสยฺย ยา วาจา ปฏินนฺทิตา,
ยํ อนาทาย ปาปานิ ปเรสํ ภาสเต ปิยํ.
สจฺจํ เว อมตา วาจา เอส ธมฺโม สนนฺตโน
สจฺเจ อตฺเถ จ ธมฺเม จ อหุ สนฺโต ปติฏฺฐิตา
ยํ พุทฺโธ ภาสติ วาจํ เขมํ นิพฺพานปตฺติยา
ทุกฺขสฺสนฺตกิริยาย สา เว วาจานมุตฺตมาติ.

สุภาสิตสุตฺตํ ตติยํ.

สุตฺตนิปาเต สุนฺทริกสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหรติ สุนฺทริกาย นทิยา ตีเร. เตน โข ปน สมเยน สุนฺทริกภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ สุนฺทริกาย นทิยา ตีเร อคฺคึ ชุหติ, อคฺคิหุตํ ปริจรติ. อถโข สุนฺทริกภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ อคฺคึ ชุหิตฺวา อคฺคิหุตํ ปริจริตฺวา อุฏฺฐายาสนา สมนฺตา จตุทฺทิสา อนุวิโลเกสิ "โก นุ โข อิมํ หพฺยเสสํ ภุญฺเชยฺยาติ. อทฺทสา โข สุนฺทริกภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล สสีสํ ปารุตํ นิสินฺนํ. ทิสฺวาน วาเมน หตฺเถน หพฺยเสสํ คเหตฺวา ทกฺขิเณน หตฺเถน กมณฺฑลุํ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ. อถโข ภควา สุนฺทริกภารทฺวาชสฺส พฺราหฺมณสฺส ปทสทฺเทน สีสํ วิวริ, อถโข สุนฺทริกภารทฺวาโช

พ๎ราห๎มโณ “มุณ์โฑ อยํ ภวํ, มุณ์ฑโก อยํ ภวัน์ติ, ตโต ปุน นิวัต์ติตุกาโม อโหสิ. อถโข สุน์ทริกภารท๎วาชัส์ส พ๎ราห๎มณัส์ส เอตทโหสิ มุณ์ฑาปิ หิเอกัจ์เจ พ๎ราห๎มณา ภวัน์ติ. ยัน์นูนาหํ อุปสังกมิต๎วา ชาตึ ปุจ์เฉย์ยัน์ติ. อถโข สุน์ทริกภารท๎วาโช พ๎ราห๎มโณ เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต๎วา ภควัน์ตํ เอตทโวจ “กึชัจ์โจ ภวัน์ติ. อถโข ภควา สุน์ทริกภารท๎วาชํ พ๎ราห๎มณํ คาถาย อัช์ฌภาสิ

“น พ๎ราห๎มโณ โนม๎หิ น ราชปุต์โต
น เวส์สายโน อุท โกจิ โนม๎หิ
โคต์ตํ ปริญ์ญาย ปุถุช์ชนานํ
อกิญ์จโน มัน์ตจรามิ โลเก,
สํฆาฏิวาสี อคโห จรามิ
นิวุต์ตเกโส อภินิพ์พุตัต์โต
อลิม์ปมาโน อิธ มาณเวหิ
อกัล์ลํ มํ (พ๎ราห๎มณ) ปุจ์ฉสิ โคต์ตปัญ๎หํ
ปุจ์ฉัน์ติ เว โภ พ๎ราห๎มณา พ๎ราห๎มเณหิ
สห พ๎ราห๎มโณ โน ภวัน์ติ.

พ๎ราห๎มโณ เจ ต๎วํ พ๎รูสิ มัญ์จ พ๎รูสิ อพ๎ราห๎มณํ,
ตํ ตํ สาวิต์ตึ ปุจ์ฉามิ ติปทํ จตุวีสตัก์ขรํ

กึ นิส์สิตา อิสโย มนุชา
ขัต์ติยา พ๎ราห๎มณา เทวตานํ
ยัญ์ญมกัป๎ปยึสุ ปุถูธ โลเก
ยทัน์ตคู เวทคู ยัญ์ญกาเล
ยัส์สาหุตึ ลเภ ตัส์สิช์เฌติ พ๎รูมิ.
อัท์ธา หิ ตัส์ส หุตมิช์เฌ (ติ พ๎ราห๎มโณ)

ยํ ตาทิสํ เวทคุํ อัท์ทสาม,
ตุม์หาทิสานัญ์หิ อทัส์สเนน
อัญ์โญ ชโน ภุญ์ชติ ปุรฬาสํ.
ตัส์มา ติห ต๎วํ พ๎ราห์มณ อัต์เถน
อัต์ถิโก อุปสังกัม์ม ปุจ์ฉ,
สัน์ตํ วิธูมํ อนิฆํ นิราสํ
อัป์เปวิธ อภิวิน์เท สุเมธํ.
ยัญ์เญ รโตหํ (โภ โคตม) ยัญ์ญํ ยิฏ์ฐุกาโม
นาหํ ปชานามิ อนุสาสตุ มํ ภวํ,
ยัต์ถ หุตํ อิช์ฌเต พ๎รูหิ เมตํ.
เตนหิ ต๎วํ พ๎ราห์มณ โอทหัส์สุ โสตํ,
ธัม์มํ เต เทสิส์สามิ
มา ชาตึ ปุจ์ฉ, จรณัญ์จ ปุจ์ฉ,
กัฏ์ฐา หเว ชายติ ชาตเวโท,
นีจากุลีโนปี มุนี ธิตีมา.
อาชานิโย โหติ หิรีนิเสโธ.
สัจ์เจน ทัน์โต ทมสา อุเปโต
เวทัน์ตคู วุสิตพ๎รห๎มจริโย
กาเลน ตัม๎หิ หพ๎ยํ ปเวจ์เฉ,
โย พ๎ราห์มโณ ปุญ์ญเปก์โข ยเชถ.
เย กาเม หิต๎วา อคหา จรัน์ติ
สุสัญ์ญตัต์ตา ตสรํว อุช์ชุ,
กาเลน เตสุ หพ๎ยํ ปเวจ์เฉ,

โย พฺราหฺมโณ ปุญฺญเปกฺโข ยเชถ.
เย วีตราคา สุสมาหิตินฺทฺริยา
จนฺโทว ราหุคหณา ปมุตฺโต
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
อาลชฺชมานา วิจรนฺติ โลเก
สทาสตา หิตฺวา มมายิตานิ
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
โย กาเม หิตฺวา อภิภุยฺยจารี
โย เวทิ ชาตีมรณสฺส อนฺตํ
ปรินิพฺพุโต อุทกรหโทว สีโต
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
สโม สเมหิ วิสเมหิ ทูเร
ตถาคโต โหติ อนนฺตปญฺโญ
อนูปลิตฺโต อิธ วา หุรํ วา
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
ยมฺหิ น มายา วสตี น มาโน
โย วีตโลโภ อมโม นิราโส
ปนุณฺณโกโธ อภินิพฺพุตตฺโต
โย พฺราหฺมโณ โสกมลํ อหาสิ
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
นิเวสนํ โย มนโส อหาสิ
ปริคฺคหา ยสฺส น สนฺติ เกจิ
อนุปาทิยาโน อิธ วา หุรํ วา
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.

สมาหิโต โย อุทตาริ โอฆํ
ธมฺมญฺจ ญาสิ ปรมาย ทิฏฺฐิยา
ขีณาสโว อนฺติมเทหธารี
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
ภวาสวา ยสฺส วจี ขรา จ
วิธูปิตา อตฺถคตา น สนฺติ
ส เวทคู สพฺพธิ วิปฺปมุตฺโต
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
สงฺคาติโค ยสฺส น สนฺติ สงฺคา
โย มานสตฺเตสุ อมานสตฺโต
ทุกฺขํ ปริญฺญาย สเขตฺตวตฺถุํ
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
อาสํ อนิสฺสาย วิเวกทสฺสี
ปรเวทิยํ ทิฏฺฐิมุปาติวตฺโต
อารมฺมณา ยสฺส น สนฺติ เกจิ
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
ปโรปรา ยสฺส สเมจฺจ ธมฺมา
วิธูปิตา อตฺถคตา น สนฺติ
สนฺโต อุปาทานกฺขเย วิมุตฺโต
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
สํโยชนํชาติขยนฺตทสฺสี
โย ปานุทิ ราคปถํ อเสสํ
สุทฺโธ นิทฺโทโส วิมโล อกาโม
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.

โย อตฺตนาตฺตานํ นานุปสฺสติ
สมาหิโต อุชุคโต ฐิตตฺโต
ส เว อเนโช อขิโล อกํโข
ตถาคโต อรหติ ปูรฬาสํ.
โมหนฺตรา ยสฺส น สนฺติ เกจิ
สพฺเพสุ ธมฺเมสุ จ ญาณทสฺสี
สรีรญฺจ อนฺติมํ ธาเรติ
ปตฺโต จ สมฺโพธิมนุตฺตรํ สิวํ
เอตฺตาวตา ยกฺขสฺส สุทฺธิ.
หุตญฺจ มยฺหํ หุตมตฺถุ สจฺจํ,
ยํ ตาทิสํ เวทคุนํ อลตฺถํ
พฺรหฺมา หิ สกฺขิ ปติคณฺหาตุ เม ภควา,
ภุญฺชตุ เม ภควา ปูรฬาสํ.
คาถาภิคีตํ เม อโภชเนยฺยํ,
สมฺปสฺสตํ พฺราหฺมณ เนส ธมฺโม,
คาถาภิคีตํ ปนุทนฺติ พุทฺธา,
ธมฺเม สติ พฺราหฺมณ วุตฺติเรสา.
อญฺเญน จ เกวลินํ มเหสึ
ขีณาสวํ กุกฺกุจฺจวูปสนฺตํ
อนฺเนน ปาเนน อุปฏฺฐหสฺสุ
เขตฺตญฺหิ ตํ ปุญฺญเปกฺขสฺส โหติ
สาธาหํ ภควา ตถา วิชญฺญํ
โย ทกฺขิณํ ภุญฺเชยฺย มาทิสสฺส
ยํ ยญฺญกาเล ปริเยสมาโน

บฺปฺปุยฺย ตว สาสนํ.

สารมฺภา ยสฺส วิคตา จิตฺตํ ยสฺส อนาวิลํ
วิปฺปมุตฺโต จ กาเมหิ ถีนํ ยสฺส ปนูทิตํ
สีมนฺตานํ วิเนตารํ ชาติมรณโกวิทํ
มุนึ โมเนยฺยสมฺปนฺนํ ตาทิสํ ยญฺญมาคตํ
ภกุฏึ วินยิตฺวาน ปญฺชลิกา นมสฺสถ
ปูเชถ อนฺนปาเนน เอวํ อิชฺฌนฺติ ทกฺขิณา.
พุทฺโธ ภวํ อรหติ ปูรฬาสํ ปุญฺญกฺเขตฺตมนุตฺตรํ
อายาโค สพฺพโลกสฺมึ โภโต ทินฺนํ มหปฺผลนฺติ.

อถโข สุนฺทริกภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม. เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺโชตํ ธาเรยฺย "จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมวํ โภตา โคตเมน อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต; เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสํฆญฺจ. ลเภยฺยาหํ โภโต โคตมสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ. อลตฺถ โข สุนฺทริกภารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปทํ. ฯเปฯ อญฺญตโร โข ปนายสฺมา สุนฺทริกภารทฺวาโช อรหตํ อโหสีติ.

สุนฺทริกภารทฺวาชสุตฺตํ จตุตฺถํ.

สุตฺตนิปาเต ธมฺมิกสุตฺตํ.
๑ ๑

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อถโข มาโฆ มาณโว เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มาโฆ มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหญฺหิ โภ โคตม ทายโก ทานปติ วทญฺญู ยาจโยโค ธมฺเมน โภเค ปริเยสามิ; ธมฺเมน โภเค ปริเยสิตฺวา ธมฺมลทฺเธหิ โภเคหิ ธมฺมาธิคเตหิ เอกสฺสปิ ททามิ. ทฺวินฺนมฺปิ ททามิ. ติณฺณมฺปิ ททามิ. จตุนฺนมฺปิ ททามิ. ปญฺจนฺนมฺปิ ททามิ. ฉนฺนมฺปิ ททามิ. สตฺตนฺนมฺปิ ททามิ. อฏฺฐนฺนมฺปิ ททามิ. นวนฺนมฺปิ ททามิ. ทสนฺนมฺปิ ททามิ. วีสายปิ ททามิ. ตึสายปิ ททามิ. จตฺตาฬีสายปิ ททามิ. ปญฺญาสายปิ ททามิ. สตสฺสปิ ททามิ. ภิยฺโยปิ ททามิ. กจฺจาหํ โภ โคตม เอวํ ททนฺโต เอวํ ยชนฺโต พหุํ ปุญฺญํ ปสวามีติ. ตคฺฆ ตฺวํ มาณว เอวํ ททนฺโต เอวํ ยชนฺโต พหุํ ปสวสิ. โย โข มาณว ทายโก ทานปติ วทญฺญู ยาจโยโค ธมฺเมน โภเค ปริเยสติ; ธมฺเมน โภเค ปริเยสิตฺวา ธมฺมลทฺเธหิ โภเคหิ ธมฺมาธิคเตหิ เอกสฺสปิ ททาติ. ฯเปฯ สตสฺสปิ ททาติ. ภิยฺโยปิ ททาติ. พหุํ โส ปุญฺญํ ปสวตีติ. อถโข มาโฆ มาณโว ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

"ปุจฺฉามหํ โคตมํ วทญฺญุํ (อิติ มาโฆ มาณโว)
กาสายวาสึ อคหํ จรนฺตํ
โย ยาจโยโค ทานปตี คหฏฺโฐ
ปุญฺญตฺถิโก ยชติ ปุญฺญเปกฺโข
ททํ ปเรสํ อิธ อนฺนปานํ

กถํ หุตํ ยชมานสฺส สุชฺฌติ.
(โย) ยาจโยโค ทานปตี คหฏฺโฐ (มาฆาติ ภควา)
ปุญฺญตฺถิโก ยชติ ปุญฺญเปกฺโข
ททํ ปเรสํ อิธ อนฺนปานํ
อาราธเย ทกฺขิเณยฺเยหิ ตาทิ.
(โย) ยาจโยโค ทานปตี คหฏฺโฐ (อิติ มาโฆ มาณโว)
ปุญฺญตฺถิโก ยชติ ปุญฺญเปกฺโข
ททํ ปเรสํ อิธ อนฺนปานํ
อกฺขาหิ เม ภควา ทกฺขิเณยฺเย.
เย เว อสตฺตา วิจรนฺติ โลเก
อกิญฺจนา เกวลิโน ยตตฺตา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ,
โย พฺราหฺมโณ ปุญฺญเปกฺโข ยเชถ.
เย สพฺพสํโยชนพนฺธนจฺฉิทา
ทนฺตา วิมุตฺตา อนิฆา นิราสา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ,
โย พฺราหฺมโณ ปุญฺญเปกฺโข ยเชถ.
เย สพฺพสญฺโญชนวิปฺปมุตฺตา
ทนฺตา วิมุตฺตา อนิฆา นิราสา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
ราคญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ
ขีณาสวา วูสิตพฺรหฺมจริยา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เยสุ น มายา วสตี น มาโน

ขีณาสวา วุสิตพฺรหฺมจริยา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เย วีตโลภา อมมา นิราสา
ขีณาสวา วุสิตพฺรหฺมจริยา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เย เวน ตณฺหาสุ อุปาติปนฺนา
วิตเรยฺย โอฆํ อมมา จรนฺติ,
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เยสํ ตณฺหา นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเก
ภวาภวาย อิธ วา หุรํ วา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เย กาเม หิตฺวา อคหา จรนฺติ
สุสญฺญตตฺตา ตสรํว อุชฺชุ
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เย วีตราคา สุสมาหิตินฺทฺริยา
จนฺโทว ราหุคหณา ปมุตฺโต
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
สมิตาวิโน วีตราคา อโกปา
เยสํ คตี นตฺถิ อิธ วิปฺปหาย
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
ชเหตฺวา ชาติมรณํ อเสสํ
กถํกถํ สพฺพมุปาติวตฺตา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เย อตฺตทีปา วิจรนฺติ โลเก

อกิญฺจนา สพฺพธิ วิปฺปมุตฺตา,
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
เย เหตฺถ ชานนฺติ ยถาตถา อิทํ
อยมนฺติมา นตฺถิ ปุนพฺภโวติ
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ.
โย เวทคู ฌานรโต สตีมา
สมฺโพธิปตฺโต สรณํ พหุนฺนํ
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเฉ,
โย พฺราหฺมโณ ปุญฺญเปกฺโข ยเชถ.
อทฺธา อโมฆา มม ปุจฺฉนา อหุ,
อกฺขาสิ เม ภควา ทกฺขิเณยฺเย,
ตฺวํ เหตฺถ ชานาสิ ยถาตถา อิทํ,
ตถา หิ เต วิทิโต เอส ธมฺโม.
(โย) ยาจโยโค ทานปตี คหฏฺโจ (อิติ มาโฆ มาณโว)
ปุญฺญตฺถิโก ยชติ ปุญฺญเปกฺโข
ททํ ปเรสํ อิธ อนฺนปานํ
อกฺขาหิ เม ภควา ยญฺญสมฺปทํ.
ยชสฺสุ ยชมาโน มาฆาติ ภควา
สพฺพตฺถ จ วิปฺปสาเทหิ จิตฺตํ,
อารมฺมณํ ยชมานสฺส ยญฺโญ,
เอตฺถ ปติฏฺฐาย ชหาติ โทสํ.
โส วีตราโค จ วิเนยฺย โทสํ
เมตฺตจิตฺตํ ภาวยํ อปฺปมาณํ,

รตฺตินฺทิวํ สตตํ อปฺปมตฺโต
สพฺพา ทิสา ผรเต อปฺปมญฺญํ.
โก สุชฺฌติ มุญฺจติ พชฺฌตี จ,
เกนตฺตนา คจฺฉติ พฺรหฺมโลกํ,
อชานโต เม มุนิ พฺรูหิ ปุฏฺโฐ,
ภควา หิ เม สกฺขิ พฺรหฺมชฺชทิฏฺโฐ,
ตฺวญฺหิ โน พฺรหฺมสโมสิ สจฺจํ,
กถํ อุปปชฺชติ พฺรหฺมโลกํ (ชุติม.)
โย ยชติ ติวิธํ ยญฺญสมฺปทํ (มาฆาติ ภควา)
อาราธเย ทกฺขิเณยฺเยหิ ตาทิ
เอวํ ยชิตฺวา สมฺมา ยาจโยโค
อุปปชฺชติ พฺรหฺมโลกนฺติ พฺรูมีติ.

เอวํ วุตฺเต มาโฆ มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม. ฯเปฯ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํคตนฺติ.

ธมฺมิกสุตฺตํ ปญฺจมํ.

สุตฺตนิปาเต สภิยสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน สภิยสฺส ปริพฺพาชกสฺส ปุราณสาโลหิตาย เทวตาย ปญฺหา อุทฺทิฏฺฐา โหนฺติ "โย เต สภิย สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา อิเม ปญฺเห ปุฏฺโฐ พฺยากโรติ, ตสฺส สนฺติเก พฺรหฺมจริยํ จเรยฺยาสีติ. อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก ตสฺสา เทวตาย สนฺติเก ปญฺเห อุคฺคเหตฺวา เย เต สมณพฺราหฺมณา สํฆิโน คณิโน คณาจริยา ญาตา ยสสฺสิโน ติตฺถกรา สาธุสมฺมตา

พหุชนัส์ส. เสย์ยถีทํ? ปูรโณ กัส์สโป, มัก์ขลิ โคสาโล, อชิโต เกสกัม์พโล, ปกุท์โธ กัจ์จายโน, สัญ์เชย์โย เวฬัฏ์ฐปุต์โต, นิคัณ์โฐ นาฏปุต์โต, เต อุปสังกมิต์วา เต ปัญ์เห ปุจ์ฉติ. เต สภิเยน ปริพ์พาชเกน ปัญ์เห ปุฏ์ฐา น สัม์ปายัน์ติ; อสัม์ปายัน์ตา โกปัญ์จ โทสัญ์จ อัป์ปัจ์จยัญ์จ ปาตุกโรน์ติ. อปิจ สภิยํ ปริพ์พาชกํ ปฏิปุจ์ฉัน์ติ. อถโข สภิยัส์ส ปริพ์พาชกัส์ส เอตทโหสิ "เย โข เต โภน์โต สมณพ์ราห์มณา สํฆิโน คณิโน คณาจริยา ญาตา ยสัส์สิโน ติต์ถกรา สาธุสัม์มตา พหุชนัส์ส. เสย์ยถีทํ? ปูรโณ กัส์สโป. ฯเปฯ นิคัณ์โฐ นาฏปุต์โต, เต มยา ปัญ์เห ปุฏ์ฐา น สัม์ปายัน์ติ; อสัม์ปายัน์ตา โกปัญ์จ โทสัญ์จ อัป์ปัจ์จยัญ์จ ปาตุกโรน์ติ. อปิจ มัญ์เญเวต์ถ ปฏิปุจ์ฉัน์ติ. ยัน์นูนาหํ หีนายาวัต์ติต์วา กาเม ปริภุญ์เชย์ยัน์ติ. อถโข สภิยัส์ส ปริพ์พาชกัส์ส เอตทโหสิ "อยํ โข สมโณ โคตโม สํฆีเจว คณี จ คณาจริโย ญาโต ยสัส์สี ติต์ถกโร สาธุสัม์มโต พหุชนัส์ส. ยัน์นูนาหํ สมณํ โคตมํ อุปสังกมิต์วา อิเม ปัญ์เห ปุจ์เฉย์ยัน์ติ. อถโข สภิยัส์ส ปริพ์พาชกัส์ส เอตทโหสิ "เย โข เต โภน์โต สมณพ์ราห์มณา ชิณ์ณา วุฑ์ฒา มหัล์ลกา อัท์ธคตา วโย อนุป์ปัต์ตา เถรา รัต์ตัญ์ญู จิรปัพ์พชิตา สํฆิโน คณิโน คณาจริยา ญาตา ยสัส์สิโน ติต์ถกรา สาธุสัม์มตา พหุชนัส์ส. เสย์ยถีทํ? ปูรโณ กัส์สโป. ฯเปฯ นิคัณ์โฐ นาฏปุต์โต. เตปิ มยา ปัญ์เห ปุฏ์ฐา น สัม์ปายัน์ติ; อสัม์ปายัน์ตา โกปัญ์จ โทสัญ์จ อัป์ปัจ์จยัญ์จ ปาตุกโรน์ติ; อปิจ มัญ์เญเวต์ถ ปฏิปุจ์ฉัน์ติ. กึ ปน เม สมโณ โคตโม อิเม ปัญ์เห ปุฏ์โฐ พ์ยากริส์สติ. สมโณ หิ โคตโม ทหโร เจว ชาติยา, นโว จ ปัพ์พัช์ชายาติ. อถโข สภิยัส์ส ปริพ์พาชกัส์ส เอตทโหสิ "สมโณ โข โคตโม

ทหโรติ น อุญฺญาตพฺโพ, น ปริโภตพฺโพ.[๑] ทหโรปิ เจ สมโณ โหติ, โส จ มหิทฺธิโก โหติ มหานุภาโว. ยนฺนูนาหํ สมณํ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา อิเม ปญฺเห ปุจฺเฉยฺยนฺติ. อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก เยน ราชคหํ, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน เยน ราชคหํ, เวฬุวนํ กลนฺทกนิวาโป, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สภิโย ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

"กงฺขี เวจิกิจฺฉี อาคมํ (อิติ สภิโย)
ปญฺเห ปุจฺฉิตุํ อภิกงฺขมาโน
เตสนฺตกโร ภวาหิ ปญฺเห เม ปุฏฺโฐ
อนุปุพฺพํ อนุธมฺมํ พฺยากโรหิ เม.
ทูรโต อาคโตสิ สภิยาติ ภควา
ปญฺเห ปุจฺฉิตุํ อภิกงฺขมาโน
เตสนฺตกโร ภวามิ ปญฺเห เต ปุฏฺโฐ
อนุปุพฺพํ อนุธมฺมํ พฺยากโรมิ เต.
ปุจฺฉ มํ สภิย ปญฺหํ, ยํกิญฺจิ มนสิจฺฉสิ.
ตสฺส ตสฺเสว ปญฺหสฺส อหํ อนฺตํ กโรมิ เตติ.

อถโข สภิยสฺส ปริพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ "อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภูตํ วต โภ. ยํ วตาหํ อญฺเญสุ สมณพฺราหฺมเณสุ โอกาสกมฺมมตฺตมฺปิ นาลตฺถํ, ตมฺเม อิทํ สมเณน โคตเมน โอกาสกมฺมํ กตนฺติ อตฺตมโน ปมุทิโต อุทคฺโค ปีติโสมนสฺสชาโต ภควนฺตํ ปญฺหํ อปุจฺฉิ

---

๑ อิโต ปรํ มรมฺมโปตฺถเก "ทหโรปิเจส สมโณ โคตโม มหิทฺธิโก โหติ มหานุภาโวติ ทิสฺสติ.

"กึปตฺตินมาหุ ภิกฺขุนํ (อิติ สภิโย)
โสรตํ เกน กถญฺจ ทนฺตมาหุ,
พุทฺโธติ กถํ ปวุจฺจติ,
ปุฏฺโฐ เม ภควา พฺยากโรหิ.[๑]
ปชฺเชน กเตน อตฺตนา (สภิยาติ ภควา)
ปรินิพฺพานคโต วิติณฺณกงฺโข
วิภวญฺจ ภวญฺจ วิปฺปหาย
วุสิตวา ขีณปุนพฺภโว ส ภิกฺขุ.
สพฺพตฺถ อุเปกฺขโก สติมา
น โส หึสติ สพฺพโลเก
ติณฺโณ สมโณ อนาวิโล
อุสฺสทา ยสฺส น สนฺติ โสรโต โส
ยสฺสินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สพฺพโลเก
นิพฺพิชฺฌิมํ ปรญฺจ โลกํ
กาลํ กงฺขติ ภาวิโต ส ทนฺโต.
กปฺปานิ วิเจยฺย เกวลานิ
สํสารํ ทุภยํ จุตูปปาตํ
วิคตรชมนงฺคณํ วิสุทฺธํ
ปตฺตํ ชาติขยํ ตมาหุ พุทฺธนฺติ.

อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อตฺตมโน ปมุทิโต อุทคฺโค ปีติโสมนสฺสชาโต ภควนฺตํ อุตฺตรึ ปญฺหํ อปุจฺฉิ

---

๑ ยุ. วยากโรหิ.

กึปตฺตินมาหุ พฺราหฺมณํ, (อิติ สภิโย)
สมณํ เกน กถญฺจ นหาตโก,
นาโคติ กถํ ปวุจฺจติ,
ปุฏฺโฐ เม ภควา พฺยากโรหิ.
พาเหตฺวา สพฺพปาปกานิ (สภิยาติ ภควา)
วิมโล สาธุสมาหิโต ฐิตตฺโต
สํสารมติจฺจ เกวลี โส
อนิสฺสิโต[๑] ตาทิ ปวุจฺจเต ส[๒] พฺรหฺมา.
สมิตาวิ ปหาย ปุญฺญปาปํ
วิรโช ญตฺวา อิมํ ปรญฺจ โลกํ
ชาติมรณํ อุปาติวตฺโต
สมโณ ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตา.
นินฺนหาย สพฺพปาปกานิ
อชฺฌตฺตญฺจ พหิทฺธา จ สพฺพโลเก
เทวมนุสฺเสสุ กปฺปิเยสุ
กปฺปํ เนติ ตมาหุ นหาตโกติ.
อาคุํ น กโรติ กิญฺจิ โลเก
สพฺพสํโยเค วิสชฺช พนฺธนานิ
สพฺพตฺถ น สชฺชตี วิปฺปมุตฺโต
นาโค ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตาติ.

อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก. ฯเปฯ ภควนฺตํ อุตฺตรึ ปญฺหํ อปุจฺฉิ

"กํ เขตฺตชินํ วทนฺติ พุทฺธา (อิติ สภิโย)
กุสลํ เกน กถญฺจ ปณฺฑิโตติ,

---

๑ ยุ. พ. อสิโต. ๒ ยุ. อยํ ปาโจ นตฺถิ.

มุนิ นาม กถํ ปวุจฺจติ,
ปุฏฺโฐ เม ภควา พฺยากโรหิ.
เขตฺตานิ วิเจยฺย เกวลานิ (สภิยาติ ภควา)
ทิพฺพํ มานุสกญฺจ พฺรหฺมเขตฺตํ
(สพฺพ) เขตฺตมูลพนฺธนา ปมุตฺโต
เขตฺตชิโน ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตา.
โกสานิ วิเจยฺย เกวลานิ
ทิพฺพํ มานุสกญฺจ พฺรหฺมโกสํ
(สพฺพ) โกสมูลพนฺธนา ปมุตฺโต
กุสโล ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตา.
ทุภยานิ วิเจยฺย ปณฺฑรานิ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สุทฺธปญฺโญ
กณฺหสุกฺกํ อุปาติวตฺโต
ปณฺฑิโต ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตา.
อสตญฺจ สตญฺจ ญตฺวา ธมฺมํ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สพฺพโลเก
เทวมนุสฺเสหิ ปูชิโย[๑] โส
สงฺคชาลมติจฺจ โส มุนีติ.

อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก. ฯเปฯ ภควนฺตํ อุตฺตรึ ปญฺหํ อปุจฺฉิ
"กึ ปตฺตินมาหุ เวทคุํ (อิติ สภิโย)
อนุวิทิตํ เกน กถญฺจ วิริยวาติ,
อาชานิโย กินฺติ นาม โหติ,
ปุฏฺโฐ เม ภควา พฺยากโรหิ.

---

๑ ปูชิโตติปิ ปาโฐ.

เวทานิ วิเจยฺย เกวลานิ (สภิยาติ ภควา)
สมณานํ ยานิปตฺถิ พฺราหฺมณานํ
สพฺพเวทนาสุ วีตราโค
สพฺพํ เวทมติจฺจ เวทคู โส.
อนุวิจฺจ ปปญฺจนามรูปํ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ โรคมูลํ
(สพฺพ) โรคมูลพนฺธนา ปมุตฺโต
อนุวิทิโต ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตา.
วิรโต สพฺพปาปเกหิ
นิรยทุกฺขมติจฺจ วิริยวา โส
โส วิริยวา ปธานวา
ธีโร ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตา.
ยสฺสสฺสุ ลุนานิ พนฺธนานิ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สงฺคมูลํ
สพฺพสงฺคมูลพนฺธนา ปมุตฺโต
อาชานิโย ตาทิ ปวุจฺจเต ตถตฺตา

อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก. ฯเปฯ ภควนฺตํ อุตฺตรึ ปญฺหํ อปุจฺฉิ

"กึปตฺตินมาหุ โสตฺติยํ, (อิติ สภิโย)
อริยํ เกน กถญฺจ จรณวาติ,
ปริพฺพาชโก กินฺติ นาม โหติ;
ปุฏฺโฐ เม ภควา พฺยากโรหิ.
สุตวา สพฺพธมฺมํ อภิญฺญาย โลเก (สภิยาติ ภควา)
สาวชฺชานวชฺชํ ยทตฺถิ กิญฺจิ

อภิภุ อกถํกถึ วิมุตฺตํ
อนีฆํ สพฺพธิมาหุ โสตฺติโยติ.
เฉตฺวา อาลยานิ อาสวานิ[1]
วิทฺวา โส น อุเปติ คพฺภเสยฺยํ
สญฺญํ ติวิธํ ปนุชฺช ปงฺกํ
กปฺปํ เนติ ตมาหุ อริโยติ.
โย อิธ จรเณสุ ปตฺติปตฺโต
กุสโล สพฺพทา อชานิ ธมฺมํ
สพฺพตฺถ น สชฺชติ วิมุตฺตจิตฺโต
ปฏิฆา ยสฺส น สนฺติ จรณวา โส.
ทุกฺขเวปกฺกํ ยทตฺถิ กมฺมํ
อุทฺธํ อโธ ติริยญฺจาปิ มชฺเฌ
ปริพฺพาชยิตฺวา[2] ปริญฺญจารี
มายํ มานมโถปิ โลภโกธํ
ปริยนฺตมกาสิ นามรูปํ
ตํ ปริพฺพาชกมาหุ ปตฺติปตฺตนฺติ.

อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อตฺตมโน อุทคฺโค ปมุทิโต ปีติโสมนสฺสชาโต อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ สมฺมุขา สารุปฺปาหิ คาถาหิ อภิตฺถวิ

"ยานิ จ ตีณิ ยานิ จ สฏฺฐิ
สมณปฺปวาทนิสฺสิตานิ ภูริปญฺญ

[1] ยุ. ม. อาสวานิ อาลยานิ. [2] ยุ. ปริวชฺชยิตฺวา.

สญฺญกฺขรสญฺญนิสฺสิตานิ ๑
โอสรณานิ วิเนยฺย โอฆตมคา.
อนฺตคูสิ ปารคูสิ ทุกฺขสฺส
อรหาสิ (สมฺมาสมฺพุทฺโธ) ขีณาสวํ ตํ มญฺเญ
ชุติมา มุติมา ปหุตปญฺโญ
ทุกฺขสฺสนฺตกรํ อตาเรสิ มํ.
ยํ เม กงฺขิตมญฺญาสิ วิจิกิจฺฉํ มํ อตารยิ
นโม เต (มุนิ) โมนปเถสุ ปตฺติปตฺต
อขิลาทิจฺจพนฺธุ โสรโตสิ.

ยา เม กงฺขา ปุเร อาสิ ตมฺเม พฺยากาสิ จกฺขุมา,
อทฺธา มุนีสิ สมฺพุทฺโธ นตฺถิ นีวรณา ตว.
อุปายาสา จ เต สพฺเพ วิทฺธสฺตา วินฬีกตา,
สีติภูโต ทมปฺปตฺโต ธิติมา สจฺจนิกฺกโม.
ตสฺส เต นาคนาคสฺส มหาวีรสฺส ภาสโต
สพฺเพ เทวา อนุโมทนฺติ อุโภ นารทปพฺพตา.
นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม,
สเทวกสฺมึ โลกสฺมึ นตฺถิ เต ปฏิปุคฺคโล.
ตุวํ พุทฺโธ ตุวํ สตฺถา, ตุวํ มาราภิภู มุนิ,
ตุวํ อนุสเย เฉตฺวา ติณฺโณ ตาเรสิมํ ปชํ.
อุปธี เต สมติกฺกนฺตา อาสวา เต ปทาลิตา,
สีโหสิ อนุปาทาโน ปหีนภยเภรโว

---

๑ ม. ปญฺจกฺขรสญฺญนิสฺสิตานิ.

ปุณฺฑรีกํ ยถา วคฺคุ โตเย น อุปลิมฺปติ,
เอวํ ปุญฺเญ จ ปาเป จ อุภเย ตฺวํ น ลิมฺปสิ,
ปาเท วีร ปสาเรหิ สภิโย วนฺทติ สตฺถุโนติ.

อถโข สภิโย ปริพฺพาชโก ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต. เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺโชตํ ธาเรยฺย "จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมวํ ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต; เอสาหํ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ. ลเภยฺยาหํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ. โย โข สภิย อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขติ ปพฺพชฺชํ, อากงฺขติ อุปสมฺปทํ. โส จตฺตาโร มาเส ปริวสติ, จตุนฺนํ มาสานํ อจฺจเยน ปริวุฏฺฐปริวาสํ อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขู ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย. อปิเจตฺถ ปุคฺคลเวมตฺตตา วิทิตาติ. สเจ ภนฺเต อญฺญติตฺถิยปุพฺพา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขนฺตา ปพฺพชฺชํ อากงฺขนฺตา อุปสมฺปทํ จตฺตาโร มาเส ปริวสนฺติ, จตุนฺนํ มาสานํ อจฺจเยน ปริวุฏฺฐปริวาเส อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขู ปพฺพาเชนฺติ อุปสมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย. อหํ จตฺตาริ วสฺสานิ ปริวสามิ, จตุนฺนํ วสฺสานํ อจฺจเยน ปริวุฏฺฐปริวาสํ อารทฺธจิตฺตา ภิกฺขู ปพฺพาเชนฺตุ อุปสมฺปาเทนฺตุ ภิกฺขุภาวายาติ. อลตฺถ โข สภิโย ปริพฺพาชโก ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปทํ. อจิรูปสมฺปนฺโน โข ปนายสฺมา สภิโย เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช

วิหาสิ "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร โข ปนายสฺมา สภิโย อรหตํ อโหสีติ.

สภิยสุตฺตํ ฉฏฺฐมํ.

สุตฺตนิปาเต เสลสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา องฺคุตฺตราเปสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ อฑฺฒเตฬเสหิ ภิกฺขุสเตหิ เยน อาปณํ นาม องฺคุตฺตราปานํ นิคโม, ตทวสริ. อสฺโสสิ โข เกณิโย ชฏิโล "สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต องฺคุตฺตราเปสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ อฑฺฒเตฬเสหิ ภิกฺขุสเตหิ อาปณํ อนุปฺปตฺโต. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต "อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ, สตฺถา เทวมนุสฺสานํ, พุทฺโธ ภควา; โส อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ สสฺสมณพฺราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ; โส ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ, เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตีติ. อถโข เกณิโย ชฏิโล เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข เกณิยํ ชฏิลํ ภควา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข เกณิโย ชฏิโล ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อธิวาเสตุ เม ภวํ โคตโม สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆนาติ.

เอวํ วุตฺเต ภควา เกณิยํ ชฏิลํ เอตทโวจ "มหา โข เกณิย ภิกฺขุสํโฆ อฑฺฒเตฬสานิ ภิกฺขุสตานิ, ตฺวญฺจ พฺราหฺมเณสุ อภิปฺปสนฺโนติ. ทุติยมฺปิ โข เกณิโย ชฏิโล ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิญฺจาปิ โภ โคตม มหา ภิกฺขุสํโฆ อฑฺฒเตฬสานิ ภิกฺขุสตานิ, อหญฺจ พฺราหฺมเณสุ อภิปฺปสนฺโน; อธิวาเสตุ เม ภวํ โคตโม สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆนาติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา เกณิยํ ชฏิลํ เอตทโวจ "มหา โข เกณิย ภิกฺขุสํโฆ อฑฺฒเตฬสานิ ภิกฺขุสตานิ, ตฺวญฺจ พฺราหฺมเณสุ อภิปฺปสนฺโนติ. ตติยมฺปิ โข เกณิโย ชฏิโล ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิญฺจาปิ โภ โคตม มหา ภิกฺขุสํโฆ อฑฺฒเตฬสานิ ภิกฺขุสตานิ, อหญฺจ พฺราหฺมเณสุ อภิปฺปสนฺโน; อธิวาเสตุ เม ภวํ โคตโม สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข เกณิโย ชฏิโล ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา เยน สโก อสฺสโม เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มิตฺตามจฺเจ ญาติสาโลหิเต อามนฺเตสิ "สุณนฺตุ เม โภนฺโต มิตฺตามจฺจา ญาติสาโลหิตา, สมโณ เม โคตโม นิมนฺติโต สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆน; เยน เม กายเวยฺยาวฏิกํ กเรยฺยาถาติ. "เอวํ โภติ โข เกณิยสฺส ชฏิลสฺส มิตฺตามจฺจา ญาติสาโลหิตา เกณิยสฺส ชฏิลสฺส ปฏิสฺสุตฺวา อปฺเปกจฺเจ อุทฺธนานิ ขณนฺติ, อปฺเปกจฺเจ กฏฺฐานิ ผาเลนฺติ, อปฺเปกจฺเจ ภาชนานิ โธวนฺติ, อปฺเปกจฺเจ อุทกมณิกํ ปติฏฺฐาเปนฺติ, อปฺเปกจฺเจ อาสนานิ ปญฺญาเปนฺติ. เกณิโย ปน ชฏิโล สามํเยว มณฺฑลมาฬํ ปฏิยาเทติ. เตน โข ปน สมเยน เสโล พฺราหฺมโณ อาปเณ ปฏิวสติ ติณฺณํ เวทานํ ปารคู สนิฆณฺฑุเกฏุภานํ สากฺขรปฺปเภทานํ

อิติหาสปญฺจมานํ ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมหาปุริสลกฺขเณสุ อนวโย ติณฺณิ จ มาณวกสตานิ มนฺเต วาเจติ. เตน โข ปน สมเยน เกณิโย ชฏิโล เสเล พฺราหฺมเณ อภิปฺปสนฺโน โหติ. อถโข เสโล พฺราหฺมโณ ตีหิ มาณวกสเตหิ ปริวุโต ชงฺฆาวิหารํ อนุจงฺกมมาโน อนุวิจรมาโน เยน เกณิยสฺส ชฏิลสฺส อสฺสโม เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข เสโล พฺราหฺมโณ เกณิยสฺส ชฏิลสฺส อสฺสเม อปฺเปกจฺเจ อุทฺธนานิ ขณนฺเต. ฯเปฯ อปฺเปกจฺเจ อาสนานิ ปญฺญาเปนฺเต. เกณิยํ ปน ชฏิลํ สามํเยว มณฺฑลมาลํ ปฏิยาเทนฺตํ; ทิสฺวาน เกณิยํ ชฏิลํ เอตทโวจ "กึ นุ โข โภโต เกณิยสฺส อาวาโห วา ภวิสฺสติ, วิวาโห วา ภวิสฺสติ, มหายญฺโญ วา ปจฺจุปฏฺฐิโต, ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึ พลกาเยนาติ. น เม โภ เสล อาวาโห วา ภวิสฺสติ, นปิ วิวาโห ภวิสฺสติ, นปิ ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึ พลกาเยน. อปิจ โข เม มหายญฺโญ ปจฺจุปฏฺฐิโต อตฺถิ, สมโณ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต องฺคุตฺตราเปสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเฆน สทฺธึ อฑฺฒเตฬเสหิ ภิกฺขุสเตหิ อาปณํ อนุปฺปตฺโต. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต "อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ. โส เม นิมนฺติโต สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆนาติ. พุทฺโธติ โภ เกณิย วเทสิ, พุทฺโธติ โภ เสล วทามิ; พุทฺโธติ โภ เกณิย วเทสิ, พุทฺโธติ โภ เสล วทามีติ. อถโข เสลสฺส พฺราหฺมณสฺส เอตทโหสิ "โฆโสปิ โข เอโส ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ยทิทํ พุทฺโธติ. อาคตานิ โข ปน อมฺหากํ มนฺเตสุ ทฺวตฺตึส[๑]

---

๑ พตฺตึสาติปิ ปาโฐ.

มหาปุริสลกฺขณานิ, เยหิ สมนฺนาคตสฺส มหาปุริสสฺส เทฺว คติโย ภวนฺติ อนญฺญา: สเจ อคารํ อชฺฌาวสติ, ราชา โหติ จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา จาตุรนฺโต วิชิตาวี ชนปทตฺถาวริยปฺปตฺโต สตฺตรตนสมนฺนาคโต, ตสฺสิมานิ สตฺตรตนานิ ภวนฺติ. เสยฺยถีทํ ? จกฺกรตนํ หตฺถิรตนํ อสฺสรตนํ มณิรตนํ อิตฺถิรตนํ ปริณายกรตนเมว สตฺตมํ. ปโรสหสฺสํ โข ปนสฺส ปุตฺตา ภวนฺติ สูรา วีรงฺครูปา ปรเสนปฺปมทฺทนา. โส อิมํ ปถวึ สาครปริยนฺตํ อทณฺเฑน อสตฺเถน ธมฺเมน อภิวิชิย อชฺฌาวสติ. สเจ โข ปน อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติ, อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก วิวฏจฺฉโท. ภวํ ปน โภ เกณิย เอตรหิ โส ภวํ โคตโม วิหรติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ.

เอวํ วุตฺเต เกณิโย ชฏิโล ทกฺขิณํ พาหํ ปคฺคเหตฺวา เสลํ พฺราหฺมณํ เอตทโวจ "เยเนสา โภ เสล นีลวนราชีติ. อถโข เสโล พฺราหฺมโณ ตีหิ มาณวกสเตหิ สทฺธึ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ. อถโข เสโล พฺราหฺมโณ เต มาณวเก อามนฺเตสิ "อปฺปสทฺทา โภนฺโต อาคจฺฉนฺตุ ปเท ปทํ นิกฺขิปนฺตา, ทุราสทา หิ เต ภวนฺโต สีหาว เอกจรา, ยทา จาหํ โภ สมเณน โคตเมน สทฺธึ มนฺเตยฺยํ, มา เม โภนฺโต อนฺตรนฺตรา กถํ โอปาเตถ; กถาปริโยสานํ เม ภวนฺโต อาคเมนฺตูติ. อถโข เสโล พฺราหฺมโณ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข เสโล พฺราหฺมโณ ภควโต กาเย ทฺวตฺตึส มหาปุริสลกฺขณานิ สมนฺนเนสิ. อทฺทสา โข เสโล พฺราหฺมโณ ภควโต กาเย ทฺวตฺตึส มหาปุริสลกฺขณานิ เยภุยฺเยน ฐเปตฺวา เทฺว, ทฺวีสุ มหาปุริสลกฺขเณสุ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ

น สมฺปสีทติ: โกโสหิเต จ วตฺถคุยฺเห, ปหุตชิวฺหตาย จ. อถโข ภควโต เอตทโหสิ "ปสฺสติ โข เม อยํ เสโล พฺราหฺมโณ ทฺวตฺตึส มหาปุริสลกฺขณานิ เยภุยฺเยน ฐเปตฺวา เทฺว, ทฺวีสุ มหาปุริสลกฺขเณสุ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสีทติ. โกโสหิเต จ วตฺถคุยฺเห, ปหุตชิวฺหตาย จาติ. อถโข ภควา ตถารูปํ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาเรสิ; ¹ ยถา อทฺทส เสโล พฺราหฺมโณ ภควโต โกโสหิตํ วตฺถคุยฺหํ. อถโข ภควา ชิวฺหํ นินฺนาเมตฺวา อุโภปิ กณฺณโสตานิ อนุมสิ ปฏิมสิ, อุโภปิ นาสิกโสตานิ อนุมสิ ปฏิมสิ, เกวลมฺปิ นลาฏมณฺฑลํ ชิวฺหาย ฉาเทสิ. อถโข เสลสฺส พฺราหฺมณสฺส เอตทโหสิ "สมนฺนาคโต โข สมโณ โคตโม ทฺวตฺตึสาย มหาปุริสลกฺขเณหิ ปริปุณฺเณหิ โน อปริปุณฺเณหิ, โน จ โข นํ ชานามิ พุทฺโธ วา โน วา. สุตํ โข ปเนตํ พฺราหฺมณานํ วุฑฺฒานํ มหลฺลกานํ อาจริยปาจริยานํ ภาสมานานํ "เย เต ภควนฺโต อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เต สเก วณฺเณ ภญฺญมาเน, อตฺตานํ ปาตุกโรนฺตีติ. ยนฺนูนาหํ สมณํ โคตมํ สมฺมุขา สารุปฺปาหิ คาถาหิ อภิตฺถเวยฺยนฺติ. อถโข เสโล พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ สมฺมุขา สารุปฺปาหิ คาถาหิ อภิตฺถวิ

"ปริปุณฺณกาโย สุรุจิ สุชาโต จารุทสฺสโน
สุวณฺณวณฺโณสิ ภควา สุสุกฺกทาโฐสิ วิริยวา
นรสฺส หิ สุชาตสฺส เย ภวนฺติ วิยญฺชนา
สพฺเพ เต ตว กายสฺมึ มหาปุริสลกฺขณา.
ปสนฺนเนตฺโต สุมุโข พฺรหา อุชุ ปตาปวา
มชฺเฌ สมณสงฺฆสฺส อาทิจฺโจว วิโรจสิ.

---

¹ ยุ. อภิสงฺขาสิ.

กลฺยาณทสฺสโน ภิกฺขุ กาญฺจนสนฺนิภตฺตโจ
กึ เต สมณภาเวน เอวํ อุตฺตมวณฺณิโน.
ราชา อรหสิ ภวิตุํ จกฺกวตฺติ รเถสโภ
จาตุรนฺโต วิชิตาวี ชมฺพุสณฺฑสฺส อิสฺสโร
ขตฺติยา โภชราชาโน อนุยนฺตา ภวนฺติ เต
ราชาภิราชา มนุชินฺโท รชฺชํ กาเรหิ โคตม.

ราชาหมสฺมิ เสลา (ติ ภควา)
ธมฺมราชา อนุตฺตโร,
ธมฺเมน จกฺกํ วตฺเตมิ
จกฺกํ อปฺปติวตฺติยํ.
สมฺพุทฺโธ ปฏิชานาสิ (อิติ เสโล พฺราหฺมโณ)
ธมฺมราชา อนุตฺตโร,
ธมฺเมน จกฺกํ วตฺเตมิ
อิติ ภาสสิ โคตม.
โก นุ เสนาปติ โภโต
สาวโก สตฺถุรนฺวโย,
โก เต อิมํ อนุวตฺเตติ
ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ.
มยา ปวตฺติตํ จกฺกํ (เสลาติ ภควา)
ธมฺมจกฺกํ อนุตฺตรํ
สาริปุตฺโต อนุวตฺเตติ
อนุชาโต ตถาคตํ.

อภิญฺเญยฺยํ อภิญฺญาตํ ภาเวตพฺพญฺจ ภาวิตํ

ปหาตพฺพํ ปหีนมฺเม ตสฺมา พุทฺโธสฺมิ พฺราหฺมณ.
วินยสฺสุ มยิ กงฺขํ อธิมุญฺจสฺสุ พฺราหฺมณ,
ทุลฺลภํ ทสฺสนํ โหติ สมฺพุทฺธานํ อภิณฺหโส.
โย เว ทุลฺลโภ โลเก ปาตุภาโว อภิณฺหโส
โสหํ พฺราหฺมณ สมฺพุทฺโธ สลฺลกตฺโต อนุตฺตโร.
พฺรหฺมภูโต อติตุโล มารเสนปฺปมทฺทโน
สพฺพามิตฺเต วสีกตฺวา โมทามิ อกุโตภโย.
อิมํ โภนฺโต นิสาเมถ ยถา ภาสติ จกฺขุมา,
สลฺลกตฺโต มหาวีโร สีโหว นทตี วเน.
พฺรหฺมภูตํ อติตุลํ มารเสนปฺปมทฺทนํ
โก ทิสฺวา นปฺปสีเทยฺย อปิ กณฺหาภิชาติโก.
โย มํ อิจฺฉติ อนฺเวตุ โย วา นิจฺฉติ คจฺฉตุ,
อิธาหํ ปพฺพชิสฺสามิ วรปญฺญสฺส สนฺติเก.
เอวํ เจ[๑] รุจฺจติ โภโต สมฺมาสมฺพุทฺธสาสนํ,
มยมฺปิ ปพฺพชิสฺสาม วรปญฺญสฺส สนฺติเก.
พฺราหฺมณา ติสตา อิเม ยาจนฺติ ปญฺชลีกตา
พฺรหฺมจริยํ จริสฺสาม ภควา ตว สนฺติเก.

สฺวากฺขาตํ พฺรหฺมจริยํ (เสลาติ ภควา)
สนฺทิฏฺฐิกํ อกาลิกํ
ยตฺถ อโมฆา ปพฺพชฺชา
อปฺปมตฺตสฺส สิกฺขโตติ.

อลตฺถ โข เสโล พฺราหฺมโณ สปริโส ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปทํ. อถโข เกณิโย ชฏิโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน

---

๑ ยุ. เอตญฺเจ.

สเก อสฺสเม ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ "กาโล โภ โคตม, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน เกณิยสฺส ชฏิลสฺส อสฺสโม เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสํเฆน. อถโข เกณิโย ชฏิโล พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสํฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ. อถโข เกณิโย ชฏิโล ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ อญฺญตรํ นีจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข เกณิยํ ชฏิลํ ภควา อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิ

"อคฺคิหุตํ มุขา ยญฺญา, สาวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ,
ราชา มุขํ มนุสฺสานํ, นทีนํ สาคโร มุขํ.
นกฺขตฺตานํ มุขํ จนฺโท, อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ,
ปุญฺญมากงฺขมานานํ สํโฆ เว ยชตํ มุขนฺติ.

อถโข ภควา เกณิยํ ชฏิลํ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถโข อายสฺมา เสโล สปริโส เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ; ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร โข ปนายสฺมา เสโล สปริโส อรหตํ อโหสิ. อถโข อายสฺมา เสโล สปริโส เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ จีวรํ กตฺวา เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

"ยนฺตํ สรณมาคมฺม อิโต อฏฺฐมิ จกฺขุมา
สตฺตรตฺเตน ภควา ทนฺตมฺหา ตว สาสเน.

ตุวํ พุทฺโธ ตุวํ สตฺถา ตุวํ มาราภิภู มุนิ,
ตุวํ อนุสเย เฉตฺวา ติณฺโณ ตาเรสิมํ ปชํ
อุปธี เต สมติกฺกนฺตา อาสวา เต ปทาลิตา
สีโหสิ อนุปาทาโน ปหีนภยเภรโว
ภิกฺขโว ติสตา อิเม ติฏฺฐนฺติ ปญฺชลีกตา
ปาเท วีร ปสาเรหิ นาคา วนฺทนฺตุ สตฺถุโนติ.

เสลสุตฺตํ สตฺตมํ.

สุตฺตนิปาเต สลฺลสุตฺตํ.

อนิมิตฺตมนญฺญาตํ มจฺจานํ อิธ ชีวิตํ
กสิรญฺจ ปริตฺตญฺจ ตญฺจ ทุกฺเขน สญฺญุตํ.
น หิ โส อุปกฺกโม อตฺถิ เยน ชาตา น มิยฺยเร,
ชรมฺปิ ปตฺวา มรณํ, เอวํธมฺมา หิ ปาณิโน.
ผลานมิว ปกฺกานํ, ปาโต ปตนโต ภยํ,
เอวํ ชาตานมจฺจานํ นิจฺจํ มรณโต ภยํ.
ยถาปิ กุมฺภการสฺส กตา มตฺติกภาชนา
สพฺเพ เภทปริยนฺตา เอวํ มจฺจาน ชีวิตํ.
ทหรา จ มหนฺตา จ เย พาลา เย จ ปณฺฑิตา
สพฺเพ มจฺจุวสํ ยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนา.
เตสํ มจฺจุปเรตานํ คจฺฉตํ ปรโลกโต
น ปิตา ตายเต ปุตฺตํ ญาตี วา ปน ญาตเก.
เปกฺขตํเยว ญาตีนํ ปสฺส ลาลปตํ ปุถุ
เอกเมโกว มจฺจานํ โควชฺโฌ วิย นิยฺยติ,
เอวมพฺภาหโต โลโก มจฺจุนา จ ชราย จ

ตัส์มา ธีรา น โสจัน์ติ   วิทิต์วา โลกปริยายํ.
ยัส์ส มัค์คํ น ชานาสิ   อาคตัส์ส คตัส์ส วา
อุโภ อัน์เต อสัม์ปัส์สํ   นิรัต์ถํ ปริเทวสิ
ปริเทวยมาโน เจ   กิญ์จิ อัต์ถํ อุทัพ์พเห
สัม์มูโฬ์ห หึสมัต์ตานํ   กยิรเจนํ วิจัก์ขโณ.
น หิ รุณ์เณน โสเกน   สัน์ตึ ปัป์โปติ เจตโส
ภิย์ยัส์สุป์ปัช์ชเต ทุก์ขํ   สรีรํ จุปหัญ์ญติ.
กีโส วิวัณ์โณ ภวติ   หึสมัต์ตานมัต์ตนา
น เตน เปตา ปาเลน์ติ,   นิรัต์ถา ปริเทวนา.
โสกมัป์ปชหํ ชัน์ตุ   ภิย์โย ทุก์ขํ นิคัจ์ฉติ
อนุต์ถุนัน์โต กาลกตํ   โสกัส์ส วสมัน์วคุ.
อัญ์เญปิ ปัส์ส คมิเน   ยถากัม์มูปเค นเร
มัจ์จุโน วสมาคัม์ม   ผัน์ทัน์เตวิธ ปาณิโน.
เยน เยน หิ มัญ์ญัน์ติ   ตโต ตํ โหติ อัญ์ญถา,
เอตาทิโส วินาภาโว,   ปัส์ส โลกัส์ส ปริยายํ.
อปิ วัส์สสตํ ชีเว   ภิย์โย วาปน มาณโว
ญาติสํฆา วินา โหติ   ชหาติ อิธ ชีวิตํ.
ตัส์มา อรหโต สุต์วา   วิเนย์ย ปริเทวิตํ,
เปตํ กาลกตํ ทิส์วา   เนโส ลัพ์ภา มยา อิติ.
ยถา สรณมาทิต์ตํ   วารินา ปรินิพ์พเย;
เอวัม์ปิ ธีโร สัป์ปัญ์โญ   ปัณ์ฑิโต กุสโล นโร
ขิป์ปมุป์ปติตํ โสกํ   วาโต ตุลํ วธํสเย.
ปริเทวํ ปชัป์ปัญ์จ   โทมนัส์สัญ์จ อัต์ตโน
อัต์ตโน สุขเมสาโน   อัพ์พุเฬ์ห สัล์ลมัต์ตโน

อพฺพุฬฺหสลฺโล อสิโต สนฺตึ ปปฺปุยฺย เจตโส,
สพฺพํ โสกํ อติกฺกนฺโต อโสโก โหติ นิพฺพุโตติ.

สลฺลสุตฺตํ อฏฺฐมํ.

สุตฺตนิปาเต วาเสฏฺฐสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา อภิญฺญาตา พฺราหฺมณมหาสาลา อิจฺฉานงฺคเล ปฏิวสนฺติ. เสยฺยถีทํ ? จงฺกี พฺราหฺมโณ, ตารุกฺโข พฺราหฺมโณ, โปกฺขรสาติ พฺราหฺมโณ, ชาณุสฺโสณิ พฺราหฺมโณ, โตเทยฺยพฺราหฺมโณ; อญฺเญ จ อภิญฺญาตา พฺราหฺมณมหาสาลา. อถโข วาเสฏฺฐภารทฺวาชานํ มาณวานํ ชงฺฆาวิหารํ อนุจงฺกมนฺตานํ อนุวิจรนฺตานํ[๑] อยมนฺตรากถา อุทปาทิ "กถํ โภ พฺราหฺมโณ โหตีติ. ภารทฺวาโช มาณโว เอวมาห "ยโต โข โภ อุภโต สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ สํสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน; เอตฺตาวตา โภ พฺราหฺมโณ โหตีติ. วาเสฏฺโฐ มาณโว เอวมาห "ยโต โข โภ สีลวา จ โหติ วตฺตสมฺปนฺโน จ; เอตฺตาวตา โข โภ พฺราหฺมโณ โหตีติ. เนว โข อสกฺขิ ภารทฺวาโช มาณโว วาเสฏฺฐํ มาณวํ สญฺญาเปตุํ; น ปน อสกฺขิ วาเสฏฺโฐ มาณโว ภารทฺวาชํ มาณวํ สญฺญาเปตุํ. อถโข วาเสฏฺโฐ มาณโว ภารทฺวาชํ มาณวํ อามนฺเตสิ "อยํ โภ ภารทฺวาช สมโณ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต "อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ. อายาม ภารทฺวาช,

---

๑ ยุ. อนุจงฺกมมานานํ อนุวิจรมานานํ.

เยน สมโณ โคตโม เตนุปสงฺกมิสฺสาม; อุปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉิสฺสาม, ยถา โน สมโณ โคตโม พฺยากริสฺสติ, ตถา นํ ธาเรสฺสามาติ. "เอวํ โภติ โข ภารทฺวาโช มาณโว วาเสฏฺฐสฺส มาณวสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อถโข วาเสฏฺฐภารทฺวาชมาณวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทึสุ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข วาเสฏฺโฐ มาณโว ภควนฺตํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ.

อนุญฺญาตปฏิญฺญาตา เตวิชฺชา มยมสฺสุ โภ,
อหํ โปกฺขรสาติสฺส ตารุกฺขสฺสายํ มาณโว.
เตวิชฺชานํ ยทกฺขาตํ ตตฺร เกวลิโนสฺมเส,
ปทกสฺมา เวยฺยากรณา จ ชปฺเป อาจริยสาทิสา.
เตสนฺโน ชาติวาทสฺมึ วิวาโท อตฺถิ โคตม,
ชาติยา พฺราหฺมโณ โหติ ภารทฺวาโช อิติ ภาสติ,
อหญฺจ กมฺมุนา พฺรูมิ, เอวํ ชานาหิ จกฺขุม.
เต น สกฺโกม สญฺญาตุํ อญฺญมญฺญํ มยํ อุโภ,
ภวนฺตํ ปุฏฺฐุมาคมฺหา สมฺพุทฺธํ อิติ วิสฺสุตํ.
จนฺทํ ยถา ขยาตีตํ เปจฺจ ปญฺชลิกา ชนา
วนฺทมานา นมสฺสนฺติ เอวํ โลกสฺมิ โคตมํ.
จกฺขุํ โลเก สมุปฺปนฺนํ มยํ ปุจฺฉาม โคตมํ
"ชาติโต พฺราหฺมโณ โหติ, อุทาหุ ภวติ กมฺมุนา,
อชานตํ โน ปพฺรูสิ ยถา ชาเนมุ พฺราหฺมณํ.

เตสํ โวหํ พฺยกฺขิสฺสํ (วาเสฏฺฐาติ ภควา)
อนุปุพฺพํ ยถาตถํ
ชาติวิภงฺคํ ปาณานํ

อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.

ติณรุกฺเขปิ ชานาถ, น จาปิ ปฏิชานเร,
ลิงฺคํ ชาติมยํ เตสํ, อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.
ตโต กีเฏ ปฏงฺเค จ ยาว กุนฺถกิปิลฺลิเก,
ลิงฺคํ ชาติมยํ เตสํ, อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.
จตุปฺปเทปิ ชานาถ ขุทฺทเก จ มหลฺลเก,
ลิงฺคํ ชาติมยํ เตสํ, อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.
ปาทูทเรปิ ชานาถ อุรเค ทีฆปิฏฺฐิเก,
ลิงฺคํ ชาติมยํ เตสํ, อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.
ตโต มจฺเฉปิ ชานาถ อุทเก วาริโคจเร,
ลิงฺคํ ชาติมยํ เตสํ, อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.
ตโต ปกฺขีปิ ชานาถ ปตฺตยาเน วิหงฺคเม,
ลิงฺคํ ชาติมยํ เตสํ อญฺญมญฺญา หิ ชาติโย.
ยถา เอตาสุ ชาตีสุ ลิงฺคํ ชาติมยํ ปุถุ,
เอวํ นตฺถิ มนุสฺเสสุ ลิงฺคํ ชาติมยํ ปุถุ.
น เกเสหิ น สีเสหิ น กณฺเณหิ น อกฺขิหิ
น มุเขน น นาสาย น โอฏฺเฐหิ ภมูหิ วา
น คีวาย น อํเสหิ น อุทเรน น ปิฏฺฐิยา
น โสณิยา น อุรสา น สมฺพาธา น เมถุนา
น หตฺเถหิ น ปาเทหิ น องฺคุลีหิ นเขหิ วา
น ชงฺฆาหิ น อูรูหิ น วณฺเณน สเรน วา
ลิงฺคํ ชาติมยํ เนว ยถา อญฺญาสุ ชาติสุ.
ปจฺจตฺตํ สสรีเรสุ มนุสฺเสเสฺวตํ น วิชฺชติ,
โวการญฺจ มนุสฺเสสุ สมญฺญาย ปวุจฺจติ.

โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ โครกฺขํ อุปชีวติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ กสฺสโก โส น พฺราหฺมโณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ ปุถุสิปฺเปน ชีวติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ สิปฺปิโก โส น พฺราหฺมโณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ โวหารํ อุปชีวติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ วาณิโช โส น พฺราหฺมโณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ ปรเปสฺเสน ชีวติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ เปสฺสิโก โส น พฺราหฺมโณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ อทินฺนํ อุปชีวติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ โจโร เอโส น พฺราหฺมโณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ อิสฺสตฺถํ อุปชีวติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ โยธาชีโว น พฺราหฺมโณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ โปโรหิจฺเจน ชีวติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ ยาชโก โส น พฺราหฺมโณ.
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ คามํ รฏฺฐญฺจ ภุญฺชติ,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ ราชา เอโส น พฺราหฺมโณ.
น จาหํ พฺราหฺมณํ พฺรูมิ โยนิชํ มตฺติสมฺภวํ,
โภวาทิ นาม โส โหติ ส เว โหติ สกิญฺจโน
อกิญฺจนํ อนาทานํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
สพฺพํ สํโยชนํ เฉตฺวา โย เว น ปริตสฺสติ,
สงฺคาติคํ วิสํยุตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
เฉตฺวา นนฺทึ วรตฺตญฺจ สนฺธานํ สหนุกฺกมํ
อุกฺขิตฺตปลิฆํ พุทฺธํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.

อกฺโกสํ วธพนฺธญฺจ อทุฏฺโฐ โย ติติกฺขติ,
ขนฺตีพลํ พลานีกํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
อกฺโกธนํ วตฺตวนฺตํ สีลวนฺตํ อนุสฺสทํ
ทนฺตํ อนฺติมสารีรํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
วาริ โปกฺขรปตฺเตว อารคฺเคริว สาสโป,
โย น ลิมฺปติ กาเมสุ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
โย ทุกฺขสฺส ปชานาติ อิเธว ขยมตฺตโน,
ปนฺนภารํ วิสํยุตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
คมฺภีรปญฺญํ เมธาวึ มคฺคามคฺคสฺส โกวิทํ
อุตฺตมตฺถํ อนุปฺปตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
อสํสฏฺฐํ คหฏฺเฐหิ อนาคาเรหิ จูภยํ
อโนกสาริ อปฺปิจฺฉํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
นิธาย ทณฺฑํ ภูเตสุ ตเสสุ ถาวเรสุ จ
โย น หนฺติ น ฆาเตติ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
อวิรุทฺธํ วิรุทฺเธสุ อตฺตทณฺเฑสุ นิพฺพุตํ
สาทาเนสุ อนาทานํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
ยสฺส ราโค จ โทโส จ มาโน มกฺโข จ ปาติโต
สาสโปริว อารคฺคา ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
อกกฺกสํ วิญฺญาปนึ คิรํ สจฺจํ อุทีรเย
ยาย นาภิสเช กิญฺจิ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
โย จ ทีฆํว รสฺสํ วา อณุํถูลํ สุภาสุภํ
โลเก อทินฺนํ นาทิยติ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
อาสา ยสฺส น วิชฺชนฺติ อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ
นิราสยํ วิสํยุตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.

ยสฺสาลยา น วิชฺชนฺติ อญฺญาย อกถํกถี
อมโตคธํ อนุปฺปตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
โย จ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ อุโภ สงฺคํ อุปจฺจคา,
อโสกํ วิรชํ สุทฺธํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
จนฺทํว วิมลํ สุทฺธํ วิปฺปสนฺนมนาวิลํ
นนฺทิภวปริกฺขีณํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
โย อิมํ ปลิปถํ ทุคฺคํ สํสารํ โมหมจฺจคา
ติณฺโณ ปารคโต ฌายี อเนโช อกถํกถี
อนุปาทาย นิพฺพุโต ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
โยธ กาเม ปหนฺตฺวาน อนาคาโร ปริพฺพเช
กามราคปริกฺขีณํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
โยธ ตณฺหํ ปหนฺตฺวาน อนาคาโร ปริพฺพเช,
ตณฺหาภวปริกฺขีณํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
หิตฺวา มานุสกํ โยคํ ทิพฺพํ โยคํ อุปจฺจคา,
สพฺพโยควิสํยุตฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
หิตฺวา รติญฺจ อรติญฺจ สีติภูตํ นิรูปธึ
สพฺพโลกาภิภุํ วีรํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
จุตึ โย เวทิ สตฺตานํ อุปปตฺติญฺจ สพฺพโส
อสตฺตํ สุคตํ พุทฺธํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
ยสฺส คตึ น ชานนฺติ เทวา คนฺธพฺพมานุสา
ขีณาสวํ อรหนฺตํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
ยสฺส ปุเร จ ปจฺฉา จ มชฺเฌ จ นตฺถิ กิญฺจนํ
อกิญฺจนํ อนาทานํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
อุสภํ ปวรํ ธีรํ มเหสึ วิชิตาวินํ

อเนชํ นหาตกํ พุทฺธํ ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
ปุพฺเพนิวาสํ โย เวทิ สคฺคาปายญฺจ ปสฺสติ,
อโถ ชาติกฺขยํ ปตฺโต ตมหํ พฺรูมิ พฺราหฺมณํ.
สมญฺญา เหสา โลกสฺมึ นามโคตฺตํ ปกปฺปิตํ,
สมฺมุจฺจา สมุทาคตํ ตตฺถ ตตฺถ ปกปฺปิตํ.
ทีฆรตฺตมนุสยิตํ ทิฏฺฐิคตมชานตํ
อชานนฺตา โนปพฺรุหนฺติ ชาติยา โหติ พฺราหฺมโณ.
น ชจฺจา พฺราหฺมโณ โหติ, น ชจฺจา โหติ อพฺราหฺมโณ,
กมฺมุนา พฺราหฺมโณ โหติ, กมฺมุนา โหติ อพฺราหฺมโณ.
กสฺสโก กมฺมุนา โหติ, สิปฺปิโก โหติ กมฺมุนา,
วาณิโช กมฺมุนา โหติ, เปสฺสิโก โหติ กมฺมุนา.
โจโรปิ กมฺมุนา โหติ, โยธาชีโวปิ กมฺมุนา,
ยาชโก กมฺมุนา โหติ, ราชาปิ โหติ กมฺมุนา.
เอวเมตํ ยถาภูตํ กมฺมํ ปสฺสนฺติ ปณฺฑิตา,
ปฏิจฺจสมุปฺปาททสฺสา กมฺมวิปากโกวิทา.
กมฺมุนา วตฺตตี โลโก, กมฺมุนา วตฺตตี ปชา,
กมฺมนิพนฺธนา สตฺตา รถสฺสาณีว ยายโต.
ตเปน พฺรหฺมจริเยน สญฺญเมน ทเมน จ
เอเตน พฺราหฺมโณ โหติ, เอตํ พฺราหฺมณมุตฺตมํ.
ตีหิ วิชฺชาหิ สมฺปนฺโน สนฺโต ขีณปุนพฺภโว,
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ พฺรหฺมา สกฺโก วิชานตนฺติ.

เอวํ วุตฺเต วาเสฏฺฐภารทฺวาชา มาณวา ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม. ฯเปฯ อุปาสเก โน ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปเต สรณํคเตติ.

สุตฺตนิปาเต โกกาลิกสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถโข โกกาลิโก ภิกฺขุ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โกกาลิโก ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปาปิจฺฉา ภนฺเต สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสงฺคตาติ.

เอวํ วุตฺเต ภควา โกกาลิกํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ "มาเหวํ โกกาลิก, มาเหวํ โกกาลิก. ปสาเทหิ โกกาลิก สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนสุ จิตฺตํ, เปสลา สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานาติ. ทุติยมฺปิ โข โกกาลิโก ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิญฺจาปิ เม ภนฺเต ภควา สทฺธายิโก ปจฺจยิโก, อถโข ปาปิจฺฉาว สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา, ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสงฺคตาติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา โกกาลิกํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ "มาเหวํ โกกาลิก, มาเหวํ โกกาลิก. ปสาเทหิ โกกาลิก สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนสุ จิตฺตํ, เปสลา สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานาติ. ตติยมฺปิ โข โกกาลิโก ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิญฺจาปิ เม ภนฺเต ภควา สทฺธายิโก ปจฺจยิโก, อถโข ปาปิจฺฉาว สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา, ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสงฺคตาติ. ตติยมฺปิ โข ภควา โกกาลิกํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ "มาเหวํ โกกาลิก, มาเหวํ โกกาลิก. ปสาเทหิ โกกาลิก สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนสุ จิตฺตํ, เปสลา สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานาติ. อถโข โกกาลิโก ภิกฺขุ อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อจิรปกฺกนฺตสฺส จ โกกาลิกสฺส ภิกฺขุโน สาสปมตฺตาหิ ปิฬกาหิ สพฺโพ กาโย ผุฏฺโฐ อโหสิ. สาสปมตฺติโย หุตฺวา

มุคฺคมตฺติโย อเหสุํ. มุคฺคมตฺติโย หุตฺวา กฬายมตฺติโย อเหสุํ. กฬายมตฺติโย หุตฺวา โกฬฏฺฐิมตฺติโย อเหสุํ. โกฬฏฺฐิมตฺติโย หุตฺวา โกลมตฺติโย อเหสุํ. โกลมตฺติโย หุตฺวา อามลกมตฺติโย อเหสุํ. อามลกมตฺติโย หุตฺวา เวฬุวสลาฏุกมตฺติโย อเหสุํ. เวลุวสลาฏุกมตฺติโย หุตฺวา วิลฺลมตฺติโย อเหสุํ. วิลฺลมตฺติโย หุตฺวา ปภิชฺชึสุ. ปุพฺพญฺจ โลหิตญฺจ ปคฺฆรึสุ. อถโข โกกาลิโก ภิกฺขุ เตเนวาพาเธน กาลมกาสิ. กาลกโต จ โกกาลิโก ภิกฺขุ ปทุมนิรยํ อุปปชฺชติ สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนสุ จิตฺตํ อาฆาเตตฺวา. อถโข พฺรหฺมา สหมฺปติ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข พฺรหฺมา สหมฺปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ "โกกาลิโก ภนฺเต ภิกฺขุ กาลกโต, กาลกโต จ ภนฺเต โกกาลิโก ภิกฺขุ ปทุมนิรยํ อุปปนฺโน สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนสุ จิตฺตํ อาฆาเตตฺวาติ. อิทมโวจ พฺรหฺมา สหมฺปติ อิทํ วตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ. อถโข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ พฺรหฺมา สหมฺปติ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา. ฯเปฯ อิทมโวจ ภิกฺขเว พฺรหฺมา สหมฺปติ อิทํ วตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

เอวํ วุตฺเต อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กีว ทีฆํ นุ โข ภนฺเต ปทุมนิรเย อายุปฺปมาณนฺติ. ทีฆํ โข ภิกฺขุ ปทุมนิรเย อายุปฺปมาณํ, ตํ น สุกรํ สงฺขาตุํ "เอตฺตกานิ วสฺสานิ อิติ วา, เอตฺตกานิ วสฺสสตานิ อิติ วา, เอตฺตกานิ วสฺสสหสฺสานิ อิติ วา, เอตฺตกานิ วสฺสสตสหสฺสานิ อิติ วาติ.

สกฺกา ปน ภนฺเต อุปมํ กาตุนฺติ. สกฺกา ภิกฺขูติ ภควา อโวจ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติขาริโก โกสลโก ติลวาโห, ตโต ปุริโส วสฺสสตสฺส วสฺสสหสฺสสฺส วสฺสสตสหสฺสสฺส อจฺจเยน เอกเมกํ ติลํ อุทฺธเรยฺย; ขิปฺปตรํ โข โส ภิกฺขุ วีสติขาริโก โกสลโก ติลวาโห อิมินา อุปกฺกเมน ปริยาทานํ คจฺเฉยฺย, น เตฺวว เอโก อพฺพุโท นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อพฺพุทา นิรยา, เอวเมโก นิรพฺพุโท นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ นิรพฺพุทา นิรยา, เอวเมโก อพโพ นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อพพา นิรยา, เอวเมโก อหโห. นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อหหา นิรยา, เอวเมโก อฏโฏ นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อฏฏา นิรยา, เอวเมโก กุมุโท นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ กุมุทา นิรยา, เอวเมโก โสคนฺธิโก นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ โสคนฺธิกา นิรยา, เอวเมโก อุปฺปลโก นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อุปฺปลกา นิรยา, เอวเมโก ปุณฺฑรีโก นิรโย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ ปุณฺฑรีกา นิรยา, เอวเมโก ปทุโม นิรโย. ปทุมํ โข ปน ภิกฺขุ นิรยํ โกกาลิโก ภิกฺขุ อุปปนฺโน สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนสุ จิตฺตํ อาฆาเตตฺวาติ อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ปุริสสฺส หิ ชาตสฺส กุธารี ชายเต มุเข
ยาย ฉินฺทติ อตฺตานํ พาโล ทุพฺภาสิตํ ภณํ.
โย นินฺทิยํ ปสํสติ ตํ วา นินฺทติ โย ปสํสิโย
วิจินาติ มุเขน โส กลึ กลินา เตน สุขํ น วินฺทติ.
อปฺปมตฺโต อยํ กลิ โย อกฺเขสุ ธนปฺปราชโย
(สพฺพสฺสาปิ สหาปิ อตฺตนา)

อยเมว มหนฺตตโร กลิ,
โย สุคเตสุ มนํ ปโทสเย.
สตํ สหสฺสานํ นิรพฺพุทานํ
ฉตฺตึส จ ปญฺจ จ อพฺพุทานิ
ยมริยครหี นิรยํ อุเปติ
วาจํ มนญฺจ ปณิธาย ปาปกํ.
อภูตวาที นิรยํ อุเปติ
โย วาปิ กตฺวา น กโรมีติ จาห,
อุโภปิ เต เปจฺจ สมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถ.
โย อปฺปทุฏฺฐสฺส นรสฺส ทุสฺสติ
สุทฺธสฺส โปสสฺส อนงฺคณสฺส,
ตเมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ,
สุขุโม รโช ปฏิวาตํว ขิตฺโต.
โย โลภคุเณ อนุยุตฺโต
โส วจสา ปริภาสติ อญฺเญ,
อสทฺโธ กทริโย อวทญฺญู
มจฺฉริ เปสุณิยสฺมึ อนุยุตฺโต.
มุขทุคฺค วิภูตมนริย
ภูนหต ปาปก ทุกฺกตการิ
ปุริสนฺตกลิ อวชาต
มา พหุภาณิธ เนรยิโกสิ.
รชมากิรสิ อหิตาย,
สนฺเต ครหสิ กิพฺพิสการี,

พหูนิ ทุจฺจริตานิ จริตฺวา
คจฺฉสิ โข ปปตํ จิรรตฺตํ.
น หิ นสฺสติ กสฺสจิ กมฺมํ,
เอติ ห ตํ ลภเตว สุวามิ,
ทุกฺขํ มนฺโท ปรโลเก
อตฺตนิ ปสฺสติ กิพฺพิสการี.
อโยสงฺกุสมาหตฏฺฐานํ
ติณฺหธารํ อยสูลมุเปติ,
อถ ตตฺตํ อโยคุฬสนฺนิภํ
โภชนมตฺถิ ตถา ปฏิรูปํ.
น หิ วคฺคุ วทนฺติ วทนฺตา,
นาภิชวนฺติ น ตาณมุเปนฺติ,
องฺคาเร สนฺถเต เสนฺติ,
อคฺคินิสมํ ชลิตํ ปวิสนฺติ.
ชาเลน จ โอนหิยานา
ตตฺถ หนนฺติ อโยมยกูเฏหิ,
อนฺธํว ติมิสมายนฺติ,
ตํ วิตตํ ยถา มหิกาโย.
อถ โลหมยํ ปน กุมฺภึ
อคฺคินิสมํ ชลิตํ ปวิสนฺติ,
ปจฺจนฺติ หิ ตาสุ จิรรตฺตํ
อคฺคินิสมาสุ สมุปฺปิลวาสา.
อถ ปุพฺพโลหิตมิสฺเส

ตตฺถ กึ ปจฺจติ กิพฺพิสการี,
ยํ ยนฺทิสตํ อธิเสติ
ตตฺถ กิลิสฺสติ สมฺผุสฺสมาโน.
ปุสวาวสเถ สลิลสฺมึ
ตตฺถ กึ ปจฺจติ กิพฺพิสการี,
คนฺตุํ น หิ ตีรมปตฺถิ,
สพฺพสมา หิ สมนฺตกปลฺลา.
อสิปตฺตวนํ ปน ติณฺหํ
ตํ ปวิสนฺติ สมุจฺฉินฺนคตฺตา,
ชิวฺหํ พลิเสน คเหตฺวา
อารจยารจยา วิหนนฺติ.
อถ เวตฺตรณึ ปน ทุคฺคํ
ติณฺหธารํ ขุรธารมุเปนฺติ,
ตตฺถ มนฺทา ปปตนฺติ
ปาปการา ปาปานิ กตฺวา.
ขาทนฺติ หิ ตตฺถ รุทนฺเต
สามา สพลา กาโกลคณา จ,
โสณา สิงคาลา ปฏิคิชฺฌา
กุลลา วายสา จ วิตุทนฺติ.
กิจฺฉา วตายํ อิธ วุตฺติ
ยํ ชโน ปสฺสติ กิพฺพิสการี,
ตสฺมา อิธ ชีวิตเสเส
กิจฺจกโร สิยา นโร น จ มชฺเช.
เต คณิตา วิทูหิ ติลวาหา

เย ปทุเม นิรเย อุปนีตา,
นหุตานิ หิ โกฏิโย ปญฺจ ภวนฺติ
ทฺวาทส โกฏิสตานิ ปุนญฺญา.
ยาว ทุกฺขา นิรยา อิธ วุตฺตา
ตตฺถปิ ตาว จิรํ วสิตพฺพํ,
ตสฺมา สุจิเปสลสาธุคุเณสุ
วาจํ มนํ ปกตํ ปริรกฺเขติ.
โกกาลิกสุตฺตํ ทสมํ.

สุตฺตนิปาเต นาลกสุตฺตํ.

อานนฺทชาเต ติทสคเณ ปตีเต
สกฺกญฺจ อินฺทํ สุจิวสเน จ เทเว
ทุสฺสํ คเหตฺวา อติริว โถมยนฺเต
อสิโต อิสิ อทฺทส ทิวาวิหาเร.
ทิสฺวาน เทเว ปมุทิตมเน อุทคฺเค
จิตฺตึ กริตฺวา อิทมโวจ ตตฺถ
"กึ เทวสํโฆ อติริว กลฺยรูโป,
ทุสฺสํ คเหตฺวา รมยถ กึ ปฏิจฺจ.
ยทาปิ อาสิ อสุเรหิ สงฺคโม
ชโย สุรานํ อสุรา ปราชิโต
ตทาปิ เนตาทิโส โลมหํสโน,
กิมพฺภุตํ ทฏฺฐุ มรู ปโมทิตา.
เสเฬนฺติ คายนฺติ จ วาทยนฺติ
ภุชานิ โผเฏนฺติ จ นจฺจยนฺติ จ,

ปุจฺฉามิ โวหํ เมรุมุทฺธวาสิเน
ธุนาถ เม สํสยํ ขิปฺปํ มาริสา.
โส โพธิสตฺโต รตนวโร อตุโลฺย
มนุสฺสโลเก หิตสุขตาย ชาโต
สกฺยาน คาเม ชนปเท ลุมฺพิเนยฺเย,
เตนมฺห ตุฏฺฐา อติริว กลฺยรูปา.
โส สพฺพสตฺตุตฺตโม อคฺคปุคฺคโล
นราสโภ สพฺพปชานมุตฺตโม
วตฺเตสฺสติ จกฺกํ อิสิวฺหเย วเน
นทํว สีโห พลวา มิคาภิภู.
ตํ สทฺทํ สุตฺวา ตุริตมวสรี[๑] โส,
สุทฺโธทนสฺส (ตท) ภวนํ อุปาวิสิ,
นิสชฺช ตตฺถ อิทมโวจาปิ สกฺเย
กุหึ กุมาโร, อหมฺปิ ทฏฺฐุกาโม.
ตโต กุมารํ ชลิตมิว สุวณฺณํ
อุกฺกามุเขว สุกุสลสมฺปหฏฺฐํ
ททฺทลฺลมานํ สิริยา อโนมวณฺณํ
ทสฺเสสุ ปุตฺตํ อสิตวฺหยสฺส สกฺยา.
ทิสฺวา กุมารํ สิขิมิว ปชฺชลนฺตํ
ตาราสภํว นภสิคมํ วิสุทฺธํ
สุริยํ ตปนฺตํ สารทริวพฺภมุตฺตํ
อานนฺทชาโต วิปุลมลตฺถ ปีตึ.
อเนกสาขญฺจ สหสฺสมณฺฑลํ

---

[๑] ยุ ตุสิตา อวสรี.

ฉตฺตํ มรู ธาเรยุมนฺตลิกฺเข,
สุวณฺณทณฺฑา วีติปตนฺติ จามรา,
น ทิสฺสเร จามรฉตฺตคาหกา.
ทิสฺวา ชฏี กณฺหสิริวฺหโย อิสิ
สุวณฺณนิกฺขํ วิย ปณฺฑุกมฺพเล
เสตญฺจ ฉตฺตํ ธารยนฺตมุทฺธนิ
อุทคฺคจิตฺโต สุมโน ปฏิคฺคเห.
ปฏิคฺคเหตฺวา ปน สกฺยปุงฺควํ
ชิคีสโก ลกฺขณมนฺตปารคู
ปสนฺนจิตฺโต คิรมพฺภุทีรยิ.
อนุตฺตรายํ ทิปทานมุตฺตโม.
อถตฺตโน คมนมนุสฺสรนฺโต
อกลฺยรูโป คฬยติ อสฺสุกานิ.
ทิสฺวาน สกฺยา อิสิมโวจุํ รุทนฺตํ
โน เจ กุมาเร ภวิสฺสติ อนฺตราโย.
ทิสฺวาน สกฺเย อิสิมโวจ อกลฺเย
นาหํ กุมาเร อหิตมนุสฺสรามิ,
น จาปิ มสฺส ภวิสฺสติ อนฺตราโย,
น โอรกายํ อธิมนสา ภวาถ.
สมฺโพธิยคฺคํ ผุสิสฺสตายํ กุมาโร,
โส ธมฺมจกฺกํ ปรมวิสุทฺธทสฺสี
วตฺเตสฺสตายํ พหุชนหิตานุกมฺปี,
วิตฺถาริกสฺส ภวิสฺสติ พฺรหฺมจริยํ.
มมญฺจ อายุ น จิรมิธาวเสโส,

อถนฺตรา เม ภวิสฺสติ กาลกิริยา,
โสหํ น สุสฺสํ อสมธุรสฺส ธมฺมํ,
เตนมฺหิ อฏฺโฏ พฺยสนคโต อฆาวี.
โส สากิยานํ วิปุลํ ชเนตฺวาน ปีตึ
อนฺเตปุรมฺหา นิรคมา พฺรหฺมจารี,
โส ภาคิเนยฺยํ สยํ อนุกมฺปมาโน
สมาทเปสิ อสมธุรสฺส ธมฺเม.
พุทฺโธติ โฆสํ ยทิ ปรโต สุณาสิ
สมฺโพธิปตฺโต วิวรติ ธมฺมมคฺคํ
คนฺตฺวาน ตตฺถ สยํ ปริปุจฺฉมาโน
จรสฺสุ ตสฺมึ ภควติ พฺรหฺมจริยํ.
เตนานุสิฏฺโฐ หิตมเนน ตาทินา
อนาคเต ปรมวิสุทฺธทสฺสินา
โส นาฬโก อุปจิตปุญฺญสญฺจโย
ชินํ ปติกฺขํ ปริวสิ รกฺขิตินฺทฺริโย
สุตฺวาน โฆสํ ชินวรจกฺกวตฺตเน
คนฺตฺวาน ทิสฺวา อิสินิสภํ ปสนฺโน
โมเนยฺยเสฏฺฐํ มุนิวรํ อปุจฺฉิ
สมาคเต อสิตวฺหยสฺส สาสเนติ.

วตฺถุคถา นิฏฺฐิตา.

อญฺญาตเมตํ วจนํ อสิตสฺส ยถาตถํ,
ตํ ตํ โคตม ปุจฺฉามิ สพฺพธมฺมาน ปารคุํ.
อนาคาริยุเปตสฺส ภิกฺขาจริยํ ชิคีสโต
มุนี ปพฺรูหิ เม ปุฏฺโฐ โมเนยฺยํ อุตฺตมํ ปทํ.

โมเนยฺยนฺเต อุปญฺญิสฺสนฺติ (ภควา)
ทุกฺกรํ ทุรภิสมฺภวํ
หนฺท เต นํ ปวกฺขามิ
สนฺถมฺภสฺสุ ทฬฺโห ภว.

สมานภาวํ กุพฺเพถ คาเม อกฺกุฏฺฐวนฺทิตํ
มโนปโทสํ รกฺเขยฺย, สนฺโต อนุณฺณโต จเร.
อุจฺจาวจา นิจฺฉรนฺติ ทาเย อคฺคิสิขูปมา
นาริโย มุนึ ปโลเภนฺติ ตา สุ ตํ มา ปโลภยุํ.
วิรโต เมถุนา ธมฺมา หิตฺวา กาเม วราวเร
อวิรุทฺโธ อสารตฺโต ปาเณสุ ตสถาวเร.
ยถา อหํ ตถา เอเต ยถา เอเต ตถา อหํ,
อตฺตานํ อุปมํ กตฺวา น หเนยฺย น ฆาตเย.
หิตฺวา อิจฺฉญฺจ โลภญฺจ ยตฺถ สตฺโต ปุถุชฺชโน
จกฺขุมา ปฏิปชฺเชยฺย, ตาเรยฺย นรกํ อิมํ.
โอโนทโร มิตาหาโร อปฺปิจฺฉสฺส อโลลุโป,
สทา อิจฺฉาย นิจฺฉาโต อนิจฺโฉ โหติ นิพฺพุโต.
สปิณฺฑจารํ จริตฺวา วนนฺตมภิหารเย,
อุปฏฺฐิโต รุกฺขมูลสฺมึ อาสนูปคโต มุนิ.
ส ฌานปสุโต ธีโร วนนฺเต รมิโต สิยา,
ฌาเยถ รุกฺขมูลสฺมึ อตฺตานมภิโตสยํ.
ตโต รตฺยา วิวสเน คามนฺตมภิหารเย,
อวฺหานํ นาภินนฺเทยฺย อภิหารญฺจ คามโต.
น มุนี คามมาคมฺม กุเลสุ สหสา จเร,
ฆาเสสนํ ฉินฺนกโถ น วาจํ ปยุตฺตํ ภเณ.

อลตฺถํ ยทิทํ สาธุ นาลตฺถํ กุสลามิติ,
อุภเยเนว โส ตาทิ รุกฺขํว อุปาติวตฺตติ.
สพฺพตฺถปาณิ จรนฺโต อมูโค มูคสมฺมโต,
อปฺปํ ทานํ น หีเฬยฺย, ทาตารํ นาวชานิยา,
อุจฺจาวจา หิ ปฏิปทา สมเณน ปกาสิตา.
น ปารํ ทิคุณํ ยนฺติ น ยิทํ เอกคุณมุตํ
ยสฺส จ วิสตา นตฺถิ ฉินฺนโสตสฺส ภิกฺขุโน.
กิจฺจากิจฺจปฺปหีนสฺส ปริฬาโห น วิชฺชติ,

โมเนยฺยนฺเต อุปญฺญิสฺสนฺติ (ภควา)
ขุรธารูปโม ภเว
ชิวฺหาย ตาลุํ อาหจฺจ
อุทเร สญฺญโต สิยา.

อลีนจิตฺโต จ สิยา, น จาปิ พหุ จินฺตเย,
นิรามคนฺโธ อสิโต พฺรหฺมจริยปรายโน.
เอกาสนสฺส สิกฺเขถ สมโณปาสนสฺส จ;
เอกตฺตํ โมนมกฺขาตํ เอโก เว อภิรมิสฺสสิ.

(อถ ภาสิหิ ทส ทิสา)

สุตฺวา ธีรานํ นิคฺโฆสํ ฌายีนํ กามจาคินํ,
ตโต หิริญฺจ สทฺธญฺจ ภิยฺโย กุพฺเพถ มามโก.
ตํ นทีหิ วิชานาถ โสพฺเภสุ ปทเรสุ จ
สณฺตา ยนฺติ กุสุพฺภา ตุณฺหี ยนฺติ มโหทธิ.
ยทูนกํ ตํ สณติ ยํ ปูรํ สนฺตเมว ตํ
อฑฺฒกุมฺภูปโม พาโล รหโท ปูโรว ปณฺฑิโต.

ยํ สมโณ พหุ ภาสติ อุเปตํ อตฺถสญฺหิตํ,
ชานํ โส ธมฺมํ เทเสติ, ชานํ โส พหุ ภาสติ,
โย จ ชานํ สํยตตฺโต ชานํ น พหุ ภาสติ,
ส มุนิ โมนมรหติ ส มุนิ โมนมชฺฌคาติ.

นาลกสุตฺตํ เอกาทสมํ.

สุตฺตนิปาเต ทฺวยตานุปสฺสนาสุตฺตํ.

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปุณฺณาย ปุณฺณมาย รตฺติยา ภิกฺขุสํฆปริวุโต อพฺโภกาเส นิสินฺโน โหติ. อถโข ภควา ตุณฺหีภูตํ ตุณฺหีภูตํ ภิกฺขุสํฆํ อนุวิโลเกตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เย เต ภิกฺขเว กุสลา ธมฺมา อริยา นิยฺยานิกา สมฺโพธิคามิโน, เตสํ โว ภิกฺขเว กุสลานํ ธมฺมานํ อริยานํ นิยฺยานิกานํ สมฺโพธิคามีนํ กา อุปนิสา สวนายาติ อิติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺฉิตาโร อสฺสุ, เต เอวมสฺสุ วจนียา "ยาวเทว ทฺวยตานํ ธมฺมานํ ยถาภูตํ ญาณายาติ. กิญฺจ ทฺวยตํ วเทถ? อิทํ ทุกฺขํ, อยํ ทุกฺขสมุทโยติ อยเมกานุปสฺสนา; อยํ ทุกฺขนิโรโธ, อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมา ทฺวยตานุปสฺสิโน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ: ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"เย ทุกฺขํ นปฺปชานนฺติ อโถ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ,

ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ อเสสํ อุปรุชฺฌติ.
ตญฺจ มคฺคํ น ชานนฺติ ทุกฺขูปสมคามินํ,
เจโตวิมุตฺติหีนา เต อโถ ปญฺญาวิมุตฺติยา,
อภพฺพา เต อนฺตกิริยาย เต เว ชาติชรูปคา.
เย จ ทุกฺขํ ปชานนฺติ อโถ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ,
ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ อเสสํ อุปรุชฺฌติ.
ตญฺจ มคฺคํ ปชานนฺติ ทุกฺขูปสมคามินํ,
เจโตวิมุตฺติสมฺปนฺนา อโถ ปญฺญาวิมุตฺติยา
ภพฺพา เต อนฺตกิริยาย น เต ชาติชรูปคาติ.

"สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน สมฺมาทฺวยตานุปสฺสนาติ อิติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺฉิตาโร อสฺสุ, สิยาติสฺสุ วจนียา. กถญฺจ สิยา ? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อุปธิปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; อุปธีนํ เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"อุปธินิทานา ปภวนฺติ ทุกฺขา
เยเกจิ โลกสฺมึ อเนกรูปา,
โย เว อวิทฺวา อุปธึ กโรติ,
ปุนปฺปุนํ ทุกฺขมุเปติ มนฺโท.
ตสฺมา ปชานํ อุปธึ น กยิรา
ทุกฺขสฺส ชาติปฺปภวานุปสฺสีติ.

"สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน สมฺมาทฺวยตานุปสฺสนาติ อิติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺฉิตาโร อสฺสุ, สิยาติสฺสุ วจนียา. กถญฺจ สิยา ? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อวิชฺชาปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา;

อวิชฺชาย เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ชาติมรณสํสารํ เย วชนฺติ ปุนปฺปุนํ
อิตฺถภาวญฺญถาภาวํ อวิชฺชาเยว สา คติ.
อวิชฺชา หายํ มหาโมโห ยทิทํ สํสิตํ จิรํ
วิชฺชาคตาเยว สตฺตา น เต คจฺฉนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา ? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ สงฺขารปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; สงฺขารานํ เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ สงฺขารปจฺจยา,
สงฺขารานํ นิโรเธน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว,
เอตมาทีนวํ ญตฺวา ทุกฺขํ สงฺขารปจฺจยา
สพฺพํ สงฺขารสมถา สญฺญานํ อุปโรธนา
เอวํ ทุกฺขกฺขโย โหติ เอตํ ญตฺวา ยถาตถํ.
สมฺมทฺทสา เวทคุโน สมฺมทญฺญาย ปณฺฑิตา,
อภิภุยฺย มารสํโยคํ น คจฺฉนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา ? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ วิญฺญาณปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา, วิญฺญาณสฺส เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ วิญฺญาณปจฺจยา,
วิญฺญาณสฺส นิโรเธน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว.

เอตมาทีนวํ ญตฺวา ทุกฺขํ วิญฺญาณปจฺจยา
วิญฺญาณูปสมา ภิกฺขุ นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา ? ยํกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ ผสฺสปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; ผสฺสสฺส เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"เตสํ ผสฺสปเรตานํ ภวโสตานุสารินํ
กุมฺมคฺคํ ปฏิปนฺนานํ อารา สํโยชนกฺขโย.
เย จ ผสฺสํ ปริญฺญาย ปญฺญาย อุปสเม รตา,
เตปิ ผสฺสาภิสมยา นิจฺฉาตา ปรินิพฺพุตาติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา ? ยํกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ เวทนาปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; เวทนานํ เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"สุขํ วา ยทิ วา ทุกฺขํ อทุกฺขมสุขํ สห,
อชฺฌตฺตญฺจ พหิทฺธา จ ยํกิญฺจิ อตฺถิ เวทิตํ
เอตํ ทุกฺขนฺติ ญตฺวาน โมสธมฺมํ ปโลกินํ
ผุสฺส ผุสฺส วยํ ปสฺสํ เอวํ ตตฺถ วิชานติ.
เวทนานํ ขยาเยว นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา ? ยํกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ ตณฺหาปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; ตณฺหาย เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ตณฺหาทุติโย ปุริโส ทีฆมทฺธาน สํสรํ

ฉิตฺถภาวญฺญถาภาวํ สํสารํ นาติวตฺตติ.
เอตมาทีนวํ ญตฺวา ตณฺหา ทุกฺขสฺส สมฺภวํ
วีตตโณฺห อนาทาโน สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเชติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อุปาทานปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; อุปาทานสฺส เตฺววอเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภูโต ทุกฺขํ นิคจฺฉติ,
ชาตสฺส มรณํ โหติ, เอโส ทุกฺขสฺส สมฺภโว.
ตสฺมา อุปาทานกฺขยา สมฺมทญฺญาย ปณฺฑิตา
ชาติขยํ อภิญฺญาย น คจฺฉนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อารมฺภปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; อารมฺภานํ เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อารมฺภปจฺจยา,
อารมฺภานํ นิโรเธน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว.
เอตมาทีนวํ ญตฺวา ทุกฺขํ อารมฺภปจฺจยา
สพฺพารมฺภํ ปฏินิสฺสชฺช อนารมฺเภ วิมุตฺติโน
อุจฺฉินฺนภวตณฺหสฺส สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน
วิกฺขีโณ ชาติสํสาโร นตฺถิ ตสฺส ปุนพฺภโวติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อาหารปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; อาหารานํ เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา.

เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อาหารปจฺจยา,
อาหารานํ นิโรเธน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว.
เอตมาทีนวํ ญตฺวา ทุกฺขํ อาหารปจฺจยา
สพฺพาหาเร ปริญฺญาย สพฺพาหารมนิสฺสิโต
อาโรคฺยํ สมฺมทญฺญาย อาสวานํ ปริกฺขยา
สงฺขาย เสวี ธมฺมฏฺโฐ สงฺขฺยํ โนเปติ เวทคู"ติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา? ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อิญฺชิตปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา; อิญฺชิตานํ เตฺวว อเสสวิราคนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพํ อิญฺชิตปจฺจยา,
อิญฺชิตานํ นิโรเธน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว.
เอตมาทีนวํ ญตฺวา ทุกฺขํ อิญฺชิตปจฺจยา
ตสฺมา หิ เอชํ โวสฺสชฺช สงฺขาเร อุปรุนฺธิย
อเนโช อนุปาทาโน สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเช"ติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา? นิสฺสิตสฺส จลิตํ โหตีติ อยเมกานุปสฺสนา; อนิสฺสิโต น จลตีติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"อนิสฺสิโต น จลติ, นิสฺสิโต จ อุปาทิยํ,
อิตฺถภาวญฺญถาภาวํ สํสารํ นาติวตฺตติ.
เอตมาทีนวํ ญตฺวา นิสฺสเยสุ มหพฺภยํ
อนิสฺสิโต อนุปาทาโน สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเช"ติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา? รูเปหิ ภิกฺขเว อรูปา สนฺตตราติ อยเมกานุปสฺสนา; อรูเปหิ นิโรโธ สนฺตตโรติ อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"เย จ รูปูปคา สตฺตา เย จ อรูปฏฺฐายิโน
นิโรธํ อปฺปชานนฺตา อาคนฺตาโร เต ปุนพฺภวํ.
เย จ รูเป ปริญฺญาย อรูเปสุ สุสณฺฐิตา
นิโรเธเยว มุจฺจนฺติ เต ชนา มจฺจุหายิโนติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริยาเยน. ฯเปฯ กถญฺจ สิยา? ยํ ภิกฺขเว สเทวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพฺรหฺมกสฺส สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย "อิทํ สจฺจนฺติ อุปนิชฺฌายิตํ, ตทมริยานํ "เอตํ มุสาติ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐํ, อยเมกานุปสฺสนา; ยํ ภิกฺขเว สเทวกสฺส. ฯเปฯ สเทวมนุสฺสาย "อิทํ มุสาติ อุปนิชฺฌายิตํ, ตทมริยานํ "เอตํ สจฺจนฺติ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐํ. อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสิโน. ฯเปฯ อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"อนตฺตนิ อตฺตมานึ ปสฺส โลกํ สเทวกํ
นิวิฏฺฐํ นามรูปสฺมึ "อิทํ สจฺจนฺติ มญฺญติ.
เยน เยน หิ มญฺญนฺติ ตโต ตํ โหติ อญฺญถา,
ตญฺหิ ตสฺส มุสา โหติ โมสธมฺมญฺหิ อิตฺตรํ
อโมสธมฺมํ นิพฺพานํ ตทริยา สจฺจโต วิทู
เต เว สจฺจาภิสมยา นิจฺฉาตา ปรินิพฺพุตาติ.

สิยา อญฺเญนปิ ปริเยน สมฺมาทฺวยตานุปสฺสนาติ อิติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺฉิตาโร อสฺสุ, สิยาติสฺสุ วจนียา. กถญฺจ สิยา? ยํ

ภิกฺขเว สเทวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพฺรหฺมกสฺส สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย "อิทํ สุขนฺติ อุปนิชฺฌายิตํ, ตทมริยานํ "เอตํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐํ, อยเมกานุปสฺสนา; ยํ ภิกฺขเว สเทวกสฺส โลกสฺส. ฯเปฯ สเทวมนุสฺสาย "อิทํ ทุกฺขนฺติ อุปนิชฺฌายิตํ, ตทมริยานํ "เอตํ สุขนฺติ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐํ, อยํ ทุติยานุปสฺสนา. เอวํ สมฺมา ทฺวยตานุปสฺสิโน โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ: ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"รูปา สทฺทา คนฺธา รสา ผสฺสา ธมฺมา จ เกวลา
อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา จ ยาวตตฺถีติ วุจฺจติ.
สเทวกสฺส โลกสฺส เอเต โว สุขสมฺมตา
ยตฺถ เจเต นิรุชฺฌนฺติ ตํ เนสํ ทุกฺขสมฺมตํ.
สุขนฺติ ทิฏฺฐมริเยหิ สกฺกายสฺสุปโรธนํ
ปจฺจนีกมิทํ โหติ สพฺพโลเกน ปสฺสตํ.
ยํ ปเร สุขโต อาหุ, ตทริยา อาหุ ทุกฺขโต,
ยํ ปเร ทุกฺขโต อาหุ, ตทริยา สุขโต วิทู.
ปสฺส ธมฺมํ ทุราชานํ สมฺปมูเฬฺหตฺถ อวิทฺทสู
นิวุตานํ ตโม โหติ อนฺธกาโร อปสฺสตํ
สตญฺจ วิวฏํ โหติ อาโลโก ปสฺสตามิว
สนฺติเก น วิชานนฺติ มคา ธมฺมสฺส โกวิทา
ภวราคปเรเตหิ ภวโสตานุสาริหิ
มารเธยฺยานุปนฺเนหิ นายํ ธมฺโม สุสมฺพุโธ

โก นุ อญฺญตฺร อริเยหิ ปทํ สมฺพุทฺธมรหติ.
ยํ ปทํ สมฺมทญฺญาย ปรินิพฺพนฺติ อนาสวาติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ. อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน สฏฺฐิมตฺตานํ ภิกฺขูนํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสูติ.

ทฺวยตานุปสฺสนาสุตฺตํ ทฺวาทสมํ.

ตตฺรุทานํ.

สจฺจํ อุปธิ อวิชฺชา จ, สงฺขารวิญฺญาณปญฺจมํ,
ผสฺสเวทนิยา ตณฺหา อุปาทานารมฺภอาหรา
อิญฺชิตํ ผนฺทิตํ รูปี สจฺจํ ทุกฺเขน โสฬสาติ.

มหาวคฺโค ตติโย.

ตสฺสุทานํ.

ปพฺพชฺชา จ ปธานา จ สุภา จ สุนฺทรี ตถา
มาฆสุตฺตสภิโย จ เสโล สลฺลํ ปวุจฺจติ.
วาเสฏฺโฐ จาปิ โกกาลิ นาลโก ทฺวยตานุปสฺสนํ
ทฺวาทเสตานิ สุตฺตานิ มหาวคฺโคติ วุจฺจติ.

สุตฺตนิปาเต กามสุตฺตํ.

กามํ กามยมานสฺส ตสฺส เจ ตํ สมิชฺฌติ,
อทฺธา ปีติมโน โหติ ลทฺธา มจฺโจ ยทิจฺฉติ.
ตสฺส เจ กามยานสฺส ฉนฺทชาตสฺส ชนฺตุโน
เต กามา ปริหายนฺติ, สลฺลวิทฺโธว รุปฺปติ.
โย กาเม ปริวชฺเชติ, สปฺปสฺเสว ปทา สิโร,

โสมํ วิสตฺติกํ โลเก สโต สมติวตฺตติ.
เขตฺตํ วตฺถุํ หิรญฺญญฺจ ควาสฺสํ ทาสโปริสํ
ถิโย พนฺธู ปุถู กาเม โย นโร อนุคิชฺฌติ.
อพลา นํ พลียนฺติ, มทฺทนฺเต นํ ปริสฺสยา,
ตโต นํ ทุกฺขมนฺเวติ, นาวํ ภินฺนมิโวทกํ.
ตสฺมา ชนฺตุ สทา สโต กามานิ ปริวชฺชเย,
เต ปหาย ตเร โอฆํ นาวํ สิตฺวาว ปารคูติ.

กามสุตฺตํ ปฐมํ.

สุตฺตนิปาเต คุหฏฺฐกสุตฺตํ.

สตฺโต คุหายํ พหุนาภิฉนฺโน
ติฏฺฐํ นโร โมหนสฺมึ ปคาฬฺโห
ทูเร วิเวกา หิ ตถาวิโธ โส,
กามา หิ โลเก น หิ สุปฺปหายา.
อิจฺฉานิทานา ภวสาตพนฺธา
เต ทุปฺปมุญฺจา น หิ อญฺญโมกฺขา
ปจฺฉา ปุเร วาปิ อเปกฺขมานา
อิเมว กาเม ปุริเมว ชปฺปํ.
กาเมสุ คิทฺธา ปสุตา ปมูฬฺหา
อวทานิยา เต วิสเม นิวิฏฺฐา
ทุกฺขูปนีตา ปริเทวยนฺติ
กึสู ภวิสฺสาม อิโต จุตาเส.
ตสฺมา หิ สิกฺเขถ อิเธว ชนฺตุ
ยํกิญฺจิ ชญฺญา วิสมนฺติ โลเก

น ตสฺส เหตุ วิสมํ จเรยฺย
อปฺปญฺหิ ตํ ชีวิตมาหุ ธีรา.
ปสฺสามิ โลเก ปริผนฺทมานํ
ปชํ อิมํ ตณฺหคตํ ภเวสุ
หีนา นรา มจฺจุมุเข ลปนฺติ
อวีตตณฺหาเส ภวาภเวสุ.
มมายิเต ปสฺสถ ผนฺทมาเน
มจฺเฉว อปฺโปทเก ขีณโสเต
เอตมฺปิ ทิสฺวา อมโม จเรยฺย
ภเวสุ อาสตฺติมกุพฺพมาโน.
อุโภสุ อนฺเตสุ วิเนยฺย ฉนฺทํ
ผสฺสํ ปริญฺญาย อนานุคิทฺโธ,
ยทตฺตครหี ตทกุพฺพมาโน
น ลิมฺปตี ทิฏฺฐสุเตสุ ธีโร.
สญฺญํ ปริญฺญา วิตเรยฺย โอฆํ
ปริคฺคเหสุ มุนิ โนปลิตฺโต,
อพฺพุฬฺหสลฺโล จรมปฺปมตฺโต
นาสึสติ โลกมิมํ ปรญฺจาติ.

คุหฏฺฐกสุตฺตํ ทุติยํ.

สุตฺตนิปาเต ทุฏฺฐฏฺฐกสุตฺตํ.

วทนฺติ เว ทุฏฺฐมนาปิ เอเก
เอโตปิ เว สจฺจมนา วทนฺติ,
วาทญฺจ ชาตํ มุนิ โน อุเปติ

ตสฺมา มุนี นตฺถิ ขิโล กุหิญฺจิ.
สกญฺหิ ทิฏฺฐึ กถมจฺจเยยฺย
ฉนฺทานุนีโต รุจิยา นิวิฏฺโฐ,
สยํ สมตฺตานิ ปกุพฺพมาโน
ยถา หิ ชาเนยฺย ตถา วเทยฺย.
โย อตฺตโน สีลวตานิ ชนฺตุ
อนานุปุฏฺโฐ จ ปเรส ปาวา,
อนริยธมฺมํ กุสลา ตมาหุ
โย อาตุมานํ สยเมว ปาวา.
สนฺโต จ ภิกฺขุ อภินิพฺพุตตฺโต
อิติหนฺติ สีเลสุ อกตฺถมาโน
ตมริยธมฺมํ กุสลา วทนฺติ
ยสฺสุสฺสทา นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเก.
ปกปฺปิตา สงฺขตา ยสฺส ธมฺมา
ปุรกฺขตา สนฺติ อวีวทาตา
ยทตฺตนิ ปสฺสติ อานิสํสํ
ตนฺนิสฺสิโต กุปฺปปฏิจฺจ สนฺตึ
ทิฏฺฐีนิเวสา น หิ สฺวาติวตฺตา
ธมฺเมสุ นิจฺเฉยฺย สมุคฺคหีตํ
ตสฺมา นโร เตสุ นิเวสเนสุ
นิรสฺสตี อาทิยตีจฺจ ธมฺมํ
โธนสฺส หิ นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเก
ปกปฺปิตา ทิฏฺฐิ ภวาภเวสุ,
มายญฺจ มานญฺจ ปหาย โธโน

ส เกน คัจ์เฉย์ย, อนูปโย โส.
อุปโย หิ ธัม์เมสุ อุเปติ วาทํ
อนูปยํ เกน กถํ วเทย์ย,
อัต์ตํ นิรัต์ตํ น หิ ตัส์ส อัต์ถิ
อโธสิ โส ทิฏ์ฐิมิเธว สัพ์พัน์ติ.

ทุฏ์ฐัฏ์ฐกสุต์ตํ ตติยํ.

สุต์ตนิปาเต สุท์ธัฏ์ฐกสุต์ตํ.

ปัส์สามิ สุท์ธํ ปรมํ อโรคํ
ทิฏ์เฐน สํสุท์ธิ นรัส์ส โหติ,
เอวาภิชานํ ปรมัน์ติ ญัต์วา
สุท์ธานุปัส์สีติ ปัจ์เจติ ญาณํ.
ทิฏ์เฐน เจ สุท์ธิ นรัส์ส โหติ,
ญาเณน วา โส ปชหาติ ทุก์ขํ,
อัญ์เญน โส สุช์ฌติ โสปธีโก
ทิฏ์ฐี หิ นํ ปาว ตถา วทานํ
น พ์ราห์มโณ อัญ์ญโต สุท์ธิมาห
ทิฏ์เฐ สุเต สีลวเต มุเต วา
ปุญ์เญ จ ปาเป จ อนูปลิต์โต
อัต์ตัญ์ชโห น อิธ ปกุพ์พมาโน
ปุริมํ ปหาย อปรํ สิตาเส
เอชานุคา เต น ตรัน์ติ สังคํ
เต อุค์คหายัน์ติ นิรัส์สชัน์ติ
กปีว สาขํ ปมุขํ คหาย

สยํ สมาทาย วตานิ ชนฺตุ
อุจฺจาวจํ คจฺฉติ สญฺญสตฺโต
วิทฺวา จ เวเทหิ สเมจฺจ ธมฺมํ
น อุจฺจาวจํ คจฺฉติ ภูริปญฺโญ.
ส สพฺพธมฺเมสุ วิเสนิภูโต
ยํ กิญฺจิ ทิฏฺฐํว สุตํ มุตํ วา,
ตเมว ทสฺสึ วิวฏํ จรนฺตํ
เกนีธ โลกสฺมึ วิกปฺปเยยฺย.
น กปฺปยนฺติ น ปุรกฺขโรนฺติ
อจฺจนฺตสุทฺธีติ น เต วทนฺติ,
อาทานคนฺถํ คธิตํ วิสชฺช
อาสํ น กุพฺพนฺติ กุหิญฺจิ โลเก.
สีมาติโค พฺราหฺมโณ ตสฺส นตฺถิ
ญตฺวาว ทิสฺวาว สมุคฺคหิตํ,
น ราคราคี น วิราครตฺโต,
ตสฺสีธ นตฺถี ปรมุคฺคหีตนฺติ.

สุทฺธฏฺฐกสุตฺตํ จตุตฺถํ.

สุตฺตนิปาเต ปรมฏฺฐกสุตฺตํ.

ปรมนฺติ ทิฏฺฐีสุ ปริพฺพสาโน
ยทุตฺตริ กุรุเต ชนฺตุ โลเก
หีนาติ อญฺเญ ตโต สพฺพมาห,
ตสฺมา วิวาทานิ อวีติวตฺโต
ยทตฺตนี ปสฺสติ อานิสํสํ

ทิฏฺเฐ สุเต สีลวเต มุเต วา
ตเทว โส ตตฺถ สมุคฺคหาย
นิหีนโต ปสฺสติ สพฺพมญฺญํ.
ตํ วาปิ คนฺถํ กุสลา วทนฺติ
ยํ นิสฺสิโต ปสฺสติ หีนมญฺญํ
ตสฺมา หิ ทิฏฺฐํว สุตํ มุตํ วา
สีลพฺพตํ ภิกฺขุ น นิสฺสเยยฺย.
ทิฏฺฐิมฺปิ โลกสฺมึ น กปฺปเยยฺย
ญาเณน วา สีลวเตน วาปิ,
สโมติ อตฺตานมนูปเนยฺย
หีโน น มญฺเญถ วิเสสิ วาปิ.
อตฺตํ ปหาย อนุปาทิยาโน
ญาเณปิ โส นิสฺสยํ โน กโรติ,
ส เว วิยตฺเตสุ น วคฺคสารี
ทิฏฺฐิมฺปิ โส น ปจฺเจติ กิญฺจิ
ยสฺสูภยนฺเต ปณิธีธ นตฺถิ
ภวาภวาย อิธ วา หุรํ วา
นิเวสนา ยสฺส น สนฺติ เกจิ
ธมฺเมสุ นิจฺเฉยฺย สมุคฺคหีตํ.
ตสฺสีธ ทิฏฺเฐว สุเต มุเต วา
ปกปฺปิตา นตฺถิ อณูปิ สญฺญา,
ตํ พฺราหฺมณํ ทิฏฺฐิมนาทิยานํ
เกนีธ โลกสฺมึ วิกปฺปเยยฺย.
น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺติ

ธมฺมาปิ เตสํ น ปฏิจฺฉิตาเส,
น พฺราหฺมโณ สีลวเตน เนยฺโย
ปารงฺคโต น ปจฺเจติ ตาทีติ.

ปรมฏฺฐกสุตฺตํ ปญฺจมํ.

สุตฺตนิปาเต ชราสุตฺตํ.

อปฺปํ วต ชีวิตํ อิทํ โอรํ วสฺสสตาปิ มิยฺยติ,
สเจปิ อติจฺจ ชีวติ, อถโข โส ชรสาปิ มิยฺยติ.

โสจนฺติ ชนา มมายิเต,
น หิ สนฺติ นิจฺจา ปริคฺคหา,
วินาภาวสนฺตเมวิทํ
อิติ ทิสฺวา นาคารมาวเส.

มรเณนปิ ตํ ปหียติ
ยํ ปุริโส "มมยิทนฺติ มญฺญติ,
เอตมฺปิ วิทิตฺวา ปณฺฑิโต
น มมตฺตาย นเมถ มามโก.

สุปิเนน ยถาปิ สงฺคตํ
ปฏิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสติ
เอวมฺปิ ปิยายิตํ ชนํ
เปตํ กาลกตํ น ปสฺสติ.

ทิฏฺฐาปิ สุตาปิ เต ชนา
เยสํ นามมิทํ ปวุจฺจติ,
นามเมวาวสิสฺสติ
อกฺเขยฺยํ เปตสฺส ชนฺตุโน.

โสกปริเทวมจฺฉรํ
น ชหนฺติ คิทฺธา มมายิเต,
ตสฺมา มุนโย ปริคฺคหํ หิตฺวา
อจรึสุ เขมทสฺสิโน.
ปฏิลีนจรสฺส ภิกฺขุโน
ภชมานสฺส วิวิตฺตมาสนํ,
สามคฺคิยมาหุ ตสฺส ตํ
โย อตฺตานํ ภวเน น ทสฺสเย.
สพฺพตฺถ มุนี อนิสฺสิโต
น ปิยํ กุพฺพติ โนปิ อปฺปิยํ,
ตสฺมึ ปริเทวมจฺฉรํ
ปณฺเณ วาริ ยถา น ลิมฺปติ.
อุทพินฺทุ ยถาปิ โปกฺขเร
ปทุเม วาริ ยถา น ลิมฺปติ
เอวํ มุนี โนปลิมฺปติ
ยทิทํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุเตสุ วา
โธโน น หิ เตน มญฺญติ
ยทิทํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุเตสุ วา,
นาญฺเญน วิสุทฺธิมิจฺฉติ,
น หิ โส รชฺชติ โน วิรชฺชติ.
ชราสุตฺตํ ฉฏฺฐมํ.

สุตฺตนิปาเต ติสฺสเมตฺเตยฺยสุตฺตํ.[1]

เมถุนมนุยุตฺตสฺส (อิจฺจายสฺมา ติสฺสเมตฺเตยฺโย)
วิฆาตํ พฺรูหิ มาริส,
สุตฺวาน ตว สาสนํ
วิเวเก สิกฺขิสฺสามเส.

เมถุนมนุยุตฺตสฺส (เมตฺเตยฺยาติ ภควา)
มุสฺสเต วาปิ สาสนํ,
มิจฺฉา จ ปฏิปชฺชติ,
เอตํ ตสฺมึ อนาริยํ.

เอโก ปุพฺเพ จริตฺวาน เมถุนํ โย นิเสวติ,
ยานํ ภนฺตํว ตํ โลเก หีนมาหุ ปุถุชฺชนํ.
ยโส กิตฺติ จ ยา ปุพฺเพ หายเต วาปิ ตสฺส สา,
เอตมฺปิ ทิสฺวา สิกฺเขถ เมถุนํ วิปฺปหาตเว.
สงฺกปฺเปหิ ปเรโต โส กปโณ วิย ฌายติ,
สุตฺวา ปเรสํ นิคฺโฆสํ มงฺกุ โหติ ตถาวิโธ.
อถ สตฺถานิ กุรุเต ปรวาเทหิ โจทิโต,
เอส ขฺวสฺส มหาเคโธ โมสวชฺชํ ปคาหติ.
ปณฺฑิโตติ สมญฺญาโต เอกจริยํ อธิฏฺฐิโต,
อถาปิ เมถุเน ยุตฺโต มนฺโทว ปริกิสฺสติ.
เอตมาทีนวํ ญตฺวา มุนิ ปุพฺพาปเร อิธ,
เอกจริยํ ทฬฺหํ กยิรา น นิเสเวถ เมถุนํ.
วิเวกญฺเญว สิกฺเขถ เอตทริยานมุตฺตมํ,

---

[1] ยุ. โย.

เตน เสฏ์โฐ น มัญ์เญถ ส เว นิพ์พานสัน์ติเก.
ริต์ตัส์ส มุนิโน จรโต กาเมสุ อนเปก์ขิโน
โอฆติณ์ณัส์ส ปิหยัน์ติ กาเมสุ คธิตา ปชาติ.

ติส์สเมต์เตย์ยสุต์ตํ สัต์ตมํ.

สุต์ตนิปาเต ปสูรสุต์ตํ.

อิเธว สุท์ธึ อิติ วาทยน์ติ
นาญ์เญสุ ธัม์เมสุ วิสุท์ธิมาหุ,
ยํ นิส์สิตา ตัต์ถ สุภํวทานา
ปจ์เจกสัจ์เจสุ ปุถู นิวิฏ์ฐา.
เต วาทกามา ปริสํ วิคัย์ห
พาลํ ทหัน์ติ มิถุ อัญ์ญมัญ์ญํ,
วทัน์ติ เต อัญ์ญสิตา กโถช์ชํ
ปสํสกามา กุสลา วทานา.
ยุต์โต กถายํ ปริสาย มัช์เฌ
ปสํสมิจ์ฉํ วินิฆาติ โหติ,
อปาหตัส์มึ ปน มํกุ โหติ
นิน์ทาย โส กุป์ปติ รัน์ธเมสี.
ยมัส์ส วาทํ ปริหีนมาหุ
อปาหตํ ปัญ์หวิมํสกาเส,
ปริเทวติ โสจติ หีนวาโท
อุปัจ์จคา มัน์ติ อนุต์ถุนาติ.
เอเต วิวาทา สมเณสุ ชาตา
เอเตสุ อุค์ฆาติ นิค์ฆาติ โหติ,

เอตมฺปิ ทิสฺวา วิรเม กโถชฺชํ
น หญฺญทตฺถตฺถิ ปสํสลาภา.
ปสํสิโต วา ปน ตตฺถ โหติ
อกฺขาย วาทํ ปริสาย มชฺเฌ,
โส หสฺสตี อุณฺณมตีจฺจ เตน
ปปฺปุยฺย ตํ อตฺถ ยถา มโน อหุ
ยา อุณฺณตี สาสฺส วิฆาตภูมิ
มานาติมานํ วทเต ปเนโส,
เอตมฺปิ ทิสฺวา วิรเม กโถชฺชํ
น เตน สุทฺธึ กุสลา วทนฺติ.
สูโร ยถา ราชขทาย ปุฏฺโฐ
อภิคชฺชเมติ ปฏิสูรมิจฺฉํ
เยเนว โส เตน ปเลหิ สูร
ปุพฺเพว นตฺถี ยทิทํ ยุธาย.
เย ทิฏฺฐิมุคฺคยฺห วิวาทยนฺติ
อิทเมว สจฺจนฺติ จ วาทยนฺติ
เต ตฺวํ วทสฺสุ น หิ เตธ อตฺถิ
วาทมฺหิ ชาเต ปฏิเสนิกตฺตา.
วิเสนิกตฺวา ปน เย จรนฺติ
ทิฏฺฐีหิ ทิฏฺฐึ อวิรุชฺฌมานา
เตสุ ตฺวํ กึ ลเภโถ ปสูร
เยสีธ นตฺถี ปรมุคฺคหีตํ
อถ ตฺวํ ปวิตกฺกมาคมา
มนสา ทิฏฺฐิคตานิ จินฺตยนฺโต,

โธเนน ยุคํ สมาคมา,
น หิ ตฺวํ สกฺขสิ สมฺปยาตเวติ.

ปสูรสุตฺตํ อฏฺฐมํ.

สุตฺตนิปาเต มาคนฺทิยสุตฺตํ.

ทิสฺวาน ตณฺหํ อรติญฺจ ราคํ
นาโหสิ ฉนฺโท อปิ เมถุนสฺมึ,
กิเมวิทํ มุตฺตกรีสปุณฺณํ
ปาทาปิ นํ สมฺผุสิตุํ น อิจฺเฉ.
เอตาทิสญฺเจ รตนํ น อิจฺฉสิ,
นารึ นรินฺเทหิ พหูหิ ปตฺถิตํ
ทิฏฺฐิคตํ สีลวตํ นุ ชีวิตํ
ภวูปปตฺติญฺจ วเทสิ กีทิสํ.
อิทํ วทามีติ น ตสฺส โหติ (มาคนฺทิยาติ ภควา)
ธมฺเมสุ นิจฺเฉยฺย สมุคฺคหีตํ,
ปสฺสญฺจ ทิฏฺฐีสุ อนุคฺคหาย
อชฺฌตฺตสนฺตึ ปจินํ อทฺทสํ.
วินิจฺฉยา ยานิ ปกปฺปิตานิ (อิติ มาคนฺทิโย)
เต เว มุนี พฺรูสิ อนุคฺคหาย
อชฺฌตฺตสนฺตีติ ยเมตมตฺถํ
กถํ นุ ธีเรหิ ปเวทิตนฺตํ
น ทิฏฺฐิยา น สุติยา น ญาเณน (มาคนฺทิยาติ ภควา)
สีลพฺพเตนาปิ น สุทฺธิมาห.
อทิฏฺฐิยา อสฺสุติยา อญาณา

อสีลตา อพฺพตา โนปิ เตน
เอเต จ นิสฺสชฺช อนุคฺคหาย
สนฺโต อนิสฺสาย ภวํ น ชปฺเป.

โน เจ กิร ทิฏฺฐิยา น สุติยา น ญาเณน (อิติ มาคนฺทิโย,)
สีลพฺพเตนาปิ น สุทฺธิมาห
อทิฏฺฐิยา อสฺสุติยา อญาณา
อสีลตา อพฺพตา โนปิ เตน
มญฺญามหํ โมหเมว ธมฺมํ
ทิฏฺฐิยา จ เอเก ปจฺเจนฺติ สุทฺธึ.

ทิฏฺฐิญฺจ นิสฺสาย อนุปุจฺฉมาโน (มาคนฺทิยาติ ภควา)
สมุคฺคหิเตสุ สโมหมาคา
อิโต จ นาทฺทกฺขิ อณุมฺปิ สญฺญํ
ตสฺมา ตุวํ โมมุหโต ทหาสิ
สโม วิเสสี อุท วา นิหีโน
โย มญฺญตี โส วิวเทถ เตน,
ตีสุ วิธาสุ อวิกมฺปมาโน
สโม วิเสสีติ น ตสฺส โหติ.
สจฺจนฺติ โส พฺราหฺมโณ กึ วเทยฺย
มุสาติ วา โส วิวเทถ เกน
ยสฺมึ สมํ วิสมํ วาปิ นตฺถิ
ส เกน วาทํ ปฏิสํยุเชยฺย.
โอกมฺปหาย อนิเกตสารี
คาเม อกุพฺพํ มุนิ สนฺถวานิ
กาเมหิ ริตฺโต อปุเรกฺขราโน

กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิรา
เยหิ วิวิตฺโต วิจเรยฺย โลเก
น ตานิ อุคฺคยฺห วเทยฺย นาโค.
เอลมฺพุชํ กณฺฏกวาริชํ ยถา
ชเลน ปงฺเกน จ นูปลิตฺตํ
เอวํ มุนี สนฺติวโท อคิทฺโธ
กาเม จ โลเก จ อนูปลิตฺโต
น เวทคู ทิฏฺฐิยา น มุติยา
ส มานเมติ น หิ ตมฺมโย โส
น กมฺมุนา โนปิ สุเตน เนยฺโย
อนูปนีโต ส นิเวสเนสุ
สญฺญาวิรตฺตสฺส น สนฺติ คนฺถา
ปญฺญาวิมุตฺตสฺส น สนฺติ โมหา
สญฺญญฺจ ทิฏฺฐิญฺจ เย อคฺคเหสุํ
เต ฆฏฺฏมานา วิจรนฺติ โลเกติ.

มาคนฺทิยสุตฺตํ นวมํ.

สุตฺตนิปาเต ปุราเภทสุตฺตํ.

กถํทสฺสี กถํสีโล อุปสนฺโตติ วุจฺจติ,
ตมฺเม โคตม ปพฺรูหิ ปุจฺฉิโต อุตฺตมํ นรํ.
วีตตณฺโห ปุรา เภทา (ติ ภควา)
ปุพฺพมนฺตมนิสฺสิโต
เวมชฺเฌ นุปสํเขยฺโย
ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตํ.

อกฺโกธโน อสนฺตาสี
อวิกตฺถี อกุกฺกุจฺโจ
มนฺตาภาณี อนุทฺธโต
ส เว วาจายโต มุนิ.
นิราสตฺตี อนาคเต
อตีตํ นานุโสจติ
วิเวกทสฺสี ผสฺเสสุ
ทิฏฺฐีสุ จ น นิยฺยติ.
ปฏิลีโน อกุหโก
อปิหาลุ อมจฺฉรี
อปฺปคพฺโภ อเชคุจฺโฉ
เปสุเณยฺเย จ โน ยุโต.

สาติเยสุ อนสฺสาวี อติมาเน จ โน ยุโต
สโณฺห จ ปฏิภาณวา น สทฺโธ น วิรชฺชติ.
ลาภกมฺยา น สิกฺขติ, อลาเภ จ น กุปฺปติ,
อวิรุทฺโธ จ ตณฺหาย รเสสุ นานุคิชฺฌติ.
อุเปกฺขโก สทา สโต น โลเก มญฺญเต สมํ,
น วิเสสี น นีเจยฺโย ตสฺส โน สนฺติ อุสฺสทา.
ยสฺส นิสฺสยตา นตฺถิ ญตฺวา ธมฺมํ อนิสฺสิโต
ภวาย วิภวาย วา ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ
ตํ พฺรูมิ อุปสนฺโตติ กาเมสุ อนเปกฺขินํ,
คนฺถา ตสฺส น วิชฺชนฺติ อตาริ โส วิสตฺติกํ.
น ตสฺส ปุตฺตา ปสโว เขตฺตํ วตฺถุญฺจ วิชฺชติ,
อตฺตํ วาปิ นิรตฺตํ วา น ตสฺมึ อุปลพฺภติ.

เยน นํ วชฺชุํ ปุถุชฺชนา อโถ สมณพฺราหฺมณา
ตํ ตสฺส อปุรกฺขตํ ตสฺมา วาเทสุ เนชติ.
วีตเคโธ อมจฺฉรี น อุสฺเสสุ วทเต มุนิ,
น สเมสุ น โอเมสุ กปฺปํ เนติ อกปฺปิโย.
ยสฺส โลเก สกํ นตฺถิ อสตา จ น โสจติ,
ธมฺเมสุ จ น คจฺฉติ ส เว สนฺโตติ วุจฺจติ.

ปุราเภทสุตฺตํ ทสมํ.

สุตฺตนิปาเต กลหวิวาทสุตฺตํ.

กุโต ปหูตา กลหา วิวาทา
ปริเทวโสกา สห มจฺฉรา จ,
มานาติมานา สห เปสุณา จ
กุโต ปหูตา เต ตทิงฺฆ พฺรูหิ.
ปิยปฺปหูตา กลหา วิวาทา
ปริเทวโสกา สห มจฺฉรา จ,
มานาติมานา สห เปสุณา จ
มจฺเฉรยุตฺตา กลหา วิวาทา
วิวาทชาเตสุ จ เปสุณานิ.
ปิยา นุ โลกสฺมึ กุโตนิทานา
เย วาปิ โลภา วิจรนฺติ โลเก,
อาสา จ นิฏฺฐา จ กุโตนิทานา
เย สมฺปรายาย นรสฺส โหนฺติ.
ฉนฺทานิทานานิ ปิยานิ โลเก

เย วาปิ โลภา วิจรนฺติ โลเก,
อาสา จ นิฏฺฐา จ อิโตนิทานา
เย สมฺปรายาย นรสฺส โหนฺติ.
ฉนฺโท นุ โลกสฺมึ กุโตนิทาโน
วินิจฺฉยา วาปิ กุโต ปหูตา.
โกโธ โมสวชฺชญฺจ กถํกถา จ
เย วาปิ ธมฺมา สมเณน วุตฺตา.
สาตํ อสาตนฺติ ยมาหุ โลเก
ตมูปนิสฺสาย ปโหติ ฉนฺโท,
รูเปสุ ทิสฺวา วิภวํ ภวญฺจ
วินิจฺฉยํ กุรุเต ชนฺตุ โลเก.
โกโธ โมสวชฺชญฺจ กถํกถา จ
เอเตปิ ธมฺมา ทฺวยเมว สนฺเต,
กถํกถี ญาณปถาย สิกฺเข,
ญตฺวา ปวุตฺตา สมเณน ธมฺมา.
สาตํ อสาตญฺจ กุโตนิทานา,
กิสฺมึ อสนฺเต น ภวนฺติ เหเต,
วิภวํ ภวญฺจาปิ ยเมตมตฺถํ
เอตมฺเม ปพฺรูหิ ยโตนิทานํ.
ผสฺสนิทานํ สาตํ อสาตํ
ผสฺเส อสนฺเต น ภวนฺติ เหเต,
วิภวํ ภวญฺจาปิ ยเมตมตฺถํ
เอตนฺเต ปพฺรูมิ อิโตนิทานํ.
ผสฺโส นุ โลกสฺมึ กุโตนิทาโน,

ปริค์คหา วาปี กุโต ปหูตา,
กัส๎มึ อสัน์เต น มมัต์ตมัต์ถิ,
กัส๎มึ วิภูเต น ผุสัน์ติ ผัส์สา.
นามัญ์จ รูปัญ์จ ปฏิจ์จ ผัส์โส
อิจ์ฉานิทานานิ ปริค์คหานิ
อิจ์ฉาย อสัน์ต๎ยา น มมัต์ตมัต์ถิ,
รูเป วิภูเต น ผุสัน์ติ ผัส์สา.
กถํสเมตัส์ส วิโภติ รูปํ,
สุขํ ทุก์ขํ วาปี กถํ วิโภติ,
ตํ ชานิยาม อิติ เม มโน อหุ.
น สัญ์ญสัญ์ญี น วิสัญ์ญสัญ์ญี
โนปี อสัญ์ญี น วิภูตสัญ์ญี
เอวํสเมตัส์ส วิโภติ รูปํ,
สัญ์ญานิทานา หิ ปปัญ์จสํขา.
ยัน์ตํ อปุจ์ฉิม๎ห อกิต์ตยิ โน,
อัญ์ญัน์ตํ ปุจ์ฉาม ตทิํฆ พ๎รูหิ
เอต์ตาวตัค์คํ โน วทัน์ติ เหเก
ยัก์ขัส์ส สุท์ธึ อิธ ปัณ์ฑิตาเส
อุทาหุ อัญ์ญัม์ปี วทัน์ติ เอต์โต.
เอต์ตาวตัค์คัม์ปี วทัน์ติ เหเก
ยัก์ขัส์ส สุท์ธึ อิธ ปัณ์ฑิตาเส,
เตสํ ปุเนเก สมยํ วทัน์ติ
อนุปาทิเสเส กุสลา วทานา.
เอเต จ ญัต๎วา "อุปนิส์สิตาติ

ญตฺวา มุนี นิสฺสเย โส วิมํสี.
ญตฺวา วิมุตฺโต น วิวาทเมติ,
ภวาภวาย น สเมติ ธีโรติ.

กลหวิวาทสุตฺตํ เอกาทสมํ.

สุตฺตนิปาเต จูฬวิยูหสุตฺตํ.

สกํ สกํ ทิฏฺฐิปริพฺพสานา
วิคฺคยฺห นานา กุสลา วทนฺติ
โย เอวํ ชานาติ ส เวทิ ธมฺมํ,
อิทํ ปฏิกฺโกสมเกวลี โส.
เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ,
พาโล ปโร อกุสโลติ จาหุ,
สจฺโจ นุ วาโท กตโม อิเมสํ,
สพฺเพว หีเม กุสลา วทานา.
ปรสฺส เว ธมฺมมนานุชานํ
พาโล มโก โหติ นิหีนปญฺโญ,
สพฺเพว พาลา สุนิหีนปญฺญา
สพฺเพวิเม ทิฏฺฐิปริพฺพสานา.
สนฺทิฏฺฐิยา เว ปน วีวทาตา
สํสุทฺธปญฺญา กุสลา มุติมา
น เตสํ โกจิ นิหีนปญฺโญ
ทิฏฺฐี หิ เตสมฺปิ ตถา สมตฺตา.
น วาหเมตํ ตถิวนฺติ พฺรูมิ
ยมาหุ พาโล มิถุ อญฺญมญฺญํ

สกํ สกํ ทิฏฺฐิมกํสุ สจฺจํ,
ตสฺมา หิ พาโลติ ปรํ ทหนฺติ.
ยมาหุ สจฺจํ ตถิวนฺติ เอเก
ตมาหุ อญฺเญปิ ตุจฺฉํ มุสาติ,
เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ,
กสฺมา น เอกํ สมณา วทนฺติ.
เอกํ หิ สจฺจํ น ทุตียมตฺถิ
ยสฺมึ ปชาโน วิวเท ปชานํ,
นานา เต สจฺจานิ สยํ ถุนนฺติ,
ตสฺมา น เอกํ สมณา วทนฺติ
กสฺมา นุ สจฺจานิ วทนฺติ นานา
ปวาทิยาเส กุสลา วทานา,
สจฺจานิ สุตานิ พหูนิ นานา
อุทาหุ เต ตกฺกมนุสฺสรนฺติ.
น เหว สจฺจานิ พหูนิ นานา
อญฺญตฺร สญฺญาย นิจฺจานิ โลเก,
ตกฺกญฺจ ทิฏฺฐีสุ ปกปฺปยิตฺวา
สจฺจํ มุสาติ ทฺวยธมฺมมาหุ.
ทิฏฺเฐ สุเต สีลพฺพเต มุเต วา
เอเต จ นิสฺสาย วิมานทสฺสี
วินิจฺฉเย ฐตฺวา ปหสฺสมาโน
พาโล ปโร อกุสโลติ จาห.
เยเนว พาโลติ ปรํ ทหาติ
เตนาตุมานํ กุสโลติ จาห.

สยมตฺตนา โส กุสโล วทาโน,
อญฺญํ วิมาเนติ ตเทว ปาวา.
อติสารทิฏฺฐิยา โส สมตฺโต
มาเนน มตฺโต ปริปุณฺณมานี
สยเมว สามํ มนสาภิสิตฺโต
ทิฏฺฐี หิ สา ตสฺส ตถา สมตฺตา.
ปรสฺส เจ หิ วจสา นิหีโน
ตุโม สหา โหติ นิहีนปญฺโญ,
อถ เจ สยํ เวทคู โหติ ธีโร
น โกจิ พาโล สมเณสุ อตฺถิ.
อญฺญํ อิโต ยาภิวทนฺติ ธมฺมํ
อปรทฺธา สุทฺธิมเกวลี เต,
เอวมฺปิ ติตฺถิยา ปุถุโส วทนฺติ,
สนฺทิฏฺฐิราเคน หิ ตฺยาภิรตฺตา.
อิเธว สุทฺธึ อิติ วาทยนฺติ
นาญฺเญสุ ธมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุ,
เอวมฺปิ ติตฺถิยา ปุถุโส นิวิฏฺฐา
สกายเน ตตฺถ ทฬฺหํ วทานา.
สกายเน วาปิ ทฬฺหํ วทาโน
กเมตฺถ พาโลติ ปรํ ทเหยฺย,
สยเมว โส เมธคํ อาวเหยฺย,
ปรํ วทํ พาลมสุทฺธิธมฺมํ.
วินิจฺฉเย ฐตฺวา สยํ ปมาย
อุทฺธํ โส โลกสฺมึ วิวาทเมติ,

หิต์วาน สัพ์พานิ วินิจ์ฉยานิ
น เมธคํ กุรุเต ชัน์ตุ โลเก.
จูฬวิยูหสุต์ตํ ท์วาทสมํ

สุต์ตนิปาเต มหาวิยูหสุต์ตํ.

เยเกจิเม ทิฏ์ฐิปริพ์พสานา
อิทเมว สัจ์จัน์ติ วิวาทยัน์ติ
สัพ์เพว เต นิน์ทมัน์วานยัน์ติ
อโถ ปสํสัม์ปิ ลภัน์ติ ตัต์ถ.
อัป์ปัม์หิ เอตํ น อลํ สมาย
ทุเว วิวาทัส์ส ผลานิ พ์รูมิ,
เอตัม์ปิ ทิส์วาน วิวาทเยถ
เขมาภิปัส์สํ อวิวาทภูมึ.
ยากาจิมา สัม์มติโย ปุถุช์ชา
สัพ์พาว เอตา น อุเปติ วิท์วา,
อนุปโย โส อุปยํ กิเมย์ย
ทิฏ์เฐ สุเต ขัน์ติมกุพ์พมาโน.
สีลุต์ตมา สัญ์ญเมนาหุ สุท์ธึ,
วัต์ตํ สมาทาย อุปัฏ์ฐิตาเส,
อิเธว สิก์เขม อถัส์ส สุท์ธึ,
ภวูปนีตา กุสลา วทานา.
สเจ จุโต สีลวตาโต โหติ,
ปเวธตี กัม์ม วิราธยิต์วา
ปชัป์ปตี ปัต์ถยตี จ สุท์ธึ

สัต์ถาวหี่โน ปวสํ ฆรัม์หา
สีลัพ์พตํ วาปิ ปหาย สัพ์พํ
ธัม์มัญ์จ สาวัช์ชนวัช์ชเมตํ
สุท์ธึ อสุท์ธึติ อปัต์ถยาโน
วิรโต จเร สัน์ติมนุค์คหาย.
ตมูปนิส์สาย ชิคุจ์ฉิตํ วา
อถวาปิ ทิฏ์ฐํว สุตํ มุตํ วา
อุท์ธํสรา สุท์ธิมนุต์ถุนัน์ติ
อวีตตัณ์หาเส ภวาภเวสุ.
ปัต์ถยมานัส์ส หิ ชัป์ปิตานิ
ปเวธิตํ วาปิ ปกัป์ปิเตสุ
จุตูปปาโต อิธ ยัส์ส นัต์ถิ
ส เกน เวเธย์ย กุหิญ์จิ ชัป์เป.
ยมาหุ ธัม์มํ ปรมัน์ติ เอเก
ตเมว หีนัน์ติ ปนาหุ อัญ์เญ
สัจ์โจ นุ วาโท กตโม อิเมสํ,
สัพ์เพว หีเม กุสลา วทานา
สกัญ์หิ ธัม์มํ ปริปุณ์ณมาหุ
อัญ์ญัส์ส ธัม์มํ ปน หีนมาหุ.
เอวัม์ปิ วิค์คัย์ห วิวาทยัน์ติ,
สกํ สกํ สัม์มติมาหุ สัจ์จํ.
ปรัส์ส เจ วัม์ภยิเตน หีโน

น โกจิ ธัมเมสุ วิเสสิ อัสส,
ปุถูหิ อัญญัสส วทันติ ธัมมํ
นิหีนโต สัมหิ ทัฬหํวทานา.
สธัมมปูชา จ ปนา ตเถว
ยถา ปสํสันติ สกายนานิ,
สัพเพ ปวาทา ตถิวา ภเวยยุํ,
สุทธีหิ เนสํ ปัจจัตตเมว.
น พราหมณัสส ปรเนยยมัตถิ
ธัมเมสุ นิจเฉยย สมุคคหีตํ,
ตัสมา วิวาทานิ อุปาติวัตโต,
น หิ เสฏฐโต ปัสสติ ธัมมมัญญํ.
ชานามิ ปัสสามิ ตเถว เอตํ
ทิฏฐิยา เอเก ปัจเจนติ สุทธึ,
อัททักขิ เจ กิญหิ ตุมัสส เตน,
อติสิตวา อัญเญน วทันติ สุทธึ.
ปัสสํ นโร ทักขติ นามรูปํ,
ทิสวาน วาญัสสติ ตานิเจว,
กามํ พหุํ ปัสสตุ อัปปกํ วา
น หิ เตน สุทธึ กุสลา วทันติ.
นิวิสสวาที น หิ สุพพินาโย
ปกัปปิตา ทิฏฐิปุเรกขราโน
ยันนิสสิโต ตัตถ สุภํวทาโน
สุทธึวโท ตัตถ ตถัททสา โส.

น พฺราหฺมโณ กปฺปมุเปติ สงฺขํ,
น ทิฏฺฐิสารี นปิ ญาณพนฺธุ,
ญตฺวา จ โส สมฺมติโย ปุถุชฺชา
อุเปกฺขติ อุคฺคหณนฺติมญฺเญ.
วิสชฺช คนฺถานิ มุนีธ โลเก
วิวาทชาเตสุ น วคฺคสารี,
สนฺโต อสนฺเตสุ อุเปกฺขโก โส
อนุคฺคโห อุคฺคหณนฺติมญฺเญ.
ปุพฺพาสเว หิตฺวา นเว อกุพฺพํ
น ฉนฺทคู นาปิ นิวิสฺสวาโท
ส วิปฺปมุตฺโต ทิฏฺฐิคเตหิ ธีโร
น ลิมฺปติ โลเก อนตฺตครหี.
ส สพฺพธมฺเมสุ วิเสนิภูโต
ยงฺกิญฺจิ ทิฏฺฐํว สุตํ มุตํ วา
สมฺปนฺนภาโร มุนิ วิปฺปมุตฺโต
น กปฺปิโย นูปรโต น ปตฺถิโยติ ภควาติ.

มหาวิยูหสุตฺตํ เตรสมํ.

สุตฺตนิปาเต ตุวฏกสุตฺตํ.

ปุจฺฉามิ ตํ อาทิจฺจพนฺธุ
วิเวกํ สนฺติปทญฺจ มเหสิ
กถํ ทิสฺวา นิพฺพาติ ภิกฺขุ
อนุปาทิยาโน โลกสฺมึ กิญฺจิ.
มูลํ ปปญฺจสงฺขายา, (ติ ภควา)

มนฺตา อสฺมีติ สพฺพมุปรุนฺเธ
ยากาจิ ตณฺหา อชฺฌตฺตํ
ตาสํ วินยา สทา สโต สิกฺเข.
ยํกิญฺจิ ธมฺมํ อภิชญฺญา
อชฺฌตฺตํ อถวาปิ พหิทฺธา,
น เตน ถามํ กุพฺเพถ.
น หิ สา นิพฺพุติ สตํ วุตฺตา.
เสยฺโย น เตน มญฺเญยฺย
นีเจยฺโย อถวาปิ สริกฺโข,
ปุฏฺโฐ อเนกรูเปหิ
นาตุมานํ วิกปฺปยํ ติฏฺเฐ.
อชฺฌตฺตเมว อุปสเม
น อญฺญโต ภิกฺขุ สนฺติเมเสยฺย.
อชฺฌตฺตํ อุปสนฺตสฺส
นตฺถิ อตฺตา กุโต นิรตฺตํ วา.
มชฺเฌ ยถา สมุทฺทสฺส
อูมิ โน ชายติ ฐิโต โหติ.
เอวํ ฐิโต อเนชสฺส
อุสฺสทํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิญฺจิ.
อกิตฺตยิ วิวฏจกฺขุ
สกฺขิธมฺมํ ปริสฺสยวินยํ,
ปฏิปทํ วเทหิ ภทฺทนฺเต
ปาติโมกฺขํ อถวาปิ สมาธึ.
จกฺขูหิ เนว โลลสฺส,

คามกถาย อาวรเย โสตํ,
รเส จ นานุคิชฺเฌยฺย,
น จ มมาเยถ กิญฺจิ โลกสฺมึ.
ผสฺเสน ยทา ผุฏฺฐสฺส
ปริเทวํ ภิกฺขุ น กเรยฺย
ภวญฺจ นาภิชปฺเปยฺย,
เภรเวสุ จ น สมฺปเวเธยฺย.
อนฺนานมโถ ปานานํ
ขาทนียานํ อโถปิ วตฺถานํ
ลทฺธา น สนฺนิธึ กยิรา,
น จ ปริตฺตเส ตานิ อลภมาโน.
ฌายี น ปาทโลลสฺส
วิรเม กุกฺกุจฺจา นปฺปมชฺเชยฺย,
อถวา อาสเนสุ สยเนสุ
อปฺปสทฺเทสุ ภิกฺขุ วิหเรยฺย.
นิทฺทํ พหุลํ น กเรยฺย,
ชาคริยํ ภเชยฺย อาตาปี,
ตนฺทึ มายํ หสฺสํ ขิฑฺฑํ
เมถุนํ วิปฺปชเห สวิภูสํ.
อาถพฺพณํ สุปินํ ลกฺขณํ
โน วิทเห อโถปิ นกฺขตฺตํ,
วิรุตญฺจ คพฺภกรณํ
ติกิจฺฉํ มามโก น เสเวยฺย.
นินฺทาย นปฺปเวเธยฺย.

น อุณ์ณเมย์ย ปสํสิโต ภิก์ขุ
โลภํ สห มัจ์ฉริเยน
โกธํ เปสุณิยัญ์จ ปนุเทย์ย.
กยวิก์กเย น ติฏ์เฐย์ย,
อุปวาทํ ภิก์ขุ น กเรย์ย กุหิญ์จิ,
คาเม จ นาภิสัช์เชย์ย,
ลาภกัม์ยา ชนํ น ลปเยย์ย.
น จ กัต์ถิตา สิยา ภิก์ขุ,
น จ วาจํ ปยุต์ตํ ภาเสย์ย,
ปาคัพ์ภิยํ น สิก์เขย์ย,
กถํ วิค์คาหิกํ น กเรย์ย.
โมสวัช์เช น นิย์เยถ,
สัม์ปชาโน สฐานิ น กยิรา,
อถ ชีวิเตน ปัญ์ญาย
สีลัพ์พเตน นาญ์ญมติมัญ์เญ.
สุต์วา รุสิโต พหุํ วาจํ
สมณานํ วา ปุถุวจนานํ
ผรุเสน นัป๎ปฏิวัช์ชา
น หิ สัน์โต ปฏิเสนิกโรน์ติ.
เอตัญ์จ ธัม์มมัญ์ญาย
วิจินํ ภิก์ขุ สทา สโต สิก์เข,
สัน์ตีติ นิพ์พุตึ ญัต์วา
สาสเน โคตมัส์ส นัป๎ปมัช์เชย์ย.
อภิภู หิ โส อนภิภูโต

สกฺขิธมฺมํ อนีติหมทสฺสี,
ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเน
อปฺปมตฺโต สทา นมสฺสมนุสิกฺเขติ ภควาติ.

ตุวฏกสุตฺตํ จุทฺทสมํ.

สตฺตนิปาเต อตฺตทณฺฑสุตฺตํ.

อตฺตทณฺฑา ภยํ ชาตํ, ชนํ ปสฺสถ เมธคํ,
สํเวคํ กิตฺตยิสฺสามิ ยถา สํวิชิตํ มยา.
ผนฺทมานํ ปชํ ทิสฺวา มจฺเฉ อปฺโปทเก ยถา
อญฺญมญฺเญหิ พฺยารุทฺเธ ทิสฺวา มํ ภยมาวิสิ.
สมนฺตมสาโร โลโก, ทิสา สพฺพา สเมริตา,
อิจฺฉํ ภวนมตฺตโน นาทฺทสาสึ อโนสิตํ.
โอสาเน เตฺวว พฺยารุทฺเธ ทิสฺวา เม อรตี อหุ,
อเถตฺถ สลฺลมทฺทกฺขึ ทุทฺทสํ หทยนิสฺสิตํ.
เยน สลฺเลน โอติณฺโณ ทิสา สพฺพา วิธาวติ,
ตเมว สลฺลํ อพฺพุยฺห น ธาวติ น สีทติ.

ตตฺถ สิกฺขานุคียนฺติ, (ยานิ โลเก คธิตานิ)
น เตสุ ปสุโต สิยา,
นิพฺพิชฺช สพฺพโส กาเม
สิกฺเข นิพฺพานมตฺตโน.

สจฺโจ สิยา อปฺปคพฺโภ อมาโย ริตฺตเปสุโณ
อกฺโกธโน โลภปาปํ เววิจฺฉํ วิตเร มุนิ.
นิทฺทํ ตนฺทึ สเห ถีนํ ปมาเทน น สํวเส
อติมาเน น ติฏฺเฐยฺย นิพฺพานมนโส นโร.

โมสวชฺเชน นิยฺเยถ, รูเป เสฺนหํ น กุพฺพเย,
มานญฺจ ปริชาเนยฺย, สาหสา วิรโต จเร.
ปุราณํ นาภินนฺเทยฺย, นเว ขนฺติมกุพฺพเย,
หิยฺยมาเน น โสเจยฺย, อากาสํ น สิโต สิยา.
เคธํ พฺรูมิ มโหโฆติ อาชวํ พฺรูมิ ชปฺปนํ
อารมฺมณํ ปกปฺปนํ กามปงฺโก ทุรจฺจโย.
สจฺจา อโวกฺกมฺม มุนิ ถเล ติฏฺฐติ พฺราหฺมโณ
สพฺพโส ปฏินิสฺสชฺช ส เว สนฺโตติ วุจฺจติ.
ส เว วิทฺวา ส เวทคู ญตฺวา ธมฺมํ อนิสฺสิโต,
สมฺมา โส โลเก อิริยาโน น ปิเหตีธ กสฺสจิ.
โยธ กาเม อจฺจุตฺตริ สงฺคํ โลเก ทุรจฺจยํ
น โส โสจติ นาชฺเฌติ ฉินฺนโสโต อพนฺธโน.
ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิ, ปจฺฉา เต มาหุ กิญฺจนํ,
มชฺเฌ เจ โน คเหสฺสสิ อุปสนฺโต จริสฺสสิ.
สพฺพโส นามรูปสฺมึ ยสฺส นตฺถิ มมายิตํ
อสตา จ น โสจติ ส เว โลเก น ชียติ.
ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิญฺจนํ
มมตฺตํ โส อสํวินฺทํ นตฺถิ เมติ น โสจติ.
อนุฏฺฐุริ อนนุคิทฺโธ อเนโช สพฺพธิ สโม
ตมานิสํสํ ปพฺรูมิ ปุจฺฉิโต อวิกมฺปินํ.
อเนชสฺส วิชานโต นตฺถิ กาจิ นิสงฺขติ,
วิรโต โส วิยารมฺภา เขมํ ปสฺสติ สพฺพธิ.
น สเมสุ น โอเมสุ น อุสฺเสสุ วทเต มุนิ,

สนฺโต โส วีตมจฺฉโร นาเหติ น นิรสฺสตีติ ภควาติ.
อตฺตทณฺฑสุตฺตํ ปณฺณรสมํ.

สุตฺตนิปาเต สาริปุตฺตสุตฺตํ.

น เม ทิฏฺโฐ อิโต ปุพฺเพ (อิจฺจายสฺมา สาริปุตฺโต)
น สุโต อุท กสฺสจิ
เอวํ วคฺคุวโท สตฺถา
ตุสิตา คณิมาคโต.

สเทวกสฺส โลกสฺส ยถา ทิสฺสติ จกฺขุมา
สพฺพนฺตมํ วิโนเทตฺวา เอโกว รติมชฺฌคา.
ตํ พุทฺธํ อสิตํ ตาทึ อกุหํ คณิมาคตํ
พหุนฺนมิธ พทฺธานํ อตฺถิ ปญฺเหน อาคมํ.
ภิกฺขุโน วิชิคุจฺฉโต ภชโต ริตฺตมาสนํ
รุกฺขมูลํ สุสานํ วา ปพฺพตานํ คุหาสุ วา
อุจฺจาวเจสุ สยเนสุ กีวนฺโต ตตฺถ เภรวา
เยหิ ภิกฺขุ น เวเธยฺย นิคฺโฆเส สยนาสเน.
กตี ปริสฺสยา โลเก คจฺฉโต อคตํ ทิสํ
เย ภิกฺขุ อภิสมฺภเว ปนฺตมฺหิ สยนาสเน.
ก๎ยาสฺส พฺยปฺปถโย อสฺสุ ก๎ยสฺสสฺสุ อิธ โคจรา
กานิ สีลพฺพตานสฺส ปหิตตฺตสฺส ภิกฺขุโน
กํ โส สิกฺขํ สมาทาย เอโกทิ นิปโก สโต
กมฺมาโร รชตสฺเสว นิทฺธเม มลมตฺตโน.
วิชิคุจฺฉมานสฺส ยทิทํ ผาสุ (สาริปุตฺตาติ ภควา)

วิตฺตาสนํ สยนํ เสวโต เจ
สมฺโพธิกามสฺส ยถานุธมฺมํ
ตนฺเต ปวกฺขามิ ยถา ปชานํ.
ปญฺจนฺนํ ธีโร ภยานํ น ภาเย
ภิกฺขุ สโต สปริยนฺตจารี
ฑํสาธิปาตานํ สิรึสปานํ
มนุสฺสผสฺสานํ จตุปฺปทานํ.
ปรธมฺมิกานมฺปิ น สนฺตเสยฺย
ทิสฺวาปิ เตสํ พหุเภรวานิ,
อถาปรานิ อภิสมฺภเวยฺย
ปริสฺสยานิ กุสลานุเอสี.
อาตงฺกผสฺเสน ขุทาย ผุฏฺโฐ
สีตํ อจฺจุณฺหํ อธิวาสเยยฺย,
โส เตหิ ผุฏฺโฐ พหุธา อโนโก
วิริยํ ปรกฺกมฺม ทฬฺหํ กเรยฺย.
เถยฺยํ น กเรยฺย, น มุสา ภเณยฺย,
เมตฺตาย ผสฺเส ตสถาวรานิ,
ยทา วิลตฺตํ มนโส วิชญฺญา
กณฺหสฺส ปกฺโขติ วิโนทเยยฺย.
โกธาติมานสฺส วสํ น คจฺเฉ,
มูลมฺปิ เตสํ ปลิขญฺญ ติฏฺเฐ,
อถปฺปิยํ วา ปน อปฺปิยํ วา
อทฺธา ภวนฺโต อภิสมฺภเวยฺย.

ปญฺญํ ปุรกฺขตฺวา กลฺยาณปีติ
วิกฺขมฺภเย ตานิ ปริสฺสยานิ,
อรตึ สเหถ สยนมฺหิ ปนฺเต,
จตุโร สเหถ ปริเทวธมฺเม.
กึสู อสิสฺสามิ กุวํ วา อสิสฺสํ,
ทุกฺขํ วต เสตฺถ กุวชฺชเสสฺสํ,
เอเต วิตกฺเก ปริเทวเนยฺเย
วินยถ เสกฺโข อนิเกตสารี.
อนฺนญฺจ ลทฺธา วสนญฺจ กาเล
มตฺตํ โส ชญฺญา อิธ โตสนตฺถํ,
โส เตสุ คุตฺโต ยตจาริ คาเม
รุสิโตปิ วาจํ ผรุสํ น วชฺชา.
โอกฺขิตฺตจกฺขุ น จ ปาทโลโล
ฌานานุยุตฺโต พหุชาครสฺส,
อุเปกฺขมารพฺภ สมาหิตตฺโต
ตกฺกาสยํ กุกฺกุจฺจิยูปจฺฉินฺเท.
จุทิโต วจีภิ สติมาภินนฺเท,
สพฺรหฺมจารีสุ ขิลํ ปภินฺเท,
วาจํ ปมุญฺเจ กุสลํ นาติเวลํ,
ชนวาทธมฺมาย น เจตเยยฺย.
อถาปรํ ปญฺจ รชานิ โลเก
เยสํ สติมา วินยาย สิกฺเข
รูเปสุ สทฺเทสุ อโถ รเสสุ
คนฺเธสุ ผสฺเสสุ สเหถ ราคํ.

เอเตสุ ธมฺเมสุ วิเนยฺย ฉนฺทํ
ภิกฺขุ สติมา สุวิมุตฺตจิตฺโต,
กาเลน โส สมฺมาธมฺมํ ปริวีมํสมาโน
เอโกทิภูโต วิหเน ตมํ โสติ ภควาติ.
สาริปุตฺตสุตฺตํ โสฬสมํ
อฏฺฐกวคฺคิโก จตุตฺโถ.
ตสฺสุทฺทานํ.

ถามคุหญฺจ ทุฏฺฐา จ สุทฺธญฺจ ปรมํ ชรา
เมตฺเตยฺโย จ ปสูโร จ มาคนฺทิ ปุราเภทนํ
กลหํ เทฺว จ พฺยูหานิ ปุนเรว ตุวฏฺฏกํ
อตฺตทณฺฑวรํ สุตฺตํ เถร สาริปุตฺเตน โสฬส
อิติ เอตานิ สุตฺตานิ สพฺพานฏฺฐกวคฺคิกาติ.

สุตฺตนิปาเต วตฺถุคาถา.

โกสลานํ ปุรา รมฺมา อคมา ทกฺขิณาปถํ,
อากิญฺจญฺญํ ปตฺถยาโน พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู.
โส อสฺสกสฺส วิสเย มุฬกสฺส สมาสเน
วสี โคธาวรีกุเล อุญฺเฉน จ ผเลน จ.
ตสฺเสว อุปนิสฺสาย คาโม จ วิปุโล อหุ,
ตโต ชาเตน อาเยน มหายญฺญมกปฺปยิ.
มหายญฺญํ ยชิตฺวาน ปุน ปาวิสิ อสฺสมํ,
ตสฺมึ ปติปวิฏฺฐมฺหิ อญฺโญ อาคญฺฉิ พฺราหฺมโณ.
อุคฺฆฏฺฏปาโท ตสิโต ปงฺกทนฺโต รชสฺสิโร
โส จ นํ อุปสงฺกมฺม สตานิ ปญฺจ ยาจติ.

ตเมนํ พาวรี ทิสฺวา อาสเนน นิมนฺตยิ,
สุขญฺจ กุสลํ ปุจฺฉิ อิทํ วจนมพฺรวิ.
ยํ โข มมํ เทยฺยธมฺมํ สพฺพํ วิสชฺชิตมฺมยา,
อนุชานาหิ เม พฺรเหฺม, นตฺถิ ปญฺจ สตานิ เม.
สเจ เม ยาจมานสฺส ภวํ นานุปทสฺสติ,
สตฺตเม ทิวเส ตุยฺหํ มุทฺธา ผลตุ สตฺตธา.
อภิสงฺขริตฺวา กุหโก เภรวํ โส อกิตฺตยิ,
ตสฺส ตํ วจนํ สุตฺวา พาวรี ทุกฺขิโต อหุ.
อุสฺสุสฺสติ อนาหาโร โสกสลฺลสมปฺปิโต,
อุตฺรสฺตํ ทุกฺขิตํ ทิสฺวา เทวตา อตฺถกามินี
พาวรึ อุปสงฺกมฺม อิทํ วจนมพฺรวิ
น โส มุทฺธํ ปชานาติ, กุหโก โส ธนตฺถิโก
มุทฺธนิ มุทฺธาธิปาเต จ ญาณํ ตสฺส น วิชฺชติ.
โภตี จรหิ ชานาติ, ตมฺเม อกฺขาหิ ปุจฺฉิตา
มุทฺธํ มุทฺธาธิปาตญฺจ ตํ สุโณม วโจ ตว.
อหมฺเปตํ น ชานามิ ญาณเมตฺถ น วิชฺชติ,
มุทฺธํ มุทฺธาธิปาโต จ ชินานํ เหต ทสฺสนํ.
อถ โก จรหิ ชานาติ อสฺมึ ปฐวิมณฺฑเล
มุทฺธํ มุทฺธาธิปาตญฺจ ตํ เม อกฺขาหิ เทวเต.
ปุรา กปิลวตฺถุมฺหา นิกฺขนฺโต โลกนายโก
อปจฺโจ โอกฺกากราชสฺส สกฺยปุตฺโต ปภงฺกโร.
โส หิ พฺราหฺมณ สมฺพุทฺโธ สพฺพธมฺมาน ปารคู
สพฺพาภิญฺญาพลปฺปตฺโต สพฺพธมฺเมสุ จกฺขุมา.
สพฺพกมฺมกฺขยํ ปตฺโต วิมุตฺโต อุปธิกฺขเย,

พุทฺโธ โส ภควา โลเก ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมา.
ตํ ตฺวํ คนฺตฺวาน ปุจฺฉสฺสุ โส เต ตํ พฺยากริสฺสติ.
สมฺพุทฺโธติ วโจ สุตฺวา อุทคฺโค พาวรี อหุ,
โสกสฺส ตนุโก อาสิ, ปีติญฺจ วิปุลํ ลภิ.
โส พาวรี อตฺตมโน อุทคฺโค
ตํ เทวตํ ปุจฺฉติ เวทชาโต
กตมมฺหิ คาเม นิคมมฺหิ วา ปน
กตมมฺหิ วา ชนปเท โลกนาโถ
ยตฺถ คนฺตฺวา นมสฺเสมุ
สมฺพุทฺธํ ทิปทุตฺตมํ.
สาวตฺถิยํ โกสลมนฺทิเร ชิโน
ปหูตปญฺโญ วรภูริเมธโส
โส สกฺยปุตฺโต วิธุโร อนาสโว
มุทฺธาธิปาตสฺส วิทู นราสโภ.
ตโต อามนฺตยิ สิสฺเส พฺราหฺมเณ มนฺตปารเค
เอถ มาณวา อกฺขิสฺสํ, สุโณถ วจนํ มม
ยสฺเสโส ทุลฺลโภ โลเก ปาตุภาโว อภิณฺหโส,
สฺวาชฺช โลกมฺหิ อุปฺปนฺโน สมฺพุทฺโธ อิติ วิสฺสุโต.
ขิปฺปํ คนฺตฺวาน สาวตฺถึ ปสฺสโวฺห ทิปทุตฺตมํ.
กถํ จรหิ ชาเนมุ ทิสฺวา พุทฺโธติ พฺราหฺมณ,
อชานตํ โน ปพฺรูหิ, ยถา ชาเนมุ ตํ มยํ.
อาคตานิ หิ มนฺเตสุ มหาปุริสลกฺขณา
ทฺวตฺตึสา จ พฺยกฺขฺยาตา สมตฺตา อนุปุพฺพโส
ยสฺเสเต โหนฺติ คตฺเตสุ มหาปุริสลกฺขณา

ทุเวว ตัส์ส คติโย ตติยา หิ น วิช์ชติ.
สเจ อาคารํ อาวสติ วิเชย์ย ปฐวึ อิมํ
อทัณ์เฑน อสัต์เถน ธัม์เมนมนุสาสติ.
สเจ จ โส ปัพ์พชติ อคารา อนคาริยํ
วิวฏัจ์ฉโท สัม์พุท์โธ อรหา ภวติ อนุต์ตโร.
ชาติโคต์ตัญ์จ ลัก์ขณํ มัน์เต สิส์เส ปุนาปเร
มุท์ธํ มุท์ธาธิปาตัญ์จ มนสาเยว ปุจ์ฉถ.
อนาวรณทัส์สาวี ยทิ พุท์โธ ภวิส์สติ,
มนสา ปุจ์ฉิเต ปัญ์เห วาจาย วิสัช์เชส์สติ.
พาวริส์ส วโจ สุต์วา สิส์สา โสฬส พ์ราห์มณา
อชิโต ติส์สเมต์เตย์โย ปุณ์ณโก อถ เมต์ตคู.
โธตโก อุปสีโว จ นัน์โท จ อถ เหมโก
โตเทย์ยกัป์ปา ทุภโย ชตุกัณ์ณี จ ปัณ์ฑิโต.
ภัท์ราวุโธ อุทโย จ โปสาโล จาปิ พ์ราห์มโณ
โมฆราชา จ เมธาวี ปิงคิโย จ มหาอิสิ.
ปัจ์เจกคณิโน สัพ์เพ สัพ์พโลกัส์ส วิส์สุตา
ฌายี ฌานรตา ธีรา ปุพ์พวาสนวาสิตา.
พาวรึ อภิวาเทต์วา กัต์วา จ นํ ปทัก์ขิณํ
ชฏาชินธรา สัพ์เพ ปัก์กามุํ อุต์ตรามุขา,
มุฬกัส์ส ปติฏ์ฐานํ ปุรํ มาหิส์สตึ ตทา.
อุช์เชนึ จาปิ โคนัท์ธํ เวทิสํ วนสัว์หยํ
โกสัม์พึ วาปิ สาเกตํ สาวัต์ถิญ์จ ปุรุต์ตมํ
เสตัพ์ยํ กปิลวัต์ถุํ กุสินารัญ์จ มัน์ทิรํ
ปาวัญ์จ โภคนครํ เวสาลึ มาคธํ ปุรํ

ปาสาณกํ เจติยญฺจ รมณียํ มโนรมํ
ตสิโตว อุทกํ สีตํ มหาลาภํว วาณิโช
ฉายํ ฆมฺมาภิตตฺโต จ ตุริตา ปพฺพตมารุหุํ.
ภควา จ ตมฺหิ สมเย ภิกฺขุสํฆปุรกฺขโต
ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ สีโหว นทตี วเน.
อชิโต อทฺทส สมฺพุทฺธํ วีตรํสึว ภาณุมํ
จนฺทํ ยถา ปณฺณรเส ปาริปูรึ อุปาคตํ
อถสฺส คตฺเต ทิสฺวาน ปริปูรํ วิยญฺชนํ
เอกมนฺตํ ฐิโต หฏฺโฐ มโนปญฺเห อปุจฺฉถะ
อาทิสฺส ชมฺมนํ พฺรูหิ, โคตฺตํ พฺรูหิ สลกฺขณํ,
มนฺเตสุ ปารมึ พฺรูหิ, กติ วาเจติ พฺราหฺมโณ.
วีสํ วสฺสสตํ อายุ, โส จ โคตฺเตน พาวรี,
ตีณิสฺส ลกฺขณา คตฺเต ติณฺณํ เวทานปารคู.
ลกฺขเณ อิติหาเส จ สนิฆณฺฑุสเกฏุเภ
ปญฺจ สตานิ วาเจติ สทฺธมฺเม ปารมึ คโต.
ลกฺขณานํ ปวิจยํ พาวริสฺส นรุตฺตม
ตณฺหจฺฉิท ปกาเสหิ มา โน กํขายิตํ อหุ.
มุขํ ชิวฺหาย ฉาเทติ อุณฺณาสฺส ภมุกนฺตเร
โกโสหิตํ วตฺถคุยฺหํ เอวํ ชานาหิ มาณว.
ปุจฺฉํ หิ กญฺจิ อสุณนฺโต สุตฺวา ปญฺเห พฺยากเต
วิจินฺเตติ ชโน สพฺโพ เวทชาโต กตญฺชลี
โก นุ เทโว วา พฺรหฺมา วา อินฺโท วาปิ สุชมฺปติ
มนสา ปุจฺฉิเต ปญฺเห กเมตํ ปฏิภาสติ.
มุทฺธํ มุทฺธาธิปาตญฺจ พาวรี ปริ[illegible]จฺฉติ,

ตํ พฺยากโรหิ ภควา กงฺขํ วินย โน อิเส.
อวิชฺชา มุทฺธาติ วิชานาหิ วิชฺชา มุทฺธาธิปาตนี,
สทฺธาสติสมาธีหิ ฉนฺทวิริเยน สํยุตา.
ตโต เวเทน มหตา สณฺฐมฺเภตฺวาน มาณโว
เอกํสํ อชินํ กตฺวา ปาเทสุ สิรสา ปติ
พาวรี พฺราหฺมโณ โภโต สห สิสฺเสหิ มาริส
อุทคฺคจิตฺโต สุมโน ปาเท วนฺทติ จกฺขุม.
สุขิโต พาวรี โหตุ สห สิสฺเสหิ พฺราหฺมโณ
ตฺวํ วาปิ สุขิโต โหหิ, จิรํ ชีวาหิ มาณว
พาวริสฺส จ ตุยฺหํ วา สพฺเพสํ สพฺพสํสยํ
กตาวกาสา ปุจฺฉโวฺห ยํกิญฺจิ มนสิจฺฉถ.
สมฺพุทฺเธน กโตกาโส นิสีทิตฺวาน ปญฺชลี
อชิโต ปฐมํ ปญฺหํ ตตฺถ ปุจฺฉิ ตถาคตํ.

วตฺถุคาถา นิฏฺฐิตา.

สุตฺตนิปาเต อชิตมาณวกปญฺหา.

เกนสฺสุ นิวุโต โลโก, (อิจฺจายสฺมา อชิโต)
เกนสฺสุ นปฺปกาสติ,
กิสฺสาภิเลปนํ พฺรูสิ,
กึสุ ตสฺส มหพฺภยํ.
อวิชฺชาย นิวุโต โลโก, (อชิตาติ ภควา)
เววิจฺฉา (ปมาทา) นปฺปกาสติ,
ชปฺปาภิเลปนํ พฺรูมิ,
ทุกฺขมสฺส มหพฺภยํ.

สวันติ สัพพธิ โสตา, (อิจ์จายัส์มา อชิโต)
โสตานํ กึ นิวารณํ,
โสตานํ สํวรํ พ์รูหิ,
เกน โสตา ปิถิย์ยเร.
ยานิ โสตานิ โลกัส์มึ, (อชิตาติ ภควา)
สติ เตสํ นิวารณํ,
โสตานํ สํวรํ พ์รูมิ,
ปัญ์ญาเยเต ปิถิย์ยเร.
ปัญ์ญาเยว สติ จ (อิจ์จายัส์มา อชิโต)
นามรูปัญ์จ มาริส
เอตัม์เม ปุฏ์โฐ ปพ์รูหิ,
กัต์เถตํ อุปรุช์ฌติ.

ยเมตํ ปัญ์หํ อปุจ์ฉิ อชิต ตํ วทามิ เต,
ยัต์ถ นามัญ์จ รูปัญ์จ อเสสํ อุปรุช์ฌติ,
วิญ์ญาณัส์ส นิโรเธน เอต์เถตํ อุปรุช์ฌติ.
เย จ สํขาตธัม์มาเส เย จ เสขา ปุถู อิธ
เตสํ เม นิปโก อิริยํ ปุฏ์โฐ ปพ์รูหิ มาริส
กาเมสุ นาภิคิช์เฌย์ย, มนสานาวิโล สิยา,
กุสโล สัพ์พธัม์มานํ สโต ภิก์ขุ ปริพ์พเชติ.

อชิตมาณวกปัญ์หา ปฐมา.

ติสฺสเมตฺเตยฺยมาณวกปญฺหา.

โกธ สนฺตุสิโต โลเก (อิจฺจายสฺมา ติสฺสเมตฺเตยฺโย)
กสฺส โน สนฺติ อิญฺชิตา,
โก อุภนฺตมภิญฺญาย,
มชฺเฌ มนฺตา น ลิมฺปติ
กํ พฺรูสิ มหาปุริโสติ,
โก อิธ สิพฺพนิมจฺจคา.
กาเมสุ พฺรหฺมจริยวา (เมตฺเตยฺยาติ ภควา)
วีตตณฺโห สทา สโต
สงฺขาย นิพฺพุโต ภิกฺขุ
ตสฺส โน สนฺติ อิญฺชิตา.
โส อุภนฺตมภิญฺญาย
มชฺเฌ มนฺตา น ลิมฺปติ,
ตํ พฺรูมิ มหาปุริโสติ
โส อิธ สิพฺพนิมจฺจคาติ.
ติสฺสเมตฺเตยฺยมาณวกปญฺหา ทุติยา.

ปุณฺณกมาณวกปญฺหา.

อเนชํ มูลทสฺสาวึ (อิจฺจายสฺมา ปุณฺณโก)
อตฺถิ ปญฺเหน อาคมํ
กึ นิสฺสิตา อิสโย มนุชา
ขตฺติยา พฺราหฺมณา เทวตานํ
ยญฺญมกปฺปึสุ ปุถูธ โลเก,

ปุจ์ฉามิ ตํ ภควา พ์รูหิ เม ตํ.
เยเกจิเม อิสโย มนุชา (ปุณ์ณกาติ ภควา)
ขัต์ติยา พ์ราห์มณา เทวตานํ
ยัญ์ญมกัป์ปิํสุ ปุถูธ โลเก,
อาสีํสมานา ปุณ์ณก อิต์ถตํ
ชรํ สิตา ยัญ์ญมกัป์ปยีํสุ.
เยเกจิเม อิสโย มนุชา (อิจ์จายัส์มา ปุณ์ณโก)
ขัต์ติยา พ์ราห์มณา เทวตานํ
ยัญ์ญมกัป์ปิํสุ ปุถูธ โลเก,
กัจ์จิส์สุ เต ภควา (ยัญ์ญปเถ) อัป์ปมัต์ตา
อตารุ ชาติญ์จ ชรัญ์จ มาริส
ปุจ์ฉามิ ตํ ภควา พ์รูหิ เมตํ.
อาสีสัน์ติ โถมยัน์ติ, (อภิชัป์ปัน์ติ,) ชุหัน์ติ, (ปุณ์ณกาติ
กามาภิชัป์ปัน์ติ ปฏิจ์จ ลาภํ, (ภควา)
เต ยาชโยคา ภวราครัต์ตา
นาตรีํสุ ชาติชรัน์ติ พ์รูมิ.
เต เจ นาตรีํสุ ยาชโยคา (อิจ์จายัส์มา ปุณ์ณโก)
ยัญ์เญหิ ชาติญ์จ ชรัญ์จ มาริส
อถ โก จรหิ เทวมนุส์สโลเก
อตาริ ชาติญ์จ ชรัญ์จ มาริส
ปุจ์ฉามิ ตํ ภควา พ์รูหิ เม ตํ.
สํขาย โลกัส์มิํ ปโรวรานิ (ปุณ์ณกาติ ภควา)
ยัส์สิญ์ชิตํ นัต์ถิ กุหิญ์จิ โลเก
สัน์โต วิธูโม อนิโฆ นิราโส

อตาริ โส ชาติชรญฺจ พฺรูมีติ.
ปุณฺณกมาณวกปญฺหา ตติยา.

เมตฺตคูมาณวกปญฺหา.

ปุจฺฉามิ ตํ ภควา พฺรูหิ เมตํ (อิจฺจายสฺมา เมตฺตคู)
มญฺญามิ ตํ เวทคุํ ภาวิตตฺตํ
กุโต นุ ทุกฺขา สมุปาคตาเม
เยเกจิ โลกสฺมึ อเนกรูปา.
ทุกฺขสฺส เว มํ ปภวํ อปุจฺฉสิ (เมตฺตคูติ ภควา)
ตนฺเต ปวกฺขามิ ยถา ปชานํ
อุปธีนิทานา ปภวนฺติ ทุกฺขา
เยเกจิ โลกสฺมึ อเนกรูปา.
โย เว อวิทฺวา อุปธึ กโรติ,
ปุนปฺปุนํ ทุกฺขมุเปติ มนฺโท,
ตสฺมา ปชานํ อุปธึ น กยิรา,
ทุกฺขสฺส ชาติปฺปภวานุปสฺสี.
ยนฺตํ อปุจฺฉิมฺห อกิตฺตยิ โน
อญฺญํ ตํ ปุจฺฉาม ตทิงฺฆ พฺรูหิ.
กถํ นุ ธีรา วิตรนฺติ โอฆํ
ชาติชรํ โสกปริทฺทวญฺจ,
ตมฺเม มุนี สาธุ วิยากโรหิ
ตถา หิ เต วิทิโต เอส ธมฺโม.
กิตฺตยิสฺสามิ เต ธมฺมํ (เมตฺตคูติ ภควา)
ทิฏฺเฐ ธมฺเม อนีติหํ

ยํ วิทิตฺวา สโต จรํ
ตเร โลเก วิสตฺติกํ.
ตญฺจาหํ อภินนฺทามิ
มเหสิ ธมฺมมุตฺตมํ
ยํ วิทิตฺวา สโต จรํ
ตเร โลเก วิสตฺติกํ.
ยงฺกิญฺจิ สมฺปชานาสิ (เมตฺตคูติ ภควา)
อุทฺธํ อโธ ติริยญฺจาปิ มชฺเฌ
เอเตสุ นนฺทิญฺจ นิเวสนญฺจ
ปนุชฺช วิญฺญาณํ ภเว น ติฏฺเฐ
เอวํวิหารี สโต อปฺปมตฺโต
ภิกฺขุ จรํ หิตฺวา มมายิตานิ
ชาติชรํ โสกปริทฺทวญฺจ
อิเธว วิทฺวา ปชเหยฺย ทุกฺขํ.
เอตาภินนฺทามิ วโจ มเหสิโน,
สุกิตฺติตํ โคตม นูปธีกํ,
อทฺธา หิ ภควา ปหาสิ ทุกฺขํ,
ตถา หิ เต วิทิโต เอส ธมฺโม.
เต จาปิ นูน ปชเหยฺยุ ทุกฺขํ
เย ตฺวํ มุนี อฏฺฐิตํ โอวเทยฺย,
ตํ ตํ นมสฺสามิ สเมจฺจ นาค,
อปฺเปว มํ (ภควา) อฏฺฐิตํ โอวเทยฺย.
ยํ พฺราหฺมณํ เวทคุํ อภิชญฺญํ
อกิญฺจนํ กามภเว อสตฺตํ

อทฺธา หิ โส โอฆมิมํ อตาริ,
ติณฺโณ จ ปารํ อขิโล อกํโข.
วิทฺวา จ โส เวทคู นโร อิธ,
ภวาภเว สงฺคมิมํ วิสชฺช
โส วีตตณฺโห อนิโฆ นิราโส
อตาริ โส ชาติชรนฺติ พฺรูมีติ.
เมตฺตคูมาณวกปญฺหา จตุตฺถี.

โธตกมาณวกปญฺหา.

ปุจฺฉามิ ตํ ภควา, พฺรูหิ เม ตํ, (อิจฺจายสฺมา โธตโก)
วาจาภิกํขามิ มเหสิ ตุยฺหํ,
ตว สุตฺวาน นิคฺโฆสํ
สิกฺเข นิพฺพานมตฺตโน.
เตนหาตปฺปํ กโรหิ, (โธตกาติ ภควา)
อิเธว นิปโก สโต
อิโต สุตฺวาน นิคฺโฆสํ
สิกฺเข นิพฺพานมตฺตโน.
ปสฺสามหํ เทวมนุสฺสโลเก
อกิญฺจนํ พฺราหฺมณํ อิริยมานํ,
ตํ ตํ นมสฺสามิ สมนฺตจกฺขุ,
ปมุญฺจ มํ สกฺก กถํกถาหิ,
นาหํ สมิสฺสามิ ปโมจนาย
กถํกถึ โธตก กญฺจิ โลเก,
ธมฺมญฺจ เสฏฺฐํ อาชานมาโน

เอวํ ตํวํ โอฆมิมํ ตเรสิ.
อนุสาส พฺรหฺม กรุณายมาโน
วิเวกธัมมํ ยมหํ วิชัญญํ
ยถาหํ อากาโส จ อพฺยาปัชชมาโน
อิเธว สันโต อสิโต จเรยยํ.
กิตตยิสสามิ เต สันตึ (โธตกาติ ภควา)
ทิฏเฐ ธัมเม อนีติหํ
ยํ วิทิตฺวา สโต จรํ
ตเร โลเก วิสัตติกํ.
ตัญจาหํ อภินันทามิ
มเหสิ สันติมุตตมํ
ยํ วิทิตฺวา สโต จรํ
ตเร โลเก วิสัตติกํ.
ยํกิญจิ สัมปชานาสิ (โธตกาติ ภควา)
อุทธํ อโธ ติริยัญจาปิ มัชเฌ
เอวํ วิทิตฺวา สังโคติ โลเก
ภวาภวาย มากาสิ ตัณฺหันติ.

โธตกมาณวกปัญหา ปัญจมี.

อุปสีวมาณวกปัญหา.

เอโก อหํ สักก มหันตโมฆํ (อิจจายัสมา อุปสีโว)
อนิสสิโต โน วิสหามิ ตาริตุํ,
อารัมมณํ พฺรูสิ สมันตจักขุ
ยํ นิสสิโต โอฆมิมํ ตเรยยํ.

อากิญฺจญฺญํ เปกฺขมาโน สติมา (อุปสีวาติ ภควา)
นตฺถีติ นิสฺสาย ตรสฺสุ โอฆํ,
กาเม ปหาย วิรโต กถาหิ
ตณฺหกฺขยํ รตฺตมหาภิปสฺส.
สพฺเพสุ กาเมสุ โย วีตราโค (อิจฺจายสฺมา อุปสีโว)
อากิญฺจญฺญํ นิสฺสิโต หิตฺวมญฺญํ
สญฺญาวิโมกฺเข ปรเม วิมุตฺโต
ติฏฺเฐ นุ โส ตตฺถ อนานุยายี.
สพฺเพสุ กาเมสุ โย วีตราโค (อุปสีวาติ ภควา)
อากิญฺจญฺญํ นิสฺสิโต หิตฺวมญฺญํ
สญฺญาวิโมกฺเข ปรเม วิมุตฺโต
ติฏฺเฐยฺย โส ตตฺถ อนานุยายี.
ติฏฺเฐ เจ โส ตตฺถ อนานุยายี,
ปูคมฺปิ วสฺสานํ สมนฺตจกฺขุ
ตตฺเถว โส สีติยา วิมุตฺโต
ภเวถ วิญฺญาณํ ตถาวิธสฺส.
อจฺจิ ยถา วาตเวเคน ขิตฺตํ (อุปสีวาติ ภควา)
อตฺถํ ปเลติ น อุเปติ สงฺขํ
เอวํ มุนี นามกายา วิมุตฺโต
อตฺถํ ปเลติ น อุเปติ สงฺขํ
อตฺถํ คโต โส อุท วา โส นตฺถิ
อุทาหุ เว สสฺสติยา อโรโค,
ตมฺเม มุนี สาธุ พฺยากโรหิ,
ตถา หิ เต วิทิโต เอส ธมฺโม.

อัตถํ คตัสส น ปมาณมัตถิ, (อุปสีวาติ ภควา)
เยน นํ วัชชุ ตํ ตัสส นัตถิ,
สัพเพสุ ธัมเมสุ สมูหเตสุ
สมูหตา วาทปถาปิ สัพเพติ.
อุปสีวมาณวกปัญหา ฉัฏฐี.

นันทมาณวกปัญหา.

สันติ โลเก มุนโย, (อิจจายัสมา นันโท)
ชนา วทันติ, ตยิทํ กถํสุ,
ญาณูปปันนํ มุนิ โน วทันติ
อุทาหุ เว ชีวิเตนูปปันนํ.
น ทิฏฐิยา น สุติยา น ญาเณน (น สีลัพพเตน)
มุนีธ นันท กุสลา วทันติ,
วิเสนิกัตวา อนีฆา นิราสา
วทันติ เย เต มุนโยติ พรูมิ.
เยเกจิเม สมณพราหมณาเส (อิจจายัสมา นันโท)
ทิฏเฐ¹ สุเตนาปิ วทันติ สุทธึ,
สีลัพพเตนาปิ วทันติ สุทธึ,
อเนกรูเปน วทันติ สุทธึ.
กัจจิสสุ เต (ภควา) ตัตถ ยตา จรันตา
อตารุ ชาติญจ ชรัญจ มาริส,
ปุจฉามิ ตํ ภควา พรูหิ เม ตํ.

---

¹ ยุ. ทิฏเฐน.

เยเกจิเม สมณพฺราหฺมณาเส (นนฺทาติ ภควา)
ทิฏฺเฐ สุเตนาปิ วทนฺติ สุทฺธึ,
สีลพฺพเตนาปิ วทนฺติ สุทฺธึ,
อเนกรูเปน วทนฺติ สุทฺธึ,
กิญฺจาปิ เต ตตฺถ ยตา จรนฺติ,
นาตรึสุ ชาติชรนฺติ พฺรูมิ.
เยเกจิเม สมณพฺราหฺมณาเส (อิจฺจายสฺมา นนฺโท)
ทิฏฺเฐ สุเตนาปิ วทนฺติ สุทฺธึ,
สีลพฺพเตนาปิ วทนฺติ สุทฺธึ,
อเนกรูเปน วทนฺติ สุทฺธึ,
เต เจ[๑] มุนิ พฺรูสิ อโนฆติณฺเณ,
อถ โก จรหิ เทวมนุสฺสโลเก
อตาริ ชาติญฺจ ชรญฺจ มาริส,
ปุจฺฉามิ ตํ ภควา พฺรูหิ เมตํ.
นาหํ สพฺเพ สมณพฺราหฺมณาเส (นนฺทาติ ภควา)
ชาติชราย นิวุตาติ พฺรูมิ,
เยสีธ ทิฏฺฐํว สุตํ มุตํ วา
สีลพฺพตํ วาปิ ปหาย สพฺพํ
อเนกรูปมฺปิ ปหาย สพฺพํ
ตณฺหํ ปริญฺญาย อนาสวา เย
เต เว นรา โอฆติณฺณาติ พฺรูมิ.
เอตาภินนฺทามิ วโจ มเหสิโน,
สุกิตฺติตํ โคตม นูปธีกํ,

---

๑ พ. เอวํ; ยุ. สเจ.

เยสีธ ทิฏ์ฐํว สุตํ มุตํ วา
สีลัพ์พตํ วาปิ ปหาย สัพ์พํ
อเนกรูปัม์ปิ ปหาย สัพ์พํ
ตัณ๎หํ ปริญ์ญาย อนาสวา เย
อหัม์ปิ เต "โอฆติณ์ณาติ พ๎รูมีติ.
นัน์ทมาณวกปัณ๎หา สัต์ตมา.

เหมกมาณวกปัณ๎หา.

เยเม ปุพ์เพ วิยากํสุ (อิจ์จายัส๎มา เหมโก)
(หุรํ โคตมสาสนา,)
อิจ์จาสิ อิติ ภวิส์สติ,
สัพ์พันตํ อิติหีติหํ,
สัพ์พันตํ ตัก์กวัฑ์ฒนํ.
(นาหํ ตัต์ถ อภิรมึ)
ต๎วัญ์จ เม ธัม์มมัก์ขาหิ
ตัณ๎หานิค์ฆาตนํ มุนิ
ยํ วิทิต๎วา สโต จรํ
ตเร โลเก วิสัต์ติกํ.
อิธ ทิฏ์ฐสุตมุตํ (วิญ์ญาเตสุ)
ปิยรูเปสุ เหมก
ฉัน์ทราควิโนทนํ
นิพ์พานปทมัจ์จุตํ,
เอตทัญ์ญาย เย สตา
ทิฏ์ฐธัม์มาภินิพ์พุตา

อุปสนฺตา จ เต สตา
ติณฺณา โลเก วิสตฺติกนฺติ.
เหมกมาณวกปญฺหา อฏฺฐมา.

โตเทยฺยมาณวกปญฺหา.

ยสฺมึ กามา น วสนฺติ, (อิจฺจายสฺมา โตเทยฺโย)
ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ,
กถํกถา จ โย ติณฺโณ
วิโมกฺโข ตสฺส กีทิโส.
ยสฺมึ กามา น วสนฺติ, (โตเทยฺยาติ ภควา)
ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ,
กถํกถา จ โย ติณฺโณ
วิโมกฺโข ตสฺส นาปโร.
นิราสโส โส อุท อาสสาโน
ปญฺญาณวา โส อุท ปญฺญกปฺปี,
มุนึ อหํ สกฺก ยถา วิชญฺญํ
ตมฺเม วิยาจิกฺข สมนฺตจกฺขุ.
นิราสโส โส น จ อาสสาโน
ปญฺญาณวา โส น จ ปญฺญกปฺปี
เอวมฺปิ โตเทยฺย มุนึ วิชาน
อกิญฺจนํ กามภเว อสตฺตนฺติ.
โตเทยฺยมาณวกปญฺหา นวมา.

กัป๎ปมาณวกปัญ๎หา.

มัช๎เฌ สรัส๎มึ ติฏ๎ฐตํ (อิจ๎จายัส๎มา กัป๎โป)
โอเฆ ชาเต มหัพ๎ภเย
ชรามัจ๎จุปเรตานํ
ทีปํ ปพ๎รูหิ มาริส.
ต๎วัญ๎จ เม ทีปมัก๎ขาหิ
ยถายิทํ นาปรํ สิยา.
มัช๎เฌ สรัส๎มึ ติฏ๎ฐตํ (กัป๎ปาติ ภควา)
โอเฆ ชาโต มหัพ๎ภเย
ชรามัจ๎จุปเรตานํ
ทีปํ พ๎รูมิ กัป๎ป เต.

อกิญ๎จนํ อนาทานํ เอตํ ทีปํ อนาปรํ
นิพ๎พานํ อิติ นํ พ๎รูมิ ชรามัจ๎จุปริก๎ขยํ.
เอตทัญ๎ญาย เย สตา ทิฏ๎ฐธัม๎มาภินิพ๎พุตา
น เต มารวสานุคา น เต มารัส๎ส ปัฏ๎ฐคู.

กัป๎ปมาณวกปัญ๎หา ทสมา.

ชตุกัณ๎ณีมาณวกปัญ๎หา.

สุต๎วานหํ วีร อกามกามึ (อิจ๎จายัส๎มา ชตุกัณ๎ณี)
โอฆาติคํ ปุฏ๎ฐุมกามมาคมํ,
สัน๎ติปทํ พ๎รูหิ สหาชเนต๎ต,
ยถาตัจ๎ฉํ ภควา พ๎รูหิ เมตํ.
ภควา หิ กาเม อภิภุย๎ย อิริยติ

(อาทิจฺโจว ปฐวึ เตชี เตชสา)
ปริตฺตปญฺญสฺส เม ภูริปญฺญ
อาจิกฺข ธมฺมํ ยมหํ วิชญฺญํ
ชาติชราย อิธ วิปฺปหานํ.
กาเมสุ วินย เคธํ (ชตุกณฺณีติ ภควา)
เนกฺขมฺมํ ทฏฺฐุเขมโต
อุคฺคหิตํ นิรตฺตํ วา
มา เต วิชฺชิตฺถ กิญฺจนํ.
ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิ,
ปจฺฉา เต มาหุ กิญฺจนํ,
มชฺเฌ เจ โน คเหสฺสสิ,
อุปสนฺโต จริสฺสสิ.
สพฺพโส นามรูปสฺมึ
วีตเคธสฺส พฺราหฺมณ
อาสวาสฺส น วิชฺชนฺติ
เยหิ มจฺจุวสํ วเชติ.
ชตุกณฺณีมาณวกปญฺหา เอกาทสมา.

ภทฺราวุธมาณวกปญฺหา.

๑

โอกญฺชหํ ตณฺหจฺฉิทํ อเนชํ (อิจฺจายสฺมา ภทฺราวุโธ)
นนฺทิญฺชหํ โอฆติณฺณํ วิมุตฺตํ
กปฺปญฺชหํ อภิยาเจ สุเมธํ,
สุตฺวาน นาคสฺส อปนมิสฺสนฺติ อิโต.
นานาชนา ชนปเทหิ สงฺคตา

ตว วีร วากฺยํ อภิกงฺขมานา,
เตสํ ตุวํ สาธุ วิยากโรหิ,
ตถา หิ เต วิทิโต เอส ธมฺโม.
อาทานตณฺหํ วินเยถ สพฺพํ (ภทฺราวุธาติ ภควา)
อุทฺธํ อโธ ติริยญฺจาปิ มชฺเฌ,
ยํยญฺหิ โลกสฺมึ อุปาทิยนฺติ
เตเนว มาโร อนฺเวติ ชนฺตุํ.
ตสฺมา ปชานํ น อุปาทิเยถ
ภิกฺขุ สโต กิญฺจนํ สพฺพโลเก
อาทานสตฺเต อิติ เปกฺขมาโน
ปชํ อิมํ มจฺจุเธยฺเย วิสตฺตนฺติ.
ภทฺราวุธมาณวกปญฺหา ทฺวาทสมา.

อุทยมาณวกปญฺหา.

๑

ฌายึ วิรชมาสีนํ (อิจฺจายสฺมา อุทโย)
กตกิจฺจํ อนาสวํ
ปารคุํ สพฺพธมฺมานํ
อตฺถิ ปญฺเหน อาคมํ,
อญฺญาวิโมกฺขํ ปพฺรูหิ
อวิชฺชาย ปเภทนํ.
ปหานํ กามฉนฺทานํ (อุทยาติ ภควา)
โทมนสฺสาน จูภยํ
ถีนสฺส จ ปนูทนํ
กุกฺกุจฺจานํ นิวารณํ.

อุเปกฺขาสติสํสุทฺธํ
ธมฺมตกฺกปุเรชวํ
อญฺญํ วิโมกฺขํ ปพฺรูมิ
อวิชฺชาย ปเภทนํ.
กึสุ สํโยชโน โลโก,
กึสุ ตสฺส วิจารณา,
กิสฺสสฺส วิปฺปหาเนน
นิพฺพานํ อิติ วุจฺจติ.
นนฺทิสํโยชโน โลโก,
วิตกฺกสฺส วิจารณา,
ตณฺหาย วิปฺปหาเนน
นิพฺพานํ อิติ วุจฺจติ
กถํสตสฺส จรโต วิญฺญาณํ อุปรุชฺฌติ,
ภวนฺตํ ปุฏฺฐุมาคมฺม ตํ สุโณม วโจ ตว
อชฺฌตฺตญฺจ พหิทฺธา จ เวทนํ นาภินนฺทโต
เอวํสตสฺส จรโต วิญฺญาณํ อุปรุชฺฌตีติ.
อุทยมาณวกปญฺหา เตรสมา.

โปสาลมาณวกปญฺหา.

โย อตีตํ อาทิสติ, (อิจฺจายสฺมา โปสาโล)
อเนโช ฉินฺนสํสโย
ปารคู สพฺพธมฺมานํ
อตฺถิ ปญฺเหน อาคมํ.
วิภูตรูปสญฺญิสฺส

สัพพกายัปปหายิโน
อัชฌัตตัญจ พหิทธา จ
นัตถิ กิญจีติ ปัสสโต
ญาณํ สักกานุปุจฉามิ,
กถํ เนยโย ตถาวิโธ.
วิญญาณัฏฐิติโย สัพพา (โปสาลาติ ภควา)
อภิชานํ ตถาคโต
ติฏฐันตเมนํ ชานาติ
วิมุตตํ ตัปปรายนํ.
อากิญจัญญาสัมภวํ
นันทิสัญโญชนํ อิติ.
เอวเมวํ อภิญญาย
ตโต ตัตถ วิปัสสติ,
เอวํ ญาณํ ตถํ ตัสส
พราหมณัสส วุสีมโตติ.
โปสาลมาณวกปัญหา จุททสมา.

โมฆราชมาณวกปัญหา.

ทวาหํ สักกํ อปุจฉิสสํ (อิจจายัสมา โมฆราชา)
น เม พยากาสิ จักขุมา
ยาวตติยัญจ เทวิสิ
พยากโรหีติ เม สุตํ.
อยํ โลโก ปโร โลโก พรหมโลโก สเทวโก,

ทิฏ์ฐิน์เต นาภิชานามิ โคตมัส์ส ยสัส์สิโน.
เอวํ อภิก์กัน์ตทัส์สาวึ อัต์ถิ ปัญ์หน อาคมํ
กถํ โลกํ อเวก์ขัน์ตํ มัจ์จุราชา น ปัส์สติ.
สุญ์ญโต โลกํ อเวก์ขัส์สุ, โมฆราชา สทา สโต
อัต์ตานุทิฏ์ฐึ อูหัจ์จ เอวํ มัจ์จุตโร สิยา.
เอวํ โลกํ อเวก์ขัน์ตํ มัจ์จุราชา น ปัส์สตีติ.

โมฆราชมาณวกปัญ์หา ปัญ์ณรสมา.

ปิํคิยมาณวกปัญ์หา.

ชิณ์โณหมัส์มิ อพโล วีวัณ์โณ (อิจ์จายัส์มา ปิํคิโย)
เนต์ตา น สุท์ธา, สวนํ น ผาสุ,
มาหัม์ปนัส์สํ โมมุโห อัน์ตราย
อาจิก์ข ธัม์มํ ยมหํ วิชัญ์ญํ
ชาติชราย อิธ วิป์ปหานํ.
ทิส์วาน รูเปสุ วิหัญ์ญมาเน (ปิํคิยาติ ภควา)
รุป์ปัน์ติ รูเปสุ ชนา ปมัต์ตา,
ตัส์มา ตุวํ ปิํคิย อัป์ปมัต์โต,
ชหัส์สุ รูปํ อปุนัพ์ภวาย.
ทิสา จตัส์โส วิทิสา จตัส์โส
อุท์ธํ อโธ ทส ทิสา อิมาโย
น ตุย์หํ อทิฏ์ฐํ อสุตามุตํ วา
อโถ อวิญ์ญาตํ กิญ์จิมัต์ถิ โลเก.
อาจิก์ข ธัม์มํ ยมหํ วิชัญ์ญํ
ชาติชราย อิธ วิป์ปหานํ.

ตัณ๎หาธิปัน์เน มนุเช เปก์ขมาโน (ปิงคิยาติ ภควา)
สันตาปชาเต ชรสาปเรเต
ตัส๎มา ตุวํ ปิงคิย อัป์ปมัต์โต
ชหัส์สุ ตัณ๎หํ อปุนัพ์ภวายาติ.
ปิงคิยมาณวกปัญ๎หา โสฬสมา.

อิทมโวจ ภควา มคเธสุ วิหรันโต ปาสาณเจติเย ปริจาริกโสฬสันนํ พ๎ราห๎มณานํ อัช์ฌิฏ์โฐ ปัญ๎หํ พ๎ยากาสิ. เอกเมกัส์ส เจปิ ปัญ๎หัส์ส อัต์ถมัญ์ญาย ธัม์มมัญ์ญาย ธัม์มานุธัม์มํ ปฏิปัช์เชย์ย, คัจ์เฉย์เยว ชรามรณัส์ส ปารํ, คมนียา อิเม ธัม์มาติ, ตัส๎มา อิมัส์ส ธัม์มปริยายัส์ส ปารายนัน์เต๎วว อธิวจนํ.

อชิโต ติส์สเมต์เตย์โย ปุณ์ณโก อถ เมต์ตคู
โธตโก อุปสีโว จ นัน์โท จ อถ เหมโก
โตเทย์ยกัป์ปา ทุภโย ชตุกัณ์ณี จ ปัณ์ฑิโต
ภัท๎ราวุโธ อุทโย จ โปสาโล จาปิ พ๎ราห๎มโณ
โมฆราชา จ เมธาวี ปิงคิโย จ มหา อิสิ.
เอเต พุท์ธมุปาคัญ์ฉุ สัม์ปัน์นจรณํ อิสึ,
ปุจ์ฉัน์ตา นิปุเณ ปัญ๎เห พุท์ธเสฏ์ฐํ อุปาคมุํ.
เตสํ พุท์โธ พ๎ยากาสิ ปัญ๎เห ปุฏ์โฐ ยถาตถํ
ปัญ๎หานํ เวย์ยากรเณน โตเสสิ พ๎ราห๎มเณ มุนิ.
เต โตสิตา จัก์ขุมตา พุท์เธนาทิจ์จพันธุนา
พ๎รห๎มจริยมจริํสุ วรปัญ์ญัส์ส สันติเก.
เอกเมกัส์ส ปัญ๎หัส์ส ยถา พุท์เธน เทสิตํ
ตถา โย ปฏิปัช์เชย์ย คัจ์เฉ ปารํ อปารโต.
อปารา ปารํ คัจ์เฉย์ย ภาเวน์โต มัค์คมุต์ตมํ,

มคฺโค โส ปารคมนาย ตสฺมา ปารายนํ อิติ.

ปารายนมนุคายิสฺสํ, (อิจฺจายสฺมา ปิงฺคิโย)
(ยถา อทฺทกฺขิ ตถา อกฺขาติ)
วิมโล ภูริเมธโส
นิกฺกาโม นิพฺพุโต นาโค
กิสฺส เหตุ มุสา ภเณ.

ปหีนมลโมหสฺส มานมกฺขปฺปหายิโน
หนฺทาหํ กิตฺตยิสฺสามิ คิรํ วณฺณูปสญฺหิตํ.

ตโมนุโท พุทฺโธ สมนฺตจกฺขุ
โลกนฺตคู สพฺพภวาติวตฺโต
อนาสโว สพฺพทุกฺขปฺปหาโน
สจฺจวฺหโย พฺรหฺมุปาสิโต เม.
ทิโช ยถา กุพฺพนกํ ปหาย
พหุปฺผลํ กานนํ อาวเสยฺย;
เอวมฺปหํ อปฺปทสฺเส ปหาย
มโหทธึ หํสริวชฺฌปตฺโต.
เย เม ปุพฺเพ วิยากํสุ (หุรํ โคตมสาสนา)
อิจฺจาสิ อิติ ภวิสฺสติ
สพฺพนฺตํ อิติหีติหํ
สพฺพนฺตํ ตกฺกวฑฺฒนํ.
(นาหํ ตตฺถ อภิรมึ)

เอโก ตมนุทาสีโน ชุติมา โส ปภงฺกโร
โคตโม ภูริปญฺญาโณ โคตโม ภูริเมธโส
โย เม ธมฺมมเทเสสิ สนฺทิฏฺฐิกมกาลิกํ

ตัณหักขยมนีติกํ ยัสส นัตถิ อุปมา กวจิ.
กินนุ ตัมหา วิปปวสสิ มุหุตตัมปิ ปิงคิย
โคตมา ภูริปัญญาณา โคตมา ภูริเมธสา
โย เต ธัมมมเทเสสิ สันทิฏฐิกมกาลิกํ
ตัณหักขยมนีติกํ ยัสส นัตถิ อุปมา กวจิ.
นาหํ ตัมหา วิปปวสามิ มุหุตตัมปิ พราหมณ
โคตมา ภูริปัญญาณา โคตมา ภูริเมธสา
โย เม ธัมมมเทเสสิ สันทิฏฐิกมกาลิกํ
ตัณหักขยมนีติกํ ยัสส นัตถิ อุปมา กวจิ.

ปัสสามิ นํ มนสา จักขุนาว
รัตตินทิวํ พราหมณ อัปปมัตโต,
นมัสสมาโน วิวสามิ รัตตึ,
เตเนว มัญญามิ อวิปปวาสํ.
สัทธา จ ปีติ จ มโน สติ จ
นาเมนติ เม โคตมสาสนัมหา,
ยํ ยํ ทิสํ วชติ ภูริปัญโญ
ส เตน เตเนว นโตหมัสมิ.
ชิณณัสส เม ทุพพลถามกัสส
เตเนว กาโย น ปเลติ ตัตถ,
สังกัปปยันตาย วชามิ นิจจํ,
มโน หิ เม พราหมณ เตน ยุตโต.

ปังเก (สยาโน) ปริผันทมาโน ทีปา ทีปํ อุปัลลวึ,
อถัททสาสึ สัมพุทธํ โอฆติณณมนาสวํ.

ยถา อหุ วักกลิ มุตตสัทโธ
ภัทราวุโธ อาฬวิโคตโม จ

เอวเมว ตฺวมฺปิ ปมุญฺจสฺสุ สทฺธํ
คมิสฺสสิ ตฺวํ ปิงฺคิย มจฺจุเธยฺยสฺส ปารํ.

เอส ภิยฺโย ปสีทามิ สุตฺวาน มุนิโน วโจ,
วิวฏจฺฉโท สมฺพุทฺโธ อขิโล ปฏิภาณวา
อธิเทเว อภิญฺญาย สพฺพํ เวทิ ปโรวรํ
ปญฺหานนฺตกโร สตฺถา กงฺขีนํ ปฏิชานตํ
อสํหีรํ อสํกุปฺปํ ยสฺส นตฺถิ อุปมา กฺวจิ.

อทฺธา คมิสฺสามิ, น เมตฺถ กงฺขา
เอวํ มํ ธาเรหิ อธิมุตฺตจิตฺตนฺติ.

ปารายนวคฺโค ปญฺจโม.

สุตฺตุทฺทานํ.

อุรโค ธนิโยปิจ ขคฺควิสาโณ กสิ
จุนฺโท ภโว ปุนเทว วสโล จ กรณียญฺจ
เหมวโต อถ ยกฺโข วิชยํ สุตฺตวรํ มุนิ.

เสฏฺโฐ ปฐมกฏฺฐปวโร วคฺโค
ทฺวาทสสุตฺตธโร สุวิภตฺโต
เทสิโต จกฺขุมตา วิมเลน
สุยฺยติ วคฺควโร อุรโคติ.
รตนามคนฺโธ หิริมงฺคลนาโม
สุจิโลมกปิโล จ พฺราหฺมณธมฺโม
นาวา กึสีลอุฏฺฐาโน จ
ราหุโล จ ปุนปิ วงฺคีโส
สมฺมาปริพฺพาชนิโย จ ตตฺถ
ธมฺมิกสุตฺตวโร สุวิภตฺโต

จุท์ทสสุต์ตธโร ทุติยัม๎หิ
จูฬิกวัค์ควโรติ ตมาหุ.
บัพ์พัช์ชํ ปธานสุภาสิตนาโม
ปุรฬาโส ปุนเรว มาโฆ จ
สภิยเกณิยเมว สัล์ลนาโม
วาเสฏ์ฐวโร โกกาลิโกบ้ว
นาฬกสุต์ตวโร สุวิภัต์โต
ตํ อนุปัส์สี ตถา ปุนเทว
ท๎วาทสสุต์ตธโร ตติยัม๎หิ
สุย์ยติ วัค์ควโร มหานาโม
กามคุหัฏ์ฐกทุฏ์ฐัฏ์ฐกนาโม
สุท์ธัฏ์ฐวโร ปรมัฏ์ฐกนาโม
ชราเมต์ติยสุต์ตวโร สุวิภัต์โต
ปสูรมาคัน์ทิโย จ ปุรเภโท
กลหวิวาโท อุโภ วิยุหา จ
ตุวัฏ์ฏกอัต์ตทัณ์ฑสาริปุต์ตา จ
โสฬสสุต์ตธโร จตุต์ถัม๎หิ
อัฏ์ฐกวัค์ควโรติ ตมาหุ.
มคเธ ชนปเท รมณีเย
เทสวเร กตปุญ์ญนิเวเส
ปาสาณกเจติยวเร สุวิภัต์เต
วสี ภควา คณเสฏ์โฐ
อุภยํ วา ปุณ์ณสมาคตํ ยัม๎หิ
ท๎วาทสโยชนิยา ปริสาย
โสฬสพ๎ราห๎มณานํ กิร ปุฏ์โฐ

ปุจฺฉาย โสฬสปณฺหกมฺมิยา
นิปฺปกาสยิ ธมฺมมหาสึ
อตฺถปกาสกพฺยญฺชนปุณฺณํ
ธมฺมเทเสสิ ปรเขมชนิยํ
โลกหิตาย ชิโน ทิปทคฺโค.
สุตฺตวรํ พหุธมฺมวิจิตฺรํ
สพฺพกิเลสโมจนเหตุํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
พฺยญฺชนมตฺถปทสมยุตฺตํ
อกฺขรสญฺญิตโอปมฺมคาฬฺหํ
โลกวิจารณญาณปภคฺคํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
ราคมเล อมลํ วิมลคฺคํ
โทสมเล อมลํ วิมลคฺคํ
โมหมเล อมลํ วิมลคฺคํ
โลกวิจารณญาณปภคฺคํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
เกฺลสมเล อมลํ วิมลคฺคํ
ทุจฺจริตมเล อมลํ วิมลคฺคํ
โลกวิจารณญาณปภคฺคํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
อาสวพนฺธนโยคกิเลสํ
นีวรณานิ จ ตีณิ จ มลานิ
ตสฺส กิเลสปโมจนเหตุํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.

นิมฺมลสพฺพกิเลสปนุทนํ
ราควิราคมเนชมโสกํ
สนฺตปณีตสุทุทฺทสธมฺมํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
ราคญฺจ โทสญฺจ ภญฺชิตสนฺตํ
โยนิ จ ทุคฺคติปญฺจวิญฺญาณํ
ตณฺหาตลรตฺตํ เฉทนตาณปโมกฺขํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
คมฺภีรทุทฺทสสณฺหนิปุณํ
ปณฺฑิตเวทนิยนิปุณตฺถํ
โลกวิจารณญาณปภคฺคํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
นวงฺคกุสุมธุวลเวภรณํ
อินฺทฺริยชฺฌานวิโมกฺขวิภตฺตํ
อฏฺฐงฺคิกมคฺควรํ วรยานํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
โสมุปมํ วิมลํ ปริสุทฺธํ
อณฺณวมุปมา รตนสุจิตฺตํ
ปุปฺผสมํ รวิมุปมเตชํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
เขมสิวํ สุขสีตลสนฺตํ
มจฺจุตาณปรมตฺถํ
ตสฺส สุนิพฺพุตทสฺสนเหตุํ
เทสยิ สุตฺตวรํ ทิปทคฺโค.
สุตฺตนิปาโต นิฏฺฐิโต.